

**DRIEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT**

Nr. 33

15 MAART 1981

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP

**LAND VAN RODE
GENTBRUGGE**

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER : G. WAEYTENS
JEF VAN DER MEULENSTRAT 42
9219 GENTBRUGGE
TELEFOON : 091/ 30.52.74
POSTREKENING : 000-0057403-76

INZENDINGEN BINDEN ENKEL DE OPSTELLERS ERVAN

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 33.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard

PATOOR Walter

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Gentbrugge na 1795. Economische ontwikkeling. (deel 3)

De oude kerk van Ledeberg, de St. Daneelskapel, stond aan de huidige Botermarkt, op de splitsing gevormd door de Hundelgemsesteenweg en de Gontrodestraat. Daarrond had zich reeds zeer vroeg een groep huizen gevormd die zich tot in 1830 niet of althans zeer weinig uitbreidde. Daar was geen leven in die streek waar bijna niets anders woonden dan werklieden die hun karig bestaan zochten in de fabrieken en de openbare werken van Gent. Als de tekstielnijverheid haar glansperiode doormaakte stroomden veel buitenmensen naar de stad en velen daarvan zetten zich in de onmiddellijke omgeving vast. Ledeberg kreeg daarvan ruim zijn deel en nieuwe woningen werden in het dorp gebouwd. Gans natuurlijk werden de meeste huizen opgetrokken, wel in de nabijheid van de kerk, maar toch meer naar de Poort toe; zodat de kapel stilaan aan de uiterste rand van het dorp kwam te staan.

Het waren de Hundelgemsesteenweg met de Binnenweg en het Halfmaanstraatje (genoemd naar de afspanning "De Halve Maan", die er rechtop stond) en de koeren in de Binnenweg, de Lachaertstraat, het Toverheksstraatje (verbinding van de Hundelgemsesteenweg met de Langestraat) en verder de Moriaanstraat (verbinding met de Heirweg naar Geeraardsbergen) die het eerst werden volgebouwd. Langs de kant van de huidige Gontrodestraat, richting Merelbeke, was de uitbreiding veel moeilijker door het grote Heregoed links in de straat, recht over de kerk en aan de andere zijde, de bloemisterijen, o.a. Jozef Vervaene. Inmiddels zijn aan de kant der Keizerpoort, de Posthoornstraat, de Kerkstraat tot aan de Pontstraat en deze laatste zelf tot op gans haar lengte volgebouwd. De Sasstraat wordt getrokken en in korte tijd bebouwd langs de kant naar de stad toe, de andere zijde door Van Houtte ingenomen zijnde.

Nu zien we het volgende : aan de twee stadspoorten wordt druk gebouwd. Voorbij de St. Daneelskapel, richting Merelbeke, wensden de mensen niet te gaan wonen en langs de kant van Gentbrugge worden ze

om zo te zeggen door de bloemisterijen van Van Houtte en Martens te-
geengehouden. Gans natuurlijk haalt Ledeberg daar zijn voordeel uit
en niet alleen zijn het de straten die onmiddellijk op de Brusselse-
steenweg uitgeven, nml. de Nieuwstraat, de Van Lokerenstraat en de
Langestraat die hun deel krijgen, maar ook de oude binnenstraten,
zoals de Steenhouwerstraat, waar nog enkele marmerwerkhuisen en ar-
duinkapperijen zijn en de Driesstraat, de oude verbindingsweg tussen
de St. Lievenspoort en de Heirweg naar Brussel (de Oude Brusselse-
weg). Wie nu die bewegingen op de kaart volgen wil zal opmerken, dat
na korte tijd de braak liggende gronden tussen de St. Daneelskapel,
de St. Lievenspoort en de Keizerpoort zullen ingenomen worden door
gebouwen en dat, eens en voor altijd, Ledeberg zal gevormd zijn.
Dat zag dan ook de pastoor van Ledeberg duidelijk in en er bleef hem
geen tijd te verliezen, wilde hij met zijn parochiekerk niet heel en
al buiten de parochie gaan staan. Samen met de gemeente werd een ge-
zamenlijk plan opgemaakt, het Kerkplein getrokken, de Pacificatie-
straat en de Eggermontstraat aangelegd en de nieuwe kerk gebouwd.
In 1876 werd ze ingewijd. Nu moesten de mensen noodgedwongen wel ver-
der van de poorten gaan bouwen, want er bleef in het midden geen
grond meer over. Het is dan dat de Hovenierstraat werd getrokken en
aan de andere kant de weldadigheidsstraat, de Doorgang- en Hospicie-
straat op Ledeberg en de Beek- en Veldstraten op Gentbrugge aan de
beurt kwamen. Daar, in de Veldwijk, zou de aanwinst evenwel niet van
zeer grote betekenis zijn, zolang het buitengoed bleef bestaan tus-
sen de Moriaanstraat en de Gontrodestraat en de koeren der huizen in
de Weldadigheidsstraat. Het was in 1898 dat de wijk definitief zou
veranderen als de Dreef werd omgezet voor een groot deel in de Vlin-
derstraat en de ganse wijk met de Walstraat, Weidestraat, Pol De
Vischstraat, Ploegstraat, Kapellestraat en Vlinderstraat werd aange-
legd.

Het was in 1879 dat de Van Houttestraat werd aangelegd in verbinding
met de Flora- en Van Geertstraat. De Schoolstraat tekende zich dan
reeds af en aan de Schelde ontstond de Bassijnwijk. De Gemeentedien-
sten, die een tijd onderkomen hadden gevonden in het grote huis op
het Van Houtteplein, links komende van de Kerkstraat aan het beeld,
werden overgebracht naar het nieuw-gebouwde gemeentehuis in de Kerk-
straat. Daar was ook een hele verandering te bespeuren. De nijver-
heid had zich niet gestoord aan de bloemengordel, die de bloemisten
legden en op de gronden links van de straat, van de spoorweg tot het
kerkhof, waar reeds een eerste nijverheidskern was ontstaan; ontwik-

kelde zich de blinkfabriek van Napoleon Rinskopf die eens een wereldfaam had en draaiden de spullen van de Cotonnière de l'Escaut (in de volksmond gekend als "'t Spinnerijtje") en de eerste molen der papierfabriek, die zoals vele andere, onzeglijk veel tot de economische ontwikkeling van Gentbrugge zouden bijdragen.

In 1876 was Louis Van Houtte gestorven en de maatschappij Etablissements Van Houtte Père, die de uitbating der instellingen verder zette, kromp de teelten gevoelig in. De gronden in de Bos, de Kouter en deze, oostwaarts van de spoorbaan gelegen, werden opgegeven. Op deze laatste nu ontstonden langsheen de spoorweg, de Leon Tertzweillaan, vroeger Spoorweglaan, dan van daar uit de Verbroederingstraat en de Gestichtstraat, om verder de Vredestraat en de Eendrachtstraat te vervoeegen, terwijl de Snoekstraat (nu Koningin Astridstraat), die het kleine wegeltje van de Kapellestraat naar de Kouterstraat had vervangen, de nieuwe wijk rechtstreeks met de kerk verbond. (de Verbroederingstraat werd door de hof van Villa Pauline doorgetrokken in 1907). Gedurende 50 jaar zou het uitzicht van Gentbrugge niet meer veranderen. Maar terwijl aan de kerk, de Keizerpoort en in de Veldwijk alles tot stilstand kwam, ontwikkelde zich een nieuwe kern op de Keiberg. De spoorweg was nog niet lang gelegd, als aan het militair oefenplein een groot werkhuis werd gebouwd voor het maken en herstellen van locomotieven en spoorwagens. Voorzeker zou men daar meer dan 100 man nodig hebben, werd beweerd en ... dat was voldoende om alle ogen op die wijk te vestigen. De verwachtingen werden ver overtroffen! ... Rond 1880 kwam het Arsenaal en nu ontstond een ware wedloop naar die hoek. Nog hetzelfde jaar ontstonden de Arsenaal-, Hof- en Priesterstraat, uitkomend in de St. Genoisstraat (vroeger Heystraat). De heer pastoor van Gentbrugge treuzelde niet en het was nauwelijks 1884 als reeds de St. Eligiuskapel, als hulpkapel van Gentbrugge-Center, op de Keiberg werd ingewijd. De wijk groeide zienderogen en wat natuurlijk was, de nijverheid zocht daar een centrum : een papierfabriek, een cementfabriek, een dechetfabriek ontstonden terwijl niet lang daarna, in de St. Genoisstraat de heren Ernest De Porre en Zonen, hun weverij oprichtten. In de Veldwijk en aan de Keizerpoort vestigden zich bij voorkeur de bedienden en werklieden van het Arsenaal, de stelplaats van Merelbeke, het station van de plaats alsmede van Gent-Zuid en van de beide stations van Gentbrugge, van de Gentse Tramwegen benevens die van de talrijke handels- en nijverheidsfirmas van Gent. Rond de Keiberg heeft de Tuinbouw zijn prachtige hovingen in een schitterende kleurenband langs de Brusselse Steenweg, terwijl

het oude Center meer dan ooit tot actief industrieel centrum uitgroeit. Daartussen liggen "Den Dries", "De Kouter", "Den Bosch" met hun prachtige hovingen en kastelen, met hun lichte en zware landbouwgronden en met hun heerlijke meer en meer gemoderniseerde hoeven. Gentbrugge, als géén dorp in het ronde, heeft waarden in de hand die het een ongeëvenaarde toekomst verzekeren! ... Gentbrugge is ontwaakt! ... Gentbrugge leeft! ... Gentbrugge werkt! ...

Gentbrugse bedrijvigheid.

We willen de lezer er vooraf op attent maken dat hetgeen nu volgt de toestand weergeeft zoals hij was rond 1950, toen de Papierfabriek nog bestond en het "Spinnerijtse" en vele bloemisterijen, die nu verdwenen zijn. (Nota van de redactie).

Moest men ons vragen welke nijverheden Gentbrugge wel heeft, dan zouden we daar moeilijk op kunnen antwoorden, want ... Gentbrugge heeft inrichtingen die behoren tot al de bloeiende nijverheidstakken en men zal er toch niet aan denken ons te vragen die allemaal op te sommen? ... En de bijzonderste? ... Wel, natuurlijk in de eerste plaats de landbouw. Veruit meer dan de helft van Gentbrugge's oppervlakte is nog landbouwgrond (1920).

Dan de tuinbouw met al zijn takken en specialiteiten van de bloementot de fruitteelt, van de groentenkweek tot die van bosbomen, van geneeskundige kruiden tot palmen en orchideeën, van aardbeien tot cacteeën, van waterplanten tot ... bijen! ...

En de metaalnijverheid, van schoennagelkens tot de grofste bouten; van de fijnste draad tot de zwaarste gebinten; van ijzerwol tot pantserplaten

En de tekstielnijverheid! ... katoen, vlas, hennep en ... afval, draadweefsels, tapijten en ... ververijen, opmakerijen, wasserijen en de pelsennijverheid van grauw-grijs konijn tot koninklijk hermelijn en kostbare zilvervos..... En de papiernijverheid van het grofste inpakpapier tot de boekdrukkerij en -binderij zelf. De bouwnijverheid, die zelfs haar bakstenen hier vindt ... de hout-, glas-, marmer- en lederbewerking! Neen, vraag mij liever welke nijverheid in Gentbrugge niet is vertegenwoordigd en er niet bloeit Het ligt niet in onze bedoeling hier ieder vak afzonderlijk te bespreken, dat zou ons veel te ver leiden, maar de tuinbouw zijn we iets meer dan de andere nijverheidstakken verschuldigd en die komt dus eerst en uitgebreider aan de beurt dan de metaalindustrie, de papiernijverheid en de tekstielnijverheid, die ook hetzij om hun be-

langrijkheid, hetzij door hun lang bestaan hier ter plaatse, grote factoren geweest zijn in het groeiproces onzer gemeente Zoals we reeds zegden is de tuinbouw in Gentbrugge, als gespecialiseerd vak, méér dan 300 jaar oud. Veel pioniers zijn verdwenen en geen boek, geen schrift die hun naam vereeuwigde. Dat spijt ons ten zeerste, omdat aldus juist de verdienstelijksten niet meer gekend zijn. Het is maar rond de jaren 1800 dat we iets vernemen en die namen zullen we niet laten verloren gaan. We brengen daarom een omvangrijke namenlijst, die juist door zijn omvang zal aantonen dat de tuinbouw voor Gentbrugge een zeer belangrijk vak was. Het zal tevens aanwijzen hoe de tuinbouw met zijn nood aan uitgestrekte gronden, traag maar zeker is verdrongen geweest uit de bewoonde wijken om plaats te maken voor huizingen of voor meer renderende nijverheden die niet zoveel grond behoeften. Het zal tevens een beeld geven van de geweldige strijd die de tuinbouwers steeds hadden te leveren en de ver gedreven specialisatie die er het gevolg van was.

Reeds eerder ontmoetten wij Louis Van Houtte, maar over hem zullen wij meer uitweiden in het hoofdstuk "Onze Eregalerij". Alleen willen wij in herinnering brengen dat de serren en hovingen sedertdien naar De Pinte zijn overgebracht.

Ook met Louis Hellebuyck maakten wij reeds kennis. Hij kweekte in de Kouterstraat Azalea Mollis en Azalea Ponticum.

Francies Coene woonde in de Kerkstraat aan de overweg, en kweekte voornamelijk marktplanten. De Puntfabriek palmde zijn grond in.

Martens had, zoals we reeds weten, zijn serren op de hoek der Pontstraat. Hij kweekte Kaapplanten en volle grondgewassen.

In de Warande vestigde zich Frederick Burvenich, maar ook over hem zeggen we meer in "Onze Eregalerij"!

Op de Achterdries hield De Rese zich bezig met de kweek van Azalea Hortensia en de meeste gewilde marktplanten. Niet ver daar vandaan, op de Dries, waar nu het kasteel van Speltinck staat, kweekte Rigouts zijn kasplanten, alvorens hij naar Merelbeke uitweek en naast de Lindekens kweekte Mussely zijn Begonia's en groene planten eer het kasteel Bossu zijn gronden inpalmde.

In de Leemstraat waren achtereenvolgens Octaaf Burvenich, zoon van Frederick, die zijn kwekerijen van volle grondplanten aan zijn schoonzoon Bourgeois, bestuurder van de Stedelijke Beplantingsdienst van Gent, overliet. Zij werden weggebroken in 1930.

Daarnaast had Van der Swaelmen zijn serren, waarin hij hoofdzakelijk palmen kweekte. Hij dreef ook handel in palmzaden uit Brazilië. Na

de dood van Van der Swaelmen kwam de Fransman Van den Heede, die vooral in varens deed (hoek Fred. Burvenichstraat en Jef Van der Meulenstraat, rechts komende van het station Gentbrugge-Noord).

De zoon van Van der Swaelmen vestigde zich op de Brusselse steenweg. Achter Van den Heede won Edward De Reuze zijn marktplanten en waar nu de dépôt van Ebes in de Jef Van der Meulenstraat, hoek Fred. Burvenichstraat tegenover Van den Heede, was de kwekerij van Martens & Beys, die zich bijzonder op Azalea's struiken en Laurieren toeleef. Iets verder kweekte Penninck begonia's en handelsplanten; De Bruycker nam dat over. Nu is daar de Metalunion.

De Bruycker, die daarnaast woonde, had een belangrijke exporthandel. In zijn grote zaal "Flora" hield hij periodieke plantenveilingen. Achter hem kwam de zagerij De Colvenaere. Op de hoek van de Oude Brusselse Weg en de Leemstraat (of Molenstraat of Fred. Burvenichstraat) woonde Jan De Kneef, oud-meestergast van Van Houtte en kweekte er zijn wondermooie rozen, waarvan hij enkele prachtige variëteiten won. Hij woonde op het hof (Molenhuis) van de wed. De Munter, rechtover de Molenberg.

Iets verder langsheen de Leemstraat ligt nu de Ankerslaan, doorgetrokken tussen de verscheidene bloemisterijen van het Molenhuis en de Brusselse Steenweg. Midden deze later genaamde Ankerslaan lag de bloemenplanterij van de Duitser Bogie, die zich meestal met eenjarige planten bezig hield.

Op de Tertzweillaan had De Jaegher zijn kwekerij van Azalea's en Palmen. De Liberale Kring kwam daar en nu zijn er gemeentelijke diensten ondergebracht. Deze bloemisterij kwam tot in de Vredestraat. Langs de Oude Brusselse Weg was links de kwekerij van Pierre Paré, die vooral Araucaria's voortbracht. Zijn kwekerij werd in bouwgronden verkaveld. De villa staat er evenwel nog te bezien. Daar bijna rechtover stond de handelskwekerij Toeffaert (op de hoek van het "Reetje" of Broekakkerstraatje), die nu naar Destelbergen is overgebracht en daar 1 Ha onder glas beslaat.

In dat gedeelte van de Magerstraat dat nu Jan Frans Willemsstraat is waren in 1896 de handelsteelten van de Gebr. De Groote, die door Leon De Loof werden opgevolgd, maar ze zelf aan Geluck overliet als hij naar de Oude Brusselse Weg verhuisde.

In de huidige Magerstraat kweekte L. De Koker speciaal voor de markt. Zijn bloemisterij is afgebroken. Dallièrre, die zich in de St. Genoïssstraat had gevestigd, liet zijn zaak over aan Poelman, die op zijn

beurt aan Adolf De Meyer overliet, die er een exportbedrijf van maakte tot de zelfwasserij "Sneeuwwit" er kwam! Dallièrè had zich inmiddels gevestigd naast de huidige stelplaats van de Trammaatschappij waar hij zijn zaak overliet aan A. D'Haene, die er een bijzondere teelt van Azalea's en kasplanten inrichtte. Het bedrijf ging tenslotte naar Heusden en de burelen van de Tram zijn er nu gevestigd.

Dicht bij de St. Genoisstraat was er Omer Lancksweert, die hoofdzakelijk palmen kweekte. Het Arsenaal palmde die gronden in.

In de huidige Peter Benoitlaan kweekte Jules Van Eeckhoute, wiens vader teeltoverste geweest was bij Van Houtte, zijn planten voor de uitvoer. De inrichting werd afgebroken evenals die van Van Exter (handelskwekerij) en die van Maenhout (palmen en coco's) die plaats gemaakt hebben voor het autokerkhof en het Lunapark. Blankaert en Vermeire (zie onze "Eregalerij") hadden hier ook hun bedrijf. Het kwam in handen van Georges Van der Swaelmen, die er zijn lokaalbedrijf van maakte. Zoals we reeds zegden, kwam na de dood van zijn vader, de zoon Van der Swaelmen uit de Leemstraat naar de Brusselse Steenweg; dat werd het kasteel Waterloo. Zijn bedrijf liet hij over aan Wallem. Het werd afgebroken, terwijl terzelfder tijd het kasteel Waterloo zelf de bloemisterij Arthur Van Laethem (begonia's, Dracaena's en Palmen) opslorpte.

Gustaaf Galle, vroeger Peter Benoitlaan, won hier enkele nieuwigheden, Begonia Multiflora, die veel ophef maakten, maar de bloemisterij werd als bouwgrond verkocht.

Ten slotte is daar nog een beroemde Orchideeënkwekerij Maurice Verdonck, oud-burgemeester. De kwekerij werd ook in bouwgrond verkaveld. Bovendien die lange reeks instellingen, die -de meeste althans- verdwenen, bestaan heden nog op Gentbrugge, de volgende bloemisterijen : Langsheen de Brusselse Steenweg :

Broeckaert : warme kasplanten, Araucaria, Azalea, Bromeliaceeën. Was vroeger de doening van Martinus Boks, Nederlander, die in de Begonia-teelt een overwegende rol speelde.

Georges Galle : Begonia Multiflora.

Omer Morobe : Bromeliaceeën en handelsplanten. Vroeger Gustaaf Van Laeken, die zich evenals zijn broeder zich toelegde op de kweek van Begonia's, Dracaena's en Palmen.

Robert Morobe : Palmen en Bromeliaceeën.

Arthur Piens : Azalea's, Palmen, Anthurium, Cypridium, Bromeliaceeën.

Karel Snoeck : Deze bloemisterij werd te Ledeberg gesticht in 1868 en bracht vooral Reseda en Pensées voort, waarvan het zaad aan Van Houtte werd geleverd. Snoeck won talrijke verscheidenheden : Pelargonium en baatte aanzienlijke velden aardbeziën uit. Het bedrijf werd overgebracht voorbij "De Bruiloft", waar Snoeck zich een der eersten toelegde op de kweek van Ficus Elastica. Nu is het bedrijf bijzonder op de kweek van Hortensia's (45.000 stuks per jaar) en Araucaria's (20.000 stuks) ingesteld.

Van de Putte-Billa : Begonia Multiflora.

Robert Van der Swaelmen : Palmen, Azalea's en Begonia's.

Weduwe Van den Driessche : Kaapplanten.

Langsheen de Hundelgemse Steenweg :

De la Ruyse : Coco's en Palmen.

Delmotte : Hortensia's en vollegrondplanten.

Langsheen andere straten :

De Cabooter A. : Lusthofstraat. Clivia, Calla en eenjarige planten.

Leon De Loof : Oude Brusselse Weg. Vollegrondplanten en Dahlia's.

Alsook wijnstokken in volle grond. (zie "Onze Eregalerij")

De Man Ch. : Kouterstraat. Clivia's en groene planten.

De Vos J. : Vogelhoekstraat. Evonimus, Dracaena's en Aralia's. Vroeger Hallaert.

De Porre K. : Kouterstraat. Laurieren, Aucuba's en Chrysanten.

Colman O. : Kerkstraat. Versierplanten. Vroeger Van der Cruyssen, gekende Azaleakweker die o.a. de nog zeer gewilde variëteit : Madame Van der Cruyssen won.

Vervaeke : Achterdries. Versieringsplanten en Hortensia's.

Thiel Arm. : Mellestraat. Palms, Azalea's, warme kasplanten.

(Deze inlichtingen werden verschaft door de Tuinbouwmaatschappij "Door de bloem naar veredeling Gentbrugge")

Wordt vervolgd.

"Die edele conste van het blazoeneren"

door Joseph Van Waesberghe.

De heraldiek is de studie van wapens of blazoenen waardoor in de middeleeuwen de verschillende adellijke families zich van elkander onderscheidden zowel in steekspelen als in tijd van oorlog.

Het woord "heraldiek" is afgeleid van "heraut", de man die in de middeleeuwen de toernooien aankondigde, de wapens inspekteerde naar hun geldigheid. Hij was de voorloper van wat men nu zou noemen de "protokolchef". Later nog werd hij de gezant van vorsten en ridders. Zijn kennis van de ridderwapens moest ook grondig en diepgaand zijn. (zie nota 1).

Heraldiek behelst dus alles wat met wapens te maken heeft, zoals het ontstaan, de ontwikkeling, de betekenis en de toepassing ervan. Verder het ontwerpen, afbeelden en toekennen.

Heraldiek is het erfelijk gebruik van emblemen waarbij het wapenschild centraal staat. Pama zegt het als volgt : "De wapens zijn gekleurde, erfelijke of blijvende kentekens van een geslacht of gemeenschap, voorgesteld als een afweerwapen van een middeleeuws krijgsman, nl. het schild met helm, helmteken en dekkleden". Verder heeft het nog een spreuk en een strijdkreet.

De schilden die de eerste ridders en strijders droegen waren wel gekleurd of met tekenen versierd, maar waren niet heraldisch in de strikte zin van het woord, daar ze meer gekozen waren als loutere versiering dan als herkenningstekens. Zo gebeurde het dat in de slag van Hastings in 1066 wanneer Willem van Normandië, de Engelse koning Harold ging bevechten, op een zeker ogenblik het gerucht ging dat Willem gesneuveld was. Deze kon zich nog tijdig omdraaien en zijn helm opheffen om zijn gezicht te laten zien, waarop zijn banierdrager Eustache de Boulogne riep : "Hier is uw hertog Willem"

Nota 1 : In de beginne kende men garsunne (garçon), de crogieren, de messagiers, de herauten. Deze laatste bleven. Ze begonnen als perseverant, klommen op tot heraut en konden het brengen tot wapenkoning. Ze liepen gekleed met een wapenrok met het wapen van hun Heer. Later traden ze op als notaris. In een document van 1639 lezen wij : "Op heden de zeventiende der maent van Februari zestienhonderd ende negenendertig voor mij Michiel Maurissen, herault ende Roy d'armes van zijne Koninklijke M^a van zijne lande graefschap Vlaendren. In qualiteit als openbaer Notaris"

Willem had dus geen kentekens om zich te identificeren. Op het geborduurde tapijt van Bayeux ziet men schilden met verschillende kleur en tekens versierd, die echter geen herkenningstekens waren (zie nota 2).

Dat er vroeger reeds vendels en tekens waren weten we. Men heeft altijd getracht zich met zo weinig woorden mogelijk zich te doen begrijpen. Zie maar naar onze uithangborden en verkeerstekens! Ook in de Bijbel lezen wij in Numeri 2 vers 1 en 2 : "de Israëlieten zullen zich legeren elk bij zijn vendel onder het teken van hun familie". Deze emblemen mogen wij aanzien als de voorlopers van het wapen.

De noodzaak zich in de strijd van ver te doen herkennen was dringend. De ridder was zo zwaar uitgedost met helm, maliënkolder, harnas en schild dat hij niet meer te herkennen was. De ridder koos een teken en kleur aan zijn geslacht eigen. Dit leidde het ontstaan in van de Heraldiek. Daar bij het ontstaan de wapens vrij gekozen werden, kwam het wel meer tot een gevecht tussen twee ridders die, zonder het te weten, hetzelfde wapen droegen. Later was het de taak van de herauten dit te regelen.

De eerste schilden door het voetvolk gedragen waren bijna manshoogte, om zich tegen de pijlenregen te beschermen. Door de ontwikkeling van de ruitery werden de schilden heel wat korter : een driehoek met licht gebogen randen.

De riddercode van het ridderschap stond zo hoog in aanzien dat het schild het symbool werd van de verdediging der zwakken en de afweer tegen onrecht. De ridder werd door zijn wapen geïdentificeerd en zo werd het schild met embleem het statussymbool van de ridder.

De Guldensporenslag van 1302 bewees dat de ridder te paard had afgedaan. Hij was te zwaar en te weinig beweeglijk tegenover de nieuwe strijdtaktiek van de gilden en de ambachten. De ridder te paard werd verwezen naar de toernooien. Het was juist in dit romantisch milieu dat de heraldiek zich volledig ontplooiëde.

Van de oude schilden en helmen is weinig overgebleven. De meeste die nog te zien zijn, zijn ceremoniehelmen en schilden, bij de rouwdienst van de overleden ridder megedragen, later vervangen door

Nota 2 : Het tapijt van Bayeux (Normandië) werd waarschijnlijk gebordurd door koningin Mathilde en verhaalt het verloop van de slag bij Hastings in 1066. Het is het eerste stripverhaal.

ruitvormige "Obiïts", die we in onze kerken nog te zien krijgen (zie nota 3).

Het wapenschild bleef echter niet in het militaire kamp; het ging over naar het burgerlijke. Jonge ridders kwamen zich in de stad vestigen en gebruikten hun wapen voor het zegelen van hun akten en kontrakten. De Patriciers die tot de Vrije behoorden, gingen ook snel over tot het dragen van een eigen wapen. Men hoeft dus niet van adel te zijn om een wapen te bezitten, wel dat de helm met helmteken boven het schild aan de adel voorbehouden bleef.

Het oudste gekende wapen is dit van de graaf van Anjou. Het wapen is van azuur met zes klimmende leeuwen. Het is te zien op het graf te Lemans, waarvan slechts de helft van het schild is te zien. Hij verwierf het wapen toen hij in 1127 ridder werd geslagen. Het is van het lange Noormanse type. Het oudste wapen van de hogere burgerij dateert van 1240.

De eerste afbeeldingen van die wapens vinden we reeds in de tweede helft van de XIe eeuw op de ruiterszegels van de hoge adel die aan oorkonden hangen. Deze zegels vervangen de handtekens van heden. Een andere bron zijn de prachtige wapenboeken door de herauten aangelegd. De oudste wapenboeken dateren uit de XIIIe eeuw. Daar de herauten verantwoordelijk waren voor de ridders die deelnamen aan de toernooien legden ze een wapenboek aan met de tekens en kleuren van het wapen dat de ridder verplicht was te voeren. Daarbij soms vergezeld van dichtelijke beschrijvingen. Zo bijv. over Hertog Jan van Brabant in de slag van Woeringen in 1288 :

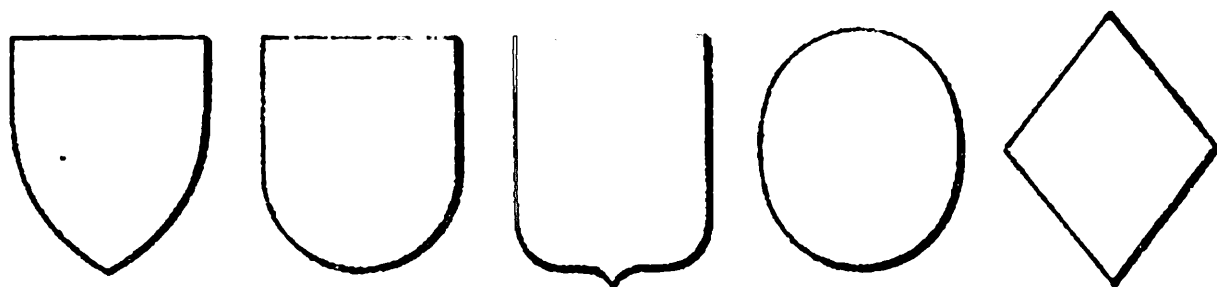
" Al dat die Hertoge hadde an
" wapenroc, helm ende bretieren
" dat hadde al teken van sinne banieren,
" als terecht hebben soude
" van sabele, metten leeuwe van goude
" Dit wapen voerde hij algeheel
" zijn broeder daarop de palesteel
" ende die bare zijn oem bastaert.

De gebruikte taal was een taal eigen aan de Heraldiek. Zo noemt men blauw azuur; rood wordt keel; zwart wordt sabel en groen sinopel. Deze reeks worden kleuren of emails genoemd, goud en zilver noemt men

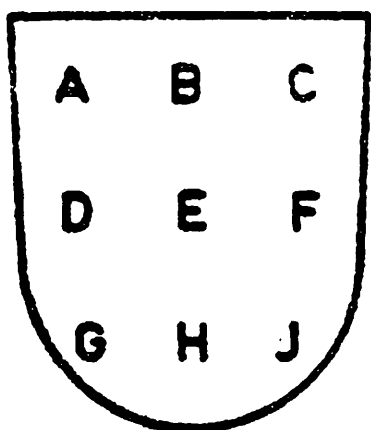
Nota 3 : In de kerk van Gentbrugge Center hangen er een dertigtal. Een volledig "obiït" met helm, harnas, handschoenen en sporen is nog te zien in de O.L.Vrouwekerk te Brugge.

metalen. Bij het samenstellen van een wapen mag men nooit kleur op kleur of metaal op metaal plaatsen. Steeds kleur op metaal of omgekeerd. (zie nota 4)

Het blazoeneren of beschrijven van een wapen geschiedt volgens wel bepaalde regels. Eerst wordt het schildvlak beschreven, dan volgt de schilddekking, vervolgens de helm met helmtaken, de schildhouders, verder de wapenkreet en leuze. Een wapen kan echter ook alleen uit een schild bestaan. Het schildvlak noemt men het veld. Komen er stukken op voor dan noemt men het bezaaid. Het meest voorkomende is het schild met half-cirkelvormige onderkant voor de man, het ruitvormig schild voor de freule of ongehuwde vrouw, terwijl de gehuwde vrouw en de weduwe het ovale schild voeren.

Om de stukken een juiste plaats te geven wordt het schild ingedeeld als volgt :

Het bovenste derde A B C is het schildhoofd. Het onderste derde G H J is de schildvoet. A vormt de rechter bovenhoek, C de linker bovenhoek en B het hoofdpunt. G de rechter benedenhoek, J de linker benedenhoek en H het schildpunt. A D G de rechterflank, C F J de linkerflank en E het hart.

Alle schilden hebben een kleur of metaal, maar niet noodzakelijk stukken. Hoe ouder de schilden zijn hoe eenvoudiger, hoe minder bezaaid.

Nota 4 : In het "Blasons des Couleurs" van de heraut Sicilië (1435) lezen we dat de kleuren in de heraldiek anders worden genaamd om te beletten dat de gewone man het zou begrijpen.

wordt vervolgd.

ONS SCHUIMFLESJE.

Weet ge het nog ?!toen we tijdens de lange zomeravonden bij elkaar zaten op de dorpel van ons huis en we het zo aangenaam vonden om de beurt eens te mogen zuigen aan ons flesje ?! we waren namelijk aan het schuimen !!

Voorzeker kent U dat nog, dat eenvoudig vermaak, dat ons uren lang plezier verschaft. We vroegen aan moeder om eens in de kast naar een leeg medecijnflesje te zoeken, zo van ongeveer een 200 centiliter. Moeder wierp nooit iets vlug in de vuilbak, want ..." 't zou nog eens van pas kunnen komen" Ja, we kregen ons flesje en met de cent die we gespaard hadden liepen we naar ons spekkewinkelke om wat zwarte "jujupkens", die de vorm hadden van een halve cent en gemaakt van een soort "kalaber" ofwel brachten we een stuk zwart "Kalischebruut" (1) mee, dat we in stukjes kaptten met een mes om in ons flesje te duwen, dat driekwart gevuld was met water. Het flesje werd dan goed gestopt en we begonnen te schudden elk op zijn beurt, totdat boven het vocht een soort geelbruin schuim geheel het flesje gevuld had. Nu konden we beginnen schuimen ! We kenden het truukje ! met een behendige zuigbeweging van de lippen trok men langzaam het zoete schuim naar boven, recht in de mond ! wat smaakte dit goed ! 't was toch zo lekker en ieder stond te watertanden en zijn beurt af te wachten om ook eens te mogen zuigen. Regelmatig moest men opnieuw beginnen te klutsen om opnieuw schuim in het flesje te krijgen en zo ging het flesje van hand tot hand en de kleinsten van de bende hadden een zodanige goesting dat het water hun uit de mond liep ! Als ons flesje leeg gezogen was liepen we terug bij moeder om water bij te vullen en opnieuw werden wat stukjes zwarte halve centen of brokjes Kalischebruut bijgevoegd en zo zaten we langs bij elkaar tot moeder ons kwam roepen om te gaan slapen.

De moderne jeugd zal ons nu wel uitlachen als we hun vertellen hoe het schuimen aan ons flesje ons deugd deed en zo goed smaakte.

(1) Kalischebruut : gemaakt van "jus de Calabre" en wordt nog verkocht bij de apotheker en gebruikt tegen borstvalling. De spinderkens of zwarte halve centen kan men soms nog vinden in oude snoepwinkels doch meestal in groot formaat.

Het was inderdaad een eenvoudig vermaak waar we echter uren plezier aan hadden. Onze kinderen hebben nu een andere goesting en zitten zich moe te knabbelen op een Engelse "sjieke" (kauwgom) !

't Is moderner naar het schijnt en zelfs de grote mensen hebben er hun genoeg in gevonden. Het is voornamer, denken ze, dan het schuimen in de oude tijd. Zelfs de verkeersagent staat te knabbelen zonder ophouden ! is het uit verveling of zenuwachtigheid ?! . Ja, 't is de moderne tijd, zegt men andere tijden, andere zeden en gewoonten.

Als de periode van het schuimen voorbij was begonnen de kinderen me behulp van hun halve cent zwarte jujupkens te spinnen. Dat ging zo ... Men likte aan zijn duim en wijsvinger, nam de halve cent vast en duwde hard en dan loste men de wijsvinger en tussen duim en wijsvinger hingen dan dunne draadjes welke men voorzichtig op de nagel van de andere duim kleefde. Men herhaalde gedurig deze beweging en uiteindelijk was de nagel heel overdekt met de gesponnen geel-gouden draadjes Kijk ne keer hoe schoon onze nagel in het goud zit . Als we genoeg gesponnen hadden likten we alles op en het smaakte nog beter dan het schuimen ! We zijn er toch niet ziek van geworden . de gezondheid stond op onze wangen te lezen, die bloosden als rode kersen!

In Oost-Vlaamse Zanten van 1963 vond ik een liedje, dat destijds in het Gents gezongen werd op de melodie van "Na lijden komt verblijd"

Mijn Flasken

Wel kijk ne kier, hoe vinde da
Alfrid van Schele Mele
Die goa goan schriemen bij zijn ma
Omda'k ik nie wil spele
'k Hê klissewoater gelijk ge ziet
Moar hij hoa zuveel pruimen
Die geire (1) hee mij niet gegeên (2)) tweemaal
En hij zoe willen schuimen)

'k Gaf hem verlede weke nog
'Nen gielen bol me klêwe (3)
Da zijne vlieger hangdege schier
Tot boven de Widêwe (4)
Hij kreeg nen frank van zijn mama,
'k Zei "Frid, kuup muntebollen"
Moar om mij niets te moeten geên) tweemaal
Kocht hij hem een Santsewolle (5))

We trokken der overloast op los
 Mee mijn tante Sarlotte
 We gingen allemoal noar den bos
 We roapteen boekenotten (6)
 Ik vond er zu veel mier dan gij
 En 'k had er al veel opgeeten
 Moar binst hoe-de gij uit saloezie)
 Mijn kloefen volgescheten !) tweemaal

't Es altijd iets mee diene vrek
 Hij mag aliene spelen
 Ik goa bij d'andre kinders direk (7)
 In 't puurtse zijn der vele
 Mijn flaske, da ziede van hiere
 Da goa nu in mijn zakken
 Want 'k zie het wel, der zijnder hier)
 Die 't uuk zoen durven pakken) tweemaal

- (1) gierigaard, vrek
- (2) gegeven
- (3) touw voor het oplaten van de vlieger
- (4) Wiedauwe, gekende Gentse textielfabriek gelegen langs de Wiedauwkaai.
- (5) een toenmalig kinderprentje, gedrukt in Wallonië
- (6) beukenoot
- (7) direkt, dadelijk.

Uit de reeks "Beelden uit mijn
 Kinderjaren"

Gerard Waeytens

Uit de Wegwijzer der stad Gent van 1825
 Bevolking van Gentbrugge , III5 zielen
 met als burgemeester F. Verheggen, zoon,
 J.B. De Guchteneire schepen
 M. De Bosschere schepen
 N. Eggermont secretaris
 In dit jaar had Heusden 1895 zielen dus meer
 dan Gentbrugge.
 Ledeberg 1027 zielen
 Oosterzele 716 zielen hier was
 de Marquis van Rode burgemeester
 Berlegem had 349 zielen
 =====
 De bevolking van Gentbrugge was in 1830 II44 zielen
 H. Nuytens burgemeester
 J.B. De Guchteneire plaatsvervanger
 O. Durot idem
 Gentbrugge maakte deel uit van de Parochie ST. Jacobs
 met als Pastoor J. Vinckier
 =====

Onder de menige bedevaartplaatsen in Vlaanderen is er wellicht geen enkele die een grotere vermaardheid bezit en die zo ver teruggaat in de oudheid als deze van Destelbergen, genaamd : BERGENKRUIS. De eerste maal dat men er melding van vindt in het jaar 1007 is het tijdstip van de overbrenging der relikwieën van St. Lievinus naar Gent. Uit het reisverhaal dezer overbrenging, voorkomend in de ACTA TRANSLATIONIS S. LIVINI en in de kronijk van Thielrode, uitgegeven door Van Lokeren, zien wij dat men de Schelde overstak op het grondgebied van Destelbergen, zeer waarschijnlijk op een plaats dichtbij het huidige "Pauwke", vanwaar men zich rechtstreeks naar een heuvel begaf, alsdan bekend onder de naam van St. Pancratiusberg. Het was daar dat men de overblijfselen van de gevierde heilige nederzette en verscheidene wonderen, zo beweert men, plaats grepen. Indien men aan een volksoverlevering mag geloof hechten, was op dit tijdstip het kasteel van Notax, niet ver van die heuvel verwijderd, bewoond door een prins, wiens naam de geschiedenis verzwijgt. Bij de aankomst van de fiertel (relikwiekas), die de beenderen van Sint Lieven bevatten, ging die heer dezelve tegemoet en nodigde de priesters uit om te rusten. Sommigen zeggen dat hij ter herinnering aan dit voorval een kapel liet bouwen en dat op hetzelfde ogenblik tal van mirakels geschiedden. Wat er van zij, de overlevering wil dat te dier gelegenheid aldaar een houten kruis werd geplant en van daar af die plaats "Bergenkruis" werd geheten. Men kent de belofte, door de abt Erembold gedaan, jaarlijks het gebeente van St. Lieven, met grote hulde, naar Hauthem over te brengen om er een nacht in zijn oorspronkelijke begraafplaats te laten rusten. Die jaarlijkse overbrenging waaraan slechts in 1059 voor de eerste maal werd voldaan, gaf aanleiding tot die beruchte processie van St. Lieven, die door een aanzienlijke toeloop werd opgeluisterd en waaruit in het vervolg zulke grote misbruiken rezen, dat Keizer Karel ze ten jare 1540, veiligheidshalve moest afschaffen. Zo lang die processie duurde werd die relikwiekas bij de terugkeer naar Gent, op de Pancratiusberg ten toon gesteld en van daar in volle staatsie naar de St. Baafsabdij overgebracht. Sedertdien bleef deze berg, in het vervolg ook wel eens St. Machariusberg genaamd, een waar toevluchtsoord der gelovigen, die er tegen alle zickten en ongelukken kwamen bidden. Opmerkenswaard is het, dat in de papieren der St. Pietersabdij slechts één enkele maal, in een keure van 1592, daarvan wordt melding gemaakt : "een stuk land gelegen binnen de prochie van Destelberghen ghenaemt 't Mevrouwelant in de Cruisberghen." Volgens J. Schatteman, pastoor van Laarne, die in 1641 het leven van St. Macharius beschreef, bevond de Kruisberg, ook St. Pancratiusberg en St. Machariusheuvel geheten, zich op 100 stappen van de heerweg naar Dendermonde, buiten de Antwerpse poort. Men zag er te zijner tijd nog een half verwoest altaar, waarop de relikwieën van St. Macharius, gedurende het aldaar gehouden sermoen tijdens de processiedagen, geplaatst werden. Op een kaart van 1739, gemaakt door P.J. Benthuis, (Inventaire des cartes et des plans de la Flandre Orientale, N° 399) en op een plan der stad Gent van 1534, staat die berg niet ver van de Dendermondse weg aangetekend. De heuvel is heden verdwenen.

uit de Potter en Broeckaert
Gescheidenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen
Frans de Potter en Jan Broeckaert
Gent. Boek en steendrukkerij van C. ANNOOT-BRAECKMAN.

Naast Gentbrugge lagen en liggen nog menige andere dorpen verspreid in het Land van Rode. Onze bedoeling is nu een korte beschrijving van deze dorpen in onze tijdschriften in te lassen, ter attentie van onze leden die buiten Gentbrugge in het Land van Rode wonen.

We beginnen met de heel korte beschrijving van de geschiedenis van Balegem. Wie verdere inlichtingen wenst over dit oude dorp verwijzen wij naar het belangrijke boek over Balegem van de heer De Smet uit Balegem.

B A L E G E M

Beschrijving van het dorp : De gemeente Balegem telde op 1 januari 1867 een bevolking van 2.614 zielen (in 1801 waren er 2.249 zielen, waaronder 144 behoeftigen). De gemeente paalt ten Noorden aan Oosterzele en Scheldewindeke, ten Oosten aan St. Lievens-Houtem, Ombbergen en Elene, ten Zuiden nog aan Elene en aan Velzeke-Rudders-hove en ten Westen aan deze laatste gemeente en aan Scheldewindeke. In een charter van het jaar 1120 wordt de naam dezer gemeente, de eerste maal, onder de schrijfwijze van "Balinghehem" aangetroffen. In 1225 onder de naam van : Badelinghem en in 1243, 1384, 1419 en 1451 onder die van : Badelghem.

Te beginnen van de XVIe eeuw schreef men : Baeleghem of Balegem, zoals heden. Volgens Willems zou het eerste lid van deze dorpsnaam van het ouddiets "Balo" (bal, slecht) afstammen wat ons ten aanzien van de huidige bodemgesteldheid enigszins aanneemlijk voorkomt en zou dan een "slechtgelegen plaats" betekenen. Volgens De Smet, die deze uitleg min of meer bijtreedt, kan Balegem zijn naam ook van een heer bekomen hebben, terwijl Snellaert in zijn verslag over een studie nopens de betekenis van het woord "balfart" er een spoor van de Germaanse "doodenbrand" in meent te zien.

Bij Kiliaan wordt het oude woord "bael" door : praefatus, administrator, vertaald en betekent het ook : voogd, amman, heer, gemaal, zodat Balegem, met inachtneming van de oudstbekende schrijfwijze ook met : herenverblijf, kan vertaald worden.

Het grondgebied van deze gemeente, door de steenweg Gent-Geraardsbergen en de spoorbaan Gent-'s Gravenbrakel doorsneden, beslaat een oppervlakte van 1202 ha (volgens oude metingen 1090 bunder en 268 roeden). Het wordt door verscheidene kleine beekjes en waterlopen bevochtigd, die de naam dragen van : Dorpsbeek, Boekhoutbeek, Bokstalbeek, Begijnebeek, Frankenbosbeek, Hettingbeek, Plattewedebeek, Rommelbeek alsmede door een grote waterloop, of de Molenbeek, welke op het gehucht Hekkerstraat haar oorsprong vindt, de gemeente in noordwestelijke richting doorsnijdt en zich langs Scheldewindeke, Moortzele, Landskouter en Gontrode, te Melle in de Schelde werpt. De wijken en gehuchten van Balegem zijn : de Apostelbeek, zeer waarschijnlijk voor het eerst aldus geheten sedert de XVIe eeuw; Berchemstraat en Berg, naar hun bergachtige ligging; Bracht van : brach, braakland of : Brecht, Robrecht; Bierman; Driesstraat; Frankenbos (een herinnering aan de Franken ?); Gootjen; Houte; Hissagem, vroeger Eesegem, woonplaats of verblijf aan het water; Heide; Heirstraat; Hekkerstraat, oudtijds Nekkerstraat naar de naam der Germaanse watergeesten; Ijshoute; Kalle; Meerlaanstraat; Pontslag; Rooigemdries; St. Martensdries; Volderstraat, naar de naam ener aldus genaamde hofstede; Vrijhem en Walsegem (oude plaatsnamen). Sanderius spreekt van een groot en aangenaam bos dat te zijner tijd

de markgraaf van Lede te Balegem toebehoorde en op een verheven plaats lag. Het hoogste punt vindt men ten zuiden in de wijken Bracht, Berchem en Berg aan, alwaar zich de oude en vermaarde steengroeven bevinden. Hoe lang de steengroeven van Balegem bekend zijn zouden wij niet heel juist kunnen opgeven; doch het is waarschijnlijk dat zij het nog niet waren vóór de XIIe of XIIIe eeuw. In de XVe en XVIe eeuw waren zij tot zulk een vermaardheid uitgegroeid dat weinig monumenten der stad Gent, zonder van onze talloze dorpskerken te spreken, er niet mede gebouwd werden.

Tot de aanbestedingen voor het leveren der bouwstoffen voor de vergroting van de St. Janskerk, de huidige St. Baafskathedraal, te Gent, ten jare 1551, dat : "al die voorseyde arduyn begrepen zowel in de voorgaende als in dese bestedinghe moet zijn : Bedsbeerch, Lede, Oosterzele, Vlierzele ofte Baeleghem, ende gheen andere, al goet-lovelich ende waerelich-goet".

Onder andere waren in Balegemse steen : "Al de kapellen van den beuk en al de trappen opgaende ten hoogen koor ende aan de beyde zijden van den trap van den Krocht".

Toen er ten jare 1661 sprake was te St. Niklaastoren te Gent te herstellen, oordeelde een der opzichters van de stadswerken J. Billiet, dat het goed ware Balegemse steen voor het buiten- en Brabantse arduin voor het binnenwerk van deze bouw te bezigen; een onloochenbaar bewijs dat de steen dezer gemeente toen nog uitnemend kloek en deugdelijk geacht werd.

Nota : Gent - St. Baafskerk, herbouwd gedeelte in 1550, met steen van Lede, Brabant en Ecuasinnas; - St. Niklaaskerk, 1406, herbouwing van het bovenste deel van de toren, met witte steen van Dielbeke en Diegem; - St. Jacobskerk, steen van Balegem en Doornik; - St. Michielskerk, vermoedelijk met steen van Diegem en Dielbeke, zeer waarschijnlijk in de XVe eeuw; - Stadhuis, 1483, Steven Pauwels en Mattien Gheeraerts, van Vlierzele, leverden de benodigde witte steen voor de nieuwe schepenzaal. Het loofwerk is vervaardigd uit steen van de Betsberg, te Oosterzele.

Wat nu de oorzaak van het verval der voorheen zo beroemde steengroeven, niet alleen van Balegem, maar van gans Vlaanderen en Brabant, betreft, hoogstwaarschijnlijk moet die aan de inlandse beroerten en oorlogen der XVIIe en XVIIIe eeuw worden toegeschreven; want aanvaarden, zoals door sommigen beweerd werd, dat ons land geen stenen meer oplevert en de groeven zouden uitgeput zijn, is in strijd met de wetenschap en door de onlangs bekomen uitslagen te recht gewezen.

In 1818 werden de eerste pogingen ondernomen om de oude steengroeven van Balegem, te herontdekken. Op een diepte van 10 tot 12 meter stootte men op enige lagen, doch de er uit voortkomende steen had slechts een dikte van 10 tot 12 cm. en de hoeveelheid was zelfs niet voldoende om er de weg van Balegem naar Scheldewindeke mede te beleggen. De hoedanigheid liet insgelijks veel te wensen over. Twee jaar later werden nieuwe opzoekingen verricht eveneens zonder goede uitslag. In 1859 zocht de gemeente andermaal de groeven te ontginnen doch na maandenlange delvingen gelukte men er slechts in een duizendtal meter kantsteen bloot te leggen, waarvan de 2/3 dan nog ongeschikt werd beoordeeld. Dank aan de aanhoudende bemoeiingen der provinciale monumentencommissie werd de steen van Balegem eindelijk in 1866 door een zekere Karel-Lodewijk De Corte teruggevonden. De ontdekte groeve, die zich over meer dan een halve ha. uitstrekt, levert stenen op van 2 meter lengte, van 50 tot 60 cm. breedte en van 25 tot 40 cm. dikte. Zij werden ter plaatse verkocht voor 14 fr. de kubieke meter en zijn volkomen van dezelfde hoedanigheid als deze waarmede onze oude monumenten werden opgericht. Reeds wordt de St. Baafstoren te Gent met Balegemse steen hersteld. Niets staat

bijgevolg nog in de weg, opdat een nieuwe en winstgevende nijverheid in ons land de eigenzinnigheid zou vervangen om de witte bouwsteen uit den vreemde te doen komen, zonder eens na te denken dat onze voorvaderen hem zo goed konden missen.

Behalve deze nieuwe nijverheid, welke wij hopen weldra voor goed in de gemeente zich te zien ontwikkelen, heeft men te Balegem een weefleerwerkhuis, twee stokerijen, een watermolen en vijf windmolens. In het jaar 1852 werkten in het weefleerwerkhuis niet minder dan 260 leerlingen op 13 getouwen. De leerlingen werkten er voor eigen rekening. Zij kochten mechaniegaren en brachten hun stukken bijzonderlijk op de markt te Aalst aan de man. Zij weefden vooral fijne lijnwaden van zevenkwart breedte. De regelmatigheid van hun geweesel en de fraaiheid der zelfkanten maakten dat zij hun werk dunder konden verkopen dan andere webers.

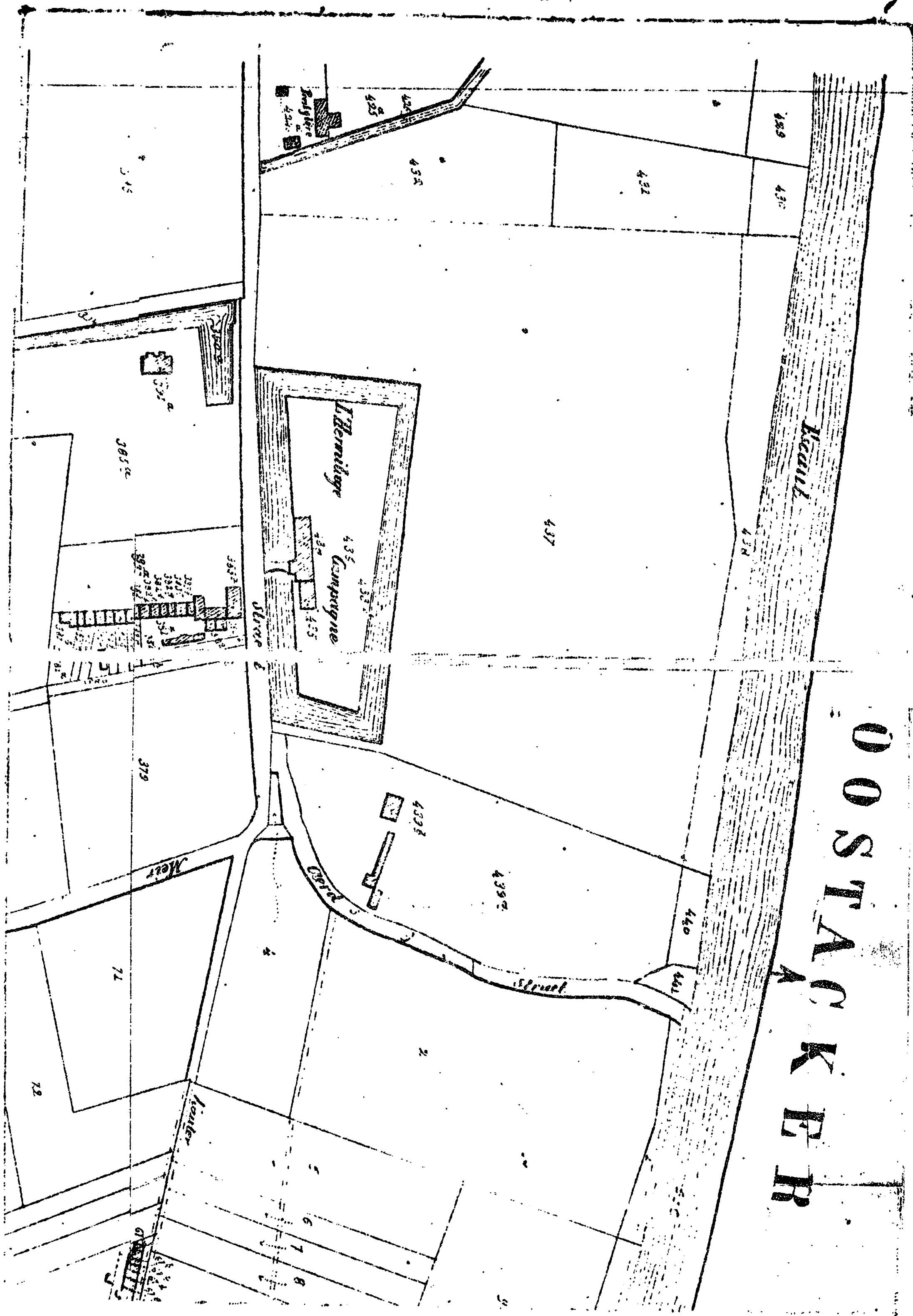
In alle tijden werden de lijnwaden dezer gemeente op de markten ook te Gent en elders gezocht. Ook de linnennijverheid was hier vroeger volledig in bloei bij zoverre dat men er in 1765 niet minder dan 1.000 weefgetouwen had. Reeds van in het jaar 1340 is de windmolen op de Kouter en de watermolen van in 1466 bekend. In 1644 werd een nieuwe korenwindmolen in de gemeente opgericht, welke toebehoorde aan de familie Van Daele en door een zekere Pieter van den Berghe, mits 32 pond groot en twee vette kapoenen 's jaars in pacht genomen. Vier van de vijf bestaande molens dragen de naam van : Klepmolen, 't Moleken te veel, Schijvinkmolen en Steenmolen.

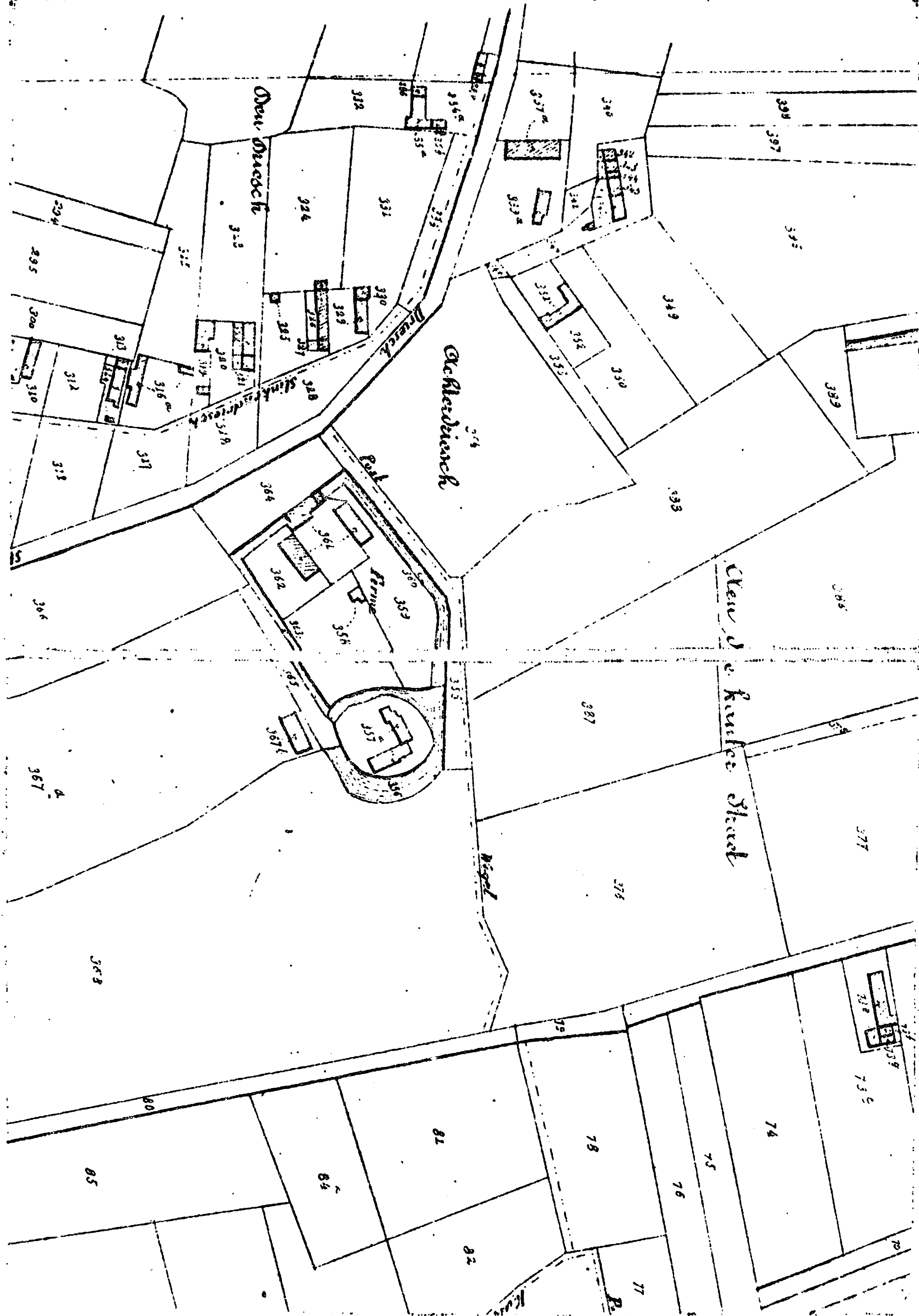
De oude pachthoeven waren ; het Bottelhof; 't Goed te Eesegem; en 't Hof te Steenbeke waarover ons weinig inlichtingen zijn bekend. Het "Hof ter Volderstraat", tegenwoordig toebehorende aan de weduwe en kinderen van Jozef Matthijs, schijnt zijn naam aan een oude Gentse familie te hebben ontleend. Onder andere zijn ons uit dit geslacht bekend : Ingelbrecht Utervolderstraten, voorkomende op de lijst der leden van het broederschap van St. Jacob in Gallicië, opgericht in de St. Niklaaskerk te Gent rond 1200; Boudewijn Utervolderstraten, voorkomend op een renteboek der stad Gent in 't jaar 1300 en een andere Boudewijn Utervolderstraete, die in 1312 schepene was van de Keure te Gent en "d'argent semé de croisettes recroisetées de sable à trois coeurs percés de gueules" in zijn wapen voerde.

Heerlijkheid : de Heerlijkheid dezer plaats zal hoogstwaarschijnlijk in den beginne aan een familie met de naam van het dorp hebben toebehoord. Echter zijn ons slechts 2 leden dezer familie bekend, nml. Eustaas de Balinghehem, die in een charter van 1120, bij Miraeus, voorkomt en Hector van Badelghem, vermeld in een oorkonde van 1390. Sedert de XIIIe of de XVe eeuw maakte Balegem met verscheidene andere gemeenten van het land deel uit van de Heerlijkheid van Rode, waarvan wij de bezitters reeds in onze vroegere tijdschriften beschreven, alsook in ons jaarboek van 1969.

Geschiedenis : Wij kennen slechts twee historische feiten, die te Balegem voorgevallen zijn : 1) op 17 juli 1579 trokken uit Gent 14 vendels soldaten met grof geschut naar Balegem om er het kasteel te Eesegem, destijds toebehorende aan Jr Jan Bette en dat slechts door 16 zogenoemde Malcontenten bezet was, te belegeren. Het kleine garnizoen gaf het kasteel 's anderendaags over en kwam er heelhuids van af. De Gentenaars verbleven er slechts 2 dagen en keerden op 19 juli naar hun stad terug (Pater De Jonghe in Ghendsche Geschiedenissen II, 159..) - 2) Tijdens de Brabantse Omwenteling van 1790 werd onder de bevolking een som van 314 Gulden 18 stuivers en 3 deniers als "patriotieke gift" ingezameld. Het vrijwilligerskorps der gemeente, gekend onder de naam van Patriotten, legde op 15 juli 1791 op de grote markt van de stad Oudenaarde de eed aan de Staten af.

uit het werk van Frans De Potter en Jan Broeckaert

Het tweede deel van het kadastraal plan van Popp vatten wij aan met de vakken 2-7, 2-8, 2-13, 2-14, 2-19, en 2-20.

Laten wij vooreerst 2-7 en 2-8 beschouwen. Het eerste van deze twee vakken sluir aan bij vak 1-14 dat in N^o29 van ons tijdschrift behandeld werd. - Beide vakken 7 en 8 bevatten de Kouterstraat en omgeving, aan de noordzijde begrensd door de Schelde. Tussen Kouterstraat en Schelde valt de Oude Kluis op benevens de vroegere pastorie. De Oude Kluis met nummers A433 (sloot of vijvers 50a 40ca), A434 en 435 (gebouwen; 2a 80 ca en 80 ca) alsook A436 (tuin; 56a 10ca), behoort de in haar geheel toe aan Franciscus Eduardus Blariau, geneesheer te Gent.

De pastorie met tuin A424a, en A425a, samen 33a 40ca, alsook de sloot die er naast lag, 426 (5a 70ca) waren eigendom der gemeente. De pastorie er naast lag, op de plaats van het huidige kerkhof ongeveer tegenover de school Sancta Maria die heden aan de andere zijde van de Kouterstraat ligt.

De percelen A 430-431 en 432 (1 ha 10a 10ca) waren in het bezit van Petrus Dufour, schrijnwerker te Gent.

Aan notaris Eggermont te Gent, een naam die wij reeds eerder hebben ontmoet, behoorden A429 (14,80a) 437 (472,50a) en 438 (49,20a).

Ten zuiden van de Kouterstraat bezat deze nog; A395 en 396 (samen 231,10a) op vak 2-13. Tussen de Oude Kluis en de Aardstraat lag het bezit van Ludovicus Hellebuyck, bloemist, zijn percelen A439a, 439b en 440 besloegen samen 1ha 39a 30ca, ook de Aardstraat A" (6,80a) was zijn eigendom. Het stukje A441 bij de Schelde (4,10a) behoorde aan de gemeente. - Ten oosten van de Aardstraat bevonden zich nog de volgende percelen; A1 en 2 (samen 187,10a) van Maria Ludovica Herhaeghe Wwe Degoësin. A 4, 6, 7 (90,30a) 9 Blommaert-Dufour. -

A 5 en 8 (77,80a); Amelie Charlotte Borluut uit Gent, zij bezat eveneens A 72 (55,90a).

Het goed, ook wel eens de Nieuwe Kluis genoemd omvat volgende percelen; A394 (11,40a), 390a (vijver, 14,60a), verder de woning met tuin: 391a en 385a (1ha) dat was eigendom van Carolus Franciscus De Meulemeester, handelaar te Gent; ook A384 en het huis 383a in de Lieve-Vrouwehoek, behoorden hem toe (32a). Alle andere huisjes met bidhorend pand waren eigendom van Wwe H. Nuytens-Entresangle uit Gent, (totale oppervlakte: 18,90a) elk huisje had een oppervlakte van 20 tot 30m². A379 (90,50a) alsook A70, 74, 71, 75 samen 178a) waren in het bezit van Blommaert-Dufour (zie ook vak 2-14).

Tenslotte bemerken wij verderop in de Kouterstraat A67a tot i een rij huisjes (met daarbij horende land: 47,30a, bezit van Wwe Joseph Quio uit Gent.

De Vakken 2-13 en 2-14 sluiten aan bij de voorgaande vakken van het kadastraal plan. Westwaarts van de Meirestraat liggen:

A376 en 377 (94,10a en 131,70a): Joannes Baptist Van der Straeten te Gent. A386, 387 en 388 (120,90a; 81a en 113a): Carolus Kranciscus Demeulemeester handelaar te Gent, deze bazat nog A353 (8,10a).

Ten noorden van de Postwegel:

A354 (105,50a); Emmanuel Delakethulle (Gent%).

A350, 351, 352 en 397 (24,90a: 5a ,4,40a; 19,50a): Wwe Philippus Baertsoen, Gent. A398, 399, 340, 341, 347, 348, 349 (19,40a; 43,40a; 14,40a 2a; 10,20a; 1,40a; 33,40a): behoorden aan de erigenamen van Jaannes Van der Haeghen, die landbouwer geweest was te Gentbrugge. Tot dat bezit behoorden nog een rij huisjes: A342; 343; 344; 345; 346 deze lagen ter hoogte van het tegenwoordige Meidoornhof. Verder waren ook A 76 en 77 (samen 57,20a) ten oosten van de Meirestraat, in het bezit van dezelfde personen. De hofstede 337a (11,50) waarvan het gebouw heden nog bestaat, en 339a (19,80) behoorden aan Jan Baptist De Cuyper-Van der straeten.

Ten zuiden van de Postwegel lagen twee omwalde hořsteden, waarvan één heden nog bestaat .De oostelijk gelegen hořstee 357a (I2,20a) en de omwalling (II,60a) waren eigendom van de Wwe Vindevogel uit gent, van haar ook het perseel met de Postwegel A355 (I6,80a). Verder nog de perselen 365-366-367a en b en 368 (oppervlakte; 60a-88,70a-20I,50a-424,90a).

Het ander hořstee was eigendom van Joannes Baptist De Guchteneēre, landbouwer burgemeester van Gentbrugge van 1836 tot 1854. Het bezit omvatte A358-359-36I-362-364 samen 6I,30a) alsmede de omwalling: 360 en 363 samen IO,50a.

Ten zuid-westen van de Driesstraat liggen nog de volgende percelen: A284a-285a en b-286 en 3I8 tot en met 333 (samen 206,90a): Eduardus Franciscus Onghenae, voorzitter van de Bank van Vlaan deren te Gent. deze bezat ook (zie plan van 2-I9) 292-293a. -b-c-d-e en 294 (samen I6,20a).

A3II tot en met 3I4 (samen 30,90a): Joannes Van der Haeghen, landbouwer te Gentbrugge.

A306-307-308a en 3IO (samen 85,80a): Augustus Carolus Limmander-Haemelinck.

A295 tot en met 299 (samen 47,30a): Livinus Beeckman, landbouwer te Gentbrugge. A290 en 29I (6,85a) :aan Adrianus Franciscus Claeys, te Gent. Nemen we nu het gebied ten oosten van de Meirestraat:

A68 (2I,20a) behoort aan de kerk van Gentbrugge

A69 (I4,80a): Isidorus Augustus Claeys, te Gent.

A72 en 78 (IO7,20a): Amelie Charlotte Ghislaina Borluut, te Gent, zij bezat ook twee percelen van de Meirestraat: 79 en 375 (I5,20a).

A73c-e-f-g- (59,50a): in bezit van Seraphin Van Maldeghe, landbouwer te Gentbrugge. A8I-82-84-85- (2I9a) evenals A80 (32,20a) waren eigendom van notaris Eggermont uit Gent.

Ten zuiden van de Bosstraat (vakken 2-I9 en 2-20) treffen wij enkele bekende grondbezitters aan. Vooreerst Ferdinand Marie Leŕevere Detenhove (Gent) met: A235-230-234b-233b-228-227-AA6- gezamenlijke oppervlakte: 90,60a).

Naast was Fredericus Devliegher, hovenier te Gentbrugge gevestigd met de percelen A222 tot en met 225 benevens 229 (samen 28,30a).

Augustus Carolus Limmander-Haemelinck (Gent) bezat hier : A207 tot en met 2I9a en 22I totale oppervlakte : I70,70a.

Joannes Baptist Minne-Verstraete (Gent) bezat hier AI99 tot en met 206 alsook I73a-b-c- en I74, totale oppervlakte 693, IOa.

Tenslotte nog de ons reeds vertrouwde notaris Eggermont uit Gent: met AI98-I97-I96 en I95a (de laatste twee perselen zijn voorgezet op vak I-28 en daar voorzien van het kadastraal nummer, zie daartoe ons tijdschrift N° 29 van maart I980) de totale oppervlakte bedraagt hier: 682, IOa.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 34.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard

PATOOR Walter

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Gentbrugge na 1795. Economische ontwikkeling. (deel 4)

Na de tuinbouw komen we aan de metaalindustrie, waarvan de grote vertegenwoordiger te Gentbrugge de "Clouterie et Tréfilerie des Flandres" is, in de volksmond beter gekend als "de Puntfabriek". Het begin was zeer bescheiden. Het was in 1839 dat te Gent, de heer Adolf Pernot, knoppenfabrikant, het vervaardigen van nagels begon. Hij had daarvoor één enkele machine aangekocht. In 1842 kwam de heer Charles Louis Carels, smedersbaas, zijn hulp aanbieden en A. Pernot kocht 5 nagelmachines bij. De zaken wilden mee en in 1848 was het aantal aan het werk gezette mannen tot 11 gestegen. In de Tentoonstelling der Vlaanderen won de firma haar eerste bronzen medaille. In 1851 werden 4 machines aangekocht tot het maken van klinknagels. Een nieuwe stoommachine van 25 PK. leverde de nodige drijfkracht. De grondstof nodig tot het vervaardigen van nagels en rivetten, de getrokken draad, kwam van Luik en uit Engeland. Het duurde niet lang of het bedrijf breidde zich uit en in 1860 kocht de heer Pernot bobijnen om zelf draad te trekken en kon aldus zelf zijn harde en gebrande draad vervaardigen. Aangespoord door de steeds groeiende bijval besloot de fabrikant zich beter in te richten en hij bouwde zijn fabriek te Gentbrugge in de Kerkstraat in het jaar 1868. Zij bevatte benevens de stoommachine die 110 PK. leverde, 14 bobijnen om draad te trekken, 15 nagelmachines, 4 rivetmechanieken, 3 gloeiovens en een draadverzinkerij. De jaarlijkse opbrengst was gestegen tot 300 Ton en 30 arbeiders vonden er werk. Van dit tijdstip af werden jaarlijks foto's genomen van de werkhuizen en het personeel en dat is tot een enige verzameling uitgegroeid !.... want langzaam maar zeker groeide de instelling, al maakte ze van 1873 tot 1876 een zware crisisperiode door. In 1891 stierf de verdienstelijke stichter Pernot en het volgende jaar werd het werk opgenomen door de N.V. "Clouterie et Tréfilerie des Flandres" bestaande uit de heren Georges Carels, L. Tert-

zweil, J.J. Dierman, H. Drory, E. Van Ceulebroeck, alsook de dames Praet-Pernot. Bijna gans de fabriek werd afgebroken en volgens een meer rationeel plan heropgebouwd. Talrijke, voor die tijd zeer moderne, machines werden aangekocht en de vennootschap, onder de krachtige leiding van de heer Tertzweil, nam weldra grote uitbreiding. Op dat ogenblik verschafte de fabriek werk aan 75 werklieden en bracht jaarlijks 1.200 Ton voort.

De inrichting breidde zich meer en meer uit en weldra begon men fijn draad te vervaardigen. Boog- en gloeilampen werden geplaatst evenals nieuwe ketels en een nieuwe stoommachine. In 1904 kwam de heer J. Dellori de heer Tertzweil terzijde staan. In de daarop volgende jaren boekte de fabriek een aanzienlijke uitbreiding. Men ondernam de vervaardiging van platte draad en een boutenfabriek werd opgericht. In 1907 sloot de fabriek zich aan bij deze van OTLET genaamd, uit Fontaine l'Evêque, die nog bestaat en schoennagels vervaardigt. Twee jaar daarna werden twee stoomturbines, de eerste in Gent!!, van 1.400 PK. in bedrijf genomen en Babcockketels geplaatst. Nieuwe gronden werden aangekocht tot aan de Schelde enerzijds, tot aan het spoor anderzijds.

Zo kwam de oorlog 1914-18, het getal werklieden was dan gestegen tot 1.000 en de jaarlijkse opbrengst bedroeg 60.000 Ton. Gedurende de bezetting werden de werkhuizen gemilitariseerd (Militaire Drahtfabriek) en Franse en Russische krijgsgevangenen werden er te werk gesteld onder Duitse leiding. Ook de bedienden en meester-gasten waren Duitsers. Na de vrede van Brest-Litowsk tussen Duitsland en Rusland werden de Russische krijgsgevangenen naar hun land teruggestuurd en vervangen door een aantal van de vroegere Belgische werklieden, die daarvoor werden opgeëist. Dan kwam de wapenstilstand van 11 november maar slechts op 17 maart 1919 kon de fabriek opnieuw haar poorten openen. Met amper 170 werklieden werd het werk terug aangevat. Het duurde evenwel niet lang of de vooroorlogse voortbrengst werd opnieuw bereikt.

In 1920 stierf de heer Leon Tertzweil na 28 jaar de fabriek te hebben bestuurd en tot een zéér hoge bloei te hebben gebracht. In 1922 sloot de Puntfabriek met de belangrijke Luxemburgse vennootschap "ARBED" een overeenkomst van gemeenschappelijke belangen, terwijl ondertussen werkinrichtingen werden opgericht of vernieuwd, zoals te Bissen, te Wondelgem, te Wichelen en te Merelbeke (Usines Guilbert). Tevens werd met het vervaardigen van nieuwe artikelen begonnen, waarvan de

verscheidenheid reeds zeer uitgebreid is.

De Puntfabriek verschaft werk aan ongeveer 1.700 werklieden, waarvan 1.200 in de Gentbrugse instellingen. Alles te samen is de maatschappij in staat méér dan 100.000 Ton jaarlijks voort te brengen. Haar produkten worden gans Europa door geplaatst en buiten Europa zijn de Verenigde Staten van Noord-Amerika, Argentinië, Brazilië, Engels- en Nederlands-Indië, de bijzonderste afnemers.

De Papiernijverheid.

Hier bij ons op Gentbrugge is ze vertegenwoordigd door de S.A. des Papeteries de l'Escaut. Gesticht in 1887 was ze in den beginne bestemd om verpakkingspapier te vervaardigen, met stro als grondstof. De ligging aan de Schelde, in de Fabriekstraat, werd vooral gekozen om de grote hoeveelheid water welke de fabriek zou, nodig hebben. In 1894 werd de fabriek omgebouwd om papier voor drukkerijen te maken uit houtstof. Omtrent 1900 werd een tweede machine nodig zodat de produktie fel kon worden verhoogd. Sindsdien is de fabriek steeds met haar tijd blijven meegaan. Er ging geen jaar voorbij of er kwam een of andere nieuwe verbetering ... stoommachines, preparatie, elektrische machines, oprol- en snijmachines, ... geen afdeling die niet steeds op peil bleef. Om U een idee te geven van de dagelijkse produktie, moet U zich een reep papier van de breedte van een dagblad opengelegd inbeelden en een lengte van ongeveer ... 600 kilometer!... En dat alles zonder fout noch onderbreking.

Op sociaal gebied stond de fabriek ook steeds op de voorgrond. Acht-urendag, kindertoeslag werden ingevoerd vóór dat de wettelijke verplichting bestond. Zelfs een begin van betaalde verlofdagen was hier in voege en dit sedert 1900. Jaarlijks was het feest der fabriek een betaalde dag met een H. Mis, uitdeling van decoraties en dat alles bekroond met een middagmaal voor gans het personeel!

Als directeurs volgden in de fabriek elkander op in 1887 de heer Tibbaut; bij de verandering in 1894 de heer Charles Aerends en na 1918 de heer Georges Maertens.

De heer Jozef Sorée, die stilaan opklom tot de rang van werkleider en tot één der bijzonderste der fabriek en ontelbare goede leerlingen vormde, was méér dan 50 jaar in de fabriek werkzaam.

En in verband met de familie Sorée is het wel interessant, om als pittig detail, even te vertellen met hoeveel Sorée's ze in de papierfabriek hebben gewerkt. Ze waren afkomstig van Wallonië en wel van

St. Marc bij Namen. François, geboren in 1847, kwam zich in 1888 te Gentbrugge vestigen met gans zijn gezin en weet ge waarom? omdat ze hem in de papierfabriek 10 centiemen per uur meer betaalden ! ... Hij kwam er in 1901 om het leven aan de gevolgen van een werkongeval. Hij vervulde er de functie van dynamo-machinist. Van zijn kinderen waren het Jozef, geboren in 1870 en die zoals hoger gezegd het tot werkleider bracht en er werkzaam was van 1888 tot in 1939; Hubert (gans zijn loopbaan); Gustaaf, die het tot onder-directeur bracht en Agnes die er werkzaam waren.

Hubert's kinderen, Georges, René, Gustaaf, Angèle en Frieda, brachten er ook kortere of langere tijd door.

Jozef leerde er zijn toekomstige echtgenote kennen. Van zijn kinderen waren het Fernand, Gaston en François, die er hebben gewerkt. Ook Fernand en François leerden er hun toekomstige echtgenotes kennen. Van hen was het Fernand die er het langst werkte, van 1911 tot 1954, jaar dat de fabriek definitief haar poorten sloot. Hij werkte er van zijn 14 jaar en bracht er gans zijn loopbaan door. Hij werkte zich op tot elektricien-onderhoud. Van zijn kinderen waren het Gaston, die er een zevental jaren werkte en Odette, 15 jaar van 1938 tot 1953. Zo komen we aan een totaal van 15 Sorée's en als we er de echtgenotes bijtellen 18. Zo zouden we bijna kunnen zeggen dat de geschiedenis van de papierfabriek deze van een groot deel van de Sorée's is ! ...

De Tekstielfnijverheid.

Is te Gentbrugge vertegenwoordigd door de Cotonnière de l'Escaut en de Etablissements De Porre en Zonen.

De Cotonnière de l'Escaut, in de volksmond genoemd "'t Spinnerijtse" werd gesticht in 1903 met 3.000 spinnen voor het spinnen van garens uit katoenafval. De Heer van Hoorebeke was de eerste directeur. In 1907 werd de fabriek vergroot om het getal spinnen op 7.000 te brengen. De maatschappij mocht zich in een steeds toenemender sukses verheugen tot de oorlog 1914-18 kwam. De molens werden uitgebroken en de fabriek herschapen, eerst in een kamp voor Franse krijgsgevangenen en daarna in een paardenstal ! Het materiaal werd nochtans niet weggevoerd, hetgeen uitlegt hoe het komt dat het werk bijna onmiddellijk na de wapenstilstand kon worden hernomen.

Jaarlijks verwerkt de Cotonnière de l'Escaut ongeveer 800.000 kg. spinnerijafval, waarvan het grootste deel kwam uit Frankrijk, Indië, China en Japan. De vloer- en wandtapijten, bonneteries, velours,

draperies, enz. vervaardigd uit de voortgebrachte garens, vinden kopers door gans Europa. In 1936 werd een weverij bij de spinnerij gevoegd met het doel gekleurde garens te produceren.

Ruim 200 mensen vinden in de fabriek werk en brood. Welke invloed er van de fabriek uitgaat wordt voldoende bewezen door het feit dat werklieden van het eerste uur er nog steeds zijn, als ze niet door een onvoorziene reden van het werk worden weggetrokken of zoals Willem De Proot, die na 37 jaar dienst, door ouderdom verplicht was zich terug te trekken. Verder willen we hier noemen Karel Thoma, die in 1908 in dienst kwam als leerjongen en meester-gast der spinnerij werd en Pieter Bouman en Remi Ysebaert (en misschien ook nog andere) die reeds het ereteken van 2e klas bekwamen.

Het zijn de heren R.G. de Hemptinne en Eug. Van Acjter, die voor de goede gang der zaken borg staan.

De fabriek Ernest De Porre en Zonen werd in 1907 opgericht en had te dien tijde alleen het weven als doel. In 1912 werd de eerste uitbreiding aangebracht en het getal weefgetouwen werd op ongeveer 500 gebracht. Gedurende de oorlog 1914-18 werd het werk stilgelegd en in 1919 hernomen. Gedurende de volgende jaren was de vraag naar katoenweefsels zéér groot, vooral voor het buitenland, hetgeen de directie verplichtte zekere categorieën van getouwen in twee ploegen te doen werken. In 1927 werd de spinnerij opgericht om de weverij los te maken van de vreemde spinnerijen, die niet tijdig de speciale garennummers konden leveren die de weverij nodig had. Sindsdien is de fabriek verder gemoderniseerd door het plaatsen van automatische getouwen en de vernieuwing van de preparatie (voorbereidende bewerkingen). In volle werking kan de fabriek aan ongeveer 500 werklieden werk verschaffen.

Als men deze korte uiteenzetting van slechts enkele bedrijven leest en dan denkt aan het groot getal werkhuizen waarover we, noodgedwongen, moeten heenstappen, komt gans natuurlijk de vraag in ons op ... en, het gemeentebestuur? ... wat heeft het gedaan om gelijke tred te houden met handel en nijverheid? Hoe heeft het door werken en instellingen van algemeen nut die opmars uitgelokt, mogelijk gemaakt, gesteund en aangemoedigd? ...

Het is wat we bondig in het volgende hoofdstuk zullen behandelen.

Wordt vervolgd.

ROMEINSE GESCHIEDKUNDIGE BENAMINGEN.

In oude documenten die handelen over Vlaams- en Frans Vlaanderen, tijdens het Romeinse Keizerrijk, vinden we veel plaatselijke benamingen die enige opheldering vereisen. Daarom raadpleegde ik het werk van M.J. De Bast, kanunnik van de kathedraal St. Bavo en pastoor van de St. Niklaaskerk te Gent, uitgegeven in 1808.

PAGUS :

Volgens besprekingen over Keizer Cesar; beduidt Pagus niet een dorp, maar een grotere gerechtigde uitgestrektheid, zoals een District, een Kanton met een burgerlijke associatie van al de inwoners die er in voorkomen.

CIVITAS :

Beduidt soms een stad, maar ook een staat, een volk, een totaliteit van stedelingen, die een politiek korps samenstellen.

URBS - OPPIDUM :

Het is een stad, de woonplaats van een talrijke bevolking gevestigd midden een omheining van muren en grachten. Cesar verwacht soms URBS met OPPIDUM; In het algemeen dachten de Romeinen dat de naam Urbs edeler was dan Oppidum. Séc. Bened. blz. 135-Pieter, monnik van Mallezais in 1014 noemt de stad Angers, Andegavense Oppidum. Andere schrijvers vermelden de voornaamste steden van Frankrijk met de naam Civitas of Urbs.

CASTRUM :

Was bij de Romeinen een versterkte stad of een plaats omgeven van muren, grachten en verschansingen.

CASTELLUM :

Is een verkleinwoord van Castrum. Het beduidt eigenlijk een klein fort of kleine verschansing.

MUNICIPIUM :

Was in de middeleeuwen de naam van een kleine stad, soms dorp, zonder muren. De bewoners van zo een plaats heetten MUNICEPS. Nochtans vermeldt Du Cange (verbo municipium blz. 1097) dat in zekere charters dit woord gebruikt wordt voor een versterking.

BURGUS - BURGUM :

Volgens Végece, uitgever in de 4e eeuw, beduidt het woord Burgus alleenlijk een toren of klein kasteel. Een andere schrijver Orosius, zegt dat het een verzameling is van huizen die niet door muren zijn ingesloten. Het is zeker dat deze Burgus' gediend hebben als schuilplaats en toevlucht van de plattelandbewoners, die wel verplicht waren zich te beschermen met kleine versterkingen. Vele benamingen vooral in Duitsland eindigen op Burg of Bourg. Zij betekenen een soort van vrijplaats, een toevluchtsoord, een schuilplaats, bijv. Straatsburg; Luxemburg (Strasbourg, Luxembourg), Ratenburg en bij ons te Gent het Oudburg. In het woordenboek van Trévoux, uitgegeven in 1771 betekent Burgus soms een voorstad of buitenwijk, zoals in het Frans "faubourg" = voorstad, buitenwijk, van het Oudfrans "forsbourg", dat betekende "hors le bourg" : buiten de stad. Bij ons in Gent noemde men de gronden rondom het Gravensteen "'s Gravenburg", met poorten en grachten omgeven. Hier had men een eigen bestuur, dit

gebied mag aan de ene zijde naast de Leie en aan de andere kant aan de Lieve en een gracht verbond deze rivieren met de Schipgracht.

VICUS :

Is de benaming van een Wyk of Wic (Westvlaams) - Dorp, dikwijls genaamd Villa in het latijn. De woningen van de Germanen waren van elkander gescheiden door grote grondoppervlakten; omringd door grachten (volgens Tacite is Wic of Wyk zonder twijfel het Vicus der Romeinen). Cluverius in Germaanse Antiquiteit, cap. 13, zat zelf in moeilijkheden om te weten wat de Oude Germanen verstonden met de naam Vicus. Tegenwoordig, zegt hij, noemt men Vicus een Dorf, in het Vlaams "Dorp" en in de Latijnse volkstaal "Villa".

VILLA :

De Romeinen noemden een buitenverblijf bijna altijd Villa. In de middeleeuwen was het gewoonlijk een verzameling van huizen. In de 5e eeuw betekent Villa soms een dorp (village). Op oude kaarten onze streken vinden we zoveel namen met Villa bijv. Villa Desseldonck, Villa Gondelghem, Villa Metmedonck, Villa Singem, Villa Merendre (1030), Villa Thesla (Destelbergen) (964).

CORTIS of CURTIS :

Was in de middeleeuwen de benaming voor wat de ouderen noemden Cohort of Chors t.t.z. erf - neerhof - hoenderhof, waar men hoenders en het vee voederde. Later gaf men deze naam aan het voornaamste gedeelte van de woning zelf. Soms was deze woning betrokken door vooraanstaande personen en werden er omheen andere woonsteden opgetrokken, waaraan men dan aan het geheel der wooncomplexen de naam gaf van Vicus. (Sicut Villam pro Vico, sic et curtis nostri saepe dixere). Vandaar de reden dat de namen van veel dorpen beginnen of eindigen op COUR of COURT, bijv. Courtrai, Harcourt, Courcelles, Raucourt, Vincourt, Marcour. Ook wil Cortis of Curtis soms het verblijf van de Prins aanduiden. De koningen van Frankrijk hadden hun landwoningen opgericht buiten hun paleizen, waaraan men de naam gaf van Curtis Regia.

MANSUS - MANSA - MANSUM :

Het is het huis van de landbouwer die over voldoende gronden voor het onderhoud van zijn gezin beschikt. Een Mansus bevatte dus een zekere oppervlakte land.

CELLA :

Werd in de middeleeuwen gebruikt voor een klooster bewoond door paters of zusters, zoals het klooster gesticht door de H. Amandus in de 7e eeuw te Torhout bij Brugge en vernietigd door de Noormannen in de 9e eeuw. Werd in hun kapitellibroeven genoemd "Cella Turholt". Een van de stadspoorten te Gent, gelegen op het grondgebied van de St. Pietersabdij, noemt men "Peter-Celle-Poort", naam waarvan de oorsprong te vinden is in Petri-Cella, die beduidt Poort van het St. Pietersklooster.

COMMUNES :

Wordt gebruikt in de betekenis van vereniging van inwoners om in gemeenschap te leven onder gemeenschappelijke wetten en voorrechten, het is dus een gemeente.

BOURGEOISIE :

Heden zegt men "de burgerij", vroeger algemeen bestemd aan ieder inwoner van een plaats aan dewelke men de naam gaf van BOURG. Het beduidde vervolgens de inwoners verenigd met de voorrechten dezer streek. Van het woord "bourgeois" vormde men "bourgeoisie" waarvan de betekenis veel veranderingen onderging. Men noemde "bourgeoisie" soms het grondgebied waarvan de inwoners onder de naam van "bourgeois (burger)" het recht hadden in het algemeen. Dit woord, soms als collectief, diende om aan te duiden de stand van de stedelijke bevolking tegenover deze van het platteland of de burgerlijke stand tegenover de adellijke stand. Het beduidde dus het recht verleend aan de inwoners van een streek of aan deze die met hun waren verbonden, om te genieten, mits zekere voorwaarden, van de gemeenschappelijke voorrechten.

POORTERIJE :

Dit woord was alleen gekend in Vlaanderen. Geleerden beweren dat het synoniem was in Vlaanderen met Bourgeoisie, dat slechts later voorkwam. Het betekende de stad ingesloten binnen de poorten. De inwoners die in de stad verbleven waren POORTERS. De stad bezat een Poortrecht. Iemand die de stad binnentkwam moest Poortrecht betalen. In de 12e eeuw had Gent slechts 4 poorten (1199), te weten de Sint-Jorispoort, die leidde naar het Land van Waes; de Braempoort of Brabantpoort; de Ketelpoort en de Torenpoort, die leidde naar Torhout. Soms ging het Poortrecht over op de inwoners buiten de poorten tot een zekere afstand. Zo werden de inwoners van Gentbrugge tot aan de Rietgracht bevoorrecht tot het Poortersrecht door zekere privilegien van de Voldersgilden.

In 1848 werden de poorten geopend in de zomermaanden tussen 4 en 5 uur 's morgens en gesloten tussen 7u30 en 9 uur 's avonds. In de wintermaanden geopend vanaf 6 uur 's morgens en gesloten tussen 8 en 9 uur 's avonds. De poortklok begon altijd een half uur vóór het openen en vóór het sluiten van de stadspoorten te luiden.

Het Poortrecht te Gent : na 10 uur 's avonds tot middernacht was er te betalen :

per persoon, te voet	10 centiemen
per persoon, te paard	25 "
per rijtuig zonder onderscheid	50 "

Na middernacht en tot wanneer de Poort 's morgens geopend wordt is het recht dubbel. De vaststelling der uren van sluiten en openen der poorten is geregeld naar het uurwerk van het Belfort. Men was het recht slechts verschuldigd nadat de klok van het Belfort opgehouden had te slaan.

In 1848 waren er in Gent volgende Poorten :

Brugsepoort	Scheijergat, Waterpoort of
Dampoort	Akkerghempoort
Heuverpoort	Yzerenwegpoort
Keizerpoort	Kortrijksepoort
Muidepoort	St. Lievenspoort

Aan de werklieden woonachtig binnen de stad en werkende in fabrieken buiten de stadspoorten werden kaarten van vrijdom verleend (1830).

ONZE KINDERSPELEN.

Tijdens onze jeugdjaren hadden we veel vermaak en plezier met onze kinderspelen, want ieder seizoen, ja, zelfs iedere maand wisselden we ze af. Vooral speelden we zo graag met de marbels (knikkers) op onze aardebanen op het kerkplein. Met de hiel van ons klompje maakten we al draaiend een putje in de aarde en dan kon men beginnen marbelen. Vanaf een lijn in de aarde getrokken op een meter van het putje was het nu de "truuk" de marbels in het putje te schieten en diogene die er de meeste kon inkrijgen was de winnaar en kreeg de buit waarover op voorhand was overeengekomen ! ... Die buit bestond gewoonlijk uit enkele kersepitjes ! Geen kersepitje ging op straat verloren; we raapten ze van tusschen de kasseien op straat en thuis werden ze onder de pomp gespoeld, gewassen en gedroogd. Moeder had ons van een zwart lapje een beursje genaaid voorzien van een strepje en in dat beursje bewaarden we onze kersepitten.

De mooiste marbels kregen we van de herbergier; het waren grote, glanzende, glazen marbels, die hij verzamelde uit gebroken "chaffarkens". Dit waren limonadeflesjes gestopt in de hals door een glazen bol door drukking van koolgas met het lekker sap. Ter gelegenheid van Sinterklaas kregen we van moeder gekleurde marbels en zelfs gingen we naar de Schelddedijken om leemaarde om er zelf bollekens mee te draaien tussen de palmen van onze handjes. De bollekens lieten we dan in de oven van meeders stoof dragen tot ze hard gebakken waren en wat overschot van verf werd gebezigd om ze te beschilderen. In onze jeugdjaren konden we niet zoals de hedendaagse kinderen van alles en nog wat kunnen kopen. En toch met onze toenmalige cent konden we ons ook gelukkig voelen want bij Marianeke in het snoepwinkelkje konden wij zolang staan kiezen want wij zochten de meest waar voor ons geld !

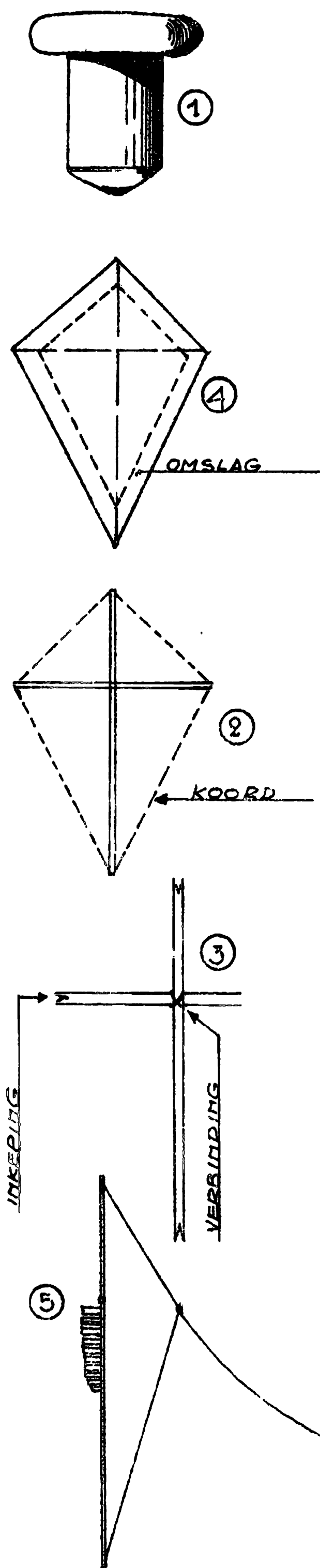
Met de St. Pietersfoor te Gent kwamen de "toppen" en de hoepels voor de dag ! ... De kleinsten kregen dan een annijs-top (1). Met een "djakke" (een zweep of een stok met een koord aan de toppunt). We deden deze top draaien met de opgewonden koord van de djakke, vervolgens als hij aan 't draaien was, sloegen we met de djakke horizontaal op de top om zijn snelheid op te drijven. Wie het langst de top kon laten draaien was gewonnen. De grote jongens hadden een zware top van wel 10 tot 15 cm hoogte en voorzien van een ijzeren pin. Met de koord van de top trok men een cirkel in de aarde en dan legde

iedere speler een cent in de ronde en nu was de "truuk" om al "kappend" met de draaiende top de koperen centen buiten de cirkel te kappen. Kreeg men een cent buiten de cirkel dan moest men trachten hem tot over een rechte lijn, 4 of 5 meter verder te krijgen en dan was die cent voor hem die daar in lukte. Elk mocht op zijn beurt toppen maar wie een cent raakte mocht verder spelen. Was er een cent buiten de cirkel gekapt dan nam men de draaiende top tussen de vingers op de hand en gooide hem opnieuw naar de cent en op die manier probeerde men de cent over de meet te krijgen en dan mocht men hem houden en verder spelen. In onze kinderjaren hebben we veel tweecensstukken gezien die met putjes uitgekapt waren door de zware, ijzeren pinnen van de top. Zo'n pin leek goed op een pin van een weefschietspoel. Wanneer men zo'n draaiende top op de hand nam wist men er van te zeggen of het een zoete of een slechte pinne was, naargelang hij zacht of trillend op de hand draaide. Om de top het langst en het snelst te kunnen laten draaien was het de kunst de katoenen pees (koord) goed spannend op te draaien. Om de koord niet te laten slieren trok men ze over de tong om ze goed klevend te kunnen opwinden en al de jongens liepen rond met een zwarte mond van voortdurend aan de koord te likken. Men moest de top zoveel mogelijk snelheid geven want zolang hij draaide mocht men hem oppakken en hem laten slingeren op de cent tot dat hij over de meet vloog en uw eigendom werd. Af en toe kon er wel eens een ongeluk gebeuren want wanneer de koord op de top slierde dan draaide hij niet en vloog weg en trof dan wel eens een van de jongens. Vooral eer te kappen met de top en tot verwittiging dat men van achteren moest weggaan riep men : "scheenheid uit de vlamme" Wat deze eigenaardige uitroep betekent weet ik nu nog altijd niet !!

ONZE VLEGER :

Tijdens de zomerse schone dagen maar met toch wat wind trokken we met onze vlieger het veld in. We zochten de veldwegels langs akker en weide met verre horizonten in het Kouterland, de Biesten, de Meire. Het Boshout moest men vermijden want daar lagen de bossen en het kreupelhout en was het niet veilig voor de vliegers.

Fier droegen we onze vlieger op de rug. We zorgden er voor dat hij de mooiste was. We hadden hem zelf gemaakt en er veel tijd aan besteed. We hadden lang moeten sparen om "klêwe" (oplaatkoord) te kopen. Maar door de liefdadigheid van vader en moeder of van peetje en meetje hadden we enkele bollekens koord kunnen kopen, die we tussen haakjes gezegd zeer duur vonden. Die koord werd opgewonden op een plank voor-

zien van 2 handvatten om op en af te winden. Zoals ik al zei hadden we de vlieger zelf gemaakt, alhoewel men er in de snoepwinkel een kon kopen voor "twee cens en half" maar voor ons was dat veel te duur ! Bij de drukker Teurrekens op het Kerkplein kochten we een vel gekleurd glad papier, geel en rood en naar de Oude Schelde gingen we rietstokjes halen. Moeder maakte ons een kommetje plaksel van bloem en water, we mochten eens het bobijntje sterregaren (dikke garendraad) gebruiken en zo konden we aan onze vlieger beginnen. De rietstengels hadden we goed laten drogen want ze moesten ze héél licht zijn en we hadden ze ook in twee gesplitst. Daarna maakten we een kruisgeraante met de stokjes waarvan het horizontaal gedeelte op een derde hoogte van het rechtstaande gedeelte bovenaan vastgemaakt werd met garendraad (2). Op de uiteinden van de stokjes hadden we een kerf gesneden om daarin de dunne draad te spannen over de 4 uiteinden (3). Op die manier kregen we een ruitvormige kader waarop het gekleurde papier werd geplakt. Men legde het kruisgeraante op het papier er zorg voor dragend dat het papier 3 centimeter groter was dan de kaderoppervlakte (4) want deze 3 cm papier werd geplakt en omgevouwen over de draad. Om nu de vlieger aan de trekkoord (klêwe) vast te maken knoopten we een dikke garendraad vast van de top tot beneden (5). Van gekleurd gladpapier sneden we dan ronde schijffjes die op de voorzijde van de vlieger werden geplakt. De versiering kon nog verder gaan met aan de zijkanten reepjes papier te plakken die men dan hoorde flapperen als de vlieger de hoogte inging. Na gedane werk hingen we onze vlieger aan de schoorsteenmuur om goed te kunnen drogen.

's Nachts droomden wij dan dat zwarte raven de draad afbeten en we zagen onze vlieger ginder verre wegduikelen in het Scheldewater. Ook andere schrikkelijke dingen waren er bij want nergens vonden we onze kostelijke "klêwe" terug waarvoor we onze centen zo hadden gespaard. Vol schrik liepen we de volgende morgen naar beneden en hoe gelukkig waren we toen we onze vlieger nog steeds aan de schoorsteenmuur zagen hangen en bovendien nog

mooi gedroogd ! We konden niet vlug genoeg onze boterhammen binnenspelen want de kameraadjes gingen komen om tesamen onze vliegers op te laten. Maar eerst moest nog de staart aangebracht worden. Een draad van 2 meter lang werd vastgebonden aan de onderkant en dan werd alle 20 cm een opgerold papierke of wat grassprietjes vastgeknoopt aan de staartdraad; dit diende voor de stabiliteit van de vlieger in de lucht, want was de staart te licht of niet lang genoeg dan begon de vlieger te duiken met de kop in de grond. Was de staart te zwaar dan ging hij niet omhoog alles moest goed uitgetest worden ! En dan moest men nog weten waar de wind zat ... want onze vlieger kon maar alleen tegen de wind omhoog gaan. Daarom maakten we onze wijsvinger nat met onze tong en staken hem boven ons hoofd en ja, we woelden dat de wind van tegenover ons kwam. Mijn zusje hield de vlieger vast aan de rugzijde en ik wond zo een 20 tal meter "klêwe" af. "Pas op" riep ik tegen de jongens "uit de weg" en ik liep zo hard ik kon; keek eens om en ja, ik had geluk want mijn vlieger ging recht de hoogte in en dan moest men er voor zorgen gedurig "klêwe" te lossen en aan de draad te snokken en ja het was perfekt, hij ging hoger en hoger tot dat ik en mijn zusje ons konden neerzetten aan de graskant. "Trekt hij goed ?" riepen de jongens, "mag ik eens voelen aan de klêwe", "nondédja, hij trekt gelijk een snoare" "Zend er een telegram naartoe" zei mijn zusje. Van stevig papier een cirkelvlak uitgesneden, een gaatje in het midden en een spleet om over de draad te steken en met de wind schoof het "telegram" de hoogte in. Al de kinderen lagen nu te kijken in het gras naar mijn vlieger en naar het "telegram" dat in de hoogte onzichtbaar werd. "Hij is goed toegekomen" riepen zij. De opdracht was volbracht.

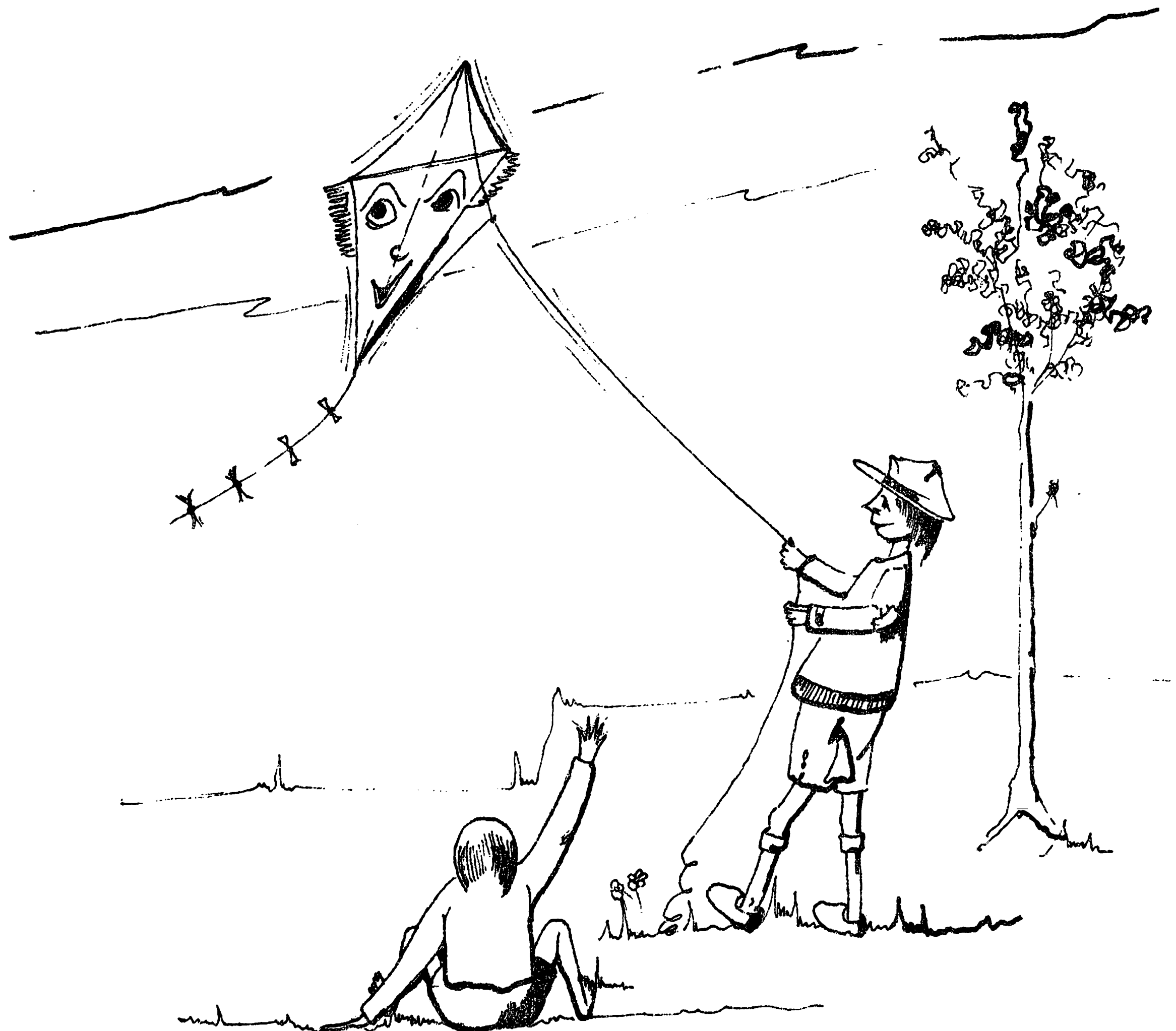
We werden moe van naar onze vlieger te turen 't werd als een fata morgana. We zagen er soms wel 3, 4 tegelijk 't water kwam er van in onze ogen. "We moeten naar huis" zei zusje "'t is tijd, hoort de klok uit de kerk slaat 12 uur en we moeten de vlieger nog binnen trekken" Mijn zusje wond de "klêwe" op het plankje terwijl ik de vlieger beneden trok. De landing gebeurde zonder breuk en we trokken dan naar huis met de andere jongens. Bij de ene was de landing ook gelukt, maar bij de andere was de vlieger kapot, de klêwe was gebroken en de vlieger was ginder ver in de meersen neergeduikeld en was niet meer teruggevonden.

In het jaar 1706 was er zo een arme jongen die ook zijn vlieger op

liet. Hij was een kleine koewachter en om zich niet te vervelen in de weide had hij ook zoals wij een vlieger gemaakt. Zijn naam was Benjamin Franklin, geboren te Boston in de V.S.A.. Als zijn vlieger in de hoogte zat stak er een onweder op en wat had het jongetje schrik. Het begon te regenen en telkens het bliksemde voelde hij een trilling in de hand waarmee hij de koord van de vlieger vasthield. Hij bond de draad van de vlieger rond een boomstam en wat was hij verwonderd want telkens het bliksemde zag hij nu vanaf zijn vlieger een slangetje vuur langs de spankoord in de grond kruipen. Weet ge dat hij later de uitvinder genaamd werd van de bliksemafleider en wereldberoemd is geworden.

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens

OVERZICHT DER HERALDIEK

"Die edele conste van het blazoeneren"

Vervolg 2

door Joseph Van Waesberghe.

Met de komst van de boekdrukkunst zocht men naar een middel om de kleur en de metalen door een teken weer te geven. In 1600 werd door Padre Pedro Sancto voorgesteld de kleuren door een arcering te vervangen, hetgeen al vlug was aangenomen (1638).

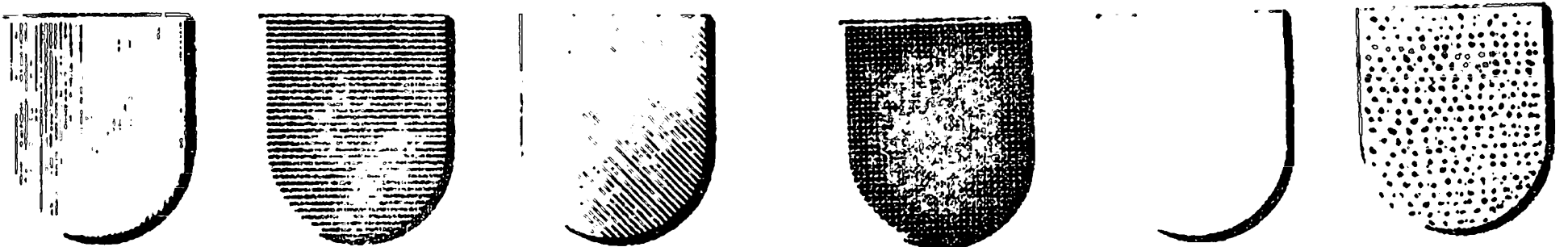
Zo wordt KEEL (rood) voorgesteld door vertikale lijnen.

AZUUR (blauw) door horizontale lijnen.

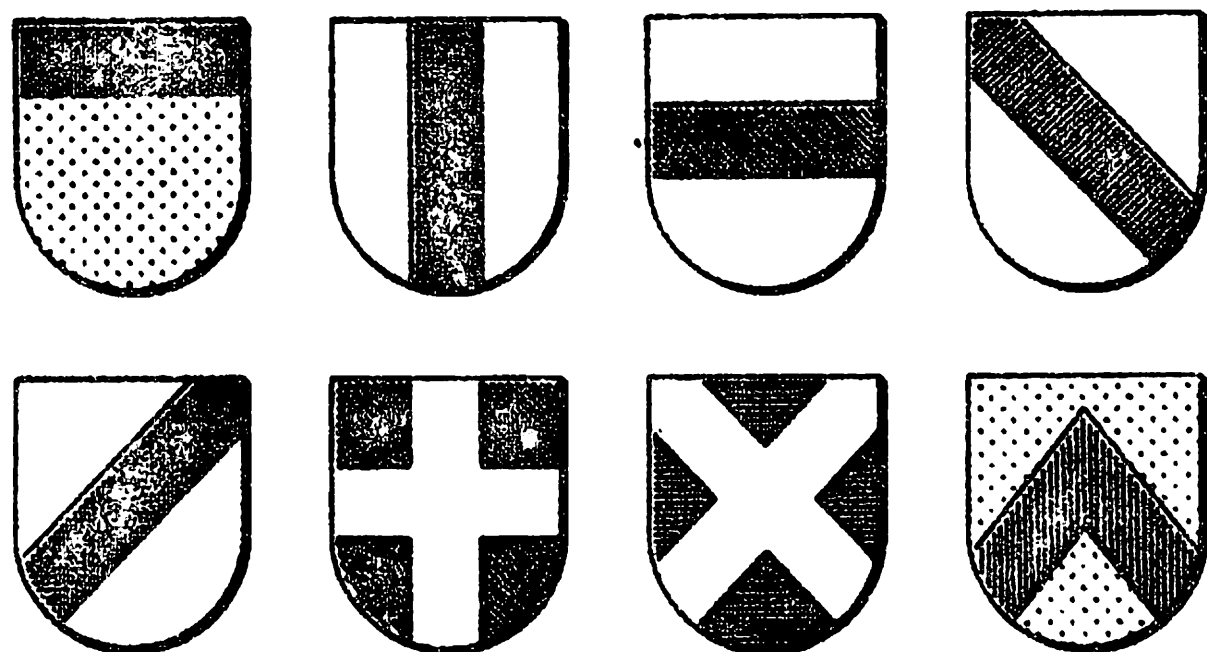
SINOPEL (groen) door schuin-rechtse lijnen.

SABEL (zwart) door gekruiste horizontale en vertikale lijnen.

De metalen goud door stippeltjes, terwijl zilver een wit effen vlak blijft. Ook bestaat nog pels (bont), nl. : hermelijn en Vair (zie nota 5).

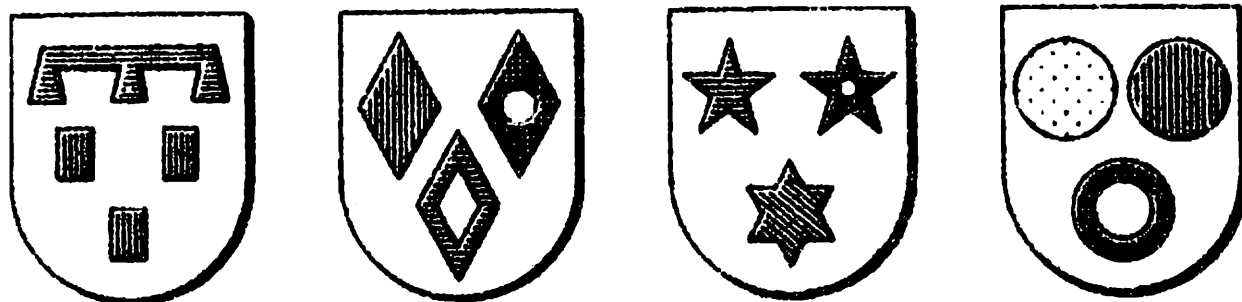

De herautstukken zijn gewoonlijk gevormd door rechte lijnen van schildrand tot schildrand, met een breedte die gewoonlijk een derde van de oppervlakte van het schild bedraagt.

Nota 5 : Bij het overzetten van de oude Franse tekst van de vertellingen van "La Mère l'Oie" is, door gemis aan kennis van heraldiek, het oud-frans woord "vair" slecht overgenomen. Zo werd in de vertelling van Assepoeter de muiltjes van "vair" vertaald als muiltjes van "glas" (verre). Vair is een pels van een sibërisch eekhoorntje met blauw rugje en wit buikje, beter gekend onder de naam van "petit gris". Nus is Assepoeter veroordeeld haar leven lang op "glazen" schoentjes te dansen !

Nevenstukken zijn kleinere figuurtjes als sterren, ruitjes, enz. Ze kunnen zelfstandig gebruikt worden, maar gaan meestal samen met een groot stuk.

Nog meer figuren kunnen op het wapen voorkomen. Deze gewone stukken worden dan als volgt verdeeld :

Natuurlijke stukken : al wat geschapen is zoals dieren, vogels, hemel-lichamen, enz. De dieren moeten wij altijd symbolisch bekijken.

De leeuw is het zinnebeeld van de macht. Is hij niet de koning der dieren ? In de literatuur wordt hij Koning Nobel genaamd. De vos is het zinnebeeld van de sluwheid (zie "Van de Vos Reinaerde"). De arend de koning van de vogels in de lucht. De zwaan de koning van de water-vogels, het zinnebeeld van de waardigheid. De duif het zinnebeeld van de vrede.

In de "lage landen bij de zee" is de leeuw altijd het meest voorgeko-
men. Er zijn niet minder dan 50 variaties : de klimmende leeuw voor
Vlaanderen; de liggende leeuw (luipaard genaamd) voor Engeland, Bre-
tanje en Normandië. Gaat men naar het Oosten toe, Duitsland, Polen en
Rusland dan krijgen we de arend te zien.

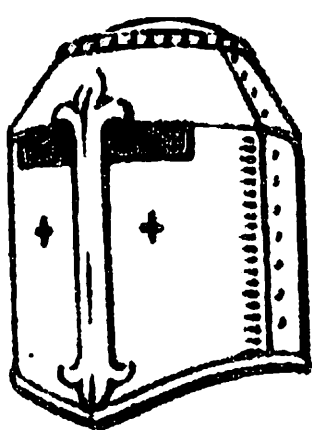
Fantastische dieren : fabeldieren, grifoenen, zeemeerminnen, zeerid-
ders, eenhoorn, draken, enz.

Huismerken en monogrammen : hebben een bijzondere betekenis. In de
heraldiek komen ze soms wel op wapens voor, maar zijn meer een her-
kenningsmiddel voor de kleine man. Het werd veel gebruikt in de bouw
(op gekapte stenen). Herinner U ook onze broden vroeger, waar de bak-
kers er hun monogram in prikten.

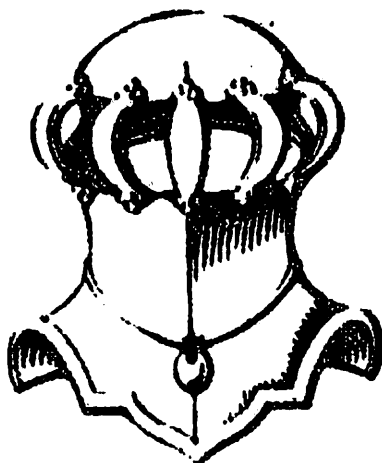
De Schilddekking : de wapenschilden, al kunnen ze op hun eigen be-
staan, zijn gewoonlijk gedekt door één of meer helmen met helmteken
en dekkleden. Bij adellijke families kan ook een kroon voorkomen.

De Helmen : de eerste helmen, de kegelhelmen, zoals Willem de Verove-
raar (Willem van Normandië) droeg, schenen nogal licht voor de zware
slagen van de zwaarden en zo kwam in de XIIe eeuw de zwaardere ge-
bouwde pothelm met een kijkspleet. Het was een zware cilindrische
helm die om reden van zijn gewicht slechts werd opgezet wanneer de
strijd aanving. Daar de helm zo zwaar woog werd hij zo gesmeed dat hij
op het harnas rustte zodat het hoofd niet het ganse gewicht hoefde te

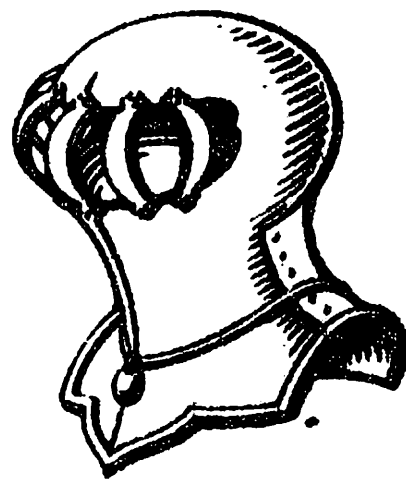
dragen. Ook later wanneer de helmen lichter gemaakt werden, bleven ze op het harnas rusten. Zo was de traliehelm heel wat lichter gebouwd en gemakkelijker om dragen dan de pothelm en de kuiphelm, een variante van de pothelm. Aan het aantal tralies kon men de rang van de edelman vaststellen. De helm was van gepolijst staal of zilver en de tralies konden zelfs van goud zijn. Langs binnen was hij gevoerd met rood fluweel.

Pothelm

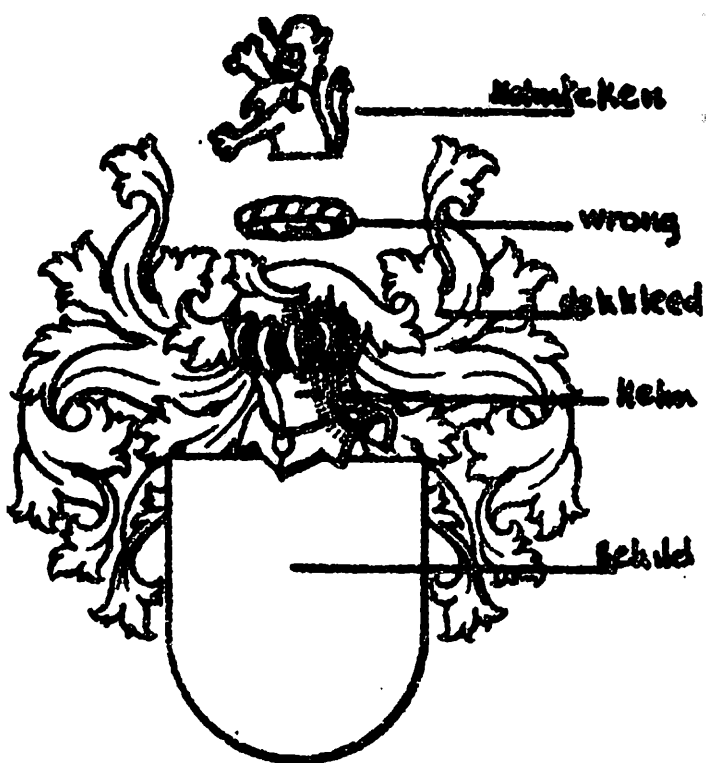

Traliehelm

Het Helmtteken : van in de beginnen werden er op de helmen wapenfiguren aangebracht als helmtteken. Het is ook in de toernooien dat het helmtteken zijn grote evolutie kent, soms met een dierenkop die buiten alle verhouding was. In de toernooien met het zwaard had men het dan ook op de helmttekens gemunt. Deze figuren aan stof genaaid werden over de top van de helm geschoven, de onderkant van de stof hing als een bladerende sluier. De naad werd weggestopt onder de "wrong", die tevens diende

om de slagen te breken. De sluier noemt men het dekkleed en diende als bescherming tegen de zonnestralen, waarschijnlijk tijdens de kruistochten van de Turken afgekeken. Door het kappen van het zwaard waren de dekkleden meestal in flarden, zo komt het dat ze in de blazoenen gestyleerd als bladvormig geschulpt voorkomen. De binnenkant was meestal een metaal, goud of zilver, de buitenkant meestal een kleur uit het wapen.

Koorden en Linten : daar de vrouwen in die tijd nog geen strijdende elementen waren, werden er in plaats van dekkleden linten of koorden langs het schild geplaatst. Voor de gehuwde vrouwen met ovaal schild plaatst men koorden met "liefdesknopen". Voor een weduwe werden de knopen weggelaten. Voor de freule met het ruitvormig schild zijn het linten.

Schildhouders : worden voorgesteld door mensenfiguren meestal wilde-

mannen genoemd. Andere gebruikte figuren als schildhouders zijn engelen, leeuwen, grifoenen.

Kronen : worden ook soms boven de schilden afgebeeld. Waren het aanvankelijk enkel vorsten en de adel die dit deden, het gebruik werd echter door de burgerij afgekeken, zodat in 1817 Willem I er orde moest in scheppen. Napoleon deed het heel wat beter! ... Hij schafte al de kronen af en behield alleen de keizerskroon voor zichzelf. De kronen voor de adel werden vervangen door takken. Al is de toepassing niet meer zo streng, toch zou het van overmoed blijken geven een niet adellijk wapen met een kroon te dekken.

Strijdkreet en Leuze : bij ieder schild behoort een oorlogskreet. De ridders die ten strijde trokken hadden een wapenkreet om tot de strijd over te gaan.

Voor de Vlamingen die met hun graaf ten strijde trokken was de kreet "Vlaandren die Leeu". De Gentenaren achter hun stedelijk wapen riepen : "Gent - Gent". Borluut met zijn mannen riepen : "Groeningeveld". De Fransen riepen : "Montjoy Saint Denis".

Ook leuzen behoren tot het wapen. Zo droegen de Boergondiërs als leuze : "Je l'ay empris". Engeland had : "Dieu et mon droit" en Nederland : "Je maintiendrai".

Dichter bij ons in enkele Gentse families : "In al goed" bij Baron Goethals. "Labeur sans relâche" voor De Hemptinne en voor Baron de Giey : "Qui s'y frotte, s'y pique".

Buiten de wapens zijn er nog figuren die een stad kunnen verzinnebeelden. Gent wordt dan ook voorgesteld met de "Maagd van Gent". Het stelt een vrouw voor, soms in een tuin gezeten, met een leeuw, die rust op haar knie. In haar hand houdt ze een vendel of schild met het Gentse wapen.

Breken van wapens : om zich in de familie van elkander te onderscheiden werd het wapen gebroken, wat wil zeggen dat men er een teken aan verandert, daar in principe alleen het hoofd van de familie het origineel wapen mocht dragen. Uitzondering voor de dochters daar ze de naam van de stam niet voortzetten. De zonen braken dus hun wapen.

De oude graven van Leuven voerden in hun wapen : in zilver een gouden dwarsbalk; de jongere zoon Albert van Leuven voerde : in rood een zilver kwartier. De kleuren bleven maar er kwam een andere verdeling. Zo ook de Vlaamse familie de Vinckt voerde in azuur een

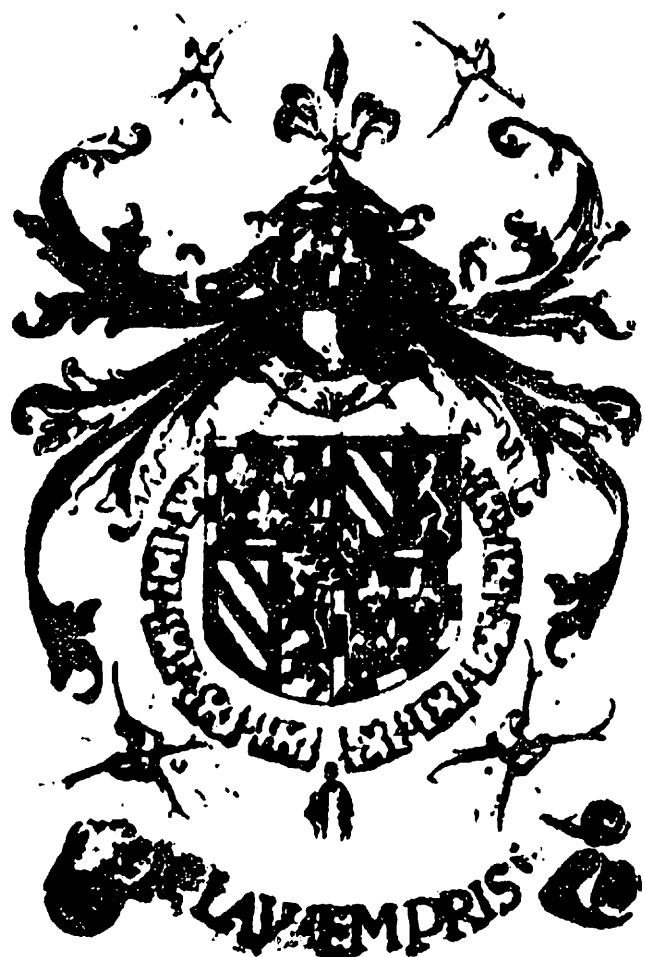
gouden dwarsbalk met drie gouden vinken. De jongere tak hield de kleur en de vinken maar maakten van de dwarsbalk een keper.

Wat bij de jongeren ook veel werd gebruikt was de barensteel met verscheidene hangers, gewoonlijk 3 à 5.

Bij territoriale aanwinsten wordt dikwijls een hartschild aan het blazoën toegevoegd.

De hertogen van Boergondië hadden in hun familie-wapen, waarvan de opbouw te vinden is in de met wapens versierde kwartierstaat van Filips de Goede (zoals hij te zien is op de graftombe van zijn zoon Karel de Stoute in de O.L.Vrouwekerk te Brugge):

WAPEN KAREL DE STOUTE

- in azuur bezaaid met lelies en omgeven door keel en zilver geblikte zoom (Nieuw Boergondië)
- schuin gebalkt goud en azuur omgeven door zoom van keel (Oud Boergondië)
- in sabel een gouden klimmende leeuw (Brabant)
- in zilver een dubbelstaartige leeuw van keel (Limburg)
- in hartschild, in goud een klimmende leeuw van sabel (Vlaanderen)
- omheen de ketting van het Guldenvlies.

De linker dwarsbalk heeft meestal ook een betekenis en kan in dat geval aanzien worden als het breken van het wapen. Hij wordt de bastaardbalk genaamd. In de middeleeuwen kwamen de bastaards bij adel en vorsten en ook bij de geestelijkheid in groten getale voor. Zo had bijv. Lodewijk XIV, de zonnekoning, van Madame de Maintenon, niet minder dan 8 natuurlijke kinderen, die tot de adel bleven behoren, maar droegen dan een linker dwarsbalk in hun wapen. Met de tijd werd die balk smaller en korter om zo weinig mogelijk op te vallen. Met al deze gegevens gaan we nu in een volgende aflevering wandelen in de tuin van de Heraldiek.

wordt vervolgd.

- De kerk van Gentbrugge ; nrs 34 en 55 ; met 41,10 aren. Het armbestuur van Gentbrugge ; nr. 62 ; 28,40 aren.

Ludovicus Bekaert, schrijnwerker, Zwijnaarde ; nrs. 33 en 93, oppv. 107,10 aren.

Joannes Baptist De Guchteneëre, landbouwer te Gentbrugge, nr. 50 met 92,30 aren.

De erven van Joannes Vanderhaeghen, landbouwer te Gentbrugge, nr. 54 met een oppervlakte van 37,20 aren.

Carolus Benedictus Hosten, bakker te Gentbrugge ; nrs. 51 en 52 met een oppervlakte van 75,30 aren.

Bernardus Franciscus Jos Haemelinck (Gent) ; nrs. 53 en 64 met 156,90 aren.

Tenslotte bieden de vakken 2-21 en 2-22 nog de volgende gegevens : Blommaert-Dufour ; bezat nr. 150 met 77,61 aren.

Amelie Charlotte Ghuislene Borluut : nrs. 88, 89, 90, 148, 151 en 149a met 544, 15 aren.

Julie Marie Choletta Ghuislene Borluut ; (Gent) Nrs . 152a, 153, 154, 155, 156, 157a, b, c, 160 met 203,60 aren. Het huis op 157b en c, hoorde toe aan Carolus Legon, hovenier te Gentbrugge. Deze had naast zijn woning een grote rozenkwekerij opgericht, na hem kwam Boer Janssens er op boeren en opende er een lusthof gekend op de oude stafkaarten met de vermelding "In de groenen Bogaert",

Ludovicus Bekaert, schrijver, (Zwijnaarde) bezat er 92 met 70,40 aren.

Joannes Baptist De Guchteneëre, landbouwer te Gentbrugge ; nrs. 113 en 114 met 227,70 aren.

Emmanuel De Kerckhove (Wetteren) ; nr. 116 met 30,70 aren.

Leonardus Antonius Huyttens (Gent) ; nrs. 111, 146 en 147 met 315,90 aren.

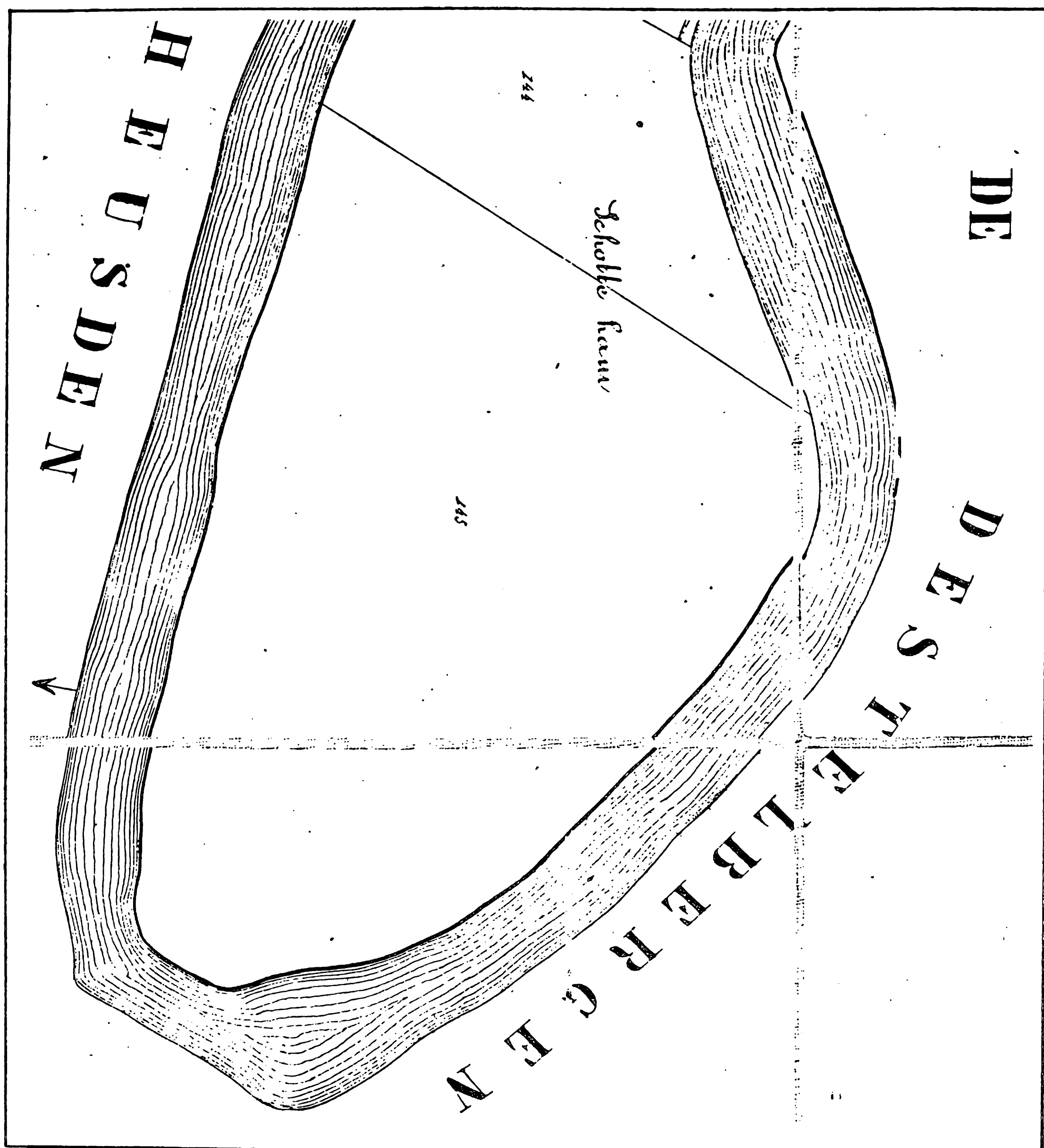
Bernardus Antonius Huyttens (Gent) ; nrs. 117 met 45,40 aren.

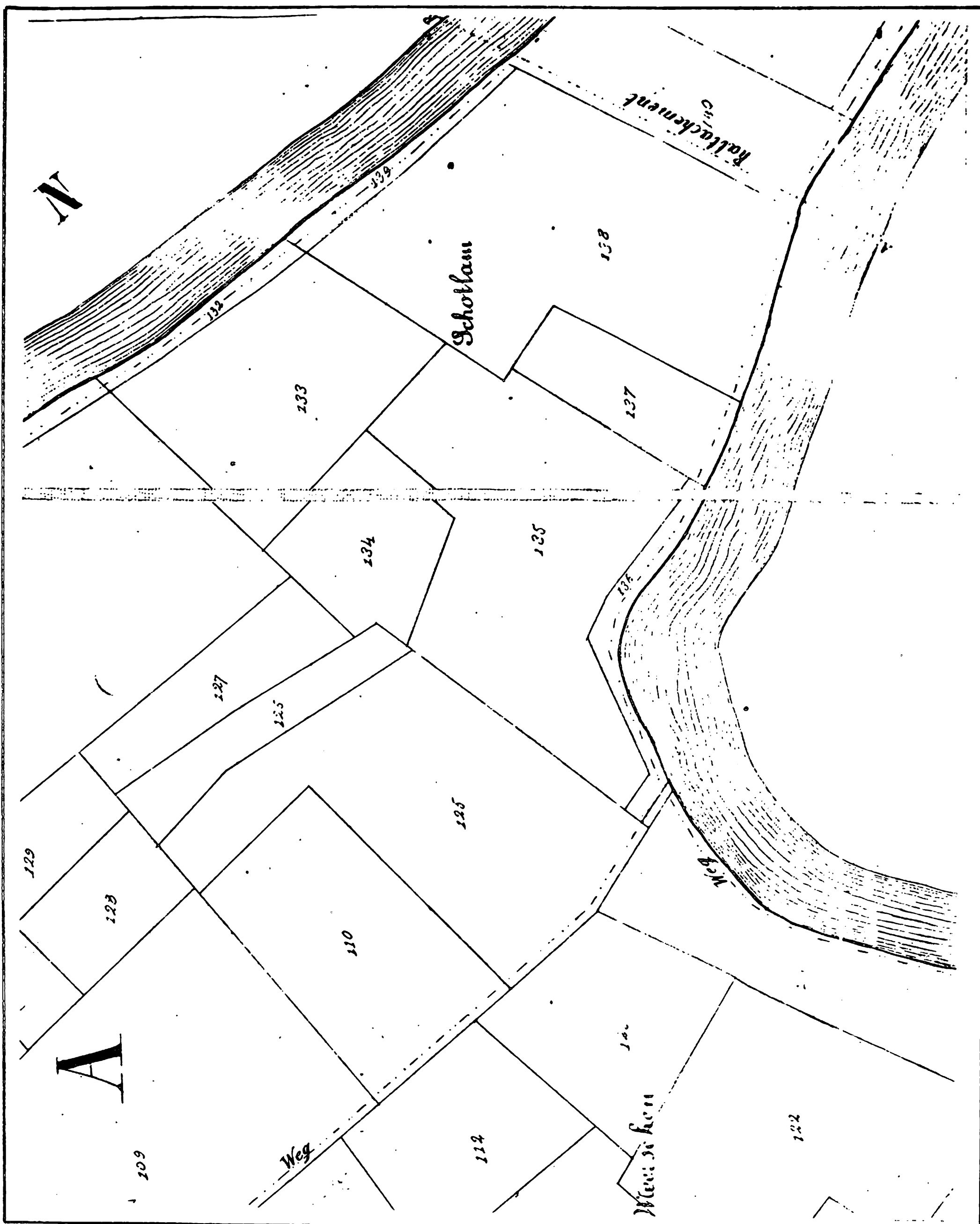
Ten slotte weze opgemerkt dat in de bovenhoek van vak 2-10 een deel getekend is dat buiten het plan valt en aansluit bij het vak 2-24 dat in het volgende nummer zal behandeld worden.

In vak 2-9 kan ook nog een staart opgemerkt worden van de pijl die het noorden aanwijst

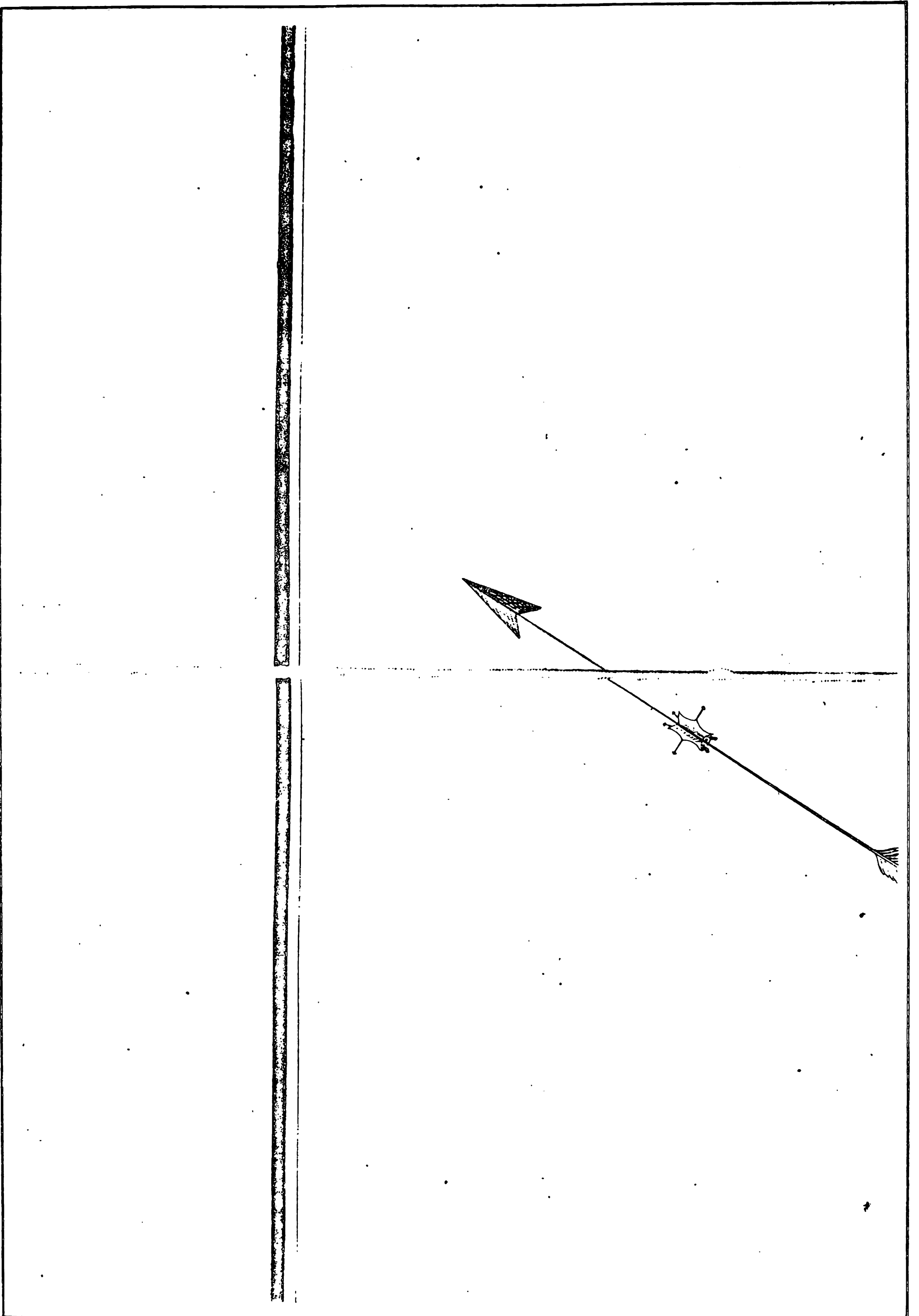

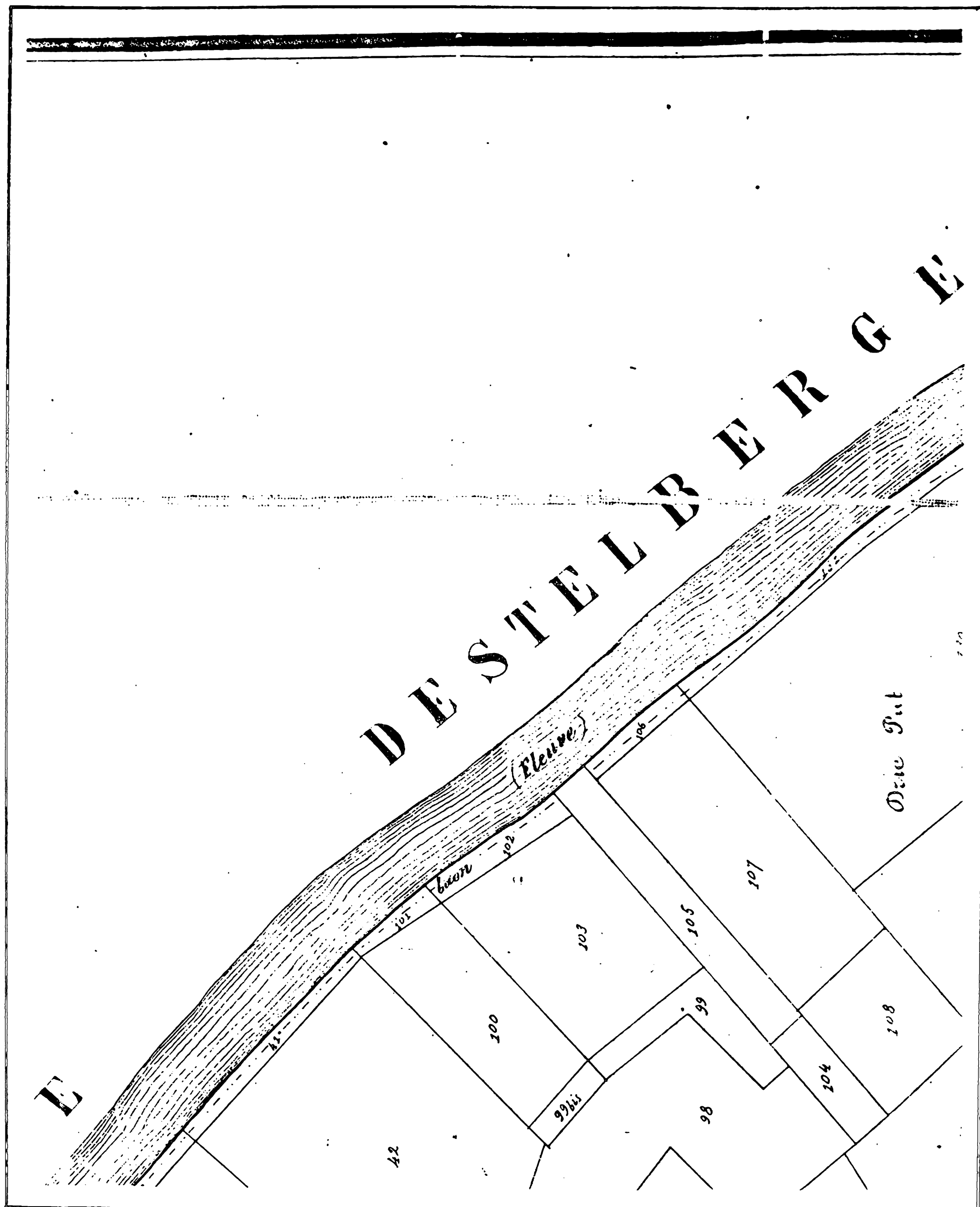
DE VAKKEN 2-11, 2-12 en een deel
van 2-4, 2-5 en 2-6.
De rest van deze 3 vakken is ledig.

VAK 2-3

Vervolg 35.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard.

PATOOR Walter.

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De Rietgracht.

(hetgeen U hier gaat lezen is hoe de Rietgracht oorspronkelijk was, t.t.z. vóór de aanleg van de E 3. Nota van de Redactie).

Ongeveer ter hoogte van de Mil's dreef te Ledeberg ontspringt de Rietgracht uit de Opperschelde. In rechte lijn loopt zij onder de Botermarkt door naar de Beekstraat, die aldus naar haar genoemd wordt en die zij op haar ganse lengte volgt. Zij gaat dan in rechte lijn onder de huizen door tot aan de Rietgrachtstraat van waar zij de eigendomscheidingslijn volgt tot aan de Brusselse Steenweg.

Op gans die weg door Ledeberg en een deel van Gentbrugge neemt de Rietgracht de afvoerwaters op, doch in werkelijkheid is het gewelf bij het overbouwen daar niet op berekend en bij zware regenval kan de Rietgracht de waters niet bij tijds afvoeren, wat regelmatig de vroegere Magerstraat, de wijken van de Botermarkt (Ledeberg) en de Veldstraat doet onderlopen. Om daar in de mate van het mogelijke, in te voorzien, werden in de Rietgrachtstraat grote overloopbakken gebouwd waaruit afvoerbuizen de overtollige waters uitstorten in de gracht die achter die huizen, kant van de steenweg ligt. Die overdekte gracht mondt enkele meters verder weer in de Rietgracht uit. Aan de Brusselse Steenweg, rechtover de burelen van de Trammaatschappij, wijkt de Rietgracht rechts af en volgt ongeveer een 20 tal meter de grote baan. Van hier loopt de Gracht uitsluitend op Gentbrugs grondgebied. Vroeger bestonden hier 2 armen, die, nog vooral eer zij de Oude Brusselse Weg, doorsneden, elkaar vervoegden.

De arm die vloeide waar zich nu het Ontvangstgebouw van de Trammaatschappij bevindt, werd rond 1890 gedempt. Deze liep tussen het kasteel De Pelichy en het terrein van de houtzagerij De Colvenaere en de bloemisterij Flora en van Parré, liep onder de spoorweg naast de boerderij van Victor Hoste en moet in vroegere eeuwen uitgelopen hebben in de wallen van het kasteel van de Heer Ridder Lefevre de Tenhove, waar hij in een gemetste koker onder de Kasteelstraat door--

liep (deze koker werd gevonden bij het vernieuwen van de Kasteelstraat in augustus 1973). De andere nog bestaande arm volgt de scheidingslijn tussen de vroegere eigendommen van Leon De Loof en Rinskopf, gaat onder de spoorweg door, volgt de Samuelstraat tot aan de eigendommen van M. Groverman (Braemstraat). Hier draait zij naar rechts tot onder de Jan Frans Willemsstraat, die zij volgt, onder de Kasteelstraat door tot aan de weiden aan de andere zijde dier straat (door de Drieput). Daar loopt zij links richting Dries tot zij ongeveer rechtover het Braemkasteel komt, draait terug rechts, weiden en landen door naar "Den Bosch", waar zij zich aan de "Doorewie" einde Krekelstraat in twee armen verdelend, "'t Oud Scheldeken" links en "De Piet" rechts, in de Schelde werpt.

Op Ledebergs grondgebied is de Rietgracht heel en al overwelfd en dat reeds van in de jaren 1880. Ook in "den Bosch" te Gentbrugge loopt zij sinds ettelijke jaren "in buizen". Slechts van de Brusselse Steenweg tot aan De Bos lag zij dus open. In 1939 werd ook daarvan een groot deel, namelijk van aan de Steenweg tot aan de Kasteelstraat overwelfd.

Wat weet nu de geschiedenis over die Rietgracht te vertellen? Eerst en vooral wat betekent de naam RIETGRACHT? Natuurlijk denkt iedereen hier onmiddellijk aan riet en wellicht komt hem tevens het wondermooie gedicht van onze onsterfelijke Gezelle "O 't Ruischen van het ranke Riet" te binnen. Dat is het nochtans niet. Als een grove fout zou dat evenwel niet aangerekend kunnen worden, want was het niet de zo geleerde geschiedschrijver, en Gentenaar nog wel, Karel Lodewijk Dierickx, die in zijn in het Frans geschreven werken, spreekt van een "Fossé aux Joncs"? ... Nee, Rietgracht werd vroeger geschreven RYTGRACHT en dat woord komt van "Ryt", woord dat een Westvlaaming nu nog zou uitspreken als "riet" met de betekenis van "lopend water" en dat woord vinden we nog terug bijv. in onze Tichelrij te Gent, in de Brugse Rijen, die ze "Rieën" uitspreken, de "Ruien" te Antwerpen, enz. Rietgracht of beter Rytgracht betekende dus doodeenvoudig "lopend water" of een gracht met stromend water en vermits onze Rietgracht het water der Opperschelde naar de Neerschelde bracht, was dat toch wel een "Gracht met stromend water".

In de jaren 1500/1600, als de geleerden van die tijd het oude woordje "ryt" niet meer kenden in de naam van Rietgracht, gingen ze de betekenis van die naam zoeken in de geschiedenis. Daar vonden ze iets dat hun aandacht trok. Papieren toonden aan dat de Gravin van Vlaan-

deren, Margaretha Van Constantinopel aan de Gentenaars toelating had gegeven, bij bijzonder privilegie van 1251, de Lieve te delven (1) om Gent met de zee te verbinden over Aardenburg en Sluis aan het Zwin, latenden aan de schepenen van Gent het volle recht op die vaart alsmede op een strook van 4 voet breed op ieder harer oevers tot aan de grenspaal van het Baljuwschap hunner stad.

Al de gemeenten door welke die vaart werd gegraven, werden verplicht een deel in de kosten te betalen (2).

Een ander charter van 1269, waaraan het zegel van dezelfde gravin hing, sprak van een gracht die van de Kastelijnen van Gent eertijds was gegraven geweest en verder bleek het dat steeds dezelfde gravin aan de Gentenaars meermaals toelating had gegeven verdedigingsgrachten te graven of te hergraven. Daar lag nu de uitleg voor de hand ... GRIETGRACHTEN waren het ! (ook Hondius neemt die naam over in zijn kaart van het distrikt van Gent 1641, waarin hij schrijft : "Fossa Margaritica") en nog hedendaags zijn er mensen die spreken van "grietgracht", zelfs de nog in ons leger in gebruik zijnde stafkaarten vermelden die naam.

Die uitleg is gemakkelijk aan te nemen en hij zou zelfs heel juist blijken, waren daar niet reeds Rietgrachten geweest vóór Gravin Margaretha van Constantinopel. In 1141 bestond te Wondelgem zo een Rietgracht die ook wel Gundinisgracht of Wondelgemgracht geheten werd.

- (1) Enige geschillen ontstaan zijnde onder die van Gent omtrent de richting welke aan de vaart in de omgeving hunner stad diende gegeven te worden, werd door een scheidsrechterlijke uitspraak van Ridder Boudewijn van Belle bepaald dat zij zou geleid worden van Vinderhoute tot aan de Durme en van daar langs de meersen van Wondelgem naar de plaats geheten Vromestallen bij den Dries achter de woonst van Simoen van de Walle, van waar zij zich naar het Steen der Graven van Vlaanderen te Gent richten zou. (De Potter en Broeckkaert, Gent-Wondelgem).
- (2) Vertaling van een stuk uit het Stedelijk Archief :
 - " Margaretha, Gravin van Vlaanderen en van Henegouwen, aan allen
 - " die deze brieven zullen lezen, heil !
 - " Daar onze beminde Schepenen en de Gemeente Gent de wel bere-
 - " kende som hebben uitgegeven van 3.000 Vlaamse Ponden voor het
 - " maken van een vaart lopende vanaf het stedeke Rodenburg (nu
 - " Aardenburg - nota van de vertaler) naar Gent, maken wij aan
 - " allen bekend dat wij het betalen van gezegde som opleggen aan
 - " deze uit Gent, uit Rodenburg en aan de andere die profijt
 - " trekken uit gezegde vaart. Dit zoals het billijk schijnt.
 - " In getuigenis van dewelke wij ter bevestiging aan deze brieven
 - " onzen zegel hechten.

De waarheid is nu deze : ers is steeds meer dan één Rietgracht geweest en al die Rietgrachten zijn niet in éénmaal gegraven ! ... Zo was er een te Maelte op St. Pieters (Maeltebrugge) in 1313, te Meulestede in 1327, te Wondelgem in 1452. De graveerder Hondius op zijn kaart van het Distrikt van Gent van 1641, duidt ons gans het stelsel der Rietgrachten aan. Die kwamen uit het Westen uit de Leie, gingen door Bourgoyen en dan schuinweg van de "Driepikkel" of galg bij Mariakerke naar de Oude Leie om van daar naar Meulestede te gaan. In het Oosten liep de gracht op zekere afstand van de Sassevaart, doorsneed de Heirweg van Antwerpen en Dendermonde om de Schelde te bereiken achter het Sint Claraklooster te Gentbrugge. Hier diende nu de stroom zelf als scheidingslijn tot aan Ottergem, het pachthof van de Prelaat van St. Pieters. (Reeds weten wij dat die waterloop in feite niet de Schelde is tussen de huidige Keizerpoort en Ter Platen, maar wel een verdedigingsgracht, waarvan de eerste tussen de jaren 1378 en 1384 werd gedolven).

In het Zuiden vormde de gracht de grensscheiding tussen Gent en Zwijnaarde en liep zo tot in de Assels of Hassels (Fris.-Oude straatnamen ~~Van~~ Gent). Volgt men nu die lijn dan zal men bemerken dat die op weinig na overeenkomt met de huidige grenzen der stad Gent, die hier inderdaad niets anders gedaan heeft dan de gronden ingepalmd waarover ze reeds door de Rietgracht een zekere jurisdictie of rechtspraak uitoefende.

Als in de loop der tijden de stad zich ten koste der omliggende dorpen zocht uit te breiden dan mag men wel veronderstellen dat dit niet steeds zonder tegenspraak geschiedde en dat in de geschiedenis daarvan wel echo's moeten van te vernemen zijn. En dat is inderdaad ook zo ! In het stadsarchief wordt een schrijven bewaard dat woordelijk het volgende zegt :

" Datter gheweest is een nieuwe ende oude Rytgracht wort gheseyt by
" seker gheschifte ghedient van weghen den Proost van Sente Baefs,
" jehens dese stad, raekende het beloop van den Rytgracht te Wondelghem;
" daerby wort oock betoont deselve gracht niet te dienen
" nochte ghemaect te wesen tot betoogh van juresdictie deser stede,
" dan wel tot haere defensie, ende dat niet min degonne daerbinnen
" ghelegghen ende betaelen stadtslasten ende assysen omdat die ghegheven
" worden ter defensie jehens den vyandt, daervan sy jouisseeren
" ende mede beschermt worden ghelyk die van binnen stadt.
(De Potter en Broeckaert - Wondelgem)

Dat was toch wel klaar en duidelijk gezegd : Gent werd hier in zijn veroveringszucht gekortwiekt en dat dit soms wel nodig was zal niemand die de geschiedenis der stad doorbladert, betwijfelen. We zullen

het verder in de geschiedenis van Gentbrugge nog moeten aantonen hoe Gent, onder voorwendsel zijn poorters te beschermen steeds haar grenzen verlegde, eerst een mijl rond haar muren (1296), dan 3 mijlen door het "Groote Charter van Gent" dat letterlijk zegt :

" dat nymant mach recken lakin ten raeme no verwen lakine, no wulle
" no garen-wulline binnen dri milen na de poert van Gend : enne were
" in vrien steden van wette of enne ware ten raemen toebehoerende ter
" vryheden van Gend (1)

Binnen de 3 mijlen rond de stad mocht dus niemand laken bewerken (weven, verven, spannen op volders of weversramen, noch spinnen, noch garen verven noch garenwol) als hij geen poorter van Gent was of niet voor een Gentse poorter arbeidde. Zwaar woog die verplichting voor sommige mensen en daarom was het dat de stad hen bescherming bood in geval van nood en haar Rietgrachten dolf, de mensen op eigen erf latende wonen. Zo juist is dat gezien en zo zorgvuldig berekend dat, toen Jacques Horenbault in 1619 zijn kaart van Gent opmaakte, voor rekening van en in opdracht van het Stadsbestuur hij, naast de Rietgracht de namen noteerde van de eigenaars die de bescherming van de stad konden inroepen.

Voor die tijd zag men de Gentenaars o.a. op 26 augustus 1538 de oeverbewoners verplichten de Rietgracht te kuisen, verplichting die Keizer Karel V op 29 april 1540 te niet deed, de stad de verplichting opleggende die oeverbewoners voor het geleverde werk schadeloos te stellen en de Rietgrachten te dempen. Het eerste werd gedaan; het tweede zullen de Gentenaars waarschijnlijk niet hebben gehoord; in alle geval, van opvullen der grachten kwam niets terecht. Erger zelfs, datzelfde jaar besliste het stadsbestuur, de registers zijn bewaard gebleven, dat alwie binnen de Vrytgracht (2) woonde aanzien zou worden als zijnde burgers van Gent en vallende dus onder de wetten en

(1) Zo kan men de buitengewoon grote cijfers uitleggen die men in de bevolkingslijsten aantreft : al de poorters woonden niet binnen de stadsmuren, vele woonden er buiten, ja zelfs in andere gemeenten. Er was zelfs een tijd dat de Proost der Abdij van St. Pieters er over kloeg geen passende mannen in zijn dorp te vinden voor het ambt van burgemeester : allen waren poorters van Gent (men herinnere zich dat St. Pieters tot in 1794 een afzonderlijke en onafhankelijk gemeente was, met volledig eigen beheer. Het is slechts dat jaar dat ze samen met de andere lenen werd afgeschaft en bij Gent gevoegd.)

(2) Andere naam voor deze verdedigingsgrachten. Die naam zou hebben betekend dat hij de mensen "bevrijdde", "beveiligde". Een ware verdedigingslinie was hij evenwel nooit en nergens.

verordeningen van deze stad en zonder dat de schepenen van Gentbrugge, Ledeberg, St. Pieters-Aalst, Aaigem, Rooigem, Meulestede als St. Pieters binnen de muren zich daartegen mochten verzetten. Dat was wel het toppunt van durf en van heerszucht !

Nochtans, en men zal dat gemakkelijk begrijpen, was dit slechts voor de weerlozen waarheid, want de abt van St. Pieters stoorde zich niet het minst aan die verordening en bleef zoals voorheen zijn gerecht uitoefenen op alles wat de Heerlijkheid van St. Pieters aanging (o.a. Ledeberg). Daarom gaf Gent nochtans zijn plan niet op en overal waar de kans schoon was werd, door de verlegging van de Rietgracht, de grens der stad verschoven.

Uit de betwisting die de stad had met de abdij van St. Baafs en waarover het document spreekt dat we eerder hebben weergegeven blijkt voldoende dat de Rietgracht als versterking voor de stad bedoeld was; die binnen de Rietgracht woonden betaalden cijzen en belastingen zoals die van binnen de stad opdat ze evenals deze laatsten op de hulp en bijstand der stad mochten rekenen.

Maar nu moeten we ook ons Gentbrugge eens bekijken onder dat opzicht. Hondius, op zijn kaart van 1641, waarover we zoeven gesproken hebben, vermeldt de Rietgracht niet en in de beschrijving die er bij hoort, wordt onze Rietgracht ook niet opgenomen. Méér nog, de Rietgracht eindigde achter het St. Claraklooster op de Schelde en van daar af is het de Schelde zelf die de scheidingslijn is, zoals het nu nog het geval is. Moeten we daaruit besluiten dat die gracht te dien tijde niet bestond of toch niet als Rietgracht bedoeld was ? .. Volstrekt niet; eerder moeten we een missing van Hondius aanvaarden want op de kaart van Jacques Horenbault van 1619, we zegden het reeds, staat de Rietgracht zorgvuldig opgenomen met daar langsheen de namen der eigenaars van de oeverlanden. En zagen we dan verder niet dat in 1450 de Rietgracht werd uitgediept en verbreed en met bolwerken verschanst ter verdediging ? Waarom zouden we dan veronderstellen dat Gent die gracht nooit als Rietgracht heeft aanzien ? We menen daarvoor toch een uitleg te kunnen geven. Immers, op dat tijdstip was Gent op het toppunt van zijn macht gekomen en de val was veel groter en veel geweldiger dan de opstanding en de groei eens was. Gent viel lijk een steen en lang nog zou die val duren. Nooit zou de stad later nog de roem, de luister en de macht kennen van die voorbije dagen. De Rietgrachten boden haar geen noemenswaardig nut meer en Gentbrugge was van inlijving bij Gent ver-

schoond. Slechts eenmaal in de geschiedenis vinden wij onze Rietgracht vernoemd; nergens vinden we melding van de andere en we menen daaruit te mogen opmaken dat dit uitgebreid verdedigingsstelsel van grachten Gent nooit bijzonder voordeel heeft gebracht en dat zo de stad er ondanks alles toch aan hield, daar andere oogmerken moeten voor geweest zijn.

Een zaak is zeker, onze Rietgracht, versterkt en met bolwerken voorzien heeft nooit en in geen enkel geval, onze gemeente voor onheil gevrijwaard !

En terwijl men nu overal die waterlopen aan het dempen is; terwijl weldra hier zelfs niets meer aan die historische waterloop herinneren zal, ligt zij daar, onze eeuwenoude Rietgracht ! zij die met onze Schelde en onze grond het enige is dat van onze voorvaderen is bewaard gebleven ! en kruipt als van schaamte onder betonnen bogen, zij, de oude Rytgracht en voert ons vuile afvalwater naar de Schelde

SIC TRANSIT GLORIA MUNDI.

wordt vervolgd.

UW ONTBREKENDE TIJDSCHRIFTEN

Voor onze leden zijn nog enkele nummers van onze tijdschriften beschikbaar. De prijs per tijdschrift: 40 fr + verzendingskosten.

Een gids van de OUDE KLUIS ROUTE
en CONINCKXDONCK ROUTE
samen gebonden is verkrijgen 30 fr. samen.

Enkele fotoboekjes "Zo was Gentbrugge" zijn nog te verkrijgen
prijs 250 fr.; een verzameling van oude zichten over Gentbrugge

Wij beschikken nog over enkele jaarboeken 1969-1971-1973-1975-1977
aan de prijs van 200 fr + verzendingskosten.

Voor uwe bestellingen zich wenden bij

Gerard Waeytens
Jef Vander Meulenstraat 42
9219 Gentbrugge-Gent
Telefoon 091-305274
Postrekening :000-0057403-76

Het mirakel in de kapel van het Putjen te Maalte (St. Denijs-Westrem).

Vele jaren geleden, in 1907 om juis te zijn, vertelde mijn oude professor Verniers ons in de klas van het St. Gregoriusinstituut te Ledeberg, over een mirakel dat zich had voorgedaan te St. Denijs Westrem op de wijk Maalte. Toevallig vond ik een dezer dagen in het boek over de Geschiedenis van de Gemeenten van Oost-Vlaanderen geschreven door Frans De Potter en Jan Broeckaert, dit volledig geschiedkundig verhaal neergeschreven nog juist zoals het in mijn geheugen staat gegrift. Aangezien wij Gentbruggenaren, met de fusie Gentenaren zijn geworden vind ik het redelijk de historische feiten van de oude, fiere stad Gent eens te gaan opzoeken om ze in te lassen in onze tijdschriften. Op die manier willen wij bijdragen om onze lezers Gent beter te leren kennen.

Gérard Waeytens

KAPEL VAN HET PUTJEN te Maalte.

Op de wijk Maalte, rechts van de baan naar Kortrijk, rijst verscholen tussen het geboomte, een nederige kapel, waarheen ieder jaar, gedurende een negendaagse kerkdienst, zich een maassa volk begeeft. Ziehier de oorsprong van deze bidplaats.

In de nacht van 16 op 17 december 1686, drongen enige dieven, door middel van braak, in de St. Maartenskerk te Kortrijk. Met heiligschennende hand roofden zij er de gewijde vaten en hostiën, waarna zij, de vlucht namen in de richting van de stad Gent. Gekomen te Maalte, bij een waterpoel of put, verborgen zij aldaar een deel der geroofde kostbaarheden, met het inzicht die bij gunstige gelegenheid te komen terughalen, of, zoals de overlevering verzekert, uit een gevoel van schrik en angst bij het zien van een aldaar grazende kudde schapen, die rondom hen al blatend op hun knieën neervielen, als in verering voor de heilige hostiën, welke zij op zich droegen. Het Gentse magistrat kwam weldra op het spoor der plichtigen, die met drieën waren, namelijk Pieter Bogaert, in de wandeling Gros-Pierre geheten, Frans Husdain en Jan Melijn, bijgenaamd Grand-Jean. De tweede Kerstdag van hetzelfde jaar aangehouden werden zij op de pijnbank gebracht en gedwongen hun roof en heiligschennis te bekennen. Daags nadien naar de plaats geleid, alwaar, volgens hun zeggen, een deel der heilige vaten moest te vinden zijn, werd inderdaad, ten bewijze van het magistrat en een aantal priesters, door de bisschop van Gent daartoe afgevaardigd en van een menigte volks, die allen, verzekert de legende, het schouwspel zagen der blatende schapen, welke hun herder niet meer gehoorzaamden en die van de poel niet weg schenen te kunnen, - een zilveren doos met talrijke geconsacreerde hostiën uit het water ghaald. De 1ste januari 1687 werd, niettegenstaande een zeer koud en sneeuwend weder, de hervonden schat in processie naar Kortrijk teruggedragen en zestien dagen later werden de kerkdieven in Gent terecht gesteld : Grand-Jean werd gehangen en de twee anderen, na de rechterhand te zijn afgehouden, werden levend verbrand. Drie van de geconsacreerde hostiën, te Maalte in de waterput gevonden werden geschonken aan de prelaat der St. Pietersabdij, Maurus Verschuieren, die om de gepleegde heiligschennis te herstellen, besloot ter gemelde plaats een kapel op te richten. De eerste steen ervan werd gelegd op 2 mei 1687 en de bidplaats op 12 oktober van hetzelfde jaar ingewijd, toen een prachtige godsdienstige stoet, met de prelaten van Drongen- en Baudelooabdiën, alsmede

de paters Recolletten en Kapucienen uit de stad Gent er de weergevonden hostiën heendroeg.

Na de eerste Franse Omwenteling als nationaal goed verkocht, werd de kapel met rondliggende grond, tot beloop van 2 aren 97 centiarren de eigendom van de heer Maes, een Gentenaar, die later te Parijs vermoord werd. Zijn zuster, mejuffer Maria Maes, erfde deze eigendom, die opvolgentlijk in bezit kwam van de heet Mathot, grondeigenaar te St. Maria-Oudenhove (1840) en van de heer J.B. Hebbelynck, stoker te Gent.

Dank aan de iever van de heet De Vreese, de tegenwoordige pastoor der parochie, kon de kapel Van Maalte, op 12 mei van het jaar 1862 van de weduwe van laatstgenoemde bezitter afgekocht worden, met het bedrag ener vrijwillige inschrijving. Ter gelegenheid dezes aankoops, het behoud der bidplaats verzekerende, had daar in gemeld jaar een grote processie en jubilé plaats. De jaarlijkse negendaagse godsdienstoefeningen tot boeting der bovenverhaalde heiligschennis, valt op de 4e zondag na Sinksen. Sedert de parochianen in het bezit der kapel gekomen zijn wordt er ook elke zondagochtend mis gelezen. Binnen de kapel, boven de ingang, prijkt het blazoenschild der stichters : half Verschuieren, half St. Pietersabdij.

Het Archief der kerk van Ledeberg vermeldt het volgende :

" Sedert het sluiten der bidplaats heeft men te Ledeberg beweerd,
" dat de bovenvermelde hostiën in de kerk dezes dorps bewaard werden.
" De bisschop van Gent zich hiervan willende vergewissen, deed
" de 16e april 1804 daarover onderzoek doen, door een kommissie,
" samengesteld uit de heeren De Meulenaere, vicaris-generaal,
" I. De Volder, geheimschrijver, J.B. Wallez, pastoor van Ledeberg
" en P. Van Migro, meier. Hijzelf leidde het onderzoek. Men vond in
" de kerk een zilveren vaas, die enige gedeelten van hostiën behelsden,
" welke pater de Muller, gewezen kloosterling van St. Pieters,
" verklaarde ontvangen te hebben van de heer Sartel, die lange tijd
" bestuurder der kapel van het PUTJEN was geweest en nadien pastoor
" van O.L.Vrouw op St. Pieters te Gent. Pater de Muller verzekerde
" daarbij, dat gemelde van altijd bewaard was geweest in het tabernakel
" dier kapel en de hostiën sedert de Franse Omwenteling noch
" veranderd noch bedorven waren.
" Het kapittel der hoofdkerk, geroepen om over de echtheid der
" hostiën bepaalde uitspraak te doen, deed zulks echter niet, ten
" aanzien der tijds- en enige andere omstandigheden. De bisschop
" bij die beraadslaging afwezig, hechtte aan dit besluit niettemin
" zijn goedkeuring.

Uit : Geschiedenis van de Gemeenten van
Oost-Vlaanderen door Frans De Potter
en Jan Broeckaert.

DORPEN IN HET LAND VAN RODE

B A A I G E M

Beschrijving van de gemeente : Zij heeft een oppervlakte van 379 ha (volgens oude landmaten 106 bunders 301 roeden). In 1801 bedroeg het aantal zielen 506 waaronder 62 ingeschreven behoeftigen en telde op 31 december 1866 een bevolking van 627 zielen.

De gemeente grenst ten Noorden aan Munte en Schelderoede; ten Oosten aan Scheldewindeke; ten Zuiden eveneens aan Scheldewindeke en aan Dikkelfenne en ten Westen aan Gavere. Een enkele kleine waterloop, "de Beek" geheten, en de steenweg van Gent naar Geraardsbergen, doorsnijden het grondgebied van de gemeente.

De bodem tamelijk hoog gelegen en weinig met hout beplant, bestaat uit een zwarc, van 12 tot 35 cm. diepe kleigrond, die goed bebouwd is en zeer rijke oogsten oplevert. Volgens de Algemene Landbouwneming van 1846 telde men hier 104 landbedrijven, waaronder een pachthoeve van 40 tot 45 ha; 2 van 30 tot 35 ha; 1 van 25 tot 30 ha; 2 van 20 tot 25 ha en 3 van 10 tot 15 ha uitgestrektheid; 90 ha of nagenoeg 1/4 van de gehele oppervlakte, behoorden aan de gebruikers in eigendom, terwijl de overige 3/4 in pacht werden gehouden.

De St. Pietersabdij van Gent, bezat hier enige eigendommen o.a. vier bunders, welke haar in het jaar 1073 door Folkaard van Isegem en zijn vrouw Veva waren opgedragen geworden en die zij in 1232, benevens hare te Munte gelegen gronden, aan Rodolf van Rode tegen, de Heerlijkheid van Zevergem verwisselde.

De windmolen behoorde aan de Heer van Gavere en werd in 1639 aan zekere Jaak de Zuttere mits de jaarlijkse som van 39 Pond groot verhuurd. Behalve deze molen en een olieslagerij wordt er geen andere nijverheid te Baaigem uitgeoefend.

Er zijn 4 wijken : de Kerkwijk, de Molenwijk, de Hertwijk en Elluwe. Omtrent de kerk was vroeger "een straetken daer de fonteyne in stondt". Wat de naam der gemeente betreft, zie hier de verschillende schrijfwijzen waaronder wij hem vermeld hebben gevonden : in 1019, Badenghem villa, in pago Braybantensi; in 1034, Badinghem; in 1095, Badengeym; in 1166, Badengem; in 1232, Badinghem; in 1277, Boeinghem en in latere schriften : Bacyghem, Bayeghem, Bayghem, Baygem. Bij de schrijver De Smet leest men dat de betekenis van de naam der gemeente op grond der uitspraak, van Boudewijn of Baaien is afgeleid en Baaigem derhalve door woonplaats van Boudewijn vertaald kan worden. Oude plaatsnamen zijn in 1520 : 't Brouckem, Hautstrate, Hoendermeersch; in 1600 : Breemeersch, Blockbosch, (waarschijnlijk aldus genoemd naar het Hof te Blokt, onder Scheldewindeke), Dycvijvers, Hauwe, Meylgracht, Wissenmeersch, Witteluck, Zavelberch; in 1644 : Braemlant, Borremant lochtinck, Dorent, Forreest, Groenenwyck, Hologemcauter, Robacker, Snaensvijver, Vissenmeersch, Vlaminck.

's Zondags na Sinksen wordt in de gemeente de grote - en op St. Huibrechtsdag de kleine kermis gevierd. Het gemeentearchief biedt niets belangrijks aan. Alleenlijk bewaart men er de registers van de burgerlijke stand met aanvang in 1669. Te Gent in het Provinciaal Archief berusten over de gemeente 6 oude renteboeken, de rekeningen van 1723 tot 1792, een Ferieboek, een landboek van 1644 alsmede een kaart der goederen, eertijds toebehorende aan de abdij van Anchin en opgemaakt namens het Bestuur van het Departement der Schelde op het einde der vorige eeuw.

Heerlijkheid : de historiek van de Heerlijkheid van Baaigem is zeer beperkt, daar de gemeente, gezamenlijk met een aantal andere plaatsen, sedert de XIIIe eeuw of uiterlijk de XVe eeuw van de Heren van Gavere afhing en geen enkele bijzondere Heerlijkheid hier was ingesloten. Er bestond wel te Baaigem een vierschaar met een schepenbank, die, zoals in het onder Gavere medegedeelde denombrement te zien is, het Rechterlijk en Burgerlijk Bestuur onder haar bevoegdheid had en onder het toezicht van het Leenhof van Gavere stond. Een befaamde familie, mogelijk de oorspronkelijke bezitster der Heerlijkheid, voerde de naam dezer gemeente. Onder hen kennen wij, als voorkomende in de middeleeuwse schriften : Albertus van Badengem, getuige in een charter van 1163 en Hugo van Boiengem, vermeld in 1277. Een sire de Bayenghem nam deel in de veldslag van Bouvines ten jare 1214 en werd er, met andere edellieden gevangen genomen. Van de Heerlijkheid van Berlegem hingen enige te Baaigem gelegen lenen af; waarvan de voornaamste de "Foreest" en "Verghelhauten" waren genoemd.

Geschiedenis : Behalve de vermaarde zogenoemde veldslag van Gavere, welke ook gedeeltelijk op het grondgebied van Baaigem zijn beslag vond is er hier op historisch gebied heel weinig voorgevallen. De invallen van de Franse koning Lodewijk XIV in onze gewesten schijnen de inwoners van Baaigem veel kwaad te hebben berokkend; immers in de armenrekening van de gemeente in 1696, vinden wij vermeld dat er aan de pachters een vol jaar kwijschelding was moeten verleend worden "ter causen van de verliezen ende troubelen van oorloghe bij hun onderstaen gheduerende de jaeren 1694, 1695 en 1696" verder leest men in het Ferieboek van 1683-1722, berustend in het Provinciaal Archief te Gent, dat in 1710 door de wethouders van Baaigem aan verscheidene ingezetenen uitstel werd gegund om staten van goed over te leggen "mits de miserabele conjuncture destijds van oorloghe"

Kerk van Baaigem : wordt de eerste maal vermeld in een charter van het jaar 1095, bij welke Manasses, bisschop van Kamerijk, de kloosterkerk van Geraardsbergen verklaart gewijd te hebben en er, onder andere, de altaarrechten van "Badengeym" aan gegeven te hebben. Haar patronaat behoorde later aan de abdij van Anchin in Frankrijk. Nog in de XVIIe eeuw stond de parochie met de er van afhange wijk Makegen, te Schelderode, onder de dekenij van Aalst, nadien onder de dekenij van Oordegem; zij werd gezamenlijk met de parochie van Munte tot op het einde van de vorige eeuw door één pastoor bediend. De kerk bezit nog een goed deel van haar oorspronkelijke bouwtrant. In de voorgevel, die geen enkele drummer of schoormuur, ondersteunt, is een zeer lage, smalle, ogivale ingangsdeur en in de muur van de beuk een dichtgemetseld klein Romaans venster, zoals in de kerk van Semmerzake en Scheldewindeke. Gans dit voorste gedeelte is in bloksteen gebouwd en wordt door twee gemoderniseerde vensters verlicht. De ene arm van de kruisbeuk is in hardsteen, vermoedelijk uit de XVIe of XVIIe eeuw; de andere in kareelsteen gebouwd. Het achterdeel van de kerk, in bloksteen, vertoont nog een grote, dichtgemetselde, spitsbogige venster en schijnt op verschillende tijdstippen veranderd te zijn geworden. De toren rijst temidden van kruisbeuk. Hij is achthoekig met een tamelijke hoge spits bekroond en werd in 1624, evenals de kapel van O.L.Vrouw, grotendeels hersteld. Nog in 1628 waren koor en beuk met stro bedekt; en twee jaar later, zovermeld in de rekening, werd de beuk vernieuwd en met schaliën bedekt. Eerst in 1780, tijdstip van de vernieuwing van de vensters in de beuk, is de zoldering gemaakt geworden en werd daarvoor aan Geeraard de Paepe, enkel voor arbeid de som van 63 pond 16 schillingen groot betaald.

De sacristij dattet kent van omstreeks 1750. Er zijn 3 altaren in de kerk. Het hoofdaltaar, waarschijnlijk niet meer hetzelfde, van wat men in het eerste kwart der XVIIe eeuw door Antoon Marchant, van Gent, gemaakt vinden, prijkt met een niet onverdienstelijk schilderij, voorstellend de H. Drievuldigheid.

Het linker zijaltaar toegewijd aan O.L.Vrouw van Zeven Weeën, en met haar beeld versierd, bevat een merkwaardig tafereel, voorstellende Christus op de schoot zijner moeder.

Het rechteraltaar is toegewijd aan St. Bavo, de patroon der kerk. Het prijkt met een schilderij van Fl. De Kegel, in 1827 gekopieerd naar het doek P.P. Rubens, verbeeldend St. Bavo die afstand doet van zijn goederen.

Aan weerszijden van het koor bemerkt men in een nis, aan de pijlen van de toren, de in hout gesneden beelden van de HH. Hubertus en Cornelius, ter wier eer er oudtijds een begankenis was. De hert (hart) aan de voet van het beeld werd in 1784 door Jacob. Martens gemaakt. Door wie de houten muurbekleedsels, de twee biechtstoelen, de predikstoel en de communiebank gemaakt zijn, hebben wij uit hoofde van de bestaande leemte in de kerkregisters, niet kunnen achterhalen. De toren bevatte vroeger 3 klokken. Omtrent 1780 werd er door J.B. Wierinck, van Overmere, een grote klok gegoten waarvoor men 1.000 pond rood koper en 500 pond tin gebruikte, welke men had gekocht te Gent bij J. Verschaffelt.

De enige belangrijke grafzerk, welke hier in de vorige eeuwen is behouden gebleven, ligt vóór het O.L.Vrouwealtaar in de kruisbeuk. en draagt het volgende enigszins uitgesleten opschrift, met de afbeelding van een priester en een koperen kelk :

Hier leit begraven her. Jan de Hamere
P. Gillis, presbiter ende prochejaen deser
kercke gheweest, hebbende XL jaeren, die
overleedt den XXVIJ van Julius XV

Pastors van Baaigem :

Jan de Hamere : 1520 - Adriaan de Hamere : 1560 -
Joost van Lekeburne : 1613 - Rijkaard Servius : 1630 -
Gillis de Clercq : 1645 - Hieronimus Vermunt : 1669 -
Boudewijn van Witvelt : 1678 - Cornelius van Gestel : 1685
Jan Pauwels : 1688 - Jan Baptist Polijn : 1691 -
Albrocht Roman : 1725 - Jan-Frans De Rouck : 1766 -
Jan Baptist Baten : 1783 - Lieven van Boeckel : 1792 -
B. de Saedeleir : 18 ... - K. van Donmele : 1825 -
Fr. Martens : 1832 - P.A. Naessens : 1841 -
P.J. de Saedeleir : 1850 - A.F. Annocé : 1856 -
J.F. Rosemont : 1865

uit het werk van Frans de Potter en Jan Brouckaert
Geschiedenis van de Gemeenten der Provincie
Oost-Vlaanderen - Eerste deel 1864.

DE KADASTRALE KAART VAN GENTBRUGGE, volgens Popp, midden 19de eeuw

Als afsluiting van het tweede deel van de kaart van Gentbrugge, nemen wij de vakken 2-17, 2-18, alsook 2-23 en 2-24.

Bij 2-24 sluiten dan de vakken 2-10, 2-11, en 2-12 aan die een uitloper vormen buiten de omlijning van het plan.

Om nutteloos plaatsverlies te vermijden hebben we op 1 blad gedeelten van de vakken 2-11, 2-12, 2-4, 2-5, 2-6 samengenomen.

Enkele ons reeds bekende namen van grondbezitters keren hier terug :

Amelie Charlotte Ghuislena Borluut (Gent) : nrs. 41 en 42 met 150,30a.

Op vakken 2-23 en 2-24 de nrs. : 110, 122, 125, 138 en 139 met een gezamenlijke oppervlakte van 503,40a., tenslotte op vak 2-10 de nrs. : 141, 142, 143 met 152,30a.

Notaris N.M.J. Eggermont uit Gent bezat : nrs. 98, 99, en 99bis met 96,30 a.

op vak 2-23 bezat hij nrs. : 109, 123, 124, 125, 128 met 613,00a.

Louis Lauwick-Haemelinck (Gent) bezat : nrs. : 206, 207, 208 met 112,80 a.

Joannes Baptist Minne - Vanderstraeten : Nrs. : 100, 101, met 43,20a.

De kerk te Gentbrugge : 102 en 103 met 73,40a.

Julianus Joannes Audenaert, advocaat te Gent : nrs. 104 en 105 met 39,60a.

Joannes Dury uit Gent bezat : 127, 129, 130, 131, 137 en 140 met een oppervlakte van : 461,60a.

Op vak 2-23 treffen we nog gronden aan van

Joannes Baptist De Guchteneëre die nr. 112 bezat, oppervl. 55,90 a.

Ferdinand Marie Lefevere de Tenhove (Gent) nrs. : 134, 135, 136 oppervl. : 190,70a.

De uiterste gronden in de scheldebocht (Schotte ham, behoorden toe aan :

Het Klein Begijnhof te Gent : nr. 144 oppervl. 184,50a.

Franciscus Heyderickx (Gent) : nr. 145 oppervl. 646,20a.

Tot heden toe hebben wij de helft van het Popp-plan voor Gentbrugge ten gerieve van onze lede overgedrukt. Bij deze gelegenheid moet er op gewezen worden dat bij het plan een kadastrale legger behoort, indertijd genoemd : "tableau indicatif et matrice cadastrale" deze was voor Gentbrugge in het Nederlands gesteld en vermeldt de naam en voornaam benevens de verblijfplaats van de eigenaars, ook de aard, de oppervlakte en de belastingsklas

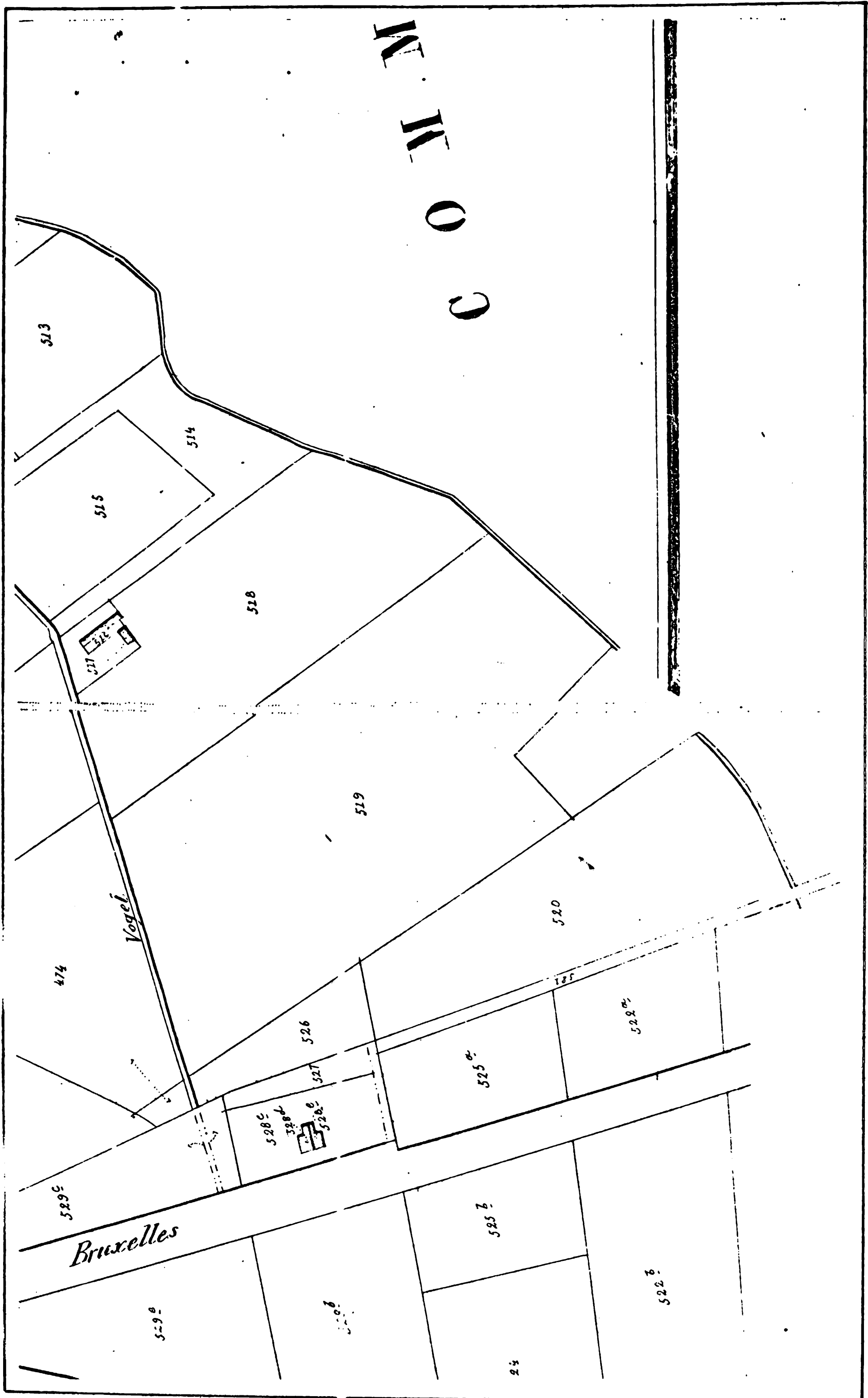
der verschillende percelen.

Ook het tarief der netto schatting volgens aard en klas zijn er in te vinden.

Deze kadastrale legger, die niet gedateerd is maar klaarblijkelijk uit het midden der vorige eeuw stamt leverde de gegevens die wij hier hebben verwerkt.

Om de toestand van onze gemeenten, in de 18de eeuw of nog vroeger te kennen moeten de landboeken of de gewestboeken geraadpleegd worden. Deze (met de hand geschreven) boeken vermelden de landerijen, gerangschikt volgens de gebruiker, waarbij voor elk perceel de eigenaar benevens de begrenzingen en de oppervlakte vermeld wordt.

Het verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen heeft het initiatief genomen de landboeken van de gemeenten van onze provincie te exciperen, d.w.z. de gegevens op steekkaarten te brengen ten dieste van de Rijks Universiteit te Gent, waar deze gegevens met de modernste middelen zullen verwerkt worden om ze in kaart te brengen. Wij hopen tengepasten tijde de resultaten onze leden aan te bieden. Ook de andere gemeenten van het Land van Rode hopen wij hier te kunnen publiceren. Het wordt alleszins een werk van lange adem.

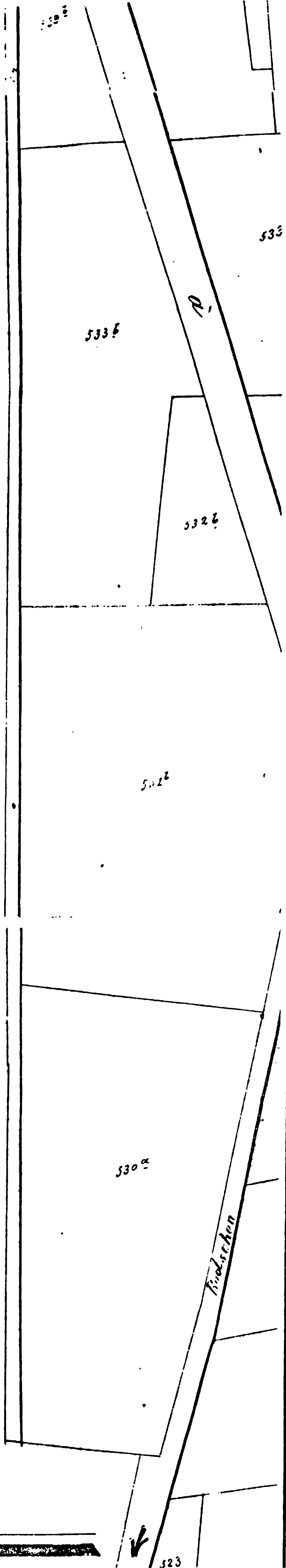
VAK 3-18 en VAK 3-17

VAK 3-16 en VAK 3-23

ED

ED
K
D
N
O
C

OVERZICHT DER HERALDIEK

"Die edele conste van het blazoeneren"

Vervolg 3

door Joseph Van Waesberghe.

We zijn nu gekomen aan de indeling der wapens :

FAMILIEWAPENS : zijn door een bepaalde persoon aangenomen en gaan over op zijn afstammelingen. Bijv. Borluut : van azuur met drie herten, geplaatst 2 en 1. Artevelde : van sabel met drie hoedjes van zilver (zie nota 6).

PERSOONLIJKE WAPENS : waar de vader een wapen van tijdelijke bevoegdheid voert en dat niet op de kinderen overgaat. Bijv. als hoofd van een gilde.

GEBIEDSWAPENS : wapen van een land of streek in het wapen van de heer opgenomen. Zo staan in het wapen van Filips II de verschillende gebieden waarover hij heerste.

PATRONAATSWAPEN : meestal te vinden in het schildhoofd. Het is het teken van een stad waar iemand dienstig is geweest. Zo vindt men bij verscheidene Pausen die in Venetië bisschop zijn geweest het wapen van Venetië in het schildhoofd, nl. de leeuw van St. Marcus.

AANGENOMEN WAPEN : alleen in de vroege middeleeuwen in gebruik wanneer een ridder een vijand versloeg die hoger was dan hemzelf en dan diens wapen overnam. We lezen in het oude wapenboek "De boomgaert der wapens" van 1567 over het wapen van Vlaanderen :

" Verlatende die oude wapen van Vlaandren onmedeilt van goud
" ende azuur, verhief dieghene van zijn overwonnen vijand, we-
" zende van goud met die leu van sabel.

ook voor Gent :

" van sabel metten silveren leu, hebbende eene halsband van
" goude, gecroont ende gewapend van den selve, in de plaatse
" van sabel metten silveren handschoen, dwelck heur voorgaende
" wapenen waren.

Nota 6 : In "Recherche de l'Antiquité" van de l'Espinoy (1632) spreekt men van : " porte de sable à trois couronnes ou chapelet d'argent". De vertaling van rozenhoedje kan wel verkeerd begrepen geweest zijn. Hij tekent dan ook drie kransjes van roosjes in plaats van 3 hoeden.

ALLIANTIEWAPENS : wapens van families door huwelijk verbonden. Het mannelijk wapen staat rechts, het vrouwelijk wapen links. Ze kunnen samen gebracht worden in één wapen dat gedeeld is of zelfs gevierendeeld. (zie nota 7)

CORPORATIEWAPENS : wapens gevoerd door ridderlijke orden, akademiën, gilden, kapittels, enz.

SUCCESSIEWAPENS : meestal gevierendeelde wapens met bezit door erfenis bekomen.

PRETENTIEWAPENS : wapens van gebieden waarop men meent recht te hebben. Zo bijv. het wapen van de Engelse koningen van 1331 tot 1801. Ze vierendeelden hun wapen met dit van Frankrijk, alhoewel ze er nooit hebben geregeerd.

HISTORISCHE WAPENS : wapens ontvangen ter herinnering aan uitstekende diensten. Jeanne d'Arc kreeg dit posthuum. St Anna ter Muiden (bij Sluis) kreeg de Turkse Maan in haar wapen toegevoegd omdat de inwoners van St. Anna de door een epidemie getroffen zieken van een Turks schip in de haven van Sluis ter hulp kwamen.

Evenzo : beeldhouwer Minne; schilder James Ensor; schrijver Cyriel Buysse, werden baron en kregen een wapen.

SPREKENDE WAPENS : waar figuren betrekking hebben op de naam of het beroep van de familie. Deze zijn zeer talrijk, maar voor velen zijn die niet te verklaren als men de geschiedenis van de familie niet kent. Ook de kennis van het dialect is soms nodig. Zo bijv. de oude Gentse familie Raverschoot voert : van goud drie raven van sabel geplaatst 2 en 1. Bij een bezoek van de stadsmagistraat met de bevelhebber van de Noormannen toonde die persoon zijn behendigheid door met boog en pijl in een kladder raven te schieten en met één pijl er drie (3) neer te halen. Als beloning kreeg hij een stuk grond gelegen op het zand (tussen Keizer- en St. Lievenspoort). Van dan af noemde hij Raverschoot. De familie Lanckhals voerde een zwaan in haar schild. De familie De Beer voerde een gaande beer, maar de kleur was verschillend volgens de tak.

KERKHERALDIEK : dat de geestelijkheid ook blazoenen droeg was niet te verwonderen. De meeste onzer bisschoppen waren zonen uit adellijke families, die door het nog bestaande "eerste geboorterecht" geen aanspraak konden maken op 'de titel met al zijn voorrechten. Ze moesten hun toekomst elders gaan zoeken. Bij de geestelijkheid en de rijke kloosters was er wel toekomst en de familiebetrekkingen openden hun de weg naar een belangrijke plaats in de kerkelijke hiërarchie. Ze bleven soms meer ridder dan bisschop of abt. Zo namen zij ook het familiewapen mee. De helmen werden veranderd in een pelgrimshoed of mijter, met kruis of kromstaf. Voor een bisschop de kromstaf naar buiten en voor een abt de kromstaf naar binnen met zweetdoek (omdat een abt geen handschoenen draagt). De kromstaf naar buiten indien hij jurisdictie heeft buiten zijn abdij!

Ook de koorden met kwasten verschillen. Een kardinaal heeft een rode hoed met dubbel kruis en een koord met dertig kwasten (vijf ondereen). Een patriarch hetzelfde maar in 't groen. Een aartsbisschop groene hoed met koord en 20 kwasten (vier onderaan). Een abdis voert een ovaalschild met zweetdoek en kromstaf. (zie nota 8).

De gewone geestelijke dignitaris heeft een zwarte hoed met koord met drie zwarte kwasten (zie nota 9).

Het schild der Pausen heeft de vorm van het vroegere paardeschild met een gouden en zilveren sleutel.

STEDELIJKE WAPENS : de meeste steden hebben een eigen wapen. De stad Gent voert in sabel een klimmende leeuw van zilver hebbende een halsband met kruis van goud, gekroond en gewapend (klauwen) van hetzelfde.

Nota 7 : Heraldisch gezien wordt het wapen voorgesteld door de drager die er achter staat. In heraldische taal is rechts dus links en omgekeerd voor de kijker.

Nota 8 : In de St. Baafskathedraal zijn er een paar bisschoppen die in hun wapen 20 kwasten dragen in plaats van 12 (zie onder de predikstoel het wapen van Bisschop Triest).

Nota 9 : In Nederland vinden wij regelmatig zandlopers in het wapen van de predikanten der Hervormde Kerk. Dit gebruik komt uit de tijd dat het uurwerk nog niet in gebruik was. Op de predikstoel stond een zandloper. De predikant was er streng toe gehouden de tijd te respekteren op straf van boete. Dit moet bij ons ook hebben bestaan aangezien in de rekeningen van St. Jacobskerk te Gent een bedrag staat ingeschreven voor de aankoop van zandlopers.

Napoleon voegde aan de meeste stedelijke wapens een schildhoofd toe met Franse lelies. Willem I schafte dit schildhoofd terug af. Gentbrugge bezit nog het wapen van Willem I van 1819 (nu vervallen door de fusie).

Het toekennen der stedelijke wapens wordt geregeld door 2 K.B. van 6.2.1837 en van 14.2.1913. Met de fusie krijgt de pilootgemeente een jaar tijd om een nieuw gemeentewapen en vlag aan te vragen (dekreet van 28.1.1977). Van de nog 596 bestaande gemeenten waren er slechts 96 die een wapen bezaten. Tot op heden werden nog geen wapens toegekend.

Na dit overzicht van de Heraldiek zou men de indruk kunnen hebben dat de blazoenen tot een ver vervlogen verleden behoren. Niets is minder waar. We leven heden nog immer in de heraldiek. Men kan moeilijk zijn kop buiten steken zonder met heraldiek te worden gekonfronteerd. Op hoeveel publiciteit ziet men niet het gebruik van wapens, alleen omdat dit een voortreffelijke indruk maakt. Heel wat handelsfirma's staan officieel ingeschreven met een wapen, omdat het distinctie geeft (zie koffie Rombouts met zijn omgekeerde kepers). De koffie van de edelman moet een wapen dragen. Noblesse oblige ! Men zou dit distinctie-heraldiek kunnen noemen.

Men noemt "Para-heraldiek" het gebruik van emblemen (badges) bij sportverenigingen, scholen, vrijmetselaarsloges, het leger, zonder de maatschappijen van "pietjes bak" te vergeten !! En kunt ge nog een reis maken naar een oude stad zonder voor heraldiek te staan ? Misschien zult U er met dit beetje theorie iets meer van begrijpen.

En de nieuwe mode van het opzoeken van de familiestamboom zal er zeker toe bijdragen dat ze niet zo rap wordt vergeten. Deze kunst zal steeds blijven leven als een spiegel en een werktuig van de historische gebeurtenissen.

Geraadpleegde bronnen.

Slot.
Joseph Van Waesberghe

Dr. J.A. De Boo = Heraldiek.

C. Pama=Handboek voor Wapenkunde.

Von Volbach = Wapen, stijl en vorm.

de l'Espinoy= Recherche de l'antiquité en Noblesse de Flandre,
Neuberger= Heraldiek.

Warlop= Wapenboek van Vlaanderen.

Cibbs-Smith=Het "Tapis de Bayeux".

Verstraeten=De Gentse St.Jacobsparochie

Grund=Blasons des villes d'Europe.

Maandblad= Parchemin=Gens Nostra= Gemeentekrediet van België

E. Verstraeten=Huismerken en Sibbetekens in Vlaanderen.

=====

AAN ONZE GEACHTE LEDEN.

Weer loopt een jaar ten einde, het dertiende sedert de stichting van ons Heemkundig Genootschap ; dit jaar wordt afgesloten met de uitgave van ons zevende jaarboek.

Met het nieuwe jaar in het vooruitzicht wensen wij onze leden alles wat wij maar wensen kunnen, heil, voorspoed, zegen, geluk..... en dit trots de sombere tijden die in het verschiet opdagen.

Ieder zal wat van zijn vroegere welstand moeten prijsgeven. Leefden wij niet te veel van de overvloed ? Maar toch aan alles komt een eind, verliezen wij de moed niet, de tijden gaan snel voorbij. Zoeken wij in het verleden al het schone en edele en scheppen wij daaruit de toekomst. Wat kunnen wij in deze omstandigheden anders wensen of hopen, tenzij dat de lessen van het verleden en de levenswaardigheden van ons voorgeslacht in staat zijn ons tot een eenvoudiger en zinvoller levenswandel te brengen en de band met onze schone oude traditie te herstellen. De ouderen uit onze gemeenschap hebben de goede jaren gekend, jaren van geluk en vrede en toch met een karig loon, men was met weinig tevreden. De mensen leefden als echte vrienden met elkaar, hun gebuurte was als één familie. Een groot wijsgeer schreef eens : "Geen mens, is het centrum van het heelal, maar ieder kan het centrum zijn van een warmtekring van liefde en vriendschap". Zeggen wij maar, de mens is in zich zelf dikwijls zijn grootste vijand. De overvloed is gelijk de vloed, menigeen verdrinkt er in. Wezen wij optimist, na regen komt toch weer zonneschijn, en hoop doet leven.

De Redaktie.

BELANGRIJK BERICHT :

Bij de stichting van ons Heemkundig Genootschap in 1968 verscheen ons eerste driemaandelijks tijdschrift, beperkt met enkele bladen geschiedenis, stilaan is het met de jaren uitgebreid en uitgegroeid tot een waardevolle lektuur die de leden bijzonderlijk aanbelangden. Van nu af verschijnt het tijdschrift met een nieuwe kافت en is het aantal bladzijden verdrievoudigd ; ook willen wij nu meer illustraties bijvoegen, onder andere oude zichten uit Gentbrugs verleden genomen uit de unieke verzameling van onze voorzitter Gerard Waeytens. Om dit te kunnen uitvoeren hebben we echter niet de middelen, als men denkt dat het lidgeld nog altijd slechts 200 fr. beliep. Willen we dus in het belang van onze leden, het tijdschrift also laten uitvoeren, dan zijn we noodgedwongen het lidgeld te brengen op 250 fr. Ook vragen wij meer steunleden die ons de mogelijkheid kunnen bieden ons tijdschrift op gebied van Historie, Volkskunde en zeer interessante foto's te kunnen uitgeven.

Het Bestuur.

BIJKOMENDE BERICHTEN

Teneinde de tijdschriften en het jaarboek regelmatig ten huize te kunnen bezorgen, verzoeken wij onze leden ons hun nieuw adres te laten kennen.

Redactie Heemkundig Tijdschrift
Gentbrugge en Land van Rode
Jef Vander Meulenstraat 44
9219 Gent-Gentbrugge

OoOoOoOoOo

Wij feliciteren van harte onze leden die dit jaar hun Gouden Bruiloft mochten vieren, en wensen hun nog vele jaren.

PATOOR WALTER - FROCHEUR RACHEL
11 juli 1981.

HELLEBUYCK GEORGES - DE VREESE EUGENIE
op 24 oktober 1981.

OoOoOoOoOo

In ons tijdschrift nr. 33 van 15 maart 1981 hebben wij geschreven over de Economische Ontwikkeling van Gentbrugge na 1795. Op de 6de bladzijde schreven wij over de bloemisten van Gentbrugge het volgende "Op de Tertzweillaan had De Jaegher zijn kwekerij van Azalea's en Palmen. De Liberale kring kwam daar en nu zijn er gemeentelijke diensten ondergebracht". Een lid van onze Heemkundige Kring doet ons opmerken dat reeds lang dit de eigendom is van de Firma Van Peteghem. Wij bezitten een foto van deze bloemisterij die wij binnen kort zullen overdrukken in ons tijdschrift bij een nieuw artikel dat zal handelen over de STIELDOENDE INWONERS van Gentbrugge rond de jaren 1900 en dit per straat.

De Redactie

OoOoOoOoOo

ONZE OVERLEDEN LEDEN

Sedert het jaar 1980 betreuren wij het overlijden van onze geliefde leden :

DE TROYER FILIP
HENDRICKX FIRMIN
SEGERS RACHEL
VAN DEN ABEELE D.

RAES J.
KLEYNEN LEO
VAN DER STICHELEN OSCAR
SOREE FERNAND

Aan de achtbare familieleden bieden wij onze innige en kristelijke deelneming in de rouw.

Het Bestuur.

IN MEMORIAM FERNAND SORÉE.

Op 24 september 1981 overleed te Gentbrugge mijn oom Fernand Sorée. Volgend jaar in februari zou hij de gezegende leeftijd van 85 jaar hebben bereikt. Hij was een van onze oudste leden en hoe vaak heb ik hem horen zeggen : "als ik zo oud word als vader ben ik tevreden" en die overleed toen hij 86,5 jaar oud was. Het heeft dus niet mogen zijn.

Samen met zijn broer, mijn vader, heeft hij meegeholpen om uit zijn herinneringen oude zegswijzen en oude bijnamen op te diepen, die hij aan mij doorgaf om ze op papier te zetten.

Hij was geboren te Gentbrugge op 26 februari 1897, liep er school, deed er zijn plechtige communie, huwde en woonde er, werkte er gans zijn leven, bracht er zijn laatste rustjaren door en werd uiteindelijk begraven op zijn geliefd Gentbrugge. Hij begon te werken van zijn 14 jaar in de papierfabriek en bracht er gans zijn loopbaan door tot de fabriek in 1954 haar poorten sloot. Hij werkte er zich op tot electricien-onderhoud. Toen de oorlog 1914-18 uitbrak gaf hij zich op als vrijwilliger. Hij was amper 17 jaar ! ... en bracht de oorlogsjaren door aan het IJzerfront. Hij werd vereerd met het Vuurkruis. Telkens de oorlog 1914-18 ter sprake kwam en men hem vroeg om daar eens wat over te vertellen antwoordde hij : "het was al erg genoeg dat ik het heb moeten meemaken, vraag mij a.u.b. niet om het nog eens te moeten herleven".

Onze voorzitter, Gerard Waeytens, achtte het zijn plicht uit naam van het Heemkundig Genootschap volgend schrijven te richten tot de familie van de afgestorvene :

"Aan de achtbare familie Fernand Sorée,

"Het Heemkundig Genootschap Land van Rode heeft met groot leedwezen het plotseling heengaan vernomen van zijn trouw lid en vriend Fernand Sorée.

"Aan de achtbare familieleden bieden wij onze kristelijke deelneming aan

"in hun rouw. De voorzitter Gerard Waeytens, als oude kennis en vriend van Fernand laat zich verontschuldigen bij de Eucharistieviering, nog niet geheel hersteld zijnde van een hartinfarkt.

"Fernand en de ganse familie Sorée waren eens van de eerste en noeste werkers

"van het eens machtig Gentbrugs bedrijf "Les Papeteries de l'Escaut". Hun

"levenskrachten waren vergroeid met de fabriek. Zij waren de echte pioniers van het bedrijf.

"Fernand was nog een van de oudste Gentbruggenaars, die nog overblijven.
"Hij heeft onze oude gemeente gekend in zijn vroegere landelijke schoon-
heid en in schone en droevige dagen gestreden voor God en Vaderland.
"Onze helden zijn ver uitgestorven doch Fernand zal blijven leven in on-
ze herinneringen als onze beste vriend en Gentbrugenaar.
"De Heer geve hem de eeuwige rust en vrede.
"

"Vanwege het Bestuur van het Heemkundig Genootschap Land van Rode.
"

"Gentbrugge, 28 september 1981.

De laatste 10 jaar van zijn leven woonde hij in bij zijn dochters Odette en Rolande, die hem verzorgden op een manier zoals een koning het niet beter kon wensen.

Hij keek graag T.V., voor hem het venster op de wereld en terwijl hij in zijn zetel zat te kijken naar een van zijn geliefkoosde programma's is hij heengegaan, op de manier zoals hij geleefd heeft, kalm en zacht.

Nonkel Fernand, rust in vrede

André Sorée.

M I J M E R I N G.

*Waar zijn die heerlijke kinderjaren,
toen we zo gelukkig waren.
Waar is die onvergetelijke tijd,
waar ik vaak aan denk, het hart verblijd.*

*Hoe zalig was het in ons dorp te leven.
Alles was er met stilte en rust doorweven.
Men kon er in alle sereniteit lopen dromen,
onder het gebladerte van de vele bomen.*

*Mijn vroegere, stille dorp is heden
verdwenen in de nevelen van het verleden,
maar in mijn hart zal het altijd blijven,
zoals woorden die beklijven.*

André Sorée.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE

Vervolg 36.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard

PATOOR Walter

Nadruk verboden.

VAN DAMME Richard.

Gentbrugge na 1795. Administratieve uitrusting, Openbare werken en Openbare Instellingen. (deel 1)

Ons Gemeentehuis :

Het past dat wij, alvorens het ganse complex der gemeentediensten, het ganse administratieve kaderwerk in ogenschouw nemen, een woordje zeggen over die grote centrale, die ons gemeentehuis is.

Van daaruit gaan immers alle bevelen, maatregelen, voorschriften en raadgevingen uit, die een normale loop moeten verzekeren van het gemeenteleven, zoals daarin samenvloeien alle klachten, alle wensen, alle navragen die verbeteringen in die loop en die gemene zaken moeten brengen.

Gentbrugge heeft nooit een eigen gemeentehuis gehad; het was maar in 1795, toen de onafhankelijke gemeente geboren werd, dat die noodzakelijkheid ontstond. Evenwel was er dan nog geen sprake van een eigen gebouw, zoals we straks zullen zien. Ten tijde van de markiezen van Rode, was het de baljuw, die, in naam van de "Heer", de zaken der parochie regelde. Was daarvoor een lokaal nodig, dan nam men daarvoor de een of ander goed gelegen herberg, zoals gebeurde bij de verkoop van het Braemkasteel waarvan de akte werd "gepasseerd" in "De Vergulde Croone".

Wanneer voor het eerst op Gentbrugge van een Wethuis werd gesproken weten we niet. Toen het Koninkrijk België was geboren vinden we in de gemeenterekeningen een uitgave ingeschreven van 25 fr. 's jaars voor huur, verlichting, verwarming en onderhoud van ... misschien het Wethuis ? Wie zou durven beweren dat men voor zulk een som een eigen huis zou kunnen bouwen ? Men hield zich tevreden met één of twee kamers waarin ook de secretaris werd ondergebracht. Waarheidshalve moeten we toch vermelden dat in 1835 op het budget reeds 60 fr. was voorzien. Misschien was de eigenaar veeleisend geworden of waren de huishuren zo opgeslagen !? Maar, dan was het ook niet meer in hetzelfde lokaal ... We verklaren nader ... Vooreerst,

waar ergens stond dat Wethuis ? ... Over de juiste ligging hebben wij geen zekerheid, wel, dat het in de Ongerijstraat was. Het was dan in nr. 60, bij Pieter Janssens. In 1832 ontstond ruzie, omdat het gemeentebestuur aan de eigenaar vroeg om een plaats af te staan als "corps de garde" voor de gendarmen, die hier dagelijks de ronde deden. Pieter Janssens weigerde en de gemeenteraad besloot te verhuizen. Ze zouden zich vestigen bij Charles Van Acker, die woonde sectie A nr. 10. Dat moet geweest zijn in het Zwarte Hondstraatje en navragen aan ouderen van dagen ~~leen~~ ons toe te bevestigen dat daar inderdaad het Wethuis stond : het middenste van de 3 huisjes die langs de wegel stonden, die inmiddels is vervangen door de huidige Van Dijckstraat. De huisjes staan er nu nog altijd !

Hoe eindigde nu die ruzie ?.... Ik zei reeds waarom de gemeenteraad verhuizen ging. Ook de secretaris moest mee en de "comptoir" van de secretaris bestond uit "3 bordels en eene inghemaecte kasse". Maar toen ze die wilden wegnemen, betoonde de eigenaar van het huis dat die nagelvast zaten en ... bijgevolg zijn eigendom !! ... Er bleef dus de gemeente niets anders over dan voor nieuwe bordels te zorgen wat men dan ook deed. Zo nam het gemeentebestuur bezit van een nieuw lokaal waar het lange jaren bleef.

Veel later vinden wij het Wethuis overgebracht naar de Oude Brusselse Weg. Het was een klein huisje zonder verdieping. Stak men de deur open dan stond men in een grote plaats waarin een haard. Rechts was een trapje dat naar de voutekamer leidde. Dat was de Raadzaal ! Onder die zaal was ... het gevang ! Op het ogenblik dat men besloten had het huisje af te breken werden er schtesen genomen door de tekenaar De Porre. De oorspronkelijke waren in het bezit van de heer Isodoor Blancquaert onzer gemeente.

In 1862 boodschepen Blommaert een huisje aan waarin het secretariaat zou worden ondergebracht, waaruit dan ook blijkt dat de diensten dan reeds zo omvangrijk waren geworden dat het kleine lokaal niet meer voldeed en er tijdelijk twee lokalen nodig waren. Dat bracht onvermijdelijk moeilijkheden mee en stilaan vond de gedachte veld alles in één gebouw, eigendom van de gemeente, onder te brengen. Een gelegenheid scheen zich voor te doen van de grond die in de Kerkstraat was aangekocht geworden om er een school te bouwen bleef een stuk onbeschikbaar. Bouwmeester De Noyette van Ledeberg werd gelast daar een voorstel over klaar te maken. Dit geschiedde en de bouw zou 4.087,06 fr. kosten (in 1876). Veel haast scheen er

tech niet bij en dat blijkt wel uit het feit dat twee jaar later de kwestie nog geen duimbreed was gevorderd. Nu wenste Blommaert een nieuwe straat te trekken door zijn eigendom van de Kerkstraat (aan de latere Van Ooststraat) naar Ledeberg : de Van Houttestraat en hij bood de gemeente gratis een stuk grond aan onder voorwaarde dat daar het gemeentehuis zou komen. Dat voorstel werd met beide handen aangenomen en de plans van De Noyette, die niet werden gebruikt voor de Kerkstraat, kwamen hier wel van pas. Mme Dessel van Ledeberg bouwde het gemeentehuis voor de som van 4.754 fr. Het zal wel niemand verwonderen dat in de eerste zitting van de Raad in het nieuw gemeentehuis, op 30 juni 1879, de heer schepen Blommaert letterlijk en figuurlijk in de bloemetjes werd gezet! ...

In dit prachtig gebouw zou de Raad zich nu lang hebben thuis gevoeld ware het niet geweest dat de bevolking zou buitengewoon snel aangroeide : na een tiental jaren was er in het nochtans ruime gebouw geen hoekje en geen kantje meer beschikbaar, terwijl tal van diensten zich opdrongen en de bestaande steeds grotere betekenis en uitbreiding kregen. Noodgedwongen zou men opnieuw verhuizen. In 1889 reeds sprak men ervan, doch het werd 1892 eer de plans en bestekken waren goedgekeurd en een passende grond was aangekocht. In de Kerkstraat, doch niet aan de school, maar meer naar het westen ervan, naar de Keizerpoort toe, halfweg van de gemeenteschool en de spoorwegovergang zou het nieuwe gebouw komen. In 1894 was alles gereed en mocht het gemeentehuis in de Van Houttestraat weer worden verkocht en het bracht nog 3.975 fr. op. En daar prijkte nu ons splinternieuw lokaal met zijn mooie kolommen aan weerszijden van de ingang. Kolommen aan een gebouw en dat aan de ingang ervan, geven soms een héél deftig uitzicht, en dat was hier nu wel het geval, maar kolommen die in de weg staan, hoe mooi ook, zijn hinderlijk en al moest het uiterlijke van ons gemeentehuis er wat bij inschieten, toch moesten de grote kolommen er aan geloven : het gaanpad kwam vrij en de kolommen verdwenen. Het was 1897 Wie had nu kunnen denken dat dit grote, ruime gebouw in minder dan 10 jaar weer te klein zou zijn geweest ? Wellicht niemand en toch ... 't was zo ! Gelukkig bezat de Gemeente onmiddellijk naast het gemeentehuis een grote brok grond, waarop de gemeentescholen waren gebouwd, zo dat de speelplaatsen aan het gemeentehuis paalden. Al was dat nu geen ideale oplossing op de kinderspeelplaatsen werden nieuwe lokalen aan het gemeentehuis bijgevoegd. En voor een tijdje was het weer goed, doch weldra zag

men in dat het niet lang duren zou ! ... binnen afzienbare tijd zou men opnieuw naar een ruimer gebouw moeten uitzien ! De oorlog 1914-18 wierp alle plannen in duigen en gedurende een tijdje, van 24 oktober 1918 tot 10 november 1919, moesten de gemeentediensten zelfs een onderkomen zoeken, deels in de lokalen van de Gentse Tram-maatschappij op de Brusselse Steenweg, deels in het huis naast het Gemeentehuis in de Kerkstraat, het eigenlijke gemeentehuis was namelijk door de Duitse bezetting opgeëist geweest. Toen alles weer normaal was doken allehande plans en voorstellen op en wat het meest de aandacht trok was het ontwerp volgens hetwelk een groots opgevat gemeentehuis zou verrijzen, véél dichterbij het geografisch centrum van de gemeente, niet ver van de snijpunten van twee grote, nieuw ontworpen verbindingswegen, iets oostwaarts van de Schholdreef en de Pirennelaan. Misschien ware dat plan verwezenlijkt geworden, ware er de grote economische crisis van 1930 niet geweest en ware kort daarop de grote oorlog niet begonnen : 1938 Tchechoslowakije, 1939 Polen, 1940 België en de andere Europese landen. En in 1942, tijdens de Duitse bezetting, werd Gentbrugge zelfs bij Groot-Gent gevoegd en hield op te bestaan als zelfstandige gemeente ! Zoals U ziet is er niets nieuws onder de zon !

Onmiddellijk na de oorlog werden onderhandelingen met de heer Gro-verman aangeknoopt voor de aankoop van het Braemkasteel, dat dan ook in 1946 als gemeentehuis in dienst werd genomen. Het gemeentehuis in de Kerkstraat kreeg achteraf de rol toegewezen van muziekschool, heden Muziekacademie. Intussen werden de gemeentelijke diensten verspreid over verschillende gebouwen. Zo bracht men het politiebureau in 1955 onder in het kasteel Pélichy. De bevolkingsdienst vond een onderkomen in het kasteel Speltinck. Niet alleen voor de bevolking, meer nog voor de vlotte gang van de diensten bracht deze toestand van versnippering tal van moeilijkheden mee, zodat in 1967 door de gemeenteraad besloten werd weer een nieuw en nu groots opgevat Administratief Centrum te bouwen. Maar zoals iedereen weet is het na de fusie met Gent in 1977 omgedoopt tot Dienstencentrum.

Wij denken dat het eveneens interessant is U een overzicht te geven van de opeenvolgende Burgemeesters, Gemeentesecretarissen, Gemeente-ontvangers, Veldwachters, Politiecommissarissen en Adjunct-Politie-commissarissen van Gentbrugge in de loop der tijden.

BURGEMEESTERS VAN GENTBRUGGE.

Ten tijde der Heren van Rode :

Jacques, François WEYNAERT, Baljuw	1698
Judocus CRIEL, stierf te Gentbrugge in na gedurende 36 jaren burgemees- ter te zijn geweest,	1769
Livinus LEYMAN, Meyer	1793

Sedert de oprichting van Gentbrugge als autonome gemeente :

Judocus COLMAN	1795 - 1807
Pieter VAN ACHTE	1808 - 1816
P.F. HEBBELINCK	1816 - 1820
Frans VERHEGGEN	1820 - 1827
Hubert NUYTTENS	1828 - 1831
Pieter DE MEY	1831 - 1835
Jan-Baptist DE GUCHTENEERE	1836 - 1855
Louis VAN HOUTTE	1855 - 1876
Charles DE GUCHTENEERE	1876 - 1891
Edmond BLOCK	1891 - 1909
Maurice VERDONCK	1909 - 1926
Robert RINSKOPF	1926 - 1932
Emiel VAN SWEDEN	1932 - 1937
Frans TOCH	1937 - 1940

(10 mei 1940, uitbreken van de oorlog)

Dr. Prof. Vincent EVRARD	1940 - 1942
--------------------------	-------------

(in 1942 fusie met Groot-Gent; tot het
einde van de oorlog in 1945)

Frans TOCH	1945 - 1947
Hippoliet PERSOONS	1947 - 1953
Frans TOCH	1954 - 1958
Raphaël VERHAEST	1959 - 1972

(overleden te Gent, 2.8.1972)

Fernand VAN BELLE	1972 - 1977
-------------------	-------------

(in 1977 fusie met Gent)

GEMEENTESECRETARISSEN VAN GENTBRUGGE.

Charles, Louis GEERAERT	- 1822
N.M.J. EGGERMONT	1822 - 1835
B. LIMPENS	1836 - 1851
Karel CAMBIER	1851 - 1854
Louis BOCQUE	1854 - 1862
Leopold DE COCK	1862 - 1887 (°)
Edmond VAN OOSTENDE	1887 - 1932
Georges VAN OOSTENDE	1932 - 1958
Etienne VAN DER HEYDEN	1958 - 1977

(in 1977 fusie met Gent)

(°) Wij willen in het voorbijgaan er aan herinneren dat tot in 1870 de gemeentesecretaris van Gentbrugge ook de notulen van het gemeentebestuur van Ledeberg heeft bijgehouden. Van dat jaar af werden de diensten gescheiden.

GEMEENTEONTVANGERS VAN GENTBRUGGE.

Antoon DE KEYSER	1795 - 1801
Jacobus COLMAN	1801 - 1804
Adolf DE LA CROIX	1804 - 1814
Jean MOREL	1814 - 1816
P.C. HOORNAERT	1817 - 1838
Edward JANSSENS	1838 - 1864
Karel HOSTEN	1864 - 1872
Edmond DE GUCHTENEERE	1872 - 1883
Gustaaf VAN DER CRUYSEN	1883 - 1890
Polydoor VAN HOLLE	1890 - 1918
Henri HUBERT	1919 - 1936
Constant VAN HOUTTE	1937 - 1963
August BOUSSERY	1963 - 1972
Wilfried DE SCHEIRDER	1973 - 1977

(in 1977 fusie met Gent)

WELDWACHTERS VAN GENTBRUGGE.

Francies VAN HOORDE	1795 - 1831
Jan, Bernard VAN DE PUTTE	1831 - 1849
Armand, François VERMEERSCH	1849 - 1851
Jan, Constant VAN DER SWAELMEN	1851 - 1871
August BRUYNEEL	1871 - 1891
Pieter CLAEYS	1891 - 1906
Edmond HOSTE	1906 - 1928 (°)

(°) Toen Edmond HOSTE op rust ging werd de post afgeschaft.

POLITIECOMMISSARISSEN VAN GENTBRUGGE

Josse, François EURGGRAEVE	1883 - 1890
Gustaaf VAN DER CRUYSEN	1890 - 1925
Kamiel DE BRUYCKERE	1925 - 1940
Germaan D'HONDT	1941 - 1944
Désiré BEYLS	1945 - 1948
Remi TEMMERMAN	1948 - 1977

(in 1977 fusie met Gent)

ADJUNCT-POLITIECOMMISSARISSEN VAN GENTBRUGGE.

Désiré BEYLS	1935 - 1945
Marcel BISSCHOP	1945 - 1960
Leon VANDER STRAETE	1960 -
Marcel DE CASTER	1960 - 1970
Germaan DE MOL	1970 - 1977

(in 1977 fusie met Gent)

wordt vervolgd

"IN DE NIEUWE WANDELINGE"

Degenen onder ons, die nog iets afweten van het "Oude Gentbrugge", kennen zeker wel het welgekende lustoord, in de volksmond "Boer Jansens", op de oude stafkaarten vermeld als "De Groene Bogaert". Het staat er heden nog alhoewel gedateerd van de jaren 1800 en zelfs van iets vroeger.

Het was vroeger een klein hofstedeken verborgen in het grote "Bos" op het einde van de oude Meirestraat, nu de Van Biesbroeckstraat, helemaal vooraan links in de Bosstraat.

Tientallen jaren vóór het uitbreken van de wereldoorlog 14-18 stond het bekend als de meest bezochte plaats voor 'n uitstap van veel Gentenaars. In de beschrijving over de Conincksdonck Route schrijft Gerard Waeytens, ik citeer : "De Groene Bogaert was in de vroegere dagen het welgekende lustoord der Gentenaren die hier in de warme zomers naartoe kwamen, soms met een vigilante, een sjieze, een landootje en alle andere vervoermiddelen om eens een bord goede boerenrijstpap te eten of naar keus een masteluiten boterham met goede boerenhesp, vlaaien, pannekoeken van boekwijtbloem met een goede pint bier, dubbelen uitzet, direkt van 't vat. De "fiere Gentse ridders" deden er dan een "tournee" tot aan de Oude Schelde op een boerenpaard en de kinderen reden eens met de ezels. Er waren ook schommels en een kindermolen. Aan de zijgevel van de Jan Breydelstraat, vroeger genaamd de "Bukkendreef", zagen we nog in ons kinderjaren het grote karnwiel met de zwartwit gevlekte hond in looppas in het wiel". In de zomermaanden was het daar 's zondags altijd zeer druk. Tot achteraan het hof lag eertijds de oude arm van de Schelde. De peuters, de lijnvissers en zij met de palingschaar, ze kennen het allemaal, en in de winter schaatste men op de uitgestrekte bevroren meersen tot in de maneschijn. Vanaf Boer Jansens, langs de enige oude kasseiweg naar Heusdenbrug, en als verscholen tussen oude populieren, boomgaarden en hagen, begon het "Grote Bos" vroeger ook genaamd het "Verbrande Bos" en stonden onze oudste hofsteden. Wat verder links, de herberg in de "Zwarte Flassche" bij Barbara Kockers, er naast de hofstede van Bernardus De Mol, rechts de herberg "In de Nachtegaal" bij Ernest Van Seymortier, er recht op de oude hofstede van Stientje Maertens, vervolgens de hofstede van de oude Dolf Seymortier en aan de kromming van de weg het eeuwenoud kasteel "Coninckxdonk", nu 'n gekende chieke restaurant. Zo was het begin 1900.

Lusthof "In de Groene Bogaert" bij Boer Jansens.

Op een boogscheut van Boer Jansens, hoek Bos- en Krekelstraat, stond het oud doeningske van de boswachter ; rond 1890-1902, een zekere Raymond Vereecke, die bij 'n nachtelijke schermutseling met een pensejager 'n oog was kwijtgeraakt. Raymond moest van daar uit het wild bewaken van de rijke familie Blommaert.

Miel Jansens, als tweede boswachter, was 'n gewaardeerde, zelfs gevreesde jager, en toch, in het jaar 1927 werd hij door 'n paar grasdieven, waarvan één zieke diener was, met een zakbistourie (operatiemes met een beweeglijk tijdens de hantering vast te zetten lemmer) neergestoken.

Tot rond 1900 verkocht de vrouw van Raymond in hun boswachters-cafeetje ook wel een pintje of 'n tjureke gerstebier of 'n druppelke "oude klaren" om zich te verwarmen. 't Stond op de gevel "In de Nieuwe Wandeling". In 1902, 't jaar dat hij trouwde met Marie Lachaert, had mijn vader Louis Bruyneel, het herbergske van Raymond overgenomen en miek er 'n koeplekske van. Om te beginnen met één koe, die hij van zijn thuis, in de Leemstraat had meegekregen ; (in de Leemstraat, heden de Frederick Burvenichstraat, stond de hofstede van vader Bruyneel, juist op de hoek van deze straat met de Lievin Delaruestraat, beter gezegd op de scheiding van Gentbrugge met Ledeberg. Op oude stafkaarten staat de Leemstraat ook vermeld onder de naam van Meulestraat). Toen het koetje kalfde, was och arme, het kalveke dood.

Hij en moeder stonden er bij te wenen.

Vader had nog te weinig land in gebruik om er te kunnen van leven... en 't volgend jaar begon de kinderzegen...

En zie, merkwaardig, de eigenaar van toen, Mr. Louis Léger - Wilhelmine Blomaert, liet mijn vader gratis 'n stuk bos ontginnen, dat juist achter het hof lag, langs de Krekelstraat. Wel een lastig en langdurig werk voor de jonge stoere man, maar 't ging. De grotere bomen werden verkocht en het rijshout ging op de wagen, en 's avonds laat naar de poerfabriek van Wetteren, dat bracht nog 'n paar frankskes op... 't Geld was in die tijd schaars en kostelijk. Na 'n paar jaren kon die oude bosgrond beplant en bezaaid worden en vader mocht gratis die grond drie jaar bewerken... zo groeide zijn gebruik.

't Tweede jaar dat hij er woonde had vader midden het voorhof, vóór het huis, 'n jonge linde geplant, en rond de stam 'n soort tafelke getimmerd, met 'n paar banken ; voor de bezoekers in de zomer. Moeder vertelde later, dat zij er zo dikwijls naar gekeken had om het boomke toch snel te doen groeien... en 't is 'n grote boom geworden, na vele jaren.

En al kwam er nu en dan eens van uit het bos 'n konijntje in de pot, garde-chasse is vader nooit geweest. Sommigen verdachten hem wel dat hij stroppen zette, dat deed hij niet ; er stonden er wel, maar 't waren er van gasten van Heusden, die hij wel kende...

Van de gemeente had hij opdracht gekregen de zes straatlantaarnen in "den Bos" te verzorgen en aan te steken... daarvan bestaat nog een quittance op zijn naam : twee frank per jaar... 'n hele som...

"In de Warande" en in "De Lindekens" kwam er ieder jaar, ter gelegenheid van het "Zomerlief", 'n danstent met 'n handdraaiorgel

(een mortierorgel) als plezier voor de jonge vrijers... Bij ons stond er geen... nooit.

Moeder had eens raad gevraagd aan onze Pastoor Rombout. Hij had het afgeraden... en er kwam geen tent.

Ondertussen, 'n stapke met ne keer, groeide het hoveke aan in land en beesten. Aan de achtergevel werd een koeststal bijgezet en ernaast kwam 'n schuurke, het werd nodig. De melk, boter en enkele eiers verkocht vader op zijn melkronde. Die had hij stil-aan aangelegd en deed hij iedere voormiddag van zowat zeven tot tien, elf uur. Dan begon het landwerk tot in de vroege avond. Soms tot 'n stuk in de nacht waren er klanten aan den toog die wat kwamen klappen en er dorst van kregen.

Midden in de nacht werden ze op de "vaute" soms opgeklopt door de gendarmen, die bij vader, op hun ronde, hun boekske lieten aftekenen, om aan de kommandant te bewijzen dat ze niet geslapen hadden. Als er nu bij de boeren in "Den Bos" een koe moest kalven en 't ging maar slecht kwam men vader halen, hij was genoeg op de hoogte, hij had van zijn vader zeer veel geleerd op de oude hoeve.

Met de jaren was de familie met vijf jonge Bruyneelkes aangegroeid. Later, vanaf 1911, toen vader naar de Achterdries was verhuisd, op het hof van de Kinders Braekman, kwamen er nog drie bij ; tot er acht in leven waren. Van die acht zijn er later vier getrouwd, twee meisjes gingen naar 'n slotklooster en twee jongens werden priester...

Het hofstedeke "In de Nieuwe Wandeling" van 1902 tot 1911 bewoond door
Louis Bruyneel - Maria Lachaert.
(verdwenen)

Daar op het groter pachthof viel er evenmin te luieriken Nu mijn ouders uit het herbergske "de Nieuwe Wandeling" waren verhuisd, ik herinner er mij nog iets van, kwam vaders broer, nonkel Karel, met zijn vrouw tante Lenie Andries, het hoveke bewonen. Nonkel Karel was niet zoveel voor het boeren, hij was meer slachter en herbergier, zo kwam er wel meer volk rond de toog... Bij feestgelegenheden en hoog bezoek werd tante Leonie op de kastelen bij Mr. Bossu en Mr. Hector Van de Velde gevraagd om er te helpen koken en opdienen, dikwijls met Matieldeke Van Maldegem, want die deden het best samen.

De twee laatste jaren van de eerste oorlog zijn ons grootouders, August Bruyneel en Wantje Leybart, bij hun zoon Karel tijdelijk gaan inwonen, tot ze naar de Achterdries zijn verhuisd op het groenselhoveke achter 't Kapelleken.

Vanaf het jaar 1922 huurde Maurice Vlaeminck de Nieuwe Wandeling. 't Werd terug een echt hofstedeke. Na hem, rond 1937 kwam er Achiël Schaubrouck, gehuwd met Margriet De Wilde, dochter van "Wannus" tot gans de doening kwam leeg te staan en in 1976 tot de grond werd afgebroken en aan 'n maatschappij verkocht. In welk jaar juist van 1800 dit jachthuizeke er gebouwd werd heb ik nog niet kunnen achterhalen.

Als ik er nu nog soms voorbij kom en de plaats waar het stond met gras en onkruid begroeid zie, heb ik me dikwijls de vraag gesteld ; hoeveel noeste werkers - schone mensen - daar gewerkt en gewroet hebben om het karig bestaan en het stukske levensgeluk.

Hoevelen, die er gewoond hebben, zijn lang reeds naar de Eeuwigheid, en hoe klein hun getal die nu nog overleven...

Tekst geschreven door Pater Christian o.c.d.
Gerard Bruyneel
11 oogst 1981.

Foto's uit de verzameling van Gerard Waeytens

Hofstede van
Louis Bruyneel.
Achterdries.
(verdwenen)

DORPEN IN HET LAND VAN RODE

BOTTELARE

Heerlijkheid : De gemeente Bottelare maakte met Schelderode en meer andere omliggende gemeenten, deel uit van de Heerlijkheid van Rode. De bezitters van deze heerlijkheid oefenden in de bovengenoemde dorpen hoog, middelbaar en laag gerecht uit en hadden er het recht van tijdelijke banning. Te Bottelare was een vierschaar met 7 schepenen, welke ten jare 1767 gehouden werd "ten huyze van Joannes Benedictus Meuleman, gehucht Steenberge, plaetse ordinaire van de vierschaere" Deze schepenen kenden van erven en onterven, herstelling der wegen, waterlopen en afsluitingen en boeten tot 3 schellingen. Andere misdrijven werden berecht door de vierschaar te Schelderode, tot welke ook Munte behoorde.

De Heer van Rode had recht van boeten tot 60,20 en 10 pond en tot 60 schellingen en daaronder.

Ten jare 1460 was er bij de kerk van Bottelare een "motte" (veenachtige grond) in leen uitgegeven, waar de Heer van Rode het recht had een molen te plaatsen, onder beding dat, als dit door hem of een van zijn opvolgers gedaan werd, de leenman het verlaten zou en door de heer te laten genieten.

Tot de lenen die van de heerlijkheid afhingen, behoorde de heerlijkheid "Ter Burcht", die in 1364 toebehoorde aan Jan de Gruutere, die men heet "van Bottelare". Een ander heerlijk goed in Bottelare "Ten Driesche" genaamd was een vrije heerlijkheid "gehouden van God en de Zon" ... zo luidde een oude bepaling, had een meier, om te erven en te onterven en werd gemeenlijk met de heerlijkheid van Ter Burcht verkocht.

Bottelare maakte met Schelderode, Munte en Makegem één vierschaar uit. De baljuws van Bottelare waren dus dezelfde die gemelde plaatsen bedienden.

Geschiedenis : Er zijn in deze gemeente maar weinig historische gebeurtenissen voorgevallen. Een feit, waarvan de kronijken melding maken, situeert zich in 1580. Op 26 mei van dit jaar kwamen Gentse soldaten die te Wetteren gelegerd hadden, gedurende de nacht naar Bottelare en de omliggende gemeenten en joegen de landlieden, die in de waan verkeerden dat het Malcontenten waren, een zodanige schrik op het lijf, dat zij in wanorde naar Gent kwamen gevlucht en daarbij hun vee in de korenvelden dreven. Al de veldvruchten waren vertrappeld of opgeëten, zonder dat de eigenaars zich tegen iets diervan te verzetten en toen de soldaten waren weggetrokken kwamen de thuis gebleven ingezetenen naar buiten en roofden van de akkers wat nog gaaf en ongeschonden was overgebleven.

Kerk van Bottelare : De stichting situeert zich in het begin der XIIe eeuw; immers, bij een charter van het jaar 1108 verleend door Otto, bisschop van Kamerijk, wordt het bezit der altaren van Merelbeke, Schelderode en Bottelare aan de Gentse St. Pietersabdij bevestigd. Dit bezit werd in 1187 nogmaals door paus Urbanus III aan voormelde stichting bekrachtigd. De kerk of kapel van Bottelare hing toen met die enige naburige plaatsen, van Merelbeke-kerk af. De beschermheilige der kerk van Bottelare was voorheen St. Maarten, doch de immer toenemende bedevaart ter ere van de H. Anna, die vandaan in de kerk op een bijzondere wijze vereerd werd, maakte dat, toen de kerk in de XVIIe eeuw herbouwd werd, deze aan laatstgenoemde heilige werd toegewijd. De oorsprong van deze verering vinden wij in het werk van de priester A.J. D'Hanins (te Gent in 1663 bij

Boudewijn Manilius gedrukt van 72 bladzijden), en getiteld : "Het leven van de glorieuze matrone St. Anne, Moeder van de alderheiligste ende onbevleete Maget ende Moeder Gods Maria, gevierd te Bottelare, volgenderwijze, poëtisch beschreven :

" Als in voorleden tijdt, in 't dorp van Bottelaer
" M'en quaelijk noch een huys oft schuer en wiert gewaer
" Alsdæer schæer anders niet als distels, doornen, braemen,
" en cruyden sonder heyl uit d'aerd gesproten quaemen,
" Een cloyn capell' alsdan daer stondt ter zelver tijdt,
" Die tot Sint Anne lof en eere was ghewijdt :
" Waerin dat zij alsdan gheviert wiert en acnbeden :
" Midts 't beeldt mirakuleus ('t welck wordt besocht als heden
" In haere nieuwe kerk), in die capell' dan stondt,
" daer menig cranck persoon zeer dikwijls wierdt gesondt
" door bijstandt van Sint Ann', zoo dat verscheyde lieden
" Alsdan van verr' en wijdt humn' jonst daer quaemen biēden
" en storten hun ghebedt "

De kerk van Bottelare heeft een tamelijk monumentaal voorkomen; zij is in Nieuw-Griekse stijl en heeft drie beuken, is gebouwd met witte Balegemse steen en heeft aan elke zijde 7 vensters. De vierkante toren is onvoltooid gebleven en verheft zich boven de gevel. Hoewel zeer laag, beheerst hij de ganse vallei der Molenbeek en wordt hij op een grote afstand van Bottelare gezien aangezien de kerk op een hoogte is gebouwd.

Deze beschrijving komt uit het werk van Frans De Potter en Jan Broeckaert : "Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen, anno 1864.

In het koor der kerk hangen niet min dan 19 lijkblazoenen van het edel geslacht van Rode, te beginnen van het jaar 1669 tot 1845. Deze familie had in het koor een grafkelder waar veel harer leden ter aarde besteld zijn.

Karmelietenklooster van Bottelare : Het werd te Bottelare in 1667 door Bertolf de Paix en zijn zuster Jozijne, inwoners van Gent, opgericht voor 12 of 15 monniken der Orde van O.L.Vrouw van den Karmelusberg, tot wier onderhoud de stichters een hofstede met 30 bunders land en bos, hier en te Munte, schonken. Zij stichtten dit klooster, zoals zij in hun verzoekschrift aan de koning zeiden, ter bevordering van de dienst Gods en van de verering van de H. Anna, opdat de religieuzen de pastoor en zijn 2 kapellanen zouden helpen in het horen van de biecht der bedevaarders. De koninklijke toestemming tot oprichting van dit klooster is gedagtekend op de 23e mei van gemeld jaar.

De 6e Messidor van het V. jaar der Republiek (1796) werd het klooster door de Fransen verkocht voor de som van 151.100 fr. ck kwam in het bezit der familie Haesebeyt, later aan de heer Scribe, oudnijveraar te Gent, die met een juffer van genoemde familie in het huwelijk was getreden.

uit het werk van Frans De Potter en Jan Broeckaert
Geschiedenis van de Gemeenten van Oost-Vlaanderen.

Het kadastraal plan volgens Popp.

De vakken III 16 en 23 die wij hier afdrukken bevatten het zuidelijk deel van Gentbrugge langsheen de spoorweg. In dat gebied liep voorheen enkel de Rodschen Heirweg (heden Merelbekestraat). De grens met Merelbeke werd gevormd door een lange strook, perceel 540 (51,20 are), eigendom van Douairière de Nayer (Gent) ; zij bezat bovendien 539b, 531b, en 530a met een oppervlakte van 468,90 are. Westwaarts van de spoorweg lagen nog 532b en 533b (182,90 are) eigendom van Francisca Kerrer Wwe Billiet (Gent). Tenslotte 523 (17,60 are) van Eugenius Dons (Gent).

De vakken III 17 en 18,

Ten westen van de Rodschen Heirweg (dit deel is heden de Gontrodestraat), liggen : 534, 533a (dit nummer staat op vak III 16), 532a en 533bis samen 150,80 are ; eigendom van Kerrer Wwe Billiet (Gent).

Ten oosten van de Rodschen Heirweg :

458, 459, 465c, 466, 467e, 470, 471, 472a, 473a (651,80 are) : Van Goethem Fr. W. en C.E. te Gent.

465b, 467d, 467b, (66,80 are) : Batthau Judocus, landbouwer Gentbrugge.

529d (4,60 are) : eigendom van de "administratie van de spoorweg".

Alle gronden tot hier behoren heden aan de N.M.B.S.

Verder naar het westen liggen :

484 tot en met 489, 492 (739,10 are) : Bossaert Coleta vrouw (Wouters, geneesheer Gent).

Van Wwe Billiet te Gent, zijn ook : 479, 580, 581, 582, 583, 507b, 508, 509 (samen 415,10 a).

Bekaert Ludovicus uit Zwijnaarde bezat : 475, 476, 477, 510, 511, 512 oppervlakte : 281,40 a.

Al deze gronden liggen langs de Vogelhoekstraat.

De vakken III 24 en 25 :

Op het perceel 222b staat heden het Merelbekestation en oostwaarts van de spoorweg liggen heden de Kardinaal Mercierlaan, de Emiel Hullebroeckstraat, de Dr. Vercouilliestraat en de Henri Van Daelestraat. De voormalige eigenaars waren :

529c, 528c, d, e, 527, 526 (122,20 are) : Van Goethem F.W. en C.E. (Gent).

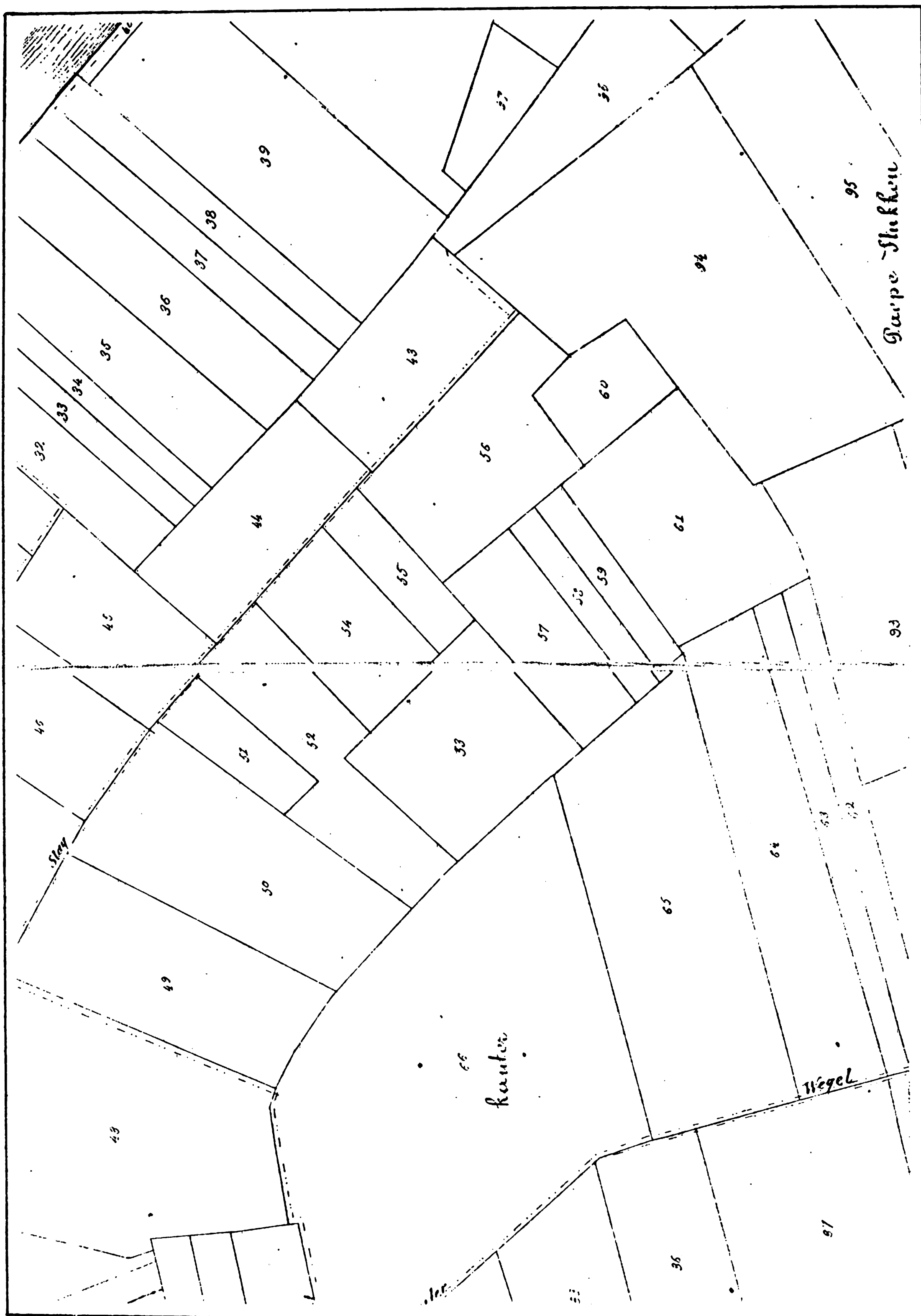
528b en 529e (145,10 are) : Petrus Mortier, landbouwer Melle.

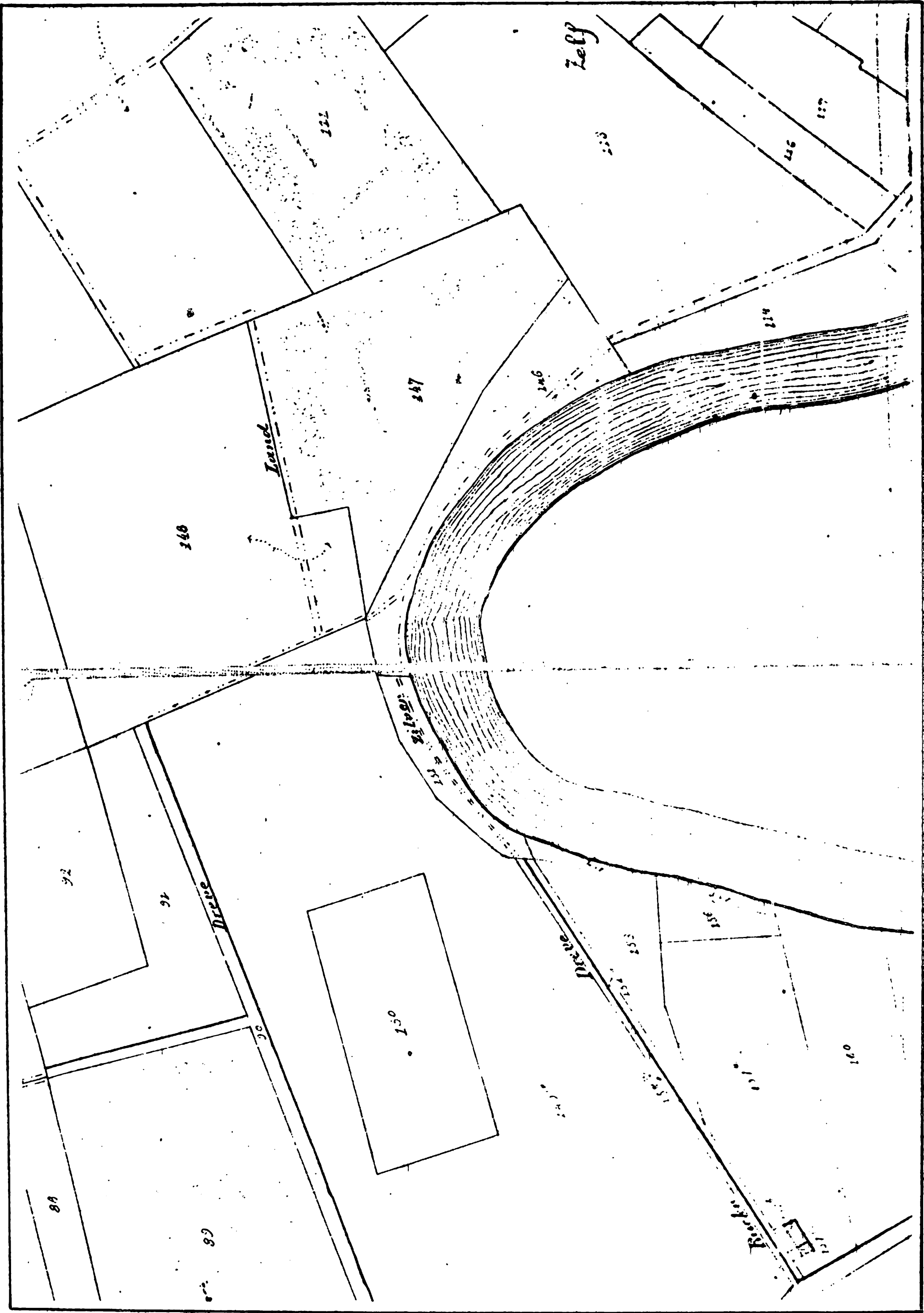
520, 521, 522a, b, 524, 525 a, b, (420,70 are) Eugenius Dons (Gent).

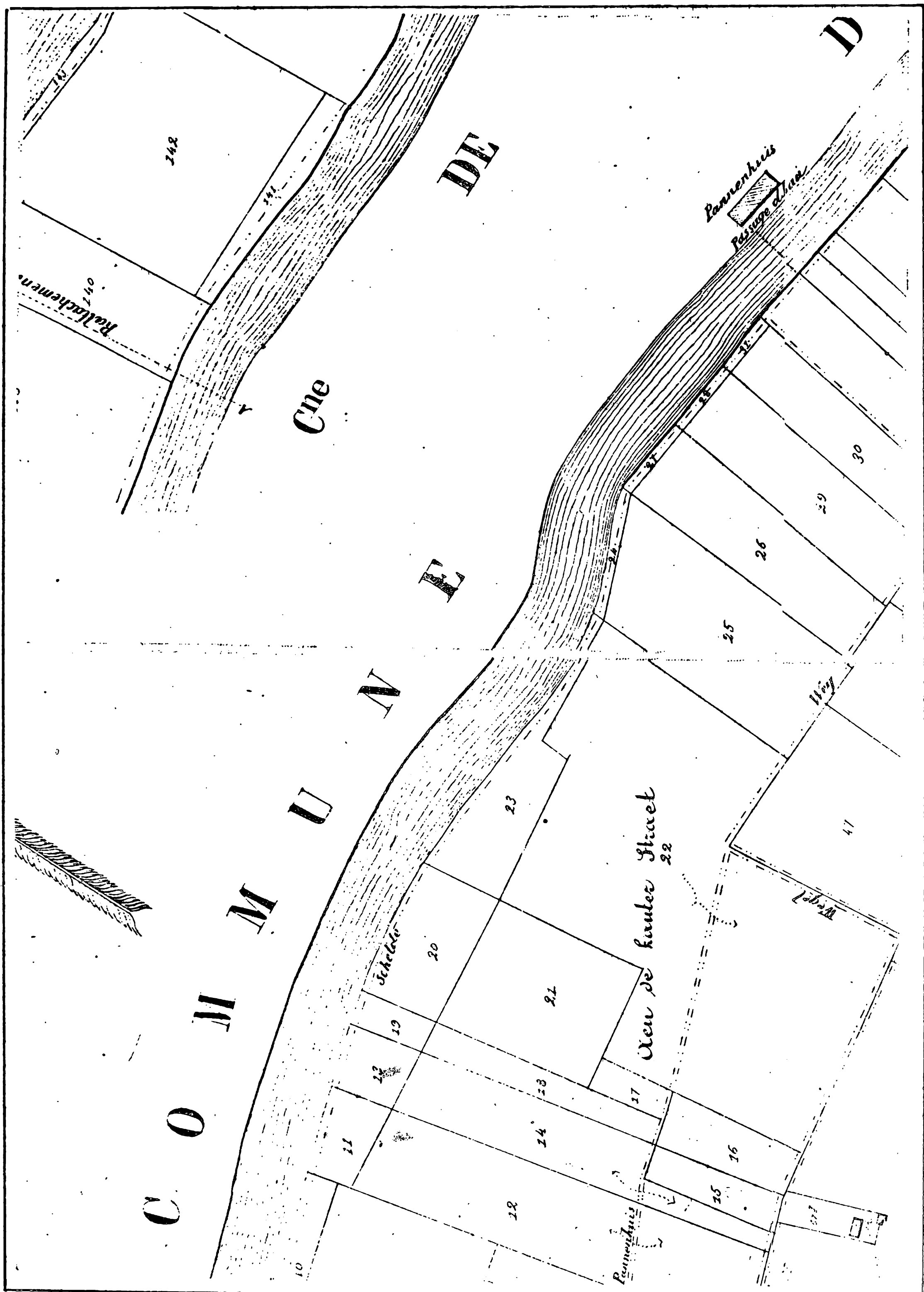
513, 516, 517, 518, 519 en 474 (562,30 are) : Bossaert Coleta (Gent).

514 en 515 (95,90 are) : Ludovicus Bekaert uit Zwijnaarde.

O. Van Wittenberghe

BERICHT

Dit jaar heeft de goudag van het Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen plaats in de gemeente Waasmunster op zondag 23 mei a.s.

Aanvang om 10 u. in de lokalen van de gemeentelijke jongensschool (tegenover de kerk), na de academische zitting receptie door het gemeentebestuur.

's Middags per toerauto naar "De Lekkerbek", maaltijd : 400 fr.

's Namiddags bezoek aan de abdij Rozenberg en museum.

De leden van onze Heemkring die wensen deel te nemen stellen zich best in verbinding met een der bestuursleden.

IN MEMORIAM

Tot onze grote droefheid moeten wij het overlijden mededelen van een onzer trouwe verdienstelijke bestuursleden, Jozef Van Waesberghe (Pastoor M. Bouckaertstraat 12 te Gentbrugge) op 22 januari 1982.

Langs deze weg bieden wij de diep beproefde familie onze oprechte deelneming aan.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE

Vervolg 37.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
Nadruk verboden. VAN DAMME Richard.

Gentbrugge na 1795. Administratieve uitrusting, Openbare Werken

en Openbare Instellingen. (deel 2)

Ons Gemeentengevang :

Het zal wellicht enige verbazing wekken als we willen spreken over een gemeentengevang. Gent heeft er een, dat is gekend, want wie een echte Gentenaar wil zijn moet eens in de "Mameloker" of in "'t Rolleken" hebben geslapen, maar hier, te Gentbrugge ? En toch heeft Gentbrugge zijn eigen gemeentengevang, ook al wordt er weinig of niet over gesproken. Misschien zal er wel een hebben bestaan in de oude tijden, maar daarover hebben we niets kunnen ontdekken. Het is slechts in 1824 dat men oordeelt dat zo'n gebouw hier schijnt nodig te zijn.

In het budget van 1825 wordt een som van 221,60 fr. voorzien :
"dienende tot het opmaecken van een gevang dicht bij de kerk
"en het Wethuys der gemeente, aangezien dit van groot belang
"is en dat zulks niet heeft kunnen gebeuren omdat de finan-
"ties der gemeente dat niet hadden toegelaten".

Het is wonderlijk maar iedere maal iets wordt "gewenst" klinkt het in de officiële verslagen dat dit "iets" hoogdringend nodig is en van kapitaal belang en, eigenaardig genoeg, eens dat verslag neergelegd spreekt niemand er meer over tot het opnieuw actueel en "het allergrootste" belang wordt ! Was het ook zo met het gemeentengevang van 1824 ? Wij weten het niet met voldoende zekerheid te zeggen, want nergens vinden wij er nog iets over vermeld vóór 1837. In het verslag van de gemeenteraadszitting van 4 september van dat jaar lezen wij het volgende :

"Den Burgemeester herinnert den Raed dat het College van
"Burgemeester en Schepenen in deszelfs verslag gedaen in
"d'openbare zitting van den 26 Augusty 1837 den wil heet
"geuyt in deeze gemeente een kleyn gebouw te doen maecken
"om te dienen tot gevangenis of een verzekeringstellings-
"plaets waervan de noodzaekelykheid sedert vele jaeren alhier
"is gevoeld.
"De Gemeenteraed, overwegende dat het van belang is zulke
"plaets alhier te doen bouwen, gezien het devis-estimatief
"van dat gebouw op 200 fr. Besluit ; een gebouw, geschikt tot
"in verzekeringssstellingsplaets zal gemaekt worden. De kosten,
"begroot op 200 fr. zullen in den begrootingsstaet van 1838
"gebragt worden. Dit gebouw zal gemaekt worden op een hoek
"grond, deel maeckende van de Ongerijstraet, eygendom der ge-
"meente."

Mogen wij daaruit niet besluiten dat de beslissing van 1824 een dode letter bleef ? Maar nu was het echter ernst en het gemeentegewang kwam er ! Maar waar ergens zou dit nu hebben gestaan ? Een oude Gentbruggenaar vertelde ons dat het een soort ovenkot was, met slechtsluitende deuren en het stond op de "achteruit" van de "Zwarte Hond". Zo had hij alleszins dikwijls van zijn vader gehoord. (1)

Is daar iets van waar ? ... Was dat zelfs mogelijk ? ... Herinner U wat in de resolutie van 1824 werd gezegd, nml. dat het gemeentegewang zou komen dicht bij de kerk en het Wethuis. Welnu het Wethuis of liever de gemeentediensten waren destijds ondergebracht in een huis dat stond in het Zwarte Hondstraatje (de huidige Van Dijckstraat, zie "Ons Gemeentehuis") en aldus was de aangegeven plaats volledig in overeenstemming met wat in het verslag was gezegd. (2)

"28 augustus 1838. - De gerechtelijke politie, evenals de "landelijke is in de handen van een der leden van het College, "geholpen door de veldwachter. Het goed order heeft in 1838 "tot heden niet opgehouden te bestaan, de bedelarij is gans "uitgeroeid ; eene diefte, gevolgd door overklimming en braek "is slegts gebeurd ten nadele van Pieter De Man is dees "gemaante in de maend Juny laatst eender somme geld van "Fr. 317 ; tot heden heeft de politie ongelukkiglijk den daer "der niet kunnen ontdekken ! ...

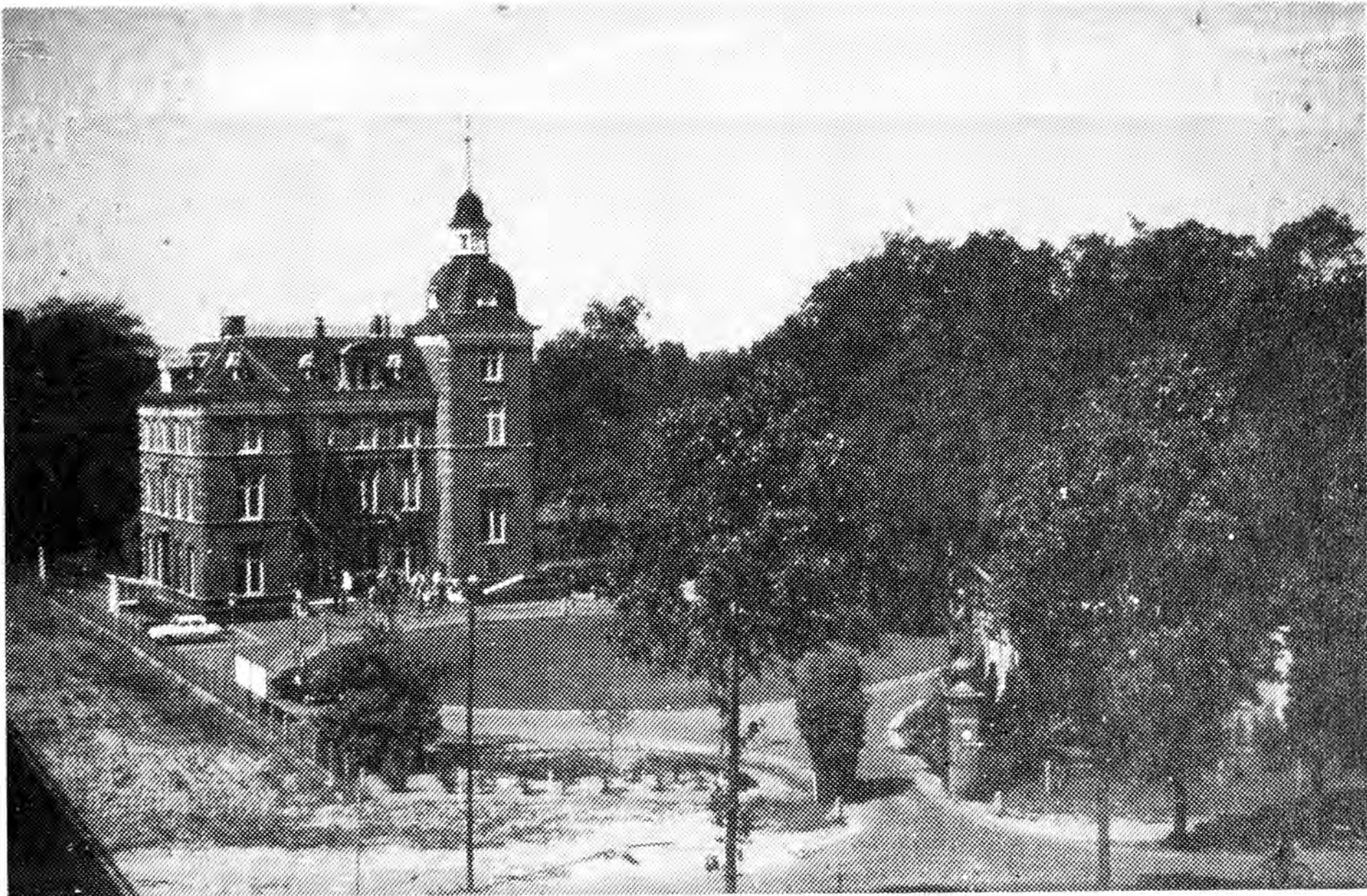
Het eerste Gemeentehuis van Gentbrugge rond 1824 staat in het midden van de drie huisjes. Ze bestaan nog en zijn gelegen in de Van Deyckstraat te Gentbrugge - Achter het gemeentehuisje stond het eerste gewang - vermeld in de tekst.

- (1) Dit gewang op de koer van "De Zwarte Hond" heb ik nog weten staan naast de schuur en diende tot 1920 als varkenskot op het hof dat toen toebehoorde aan Henri Bruyneel (G. Waeytens)
- (2) Dit gewang (later zoals gezegd een varkenskot en ook koe-stal) stond juist achter het huizeken in de Van Dijckstraat waar het Gemeentehuis was ondergebracht. Ik heb dit alles nog met mijn eigen ogen gezien. (Gerard Waeytens)

In het volgende jaar :

"27 september 1839. In 1839 is slechts één diefstal gepleegd
"bij Pieter De Reuse, werkman, waar geld en kledingsstukken
"werden gestolen. De daeder werd ongelukkiglijk niet ont-
"dekt..."

Wat ware het geweest zonder dat gemeentengevang ? ... Lange tijd bleef dus het gevang daar waar het was tot het in 1856 plots in de Kerkstraat in de gemeenteschool opduikt. Hoe onwaarschijnlijk dit ook moge klinken, toch is het zo, want verscheidene oude Gentbruggenaren wisten ons te vertellen hoe ze op hun tenen staande, door de "gerrekens" van de deur konden kijken en hoe ze soms hun boterhammen deelden met de opgeslotenen.

*Ons laatste Gemeentehuis vóór de fusie
Het Braemkasteel
nevens de E3 in de Kateelstraat.*

Moest soms iemand andere bewijzen wensen, die kunnen wij hem bieden met te verwijzen naar het budget van 1857 waarin 200 fr. werden voorzien voor het bouwen van een nieuw gevang en naar dat van 1858 waarin 77 fr. werden bijgepast om de rekening der politiekosten te regelen. Rond die tijd was het ook dat de gemeentediensden verhuisden naar een ander lokaal gelegen op de Oude Brusselse Weg, waar, in de kelder een tijdelijk gevang werd ingericht. Waarschijnlijk is het dan ook rond die tijd dat het kapelleken (bakker Hoste's kapelleken) werd gebouwd op de hoek der Kapellestraat en van de Ongerijstraat, kapelleken dat verdween rond 1890, bij het verbreden en rechtekken van die twee straten, verbreding waardoor dat hoekje gemeentegrond werd opgeslorpt door de Ongerijstraat.

In 1879 werd op het Van Houtte's plein het nieuwe gemeentehuis in dienst genomen en ... daar was een "modern" politiekot voorzien, want het oude in de gemeenteschool werd voor andere doeleinden aangepast. En dan valt weer een periode van stilte over het gemeentegedrag tot we in 1891 van andere plannen horen gewaagen, maar die toch niet doorgaan. Het verslag der gemeenteraadszitting zegt ons dat :

"men besluit de kwestie van het bouwen van een gemeentegedrag
"op een grond die niet aan de gemeente toebehoort, omwille
"van de moeilijkheden die daaruit kunnen voortspuiten, voor
"onbepaalde tijd van de dagorde te laten verdwijnen en het
"niet meer in aanmerking te nemen.

Zo werd het geval, waarover we trouwens verder door de boeken niet worden ingelicht, met een stille dienst begraven. En iets anders dan een stille begrafenis kon het niet geweest zijn, want op datzelfde ogenblik was men reeds druk doende om een nieuw gemeentehuis te bouwen in de Kerkstraat meer zuidwaarts van de gemeenteschool, op een nieuw aangekochte grond. Het volgende jaar, dus in 1892, waren de plannen en de bestekken voor het nieuw Wethuis gereed, plannen en bestekken die een gemeentegedrag voorzagen. Weliswaar zijn de politiehokken nog herhaalde malen veranderd, zelfs van plaats, maar in het gemeentehuis in de Kerkstraat zijn ze gebleven tot in 1955, jaar waarop de politiediensten werden overgebracht naar het kasteel de Pélichy, op de Oude Brusselse Weg, om uiteindelijk te belanden in het Administratief Centrum, Kasteelstraat.

Onze Wegen :

Na het gemeentehuis, dat als het ware de centrale der Openbare Besturen is, komen de wegen en straten onze aandacht vragen. Daarover zullen we eerder kort zijn, trouwens een gans hoofdstuk wordt aan onze straten, hun wording en geschiedenis gewijd.

Vóór 1708 bestonden op onze gemeente maar drie grote wegen : de Brusselse Heirweg, van de Keizerpoort naar Melle ; de Rodse Heirweg van Ledeberg naar Melle en de Hundelgemse steenweg. Door het aanleggen van de Brusselse steenweg in 1704/1708 verloor de eerste gans zijn betekenis als grote verbindingsbaan en toen Merelbeke statie werd aangelegd werd het verkeer van Gontrode over de Appel te Melle naar de Brusselse steenweg geleid en werd de aloude Rodse Heirweg tot allerkleinste geburenweg verlaagd. Enkel de steenweg op Hundelgem zou een lange tijd ondanks de spoorweg, zijn oude belangrijkheid bewaren.

Rond 1800 bezat Gentbrugge geen enkele straat die naam waardig, behalve natuurlijk de Brusselse steenweg. Het waren al kronkelende, kromme, smalle zandwegels waar men in de zomer tot aan de enkels in verzonk en in de winter slijk en modder op vele plaatsen alle doorgang versperde. Wel was hier en daar een stuk weg gekalseid, als men de stukken steen en keien kalseiden mocht noemen ! ... Maar van wegen zoals we ze ons nu voorstellen was hoegenaamd geen sprake en zou er in lange tijd nog geen sprake zijn ! ... Wel trachtten sommige kasteelheren die niet al te ver

De oude herberg "De Zwarten Hond" - bij Henri Bruyneel. - Het was ook een oude Hofstede. Op de hoer - kwam het gevang - nevens de schuur, die paalde aan het gemeentehuisje in de Van Dyckstraat - later gebruikt als varkenskot.

van een grote weg woonden, het stukje wegel dat langsheen hun eigendom liep door brokken steen, door gruis van afbraken, door sintels en graszoden iets of wat te verbeteren, maar dat wegelke diende ook voor de boeren die langs daar naar hun akkers moesten en het duurde dan ook niet lang of hun driewielkarren hadden opnieuw de oude, diepe voren in de herstelde weg geploegd. Ze waren steeds lastige zorgenkinderen voor het gemeentebestuur, die wegen en het is leerrijk de oude boeken daarover open te slaan. In 1802, de spoorweg bestond dan nog niet en de Rodse weg kende nog al zijn "luister", leren ons de gemeenterekeningen :

"Gezien den slegten staet der wegen van deze commune, en
"overwegende de thydsomstandigheden en overgroote dierte
"der levensmiddelen, de Raad, besluit hetgene volgt :
"Daar zal worden gerepareert te beginnen met den Rotschen
"Heirreweg van aen het gescheid der commune van Melle,
"loopende door deze commune van Ghentbrugge tot jeghens
"het gescheid van Ledeberg en vanalsdan voorders in de bin-
"newegen totzooverre dat zullen verwrocht zijn de somme van
"60 fr. ten dien eynde gearreteerd.

Zestig frank is waarlijk niet veel, zegt ge. Inderdaad zal dat wel niet meer dan een paar maanden dagloon vertegenwoordigen, maar wat kon men anders doen dan wat putten vullen en wat bermen afvoeren ? We zijn er wel ver af van de duizelingwekkende sommen die onze wegen de laatste tijden opslorpen. Natuurlijk waren in die 60 frank ook begrepen de mogelijke kosten voor onderhoud van de waterlopen langs die wegen. Trouwens in de rekeningen van het jaar 14 van de Franse Republiek, 1805 van onze tijdrekening, is het duidelijker gezegd :

"53,30 fr. aan Francies Aernaut, metser, zoovele hij heeft
"verdient ende verschoten benevens consorten, aen de wegen,
"waterlopen en riolen van de commune.

Veel is het werkelijk toch niet ! ... 1809 is daarvoor beter :

"136,52 fr. frais de réparation à la chaussée, nommée
"Meulensteenweg.

Nu is het niet alleen meer de "Rotschen Heirreweg", 't is nu bij uitsluiting van alle andere wegen, de Meulensteenweg. Helaas ! ... niemand zegt ons wààr die ergens lag ! ... Was 1809 dus goed, 1813 was zoveel te slechter ; slechts 7 fr. 67 centiemen werden voor onderhoud van al onze straatwegen uitgegeven. Maar 1813 was ook het tragisch oorlogsjaar waarin de ellendige veldtocht tegen Rusland zijn beslag kreeg, veldtocht die in feite maar eindigen zou in 1815 met de bloedige slag van Waterloo. Daar ging geen maand voorbij of nieuwe contingenten soldaten werden opgeroepen en, waar die de kans schoon zagen wachtten ze niet om er stil uit te trekken. Als op grof wild werden dan de Franse chasseurs en grenadiers op die deserteurs en op de onvindbare "conscrits" losgelaten. Geen huis, geen weg, geen bosje dat voor die mannen veilig was. En dan zou men denken aan het onderhoud der wegen ! ... De mensen hadden andere bekommernissen ! ... Dat onmiddellijk na de val van Napoleon in 1815 een som van 600 fr. voor de wegen beschikbaar was spreekt boekdelen. De jaren die daarop volgden, we zagen het reeds vroeger, waren troebele, onzekere jaren en ... daar waren grotere noden te lenigen dan die der wegen. Maar zodra de politieke en dus ook de economische toestand verbeterde, groeide het budget voor de wegenis weer aan. Echter ... ontstonden maar steeds meer en meer wegelkens. Wie met wroeten en zwaar werken wat centen had bijeengescharreld had maar één wens meer, zijn eigen huisje, desnoods zelf te kunnen opbouwen. En wat konden die mensen hoogtepeil, rooiingsplan, richtingslijn of waterafvoer schelen ... Nooit was er zo in het wilde gebouwd als toen. Daar moest orde in komen. De dienst van het Kadaster vatte het plan op gans de gemeente in kaart te brengen. Daarvoor zou gebruik gemaakt worden om de huizen eens te tellen en te nummeren. Twee Secties had het Kadaster voorzien. Sectie A bevatte al de gronden liggend ten Oosten van een lijn gaande van de Aardstraat, aan de kerk, langs de Ongerijstraat, de Voordries, de Kasteelstraat en de Magerstraat tot aan de grens der gemeente met Melle. Bemerk hier wel dat de Kasteelstraat dan slechts liep tot aan de Magerstraat en dat het verdere gedeelte van de Kasteelstraat te dien tijde ook Magerstraat heette. Sectie B bevatte al de overige

gronden. Ieder huis kreeg een nummer van een ononderbroken reeks voor iedere sectie en A/14 betekende "het 14de huis van Sectie A". Waar dat huis ergens stond kon niemand die met de gemeente niet zeer vertrouwd was, U zeggen, en met dat nummer kwam je slechter terecht dan met de naam en bijnaam van de persoon die je zocht ! ... De mensen kenden elkaar van vader op zoon en het huisnummer ! ... daar konden ze zich niet om bekommeren ! ... Ook bleef het meer een aanduiding voor het Kadaster dan voor wat anders. Was de nummering niet met de nodige zorg gedaan of waren er sindsdien zoveel huizen bijgekomen dat men uit de nummering niet meer wijs raakte ? Wie zegt het. Alleszins zien we in 1846 tot een nieuwe telling en een nieuwe nummering overgaan. In het vervolg zou men meer en strenger de hand houden aan de bewaking der orde, ook in het bouwen. Maar wat wilt ge ? Er bestond immers geen reglement en wie zou de mensen leren waaraan ze zich te houden hadden ? Dat kwam tenslotte in 1878 ; het eerste reglement op het openen van nieuwe straten werd uitgevaardigd. Voortaan moesten die minstens 9 meter breed zijn, gans gekalseid uitgenomen de voetpaden, want die moesten geplaveid zijn en afgezet door borduurstenen en voor de afvoer van regenwater en keukenwaters moest worden gezorgd. Ook op het bouwen van huizen kwam een reglement maar aangezien dit evenals datgene op het opnemen van nieuwe straten nog herhaalde malen werd veranderd, blijven wij er niet bij stilstaan. En dan was het alsof een koorts over de gemeente kwam, want wat er in de jaren 1880 tot 1890 aan straten is geopend geweest op Gentbrugge grenst aan het ongelooflijke. Doorblader maar eens "Onze Straatnamen" en gij zult overtuigd zijn. Tegen zulke drang was de gemeente niet opgewassen ; ze werd gewaar dat ze het stuur kwijt raakte, want er werd gebouwd en niemand die zich kon gelasten met het nazicht. Waartoe dient dan een moeizaam opgesteld reglement, als bij gebrek aan toezicht, het niet wordt nageleefd ? Ten titel van proef werd in 1897 de heer Polydoor Van Holle, gemeenteontvanger en toevallig ook bouwkundige met het toezicht gelast. Na 2 jaar moest men deze post afschaffen ; hij bracht geen aarde aan de dijk ! ... Intussen stelde de kwestie van de verlichting haar eisen, scholen werden ten alle kante gevraagd, het politiekorps diende uitgebreid en drinkwater was er op gans de gemeente niet te vinden. Méér nog, buiten en behalve het werk van het kadaster : de gemeenteatlas, beschikte men over geen enkele overzichtskaart van de gemeente. In 1913 werd daaraan verholpen en gans de gemeente werd opgemeten en in kaart gebracht en met dat stuk in handen kon men zien hoe erbarmelijk het gesteld was in opzicht van urbanisatie te Gentbrugge. Nu mocht niet meer getalmd worden en op 10 mei 1918 werd een wedstrijd uitgeschreven voor het "opstellen van een ontwerp van algemeen plan van aanleg en geschikt maken der gemeente". Dat Algemeen Plan zou aanduiden : alle veranderingen, uitbreidingen en ontwerpen op gebied van wegenis en riolering, gebouwen voor openbare gezondheid en volkswelzijn. Premiën voor in totaal 10.000 fr. werden daarvoor uitgelooft. Helaas nadat men de datum van uiterste inzending van 1 november 1918 had verschoven naar 28 februari 1919 werd de wedstrijd gesloten en geen enkel ingezonden ontwerp voldeed aan de gestelde voorwaarden. Geen enkele

premie kon worden uitgereikt en slechts 2 plans konden in aanmerking komen en volgens de bepalingen van de wedstrijd tegen 500 fr. worden aangekocht.

En toch kon de toestand niet blijven zoals hij was, want zeer ingewikkelde vraagstukken wachtten op hun oplossing en dagelijks werden er andere gesteld. Op 20 juni 1919 werd een Technisch Bureel voor Openbare Werken in het leven geroepen dat van het eerste ogenblik af voor een werkelijk onmenselijke taak stond. Doch hoe dringend alles was ; hoe hoogstnodig de strenge wetenschappelijke reglementering kon men nog zien en zou men nog lang zien aan de ellendige rooilijn van de ene zijde van de Schooldreef, de Braemstraat, en voor wat het hoogtepeil betreft, de Sportstraat.

Wie iets voortbrengen wil moet leergeld betalen ! ... ook dat was waar voor de Technische Dienst. Maar vlug zou hij de kinderschoenen ontgroeien en de urbanisatie in onze gemeente ter hand nemen, tot welzijn van allen !

(Wordt vervolgd.)

DE LINDEBOOM

In mijn kinderjaren, laat ons zeggen rond 1910 stonden op menige dorpspleinen vooral lindebomen. Ook zag men ze staan aan oude afspanningen en herbergen. Gewoonlijk stonden er drie wat de H. Drieduuldigheid betekende, zoals de oude herberg "De Drie Lindekens" op de Voordries bij Fons Verschuieren te Gentbrugge (deze oude herberg is nu omgebouwd tot een herewoning en de linden zijn verdwenen).

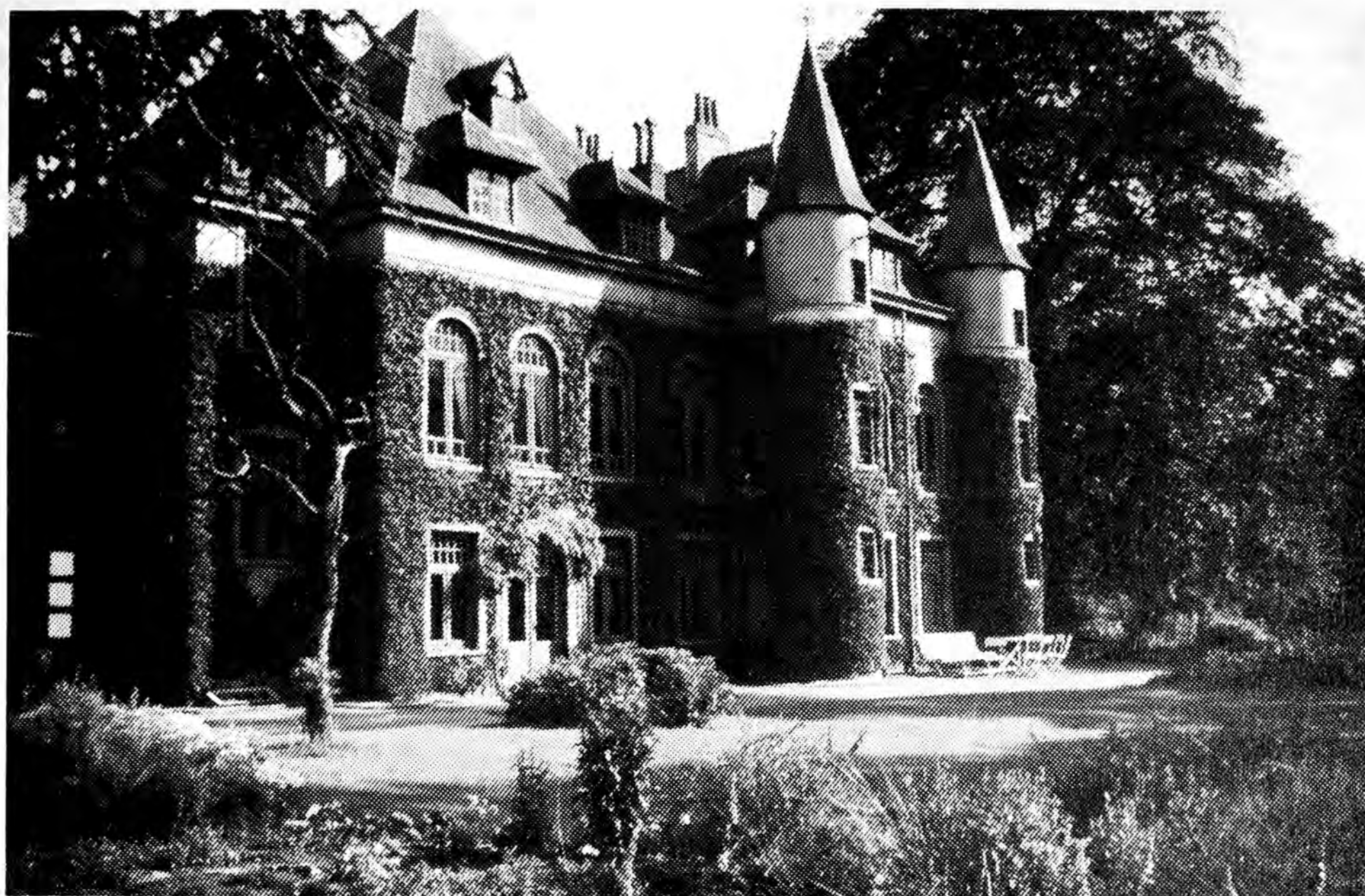

De Drie Lindekens op de Voordries

Elders ziet men soms vier linden aan oude afspanningen waar de voer-
mannen onder het lommer der lindebomen hun paarden lieten eten, dren-
ken en uitrusten. Deze vier linden betekenden de Vier Evangeliën.
In de geschiedenis van het oude Gentbrugge staat geschreven dat er
omstreeks 1600 vóór het oude kerkje midden een driehoekig pleintje
een oude lindeboom stond, die wel honderden jaren het wel en wee van
de bevolking had meegemaakt. Toen nu de Heer Markies van Rode, die
heer en meester was te Gentbrugge, deze oude lindeboom wilde doen
uitkappen kwam gans het dorp in beroering, tot de markies uiteinde-
lijk op een perkament schreef "dat de boom zou mogen blijven staan
zolang zijn takken groen bleven, maar dat de bevolking jaarlijks
20 patacons (1) moest betalen voor het onderhouden van het vervallen
oud kerkje".

(1) Patacon : van het Spaans. Zilveren munt, in de 17e en 18e eeuw
in de Nederlanden gangbaar, ter waarde van 50 stuivers.

De lindeboom heeft het nadien nog 200 jaar uitgehouden.
Vóór het kasteel "De Oude Kluis" in de Gentbrugse Kouterstraat (nu Gentbruggekouter) stonden vroeger twee oude lindebomen aan de ingangsbrug.

Oude Kluis

De lindeboom was het symbool van herbergzaamheid en de minnezangers wisten dat zij altijd welkom waren, daar waar lindebomen stonden. Hier bij ons te Gentbrugge op de Voordries stonden vele linden rond de omheining van het kasteel Van den Hove, vroeger eigendom van Claeys Adrianus. Enkele staan er nog en we hopen dat ze er nog lang mogen staan, niettegenstaande de bedreiging van het hoger bestuur dat ze in de weg zouden staan om de straat te verbreden. Aan de ingang van de vroegere hofstede van Gust Van Oostende in de Bruiloftstraat te Gentbrugge stonden ook twee linden. Een ervan was gekend als de betoverde linde, omdat volgens de overlevering een heks in de holte van de linde de nacht doorbracht. Als kind heb ik die linde nog weten staan en men had de holte volledig met stenen toegemetsd zodat de heks er niet meer in- of uitkon ! Zo kende ik ook de oude lindetrunk op Melle waar Jan de Lichte kwam in overnachten en door zijn hond, die aan de voet van de linde sliep, verraden werd en nog lang heb ik die linde daar op de meers zien staan, omgeven van pinnekensdraad om hem te beschermen. Een tweehonderdtal meter daarvandaan stond langs de Gontroodse Heirbaan de oude afspanning genaamd "In de Dikke Linde". Mijn moeders zuster woonde er en juist voor de ingangsdeur van de herberg stond

een oude, dikke linde. Op een houten bord stond te lezen : "In de oude, dikke linde is nog altijd drank te vinden en om te zien of het is waar, moet men eens komen naar", bij Gust Buysse-De Veirman. Deze woonst staat er nog altijd en op de koer bevindt zich nog steeds het oude bakkot. Vroeger gingen wij bijna iedere week bij nonkel Gust en tante Renielde te voet van Gentbrugge-Dries naar Melle (1907). Rechtover de herberg naast de baan naar Caritas op een zandheuvel stond nog een houten, oude windmolen. Ik ben er dikwijls binnen geweest. Op de Brusselse steenweg te St. Eligius-Gentbrugge stonden oude lindebomen vóór de paardensmisse van Fieremans. In het lommer van de bomen besloeg hij de paarden. De smis stond juist op de hoek van de Maurice Verdoncklaan en de steenweg. De woning staat er nog maar de smis is bij de aanleg van de straat afgebroken.

De Voordries te Gentbrugge was vroeger beplant met lindes en een zéér oude staat nog in de hof van het vroegere kasteel Speltinck. In de lente ruikt de ganse omgeving naar de zoete, aangename geur van het lindebloeisel.

In de Klokstraat te Gentbrugge zien we nog naast de vroegere genaamde herberg "De Hazewind" vijf lindebomen die ons de rooilijn aantonen van de vroegere kerkwegel, die liep tot aan het oude kerkje op het kerkhof (het kerkje is afgebroken in 1871)

De Hazewind

Vroeger waren de lindebomen heel wat meer befaamd dan thans. In de middeleeuwen voerde menige stad de grote lindeboom, die gewoonlijk op het markt- of dorpsplein pronkte, in haar wapen en veel edellieden versierden hun schild of blazoen met lindebladeren. De lindeboom besloeg de ereplaats in begijnhoven en is beroemd als "Cesarsboom". Onder het Franse bewind heette hij "Vrijheidsboom". De gesneuvelden der omwenteling van 1830 kregen een eregraf op het Lindenhof te Brussel. Het was ook een lindeboom die de Romeinen plaatsten op de kruiswegen hunner heirbanen om de weg aan te wijzen.

Vooraf voor oude lindebomen had men een grote eerbied en bruiloften en feestelijkheden werden gevierd onder het lommer van zijn kruinen en de oude Germanen spraken bijna uitsluitend recht wanneer ze geschaard waren rond de dikke stam van een lindeboom. Te La Rochette in het Groot-Hertogdom Luxemburg bestaat nog de oude rechtzittingsplaats waar rechtspraak gehouden werd in open lucht en men zetelde onder de prachtige lindeboom.

Op de grote markt te St. Lievens-Houtem stonden in vroegere tijden het Schepenhuis en de Schandpaal met er rond oude lindebomen. Ook te Leeuwerghem ziet men nog een zeer oude lindeboom met zeven vertakkingen, die men daarom de "Zeven Sacramentenboom" noemde. Te Vlierzele staat nog de "Dikke Linde" bekend als de vergaderplaats voor toverheksen en spoken en vroeger was het er niet pluis op die afgelegen plaats.

Naast de baan Herzele-Aalst, op het grondgebied der gemeente Aai-gem staat de "Dikke Linde", welke door al de heksen is gekend ! doch genoeg volkskunde !.....

De linde is ook zeer nuttig. De bloemen worden als thee gebruikt tot zweetmiddel en tot prikkeling der maag. Door wassing geneest het de brand der ontstoken delen en bijzonderlijk de keel. Het is goed deze thee te gebruiken bij zenuwachtigheid en draaiingen in het hoofd.

Men mag ook de bladeren gebruiken en lindebaden worden door Dodo-moeus aangeraden tegen gezwollen benen. Op een verbrand lichaams-deel legge men de tweede dunne schors van lindenhout met regenwater tot een papje bereid en de pijn gaat aanstonds weg en om te sluiten iets voor kaalhoofdigen, want om verder uitvallen van het haar te voorkomen bestrijke men het hoofd met lindesap dat men bekomt door het afsnijden van een jeugdige en in sap zijnde tak.

We laten hier de voornaamste kenmerken volgen van de lindeboom (in het Frans "tilleul" en in het Latijn "tilia"). Hij behoort tot de familie der lindebomen "tiliaceae". Hij heeft taai hout dat veel door beeldsnijders wordt gebruikt. Men kan er ook buskruit uit ver-vvaardigen maar meestal wordt hij aangekweekt om lommer te verscha-fen en hij laat zich ook gemakkelijk tot alle vormen leiden.

In Vlaanderen vindt men hem veel rond de mesthopen, naast de water-pomp, aan de ingang der hoeven en landelijke herbergen ; ook rondom de oude bolpleinen in open lucht en op sommige begraafplaatsen.

De lindeboom heeft een taai leven en kan zéér oud worden. In Vlaan-deren treft men er verscheidene aan die menige eeuwen tellen, b.v. te Vosselare bezijdens de weg van Gent naar Nevele.

Op het gehucht Meire staat een lindeboom van naar schatting zes tot zeven eeuwen oud en wellicht de oudste in Vlaanderen, als hij nog

ten huidige dage bestaat ten minste !
De linde bloeit in juni-juli en de bijenhoning van het lindebloei-
sel is zeer gegeerd en heilzaam.

Gerard Waeytens

(enkele nota's nam ik uit het werk van Isidoor Schoolmeesters 1930)

LEVENSWIJSHEID :

Zekere boeken schijnen geschreven, niet opdat men er iets zal uit
leren, maar opdat men zal weten dat de schrijver ook iets wist.
(Johan-Wolfgang Goethe)

Door uw karakter zult gij meer vrienden winnen dan door uw fortuin
of uw talent.

De arbeid, waarin wij vreugde vinden, is een geneesmiddel tegen
pijn. (Shakespeare)

Hoe ruimer onze ervaring is, hoe dieper is onze verdraagzaamheid.
(Elisabeth Gibson)

Weet gij dat het hart sneller klopt bij aandoeningen van
droefheid dan bij aandoeningen van vreugde en dat er nochtans
zoveel lieden zijn die droefheid bij anderen teweeg brengen.

VOLKSKUNDE

VAN SINT KATRIEN NAAR DE KATRIENSPEKKEN

Waar is de tijd, toen we nog naar school gingen, dat we in het spekwinkelken rechtover het Lachaertstraatje in de Kerkstraat te Ledeberg, voor 'n halve kluit (5 centiemmen) een vol zakje Katrienspekken of Katrienbollen konden kopen ; en dat ons moeder in de lange winteravonden, als we een verkoudheid hadden, Katrienspekken bakte op de stoof. Zij kon dat zo goed volgens een oud recept. "Kinderen, zei moeder, 'k ga voor uw valling (verkoudheid) iets goeds gereed maken, want ge hebt zo een droge hoest die vast zit, en 't is zo gevaarlijk met dit kille natte winterweer", en moeder nam wat suikerklontjes, liet ze smelten met wat boter in een rood koperen panneken, voegde er wat kandijsiroop bij. (We kenden dit beter met de naam van zwarte winkelsiroop die men in de botermelkpap (bij ons keiremelk) mengde die ons zo goed smaakte.)

Het suiker in het panneken werd natuurlijk opgelost met een weinig water. Een goede klak vliersiroop kwam er bij die moeder altijd in huis had van zwarte vlierbessen. Boven onze houten waterpomp buiten stond reeds jaren een dicht gekruinde vlierboom. Jaarlijks maakte moeder van de zwarte bessen een lekkere siroop die zij op flessen trok voor als we in de winter een verkoudheid hadden. Nu moest men goed oppassen de ganse inhoud niet te laten aanbranden en moest duchtig geroerd worden, dat was kwestie van ondervinding en ons moeder was goed op de hoogte. Van tijd tot tijd liet ze enkele druppels van de siroop in een koud waterglas vallen en zo wist ze dat de spekken goed hard gingen worden. Ze goot de ganse brei op het vlak van de arduinen pompsteen eerst wat ingewreven met wat boter om niet aan de steen te plakken. Na een tijdje begon alles te stijven en nu was het moment om met een lang mes alles bijeen te brengen en er een grote bol van te maken, dan maar rollen tot de bol als lange saucissen er uit kwam ter dikte van een vinger en met de schaar knipte moeder de uitgerekte stroop in stukjes zoals we de vorm kennen. Om niet aan elkander te plakken rolde men de spekken in aardappelbloem. Dit waren dan onze goede oude KATRIENSPEKKEN.

Soms om wat rapper van de karwei van af te zijn, want moeder had nog ander werk te doen en wij stonden daarrond met het water in de mond, gebruikte ze een vluggere methode. Ze legde gesneden papier in vierkant op de koude zulle en goot op ieder een portie siroop die nadien zo hard werd dat men het kon breken als glas. Dit noemde men SUIKERTABLETTEN.

Ik heb mij dikwijls afgevraagd van waar komt de naam van Katrienbollen of Katrienspekken zoals men deze noemt te Gentbrugge en in Gent. Wat heeft de naam Katrien daarmee te maken, tot ik voor enkele dagen in een boek een artikel las, geschreven door een Ledebergenaar Helidoor Verburcht in het tijdschrift Morgenrood, die mij de ganse uitleg verschaftte, ik las in dit boek het volgende : "In het Rooms Katholiek kalender treft men een halve dozijn H. Katrienen aan, te weten :

- 1) H. Katrien van Ricci op 13 februari, een Italiaanse van de orde der Dominicanen 1522-90 ;
- 2) H. Katrien van Boonen op 9 maart, van de orde der Klarissen in Frankrijk 1413-62 ;
- 3) De H. Katrien van Zweden op 22 maart, tweede dochter van Brigitta, die tegaren naar Jeruzalem trokken 1335-81 ;
- 4) De H. Katrien van Sienna op 30 april, ook een Italiaanse van de Dominicanenorde ;
- 5) De H. Katrien van Genua - 14 september, achterlicht van Paus Innocentius de IV-1448-1610 en de
- 6) de H. Katrien van Alexandrië op 25 november, die leefde ongeveer 1600 jaar geleden en wiens faam naar het Westen werd overgebracht door de avontuurzuchtige Kruisridders. Zij was een onder der eerste martelaressen van het opkomende Kristendom, omdat zij keizerin Faustina had weten te bekeren, werd ze veroordeeld door keizer Maximus rond het jaar 307 om levend op een wiel gebonden te worden, geradbraakt, om een wrede dood te sterven, vandaar de naam van de huidziekte "Katrienwiel" ; ook in het Gentse herinnert men aan dat wiel door de benaming te geven aan een smakelijke suikerbol ofte "spekke", de vorm is gelijk aan een bonkig ongelijk wiel en heet daarom "Katrienspekke". U ziet dat de "Stropdragers" op de zoet-sappigste manier hun eerbied aan St.-Katrien bewijzen. Indien er lezers of lezeressen zijn die Artevelde's stad bezoeken of doorwandelen, kunnen wij hun de raad geven dat ze dat nog dagelijks kunnen bekomen in een klein winkeltje op de hoek van het St.-Michielsplein en Onderbergen. Het huisje maakt nog deel uit van het voormalig "HOF van RAVENSTEIN" (XIIIde eeuw).

Aan haar dood herinneren in Engeland en Schotland ook nog sommige oude uithangborden van drinkgelagen die voor titel dragen - met soms een afbeelding erbij - "the Cat and the wheel" - (de kat en het wiel), hetgeen, naar men ons bevestigde, zinspeelt op Kat-(ri)-en-wiel.

Eveneens kan men in sommige kerken tussen de glasraamschilderingen er één aantreffen, Sint-Katrien met het wiel voorstellende. Bij de grootmeesters in de schilderkunst heeft dit feit ook van velen hun aandacht beziel bij het malen van hun tijd - en kritiek trotserende meesterwerken. In het Sint-Jan's godshuis te Brugge hangt er een pareltje van die kunst geborsteld door de Vlaamse meester Memlinc, voorstellende "Het Mystisch huwelijk van Katrien van Alexandrië". Van hetzelfde onderwerp hangt er een vervaardigd door Paul Véronèse te Venetië in Italië ; een van Jakob Jordaens te Madrid ; een van Antonio Corregge in het Studiemuseum te Napels en een ervan in het Louvremuseum te Parijs.

Er hangt in laatstgenoemde nog een van Fra Bartheleleo, maar deze geeft "Het mystisch huwelijk van Katrien van Sienna" weer.

Het onderwerp werd samengesteld naar de legende als zou St.-Katrien eens op haar weg het kindeke Jezus, gedragen door zijn moeder, de vlekkeloze Maagd Maria, ontmoet hebben ; een wonderbare ingeving meldde haar dat ze een eeuwig huwelijk zou aangaan met het goddelijk kind.

Katrien is een zeer mooie meisjesnaam en bevat veel goede hoedanigheden als men de naam ontleden wil. Hij schijnt uit Griekenland herkomstig te zijn, in wier taal hij de betekenis heeft van vlekkeloze zuiverheid, gepaard met schoonheid, bekoorlijkheid en aanvalligheid. Een meisje dat de naam van Katrien draagt, schijnt hoog verheven, ontwikkeld en een goed karakter te bezitten ; maar daar staan wij niet borg voor, 't is de gelukvoorspelling die zulks zegt.

Katarina ! ik hou wel van die naam. Rijk aan muziek ; oefening voor lip en tong en klamt zich vast in geest : - Gaby, Maud of Denis zijn er maar rondkens van sigarettenrook bij. En zie wat een fantazie voor Cupido ; Kaat, Kato, Ka, Kaatje, Kate, Katy, Kaline, Trintje, Trijntje, Trien, Trina, Trinetje, Lijn, Lijntje, Rina, Rientje, Katelijne, Katelijntje.....

En zie de historische voornaamheid van Katarina : Katarina van Frankrijk, Katarina van Aragon, Katarina Howard, Katarina Parr, Katarina di Medicis, Katarina I, al koninginnen of tsarinnen van Engeland, Frankrijk, Rusland.

En Katarina Douglas ; die haar arm door de ringen van de abdijpoort stak, te Perth, om James I koning van Schotland de tijd tot vluchten te geven, toen mitters om zijn leven kwamen. Blanke fijne grendel. Stil verheven daad, die niet kon beletten dat 16 dolksteken de koning velde. Katarina Douglas : laat ons deze naam onthouden, hij doet denken aan liefde, die nog de deur grendelt met eigen wezen, als de dood nadert. Ja Katrien Douglas was een heldin ten gunste van James I, maar dit lot was hem voorzeid, toen hij naar de stad Perth trok, door een oude vrouw uit Hooglanden, die haar zelf 'n waarzegster noemde en hem luid toeriep : "Mijnheer de koning, indien gij deze rivier oversteekt zult gij nooit meer levend terugkeren !" hetgeen is uitgevallen. Op 20 februari 1437 omsingelden een 300-tal mannen het klooster der Black Friars en meneer kroop in een vout onder de vloer, die enigen stonden later zijn eigen gevangenis werd om er naar 't Pierland gezonden te worden. Dit voorzegsel trekt zo een beetje op wat de vorige Schotse koning Mac-Beth overkwam met de tovenaressen.

Rusland heeft ook 2 Katarinnen gehad ; de eerste als beddegeenoot van tsaar Pieter de Groote, en naar wiens naam Pieter in 1714 de orde van St.-Katrien stichtte ; de tweede als wederhelft van Pieter III, die nog 33 jaar na zijn dood alleen voort regeerde. Frankrijk is van de partij met zijn Katrien di Medicis (1519-89) als koningin, en vrouw was van Henri II. Zij heerste over dat volk tijdens de kindsheid van haar tweede zoon, Karel IX, en is berucht geworden om haar overwegende deelname in de slachting der protestanten tijdens de St.-Bartelomeusnacht op 23 augustus 1572, waarbij tienduizend levens vielen.

't Is op 25 november dat St.-Katrien gevierd wordt. Zij is de patrones der wagemakers, bontwerkers, wijsgeren en ook van sommige rederijderskamers, maar vooral is zij de schutsheilige der naaisters, modisten en jonge dochters die boven de 25 lentes gegroeid zijn, en nog geen manneke als toekomstige levensgezel gevonden hebben, en die - naar het volksgezegde - in Sint Katrien's schapraai staan. In Frankrijk zeggen ze daar "Coiffer St.-Catarine" tegen, omdat ze in zekere kerken die dag de z.g.

oude-jonge dochters oplegden hun haar op een daartoe bepaalde wijze te vlechten om de heilige waardig te vieren... In de weerkunde, volgens de opvatting bij onze Vlaamse landlieden, zegt men : op St.-Katrienedag sterkt de wind ; St.-Katrien heeft soms een witte mantel ; als het vriest op Sint Katrien, wijveke haal uw kool uit de hof.

In Schotland heeft men die naam vereeuwigd door een der schilderachtige meren de naam van Katrien te geven en aan het meer Fyne treft men het dorp St.-Katrien aan. Een schone bloem aldaar de "love-in-a-mist" genaamd, heet men meestal een "St.-Katrienbloem" omdat de kroon ervan aan een wiel gelijkt. Een spotnaam voor studenten die dreigen door de mand te vallen noemt men aan de Oxford hogeschool in Engeland, studenten die tot het St.-Katrien kollege behoren.

Ierland bezit 2 schone medeslepende liedjes : "Kate Mooney" en "Kathleen Mavourneen" dit laatste is zo ingeburgerd dat er geen enkele rasechte Ierlander zal te vinden zijn die het niet kent. We stellen het op gelijke voet met ons "Mijn Vlaanderen heb ik hartelijk lief".

Op allerlei wijze wordt de naam aldaar gedraaid en gekeerd om hem lieflijk te maken ; Catherine, Kathleen, Kitty, Katrin, Rina, Kate ; deze laatste benaming (spreek uit : Keet) komt het meest voor van al.

Maar alle contes op een stoksken gestoken, zoals men in Gent zegt, past Katrien beter aan Vlaamse volksmeisjes, dan die hendaagse Netty, Tildy, Flory, Gaby en zo meer, maar och ja dat is oud en versleten, en men moet meegaan met zijn tijd, anders geraakt men uit de mode, en 't is al erg genoeg als men in St.-Katrien's schapraai geraakt - en dat is ook nog iets !

Nestor De Tière vond die naam toch schoon genoeg om zijn machtig treurspel der smeden "Rose Kate" te heten en er bestaat nog een heel flink Vlaams volksliedje, die nog dikwijls gezongen wordt op feestavonden met name "De Vink", hier volgen enige regels :

Trientje loerde door de boomen
Van de jonge dorenhaag,
Dorstig naar een knikje,
Naar een schalks : Mooi weer vandaag !

Maar zij schrok en trok
Den blonden kop weer vlug terug,
Want een vink riep op de appelboom ;
Trien, Trien, ik heb het gezien ! Ha ! Ha !

Enkele steden, gemeenten en dorpen in het Vlaamse land herinneren aan Katrien door die naam te geven aan een straat, plein, vest, poort of iets dergelijks. St.-Katelijne-Lombeek en St.-Kateleine-Waver, 2 gemeenten in de gouw Zuid-Brabant gelegen, hebben Katrien heel-en-gans in huis gepakt, dat is nog het beste van al.

Om te sluiten, kunnen we nog mededelen dat er heel ver buiten onze grenzen ook nog veel dingen van die naam aan te treffen zijn, o.m. in Rusland een St.-Katrienkanaal, gegraven in 1820, en in Kanada de hoofdstad van het graafschap Lincoln, Ontario, heet St.-Katrien.

U ziet dus, dat Katrien nog een hele vertelling op zichzelf in beslag kan nemen, waardig en belangrijk genoeg om tegen gelijk welke naam te wedijveren.

GERARD WAEYTENS

LEVENSWIJSHEID

Hoe meer de mens de ernst des levens gevoelt en begrijpt, hoe minder hij het klimmen zijner jaren zal berouwen.

Voor lastertaal, voel nimmer leed noch pijn,
daarvoor moet ge nooit klagen :
gedenk dat het steeds de beste vruchten zijn
waaraan de wespen knagen.

Er is geen beter ogenblik om goed te doen dan nu,
vandaag, op dit ogenblik, want van uitstel komt afstel
en met passen en meten wordt de tijd versleten, wees dus
plichtbewust en ten alle tijde daadvaardig.

Elk vindt er meer roem in en acht het wenselijker om hamer
te zijn, dan wel ambeeld. En toch, wat zijn er deugden voor
nodig om aambeeld te zijn, en alle slagen te kunnen dragen.

GOETHE

Spreeken kan bijna iedereen, denken is veel moeilijker.
De ware roeping van de mens is het komende geslacht
beter te maken dan hij zelf was.

Hij die niets en kent van eigen haard noch eigen trant
Is vreemde gast voor eigen volk in eigen land.

Beijver u om geduldig te zijn in het dragen van anderen
zwakheid en gebreken, daar gij de uwe hebt die daarbij
de anderen moeten dragen.

THOMAS A KEMPIS

GETALLEN in GEBRUIK BIJ MULDER'S.

SYMBOLEN

I = 1 V = 5 X OF + = 10 7 = 50 C = 100

$$+ = 10$$

$$\equiv = 20 \quad (2 \text{ KRUISJES})$$

$$\equiv = 30 \quad (3 \text{ KRUISJES})$$

$$\equiv = 40 \quad (4 \text{ KRUISJES})$$

$$7 = 50$$

BEMERK DE OMGEKEERDE
SCHRIJFWIJZE VAN
'L', ROMEINS

$$7 = 60 \quad 50 + 10$$

$$\overline{7} = 70. \quad \overline{7} = 80$$

$$\overline{7} = 65$$

$$50 + 10 + 5 = 65$$

$$\overline{7} = 66$$

+ 1 DOORTOEVOEGING
VAN ... STREEPJE.

$$\bigcirc \text{ CIRKEL ROND EEN GETAL
BEDUIDT } + 9 \text{ kgr}$$

$$\# = 49 \text{ kgr}$$

$$\bigcirc \text{ CIRKELTJE VOOR GETAL
MIN } \frac{1}{2} \text{ kgr.}$$

$$\bigcirc \text{ } \textcircled{7} = 78 \frac{1}{2} \text{ kgr}$$

$$\bigcirc C = 99 \frac{1}{2} \text{ kgr}$$

$$\bigcirc \text{ CIRKELTJE NA EEN GETAL
EEN } \frac{1}{2} \text{ kgr MEER.}$$

$$\textcircled{7} \bigcirc = 79 \frac{1}{2} \text{ kgr.}$$

$$) \text{ HAAKJE NA GETAL
RUIM GEWOGEN}$$

$$(\text{ HAAKJE VOOR GETAL
SCHERP GEWOGEN}$$

$$7) \text{ IETS } \underline{\text{MEER}} \text{ DAN } 50 \text{ kgr}$$

$$(\textcircled{7} \text{ IETS } \underline{\text{MIN}} \text{ DAN } 59 \text{ kgr}$$

Het kadastraal plan volgens Popp

Wanneer wij in dit nummer blad III beginnen met de vakken 1 en 2, 3 en 4, 8 en 9, 10 en 11 dient erop gewezen dat onderaan vak 8 een deeltje van vak 15 gevoegd werd waar de grens van Gentbrugge een hoek vormt.

De grens met Merelbeke wordt gevormd door de "Meirelbekestraat" heden de Hundelgemse steenweg. De "Rodschen Hierweg" is heden de Jozef Vervaene-straat, en naar het zuiden toe de Gontrodestraat (vergelijk met een tegenwoordige kaart van Gentbrugge).

In de vakken III 1 en 2 beschouwen wij eerst de percelen westwaarts van de spoorweg Gent-Zuid over Aalst naar Brussel-Noord. Daar beschikte de ons reeds bekende notaris Eggermont over de nrs. : 573a, 576c, 577, 578a, b, b bis, 579, 580 en 581b met een gezamenlijke oppervlakte van 166,70 are. Smesman Joannes en Coleta, landbouwers te Ledeberg bezaten : 562a, 566a, 567, 569b, 570a en 572a, samen 308,80 are.

Verder hoorden 564a, en 563 (39,90 are) toe aan de Bisschop Willem, landbouwer te Gentbrugge ; terwijl 561 (170,30 are) eigendom was van Prof. Julius Ludgerus de St.-Genois (Gent). Deze laatste bezat in die omgeving nog andere gronden die wij in andere vakken van het plan zullen aantreffen.

Tussen spoorweg en Rodschen Hierweg noemen wij van noord naar zuid :
581a, d, 578c bis, 575b, (204,50 a) van notaris Eggermont ;
574c en 569b : eigendom van de landbouwers Smesman Joannes en Coleta. (65 are) 582b, 583a, en 584a (samen 43 a) : Carolus Van der Steene, landbouwer Merelbeke 568c (68,90 a) : Depascal Henriette (Gent).
568d, e, f, g, (6,10 a) : Delahay Nicolas, houthandelaar te Gent.
585a (64,10 a) eigendom van Degley (Gent).
579c (296,90 a) : Douairière De Naeyere Eugenius Josephus (Gent).

Ten oosten van de Rodschen Hierweg :
402, 403, 404, (16,90 a) Douairière Rollier (Gent).
401, 406 (251,20 a) Paermentier Maria Brigitta (Dendermonde).
405, 409, 410, 411 (83,10 a) Herman Melania Wwe De Smet Petrus (Ledeberg).

Van de vakken III 3 en 4 wordt de bovenste helft heden ten dage ingenomen door de Werkhuizen der NMBS (het Arsenaal). Wij vermelden beknopt de nummers met oppervlakte der percelen alsmede de eigenaars :

380, 383, 386, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 394bis, 395, oppervlakte : 1244,10 are eigendom van Derindsmaul Mathilde (Gent).

387 (71,30 are) : Petrus De Smet, Ledeberg.

407 (44,50 a) : Herman Melania Wwe De Smet, Ledeberg.

385 (142,00 a) : Stockman Franciscus, bakker, Gent.

381, 384, 376a en b (319,40 a) Vervalcke Franciscus, landbouwer, Ledeberg.

378 en 379 (121,30 a) : Vander Mensbrugghe Amandus, advocaat (Moortzele).

377a (1,70 a) : Schatteman Evarist, metselaar, Melle.

377b (38,10 a) : Lauwick-Haemelinck Louis (Gent).

438 (103,20 a) : Wwe Lereverand (Gent).

436b, c, d, (4,50 a) : Schatteman Dominicus, metselaar (Gentbrugge).

De vakken III 8 en 9 sluiten aan onder III 1 en 2.

De Donker Dreve is heden het verlengde van de Peter Benoitlaan.

Tussen Meirelbekestraat (Hundelgemse steenweg) en Spoorweg zijn heel wat percelen in handen van Douairière De Naeyere : 549b, 552c, 543, 553, 554

samen 422,00 are. Ten oosten van de spoorweg bezat zij bovendien : 545,

546, 547, 548 (deze nummers vertegenwoordigen een omwalde hofstee) 549c

(ten noorden van de hofstee), 544a, 542b, 539a en 538 samen : 681,80 a.

550 en 551 (162,30 a) : Smesman Joannes en Coleta, landbouwers te Ledeberg.

Coleta had op haar naam : 557 (247,50 a).

Een andere eigenares die wij reeds eerder aantreffen, Herman Melania of Wwe Petrus De Smet (Ledeberg) bezat : 558a, b en 412 (33,60 a).

Spilthoren Paulus, hovenier te Ledeberg had een aantal huisjes in eigendom : 559 a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, met een gezamenlijke oppervlakte van 15,70 a.

555 en 556 (128,70 a) waren eigendom van Willem

De Bisschop, landbouwer te Ledeberg. Terwijl 555bis toebehoorde aan de kerk van Wetteren.

Tenslotte liggen nog ten oosten van de spoorweg : 535, 536, 537, (gedeeltelijk op val III 10) met een oppervlakte van 26,80 a. eigendom van Francisca Kerrer Wwe Joannes Baptist Billiet (Gent) ; en 413 (37,20 a) eigendom van Douairière Rollier uit Gent.

De vakken III 10 en 11.

Ten noorden van de Zwartierstraat (heden Peter Benoitlaan) lagen de bezittingen van Prof. J. de St.-Genois : 414, 415, 416, 418 tot en met 430 en 421bis ; in het geheel 830,30 are. Daarop bevinden zich heden de scholen, de textielfabriek en de tuinwijk "Ter Heide".

Aan de noordzijde daarvan grenst 408 (die gedeeltelijk in vak III 3 ligt) met 361,00 a. eigendom van Mathilde Derindsmaul (Gent).

Westwaarts was het bezit van Prof. J. St.-Genois begrensd door 417 (37,70 a) eigendom van Douairière Rollier uit Gent.

Oostwaarts zien wij nog :

431 (61,90 a) : Vervalcke Franciscus, landbouwer te Ledeberg.

432 (31,00 a) : Dammekens Eduardus, fabrikant en consoorten te Ledeberg, ook 436a (92,70 are) was hun eigendom.

433, 434 en 435 (109,00 a) hoorde toe aan Alexis Dallière, bloemist te Ledeberg.

Ten oosten van de Zwartierstraat :

441, 444 tot en met 448 benevens 4"è (samen 306,20 a) was eigendom van Wwe Lereverand (Gent).

452 en 453 (110,50 a) : Bossaert Coleta vrouw Petrus Wauters, geneesheer, Gent, aan haar hoorden ook 490 en 491 (134,20 a) toe.

Ten zuiden :

454, 455 (165,10 a) : Wwe Matheus Dauwe en kinderen (Ledeberg).

456 (141,50 a) : Aelsteen-Van Verhegge (Gent).

457, 460, 461a, 462, 463a (308,90 a.) : Van Goethem Franciscus Willem en Carolus Emmanuel (Gent)

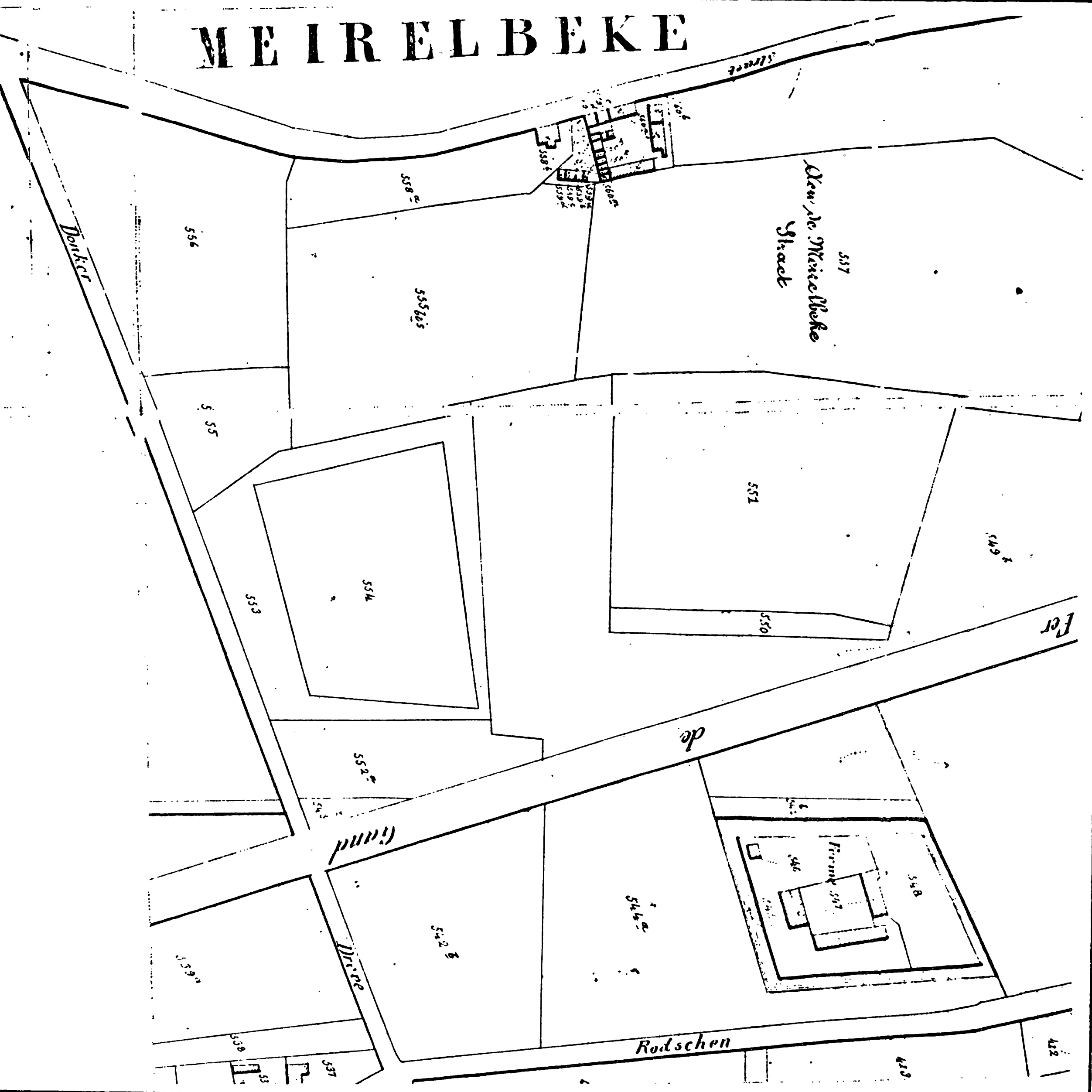
O. Van Wittenberghe

VAK 3-4

VAK 3-3

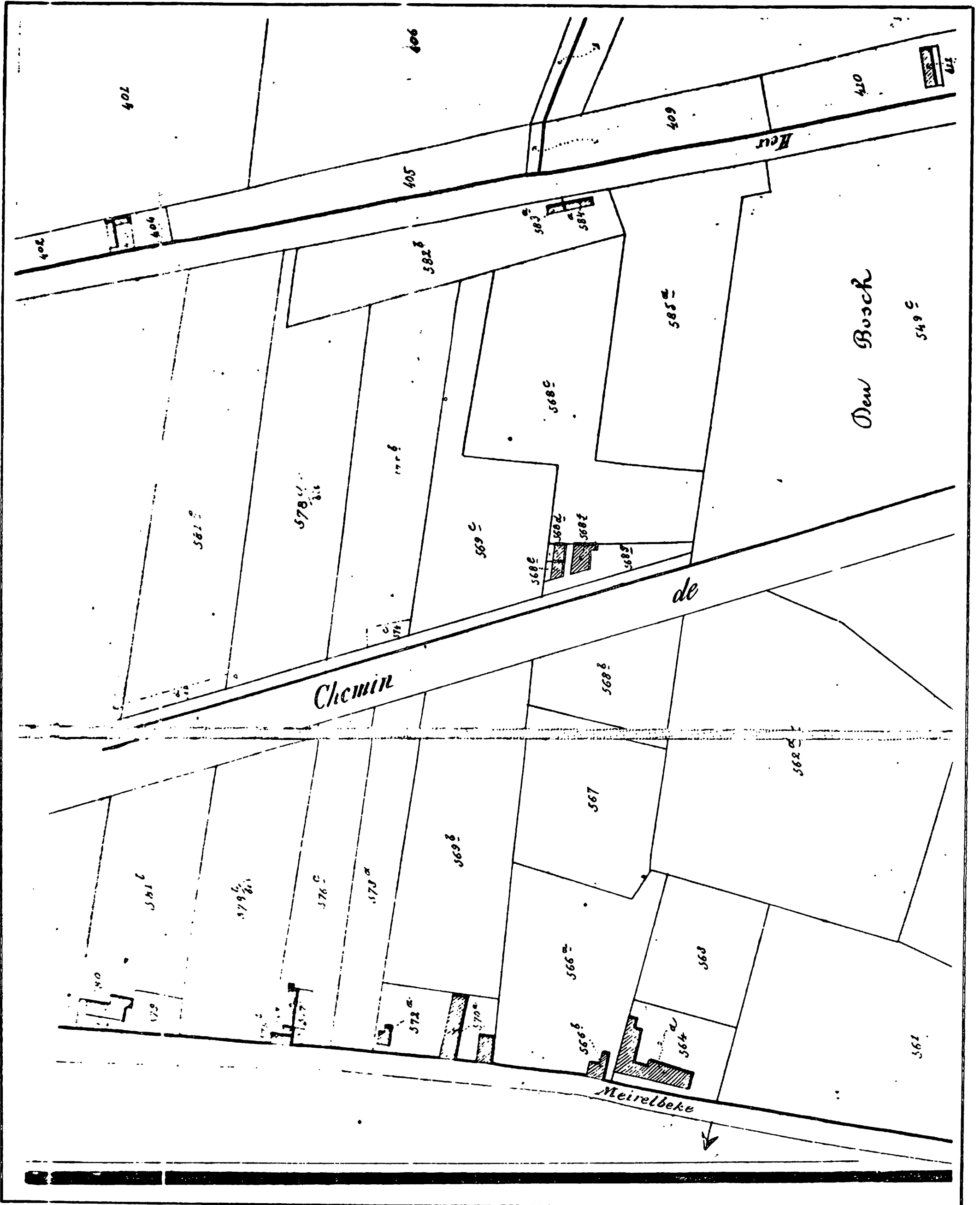

MEIRELBEKE

VAK 3-2

VAK 3-1

HET VERBOND VOOR HEEMKUNDE

Het Landelijk Verbond voor Heemkunde, waarvan onze heemkringen deel uitmaken, vierde vorig jaar zijn achtste lustrum : veertig jaar idealisme en belangloze inzet in dienst van de Vlaamse gemeenschap.

Het Landelijk Verbond voor Heemkunde is gegroeid uit de gemeenschap en stelt zijn werking bestendig ten dienste van die gemeenschap.

° °
°

De heemkunde beoogt de studie van het worden en zijn van de eigen leefomgeving, eigen dorp of stad, eigen streek, m.a.w. het heem, in al zijn aspecten, zowel in het heden als in het verleden.

Men kan ook zeggen dat heemkunde de beoefening is van alle wetenschappen op het lokaal en regionaal vlak.

Heemkunde is dus geen nieuwe wetenschap, maar wel de veelzijdige studie betreffende het "heem" en de methode, die daartoe leidt.

De brede waaier studierichtingen, welke het heemkundig onderzoek vereist, heeft uiteraard tot gevolg dat heemkunde vooral groepswork veronderstelt. Wetenschappelijk gevormden, ervaren amateurs en gemotiveerde belangstellenden ontmoeten elkaar in onze heemkundige kring om samen, iedereen op zijn vlak en volgens zijn mogelijkheden, het eigen "heem" te bestuderen en te doen kennen. Het heemkundig werk is dan ook een uitstekende vorm van vrijetijdsbesteding en van volksopleiding.

De heemkundige bedrijvigheid beperkt zich echter niet tot de heemstudie, zij omvat ook de "heemschut", d.w.z. het waken over de schoonheid van het heem. Heemschut is, in de geest van het verbond voor heemkunde, niet uitsluitend gericht op het behoud van merkwaardige gebouwen en waardevolle landschappen en het doen waarderen van ons eigen kultuurhistorisch erfgoed.

Ook het ijveren voor het behoud van de eigen volksaard, het kultiveren van eigen cultuurwaarden en het bevorderen van echte heem- en volksverbondenheid beschouwt het Verbond voor Heemkunde als een belangrijke eigentijdse opdracht. Heemstudie en heemschut zijn de pijlers waarop de heemkundige werking in onze tijd gebouwd is.

° °
°

Het Landelijk Verbond voor Heemkunde dat het juridisch statuut van V.Z.W. geniet, wordt geleid door een dagelijks bestuur bestaande uit : voorzitter drs. Jan Gerits, Van Eksel, ondervoorzitter lic. Raf Van den Abeele van St. Martens-Lathem, secretaris Jozef Penninck van St. Andries-Brugge, Penningmeester Georges Devos van St. Andries-Brugge.

Overeenkomstig de statuten worden zij gekozen door de raad van beheer, die op zijn beurt wordt aangeduid door de algemene ledenvergadering.

De voorzitter van ieder gewest is ambtshalve lid van de raad van beheer, voor Oost-Vlaanderen Robert Ruys.

Op dit ogenblik groepeert het Landelijk Verbond voor Heemkunde vijf provinciale gouwen van heemkringen. De oprichting van die gouwen gebeurde geleidelijk tussen 1958 en 1974. Achtereenvolgens werden de gouwen West-Vlaanderen (1958), Antwerpen (1963), Oost-Vlaanderen met momenteel 26 aangesloten heemkringen in 1964, en Limburg in 1974 opgericht. Zij tellen in totaal ruim 250 aangesloten heemkringen die samen ruim dertig duizend leden hebben. Oost-Vlaanderen telt ruim zeventuizend leden.

+ + +

De jaarlijkse, afwisselend in een bepaalde streek, gehouden heemdagen staan sinds 1959 bekend als "Landdagen". In Oost-Vlaanderen werden landdagen georganiseerd in 1962 en 1974 te Sint-Martens-Latem, in 1965 te Aalter, in 1968 te Sint-Amandsberg en in 1979 te Dendermonde.

Naar het voorbeeld van het Landelijk Verbond voor Heemkunde houden ook de verschillende gouwen jaarlijks hun gowdag, die steeds heel veel belangstellenden uit de verschillende heemkringen samenbrengt om elkaar te ontmoeten en omtrent een bepaald thema van gedachten te wisselen. Die gowdagen worden telkens in een andere stad of dorp georganiseerd, doorgaans naar aanleiding van een of andere gebeurtenis in de plaatselijke heemkring.

In Oost-Vlaanderen gingen de gowdagen door te St. Gillis-Dendermonde (23.10.1965), Wetteren (15.10.1966), Beveren (16.9.1967), Lede (26.10.1968), Mariakerke (6.9.1969), St. Amandsberg (30.5.1970), St. Martens-Latem (5.6.1971), Gentbrugge (27.5.1972), Lokeren (12.5.1973), Mere (4.5.1974), Elversele (10.5.1975), Wichelen (16.5.1976), Nevele (15.5.1977), Zele (4.6.1978), Mere (20.5.1979), Beveren (11.5.1980), Okegem (31.5.1981) en Waasmunster (23.5.1982).

+ + +

Het Landelijk Verbond voor Heemkunde reikt jaarlijks, en dit sinds geruime tijd, een gastronomische onderscheiding uit aan personen, die zich op het gebied van de Vlaamse gastronomie door studie, bereiding of herwaardering van streekgerechten biezonder verdienstelijk maakten. Dit eremerk het Joachim Beukelaer-Eremerk genoemd naar de 16de eeuwse Antwerpse schilder van vrucht en vlees, van keuken en koken, werd in 1966, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Landelijk Verbond voor Heemkunde, op initiatief van Jan Lambin, in het leven geroepen. Het ereteken bestaat uit een oorkonde, en een zilveren braadrooster (H. 10 cm), waarin het Verbondteken is verwerkt.

+ + +

In de gouw Oost-Vlaanderen werd in 1970 de "Reinaertprijs" ingesteld. Deze wordt jaarlijks toegekend aan een persoon die zich op heemkundig gebied zeer verdienstelijk heeft gemaakt. De prijs bestaat uit een prachtig beeld van "de Vos Reinaerde", van de hand van beeldhouwer Firmin de Vos uit Gent, en een mooi diploma.

De Reinaertprijs van de gouw Oost-Vlaanderen werd toegekend aan J. De Brouwer (St. Amandsberg 31.5.1970), M. Gysseling en J. Weyns (St. Martens-Latem 5.6.1971), J. Behets

(Gentbrugge 27.5.1972), J. Wouters en J. Van Gerven (Lokeren 12.5.1973), R. De Backer (Mere 4.5.1974), J. Penne (Elversele 10.5.1975), R. Van den Abeele (Wichelen 16.5.1976), A. Janssens (Nevele 15.5.1977), A. D'Hoker (Zele 4.6.1978), M. Grypdonck (Mere 20.5.1979), F. De Vos (Beveren 11.5.1980), J. van Twembeke (Okegem 31.5.1981).

+ + +

Een ander initiatief van de gouw Oost-Vlaanderen zijn het bekronen van geslaagde restauraties" binnen de provincie. Hierdoor beoogt de gouw Oost-Vlaanderen de aandacht te vestigen op het behoud van ons roerend en onroerend patrimonium. Jaarlijks worden daartoe, en dit sedert 1973, een 15 à 20 tal geslaagde restauraties gehuldigd, tijdens een plechtige academische zitting te Gent. Het betreft zowel geslaagde restauraties van openbare gebouwen, als restauraties gerealiseerd door privaat personen.

Dank zij het mecenaat van de Kredietbank ontvangen de eigenaars van de gerestaureerde gebouwen een prachtige oorkonde en een kunstfoto van het desbetreffend gebouw.

+ + +

Vanaf zijn ontstaan geeft het Landelijk Verbond voor Heemkunde een eigen tijdschrift uit, dat aanvankelijk "Heemkunde" (1942-1944) heette, vervolgens "Mededelingen van het Verbond voor Heemkunde" (1945-1946) werd genoemd en thans algemeen bekend als "Ons Heem". Dat tijdschrift publiceert geregeld artikels over algemene heemkundige onderwerpen, die een vormend karakter hebben en inspirerend kunnen zijn voor de plaatselijke werking. Enkele vaste rubrieken, met korte bijdragen, beogen de leden en lezers aan te zetten tot medewerking. Bovendien worden geregeld afzonderlijke nummers aan welbepaalde onderwerpen gewijd, waarbij telkens op ruime medewerking wordt gerekend. Van uitzonderlijk belang is de heemkundige bibliografie, welke in "Ons Heem" verschijnt. Hierin is ook de inhoud van onze eigen tijdschriften opgenomen. Deze bibliografie is een onmiskenbaar werkinstrument voor allen, die in Vlaanderen op eender welk vlak van de heemkundige bedrijvigheid werkzaam zijn. Door middel van het tijdschrift "Ons Heem" tracht het Landelijk Verbond voor Heemkunde zijn tweevoudige bedrijvigheid, nl. heemstudie en heemschut, in Vlaanderen nog meer ingang te doen vinden en aan te moedigen.

+ + +

Door het organiseren van jaarlijkse Land- en Gouwdagen, het houden van studiesamenkomsten en voordrachtavonden, het inrichten van tentoonstellingen, het uitgeven van boeken en tijdschriften op landelijk, provinciaal en plaatselijk vlak en het nemen van velerlei initiatieven heeft het Verbond voor Heemkunde een onmiskenbare plaats verworven op het terrein van de volksopleiding en de volwassenvorming in Vlaanderen en zulks op grond van idealisme en belangloze inzet, die steeds het kenmerk van de Heemkundige werking zijn geweest.

R. Ruys

Voorzitter

Gouw Oost-Vlaanderen

* Een gedeelte van deze tekst is overgenomen uit :

J. GERITS : Veertig jaar Verbond voor Heemkunde.

Een Vlaamse vereniging in de kijker, in de
Autotoerist, 34ste jg. nr. 19 blz. 70-72

Vervolg 38.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard

PATOOR Walter

Nadruk verboden.

VAN DAMME Richard

Gentbrugge na 1795. Administratieve uitrusting, Openbare Werken

en Openbare instellingen. (deel 3)

Onze Wegen : (vervolg)

We moeten nu, om wel te doen, nog terugkeren op enkele punten die wij terloops reeds aanhaalden. We vernoemden ze onder andere de "Rodse Heirweg". Vele onzer mensen, als ze horen spreken van "Heirweg" denken onwillekeurig terug aan de Romeinen ; uit wat ze in de school eens leerden is dat minstens toch bijgebleven dat die overweldigers onzer vadergrond, hier wegen lieten aanleggen zoals de mensen van alhier er nooit hadden gedroomd en die, bevorderden ze bovenmate de uitbreiding van de plaatselijke handel, er bij de Romeinen in hoofdzaak waren om de legioenen, in tijden van gevaar, op de kortst mogelijke en zekerste wijze, op de bedreigde punten te brengen. Heirweg en leger zijn bij de mensen zo nauw verbonden dat alle heirbanen, zo meenden ze, van de tijd der Romeinen afkomstig waren. Het is wel waar dat "heir" betekent "leger" en dat de uitleg die ze geven juist is voor wat de Romeinen aangaat, maar zijn alle legerbanen heirbanen, alle heirbanen zijn geen legerbanen. "Heir" betekent immers ook "heer" en deze heirbaan, de Rodse Heirweg, was geen legerbaan, wel een baan van de "Heer" , hier nu de Baron of liever de Markies van Rode. Dat was namelijk de grote baan die de zetel van het Markiezaat verbond met Gent enerzijds, Geraardsbergen anderzijds. Het was de grote slagader, waarover al het verkeer in het Markiezaat werd geleid en die dan ook door de inwoners van Gentbrugge, Melle, Gontrode en verderop liggende dorpen moest worden in goede staat onderhouden. Tot die Herendienst waren ze allen verplicht doch in vergelding mochten ze dan van die weg gebruik maken zonder daarvoor de tol te moeten betalen die alle andere gebruikers schuldig waren. Onder de zorgen welke ze steeds aan die weg moesten wijden was : voor de aangelande eigenaars of gebruikers (pachters) het regelmatig kuisen en openhouden van grachten en waterlopen en die verplichting zou lang blijven bestaan en dat niet alleen langs de Rodse Heirweg. In 1544 waren de volgende breedten voorzien voor de wegen in de bebouwde gedeelten der dorpen : een heirweg (we weten nu wat dat is) moest 40 voet breed zijn ; een "pontwich", wellicht is hier sprake van een poortweg, we komen daarop terug, 20 voet ; een "ghebuerlichen weg" : 14 voet ; de "Kerkwegh" : 5 voet ; de "Meulenwich" : ook 5 voet en de gewone wegels ("ghemeene malspad", "Butenganc" enz.) : 3 voet (3 voet is gelijk aan 91 cm).

Een ordonnantie van het Frans Gouvernement van 1811, schrijft de volgende breedten voor ; iedere heirweg moet zijn : 40 voet breed met aan de "keeren" 60 voet ; iedere poortweg t.t.z. iedere weg die van een dorp naar een ander voert zonder daarom heirweg te zijn : 20 voet met aan de keren 30 ; een dorpsweg die de wijken van een dorp aan de kom ervan verbindt : 14 voet met 21 aan de keren ; een gebuerweg, een bijzondere weg in de wijken zelf 10 voet. Een dreef, langswaar de kudden naar de meers gingen, moest minstens 7 voet meter, terwijl een "leeweg, waer men een coey leedt" evenals een kerkweg, een "borreweg", enz. volstond met 5 voet.

Zoals we eerder zagen werden die maten herhaaldelijk herzien en met de noodwendigheden van het verkeer in overeenstemming gebracht. Van 8 meter kwamen ze voor de gewone wegen en voor de binnenstraten op 9 meter, ja zelfs op 12, 15 en 20 meter.

Het spreekt vanzelf dat op het punt van wegenbouw het laatste woord volstrekt niet is gezegd : om maar een kwestie aan te raken ; hoe wordt het gevaarlijke en steeds hinderlijke stof vermeden ? Alle dagen werden ondervindingen opgedaan die de studie steeds verder hielpen. Het leek ons dan ook belangrijk genoeg, ten titel van inlichting, het besluit van de gemeenteraad hier op te nemen, zoals die genomen werd in de Openbare Zitting van 15 maart 1936. In enkele woorden kan dat als volgt worden samengevat :

"Een proef van wegenbouw zal gedaan worden in de straten aan
"te leggen tussen de Spoorweglaan (nu Rinskopflaan) en de
"Kasteel- Frederik Burvenich- en Magerstraten (deze laatste
"verandert in het gedeelte tussen spoorweg en Kasteelstraat
"in Jan-Frans Willemsstraat). Die nieuwe straten zullen als
"volgt worden aangelegd : op een totale breedte van 15 meter,
"zullen ze aan weerskanten een voetpad hebben van 2,5 m. be-
"legd met cementtegels in gewone mortel vastgelegd (dus géén
"cementmortel, opdat ten alle tijde dat voetpad kan worden
"opengebroken zonder de tegels te schenden). Daarop volgt
"dan een aardeweg voor boombeplanting van 1,5 m. breed. Dan
"de beton-asfaltweg van 7 meter waarvan de uiterste banden
"op 1 meter breedte als fietspad zullen dienen en 5 meter
"overblijven voor de wagens. De wegen van 20 meter breed
"krijgen een beton-asfaltdek van 9 meter met daarlangs een
"fietspad van 1 m. zodat 7 meter als rijweg overblijven. De
"strook voor boombeplanting wordt hier 3 meter breed en de
"voetpaden 2 meter. In die straten komt de waterleiding on-
"der de voetpaden te liggen evenals de riolering en de ka-
"bels voor elektrische verlichting, verwarming en voor drijf-
"kracht. Moeten daar kabels worden gelegd voor telefoon of/en
"radiodistributie, dan worden die gelegd in de strook voor
"boombeplanting voorzien.

OoO

Het officiële Onderwijs :

Buiten de enkele woningen aan de Keizerpoort stonden op Gent's brugge weinig of geen huizen, de zomerverblijven en buitenver-
blijven niet meegerekend. Toen de Kolonel-Commandant van Gent,

in zijn brief van 30 januari 1833 aan de gemeente liet weten dat eerstdaags "in de gemeente zullen aankomen een batterij artillerie, bestaande uyt 200 peerden om er gecantonneert te worden", antwoordt de Raad dat : "alhier slegts een 25 tal pagters zijn en 2 herbergen welke ten meeste gerekent twee à drij peerden zouden kunnen aanveerden".

Dan is het toch niet te verwonderen dat daar over het onderwijs der kinderen niet veel wordt verteld. Op een vraag van de Provinciale Raad, antwoordt de gemeente in 1838 dat er op Gentbrugge geen lagere scholen bestaan, "de jongelingen gaen naer Gend of Ledeberg, doch zo wij onderricht zijn zal zich alhier in het kort een onderwijzer komen vestigen die de grondbeginselen der Vlaemse Tael zal onderwijzen". Dat is dus het begin van het Officiële Onderwijs op onze gemeente. Bemerkt daarenboven dat hierin sprake is van "jongelingen" ! ... Meisjes hadden wellicht geen onderwijs nodig ! ... Zegt het volgende kleine voorval U dienaangaande niets ? In 1833 vroeg een zekere Catharina Van Wayenberghe, van Gentbrugge, een onbemiddeld meisje, op kosten van de gemeente geplaatst te worden als kwekelinge in de provinciale school voor vroedvrouwen te Gent. De Raad was van oordeel dat de geldmiddelen der gemeente dat niet toelieten en verwierp de vraag er als verder verweer bijvoegende : "Gelet op de nabyheid dezer gemeente van de Stad Gent, alsmede de gemeenten Heusden en Melle, alwaer er vroedvrouwen gehuysvest zijn zullen binnen deze gemeente hunne kunde uytoeffenen..." Er waren dus vroedvrouwen te Gent, te Heusden, te Melle ... waarom zou er een moeten komen te Gentbrugge ! en ook om dezelfde redenen wellicht ; er waren scholen te Ledeberg, waarom zouden wij er hebben ! ... Maar, wat de Raad had menen te mogen melden was dan ook gebeurd ; de onderwijzer was gekomen en die gaf aan zijn leerlingen de beginselen der Vlaamse Taal ; wie die kende moest naar Ledeberg of naar Gent ! ... Nog een jaar later, in 1840 en daar bestaan reeds twee scholen op Gentbrugge. In de ene wordt het basisonderwijs der Vlaamse Taal gegeven en in de andere leert men Vlaams en ... Frans, benevens nog de "cyferkunst, de aardrijkskunde, het algebra, enz." Het verslag voegt er fier aan toe "deze scholen worden door de jongelingen dezer en der omliggende gemeenten gefrequenteert". Nu komt ook concurrentie in het spel ! ... In 1841 heeft een tweede onderwijzer zich hier gevestigd. Deze neemt de stier bij de horens en vraagt een hulpgeld aan de gemeente. Maar hij heeft zonder de waard gerekend, want het antwoord is :

"Den Raad, -overwegende dat het onderwijs gegeven door den vertooner zich strekt tot de allereerste grondregels der lees- schrijf- en rekenkunde en dat zijn bekwaamheid zich slegts bepaelen om die grondregelen te onderwijzen, aen jongelingen beneden de 10 jaeren oud, is van gevoelens dat het onderwijs door den vertooner gegeven te weinig gevordert is om met regt eene subsidie uyt des Rijks daertoe bestaende fondsen te genieten".

We weten niet wat met deze onderwijzer gebeurde maar zo'n publieke afstraffing zal hem in de ogen van de Gentbruggenars van die tijd wel geen voordeel hebben gebracht. En men bedenke dat het onderwijs van die tijd niet kosteloos was. Wie zou dan nog zijn

kind en zijn centen aan die onderwijzer hebben gezonden ? Met de omzendbrieven van 3 december 1842 en die van 20 januari 1843 werd aan de gemeente herinnerd dat "arme" kinderen ook recht hadden op onderwijs, dat diensvolgens de gemeente de school diende aan te duiden waarheen ze haar onbemiddelde kinderen zou zenden, hoeveel ze er zenden zou en hoeveel ze daarvoor zou betalen. Uit het verslag van de Raadszitting van 14 maart 1843 leren we aldus dat de gemeente 9 fr. per leerling en per jaar zou betalen. Zo bleef de toestand enkele jaren, tot in 1845 de school van de eerste meester, M. Tack, in de Kerkwegel, als gemeenteschool werd aangenomen. De meester zou de arme kinderen die de gemeente hem zond kosteloos onderwijzen en daarvoor 100 fr. per jaar supplement krijgen. Voor het schooljaar 1846/47 worden aldus 27 leerlingen aangeduid ; 15 jongens en 12 meisjes. Die zaten samen in één klas die in die school bestond. Stilaan verbeterde de toestand en reeds in 1850 kwam een eerste schoolreglement tot stand : daarin werden de lesuren en de vakken, de plichten der leerlingen, de verlofdagen, het verbod van opleggen van lijfstraffen enz. aangeduid en dat de school zou staan onder toezicht van de geestelijken en de wereldlijke inspecteur.

De scholen bloeiden weldra en het duurde niet lang of men moest naar ruimere en betere lokalen uitzien. Met gelden voortkomende van de verkoop van Driesgronden zou men een school bouwen op de Kleine Dries en daarin een weeshuis voor de meester voorzien, maar het Provinciaal Bestuur vond de plaats "omringd van lusthuizen en zomerverblijven" niet passend voor zo'n school en de gemeente mocht een ander terrein zoeken. Dat werd gevonden in de Kerkstraat en daarop werd dan ook de gemeenteschool gebouwd : 2 klassen, een huis voor de onderwijzer en het Gemeentehuis. In 1856 was alles in orde.

Intussen was ook het onderwijs der meisjes, die samen met de jongens in één klas zaten, bevorderd, in deze zin dat een onderwijzeres gelast werd ze wat handwerk te leren. De gemeente had daar zelfs 50 fr. per jaar voor over (1857). Dat 106 kinderen in één klas voor een onderwijzer ten slotte wat veel was zag de gemeente eindelijk toch in (1862) ! ... en een hulponderwijzer werd benoemd die in het huis van de onderwijzer een mansardekamer als woonplaats kreeg ! ... Als nu ook de meisjesbevolking in de school te groot werd bracht men die in een derde klas in de school over en werden ze afzonderlijk gezet en de meisjesschool was gesticht (1871) ! ... Daarmee was nochtans het grote euvel niet overwonnen : de schoollokalen dreigden veel te klein te worden. Daarop werd dan ook uitgezien naar nieuwe grond en de jongensschool verrees in de Kerkstraat iets verder naar de Keizerpoort toe (1877) en hetzelfde jaar werd de private bewaarschool door Mej. Helena Ruwet in de Van Houttestraat geopend en toen in 1878 die juffrouw de aanvraag deed dat haar stichting door de gemeente zou worden aangenomen, telde de bewaarschool ver over de 100 kinderen (24.9.1878).

Onder de voorzichtige bepalingen van de Schoolwet van 1842 gingen de gemeentescholen zéér snel vooruit en alles liet voorzien dat het Onderwijs op de gemeente een gulden tijd zou hebben gekend, toen plots de ongelukkige wet van 1879 lijk een kei in

een kikkerpoel de vrede en de rust kwam verstoren. Kalm en waardig was het protest dat de Gemeenteraad stuurde aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers, maar, natuurlijk, het zou niet helpen ; met één enkele stemmeerderheid ging de wet die zoveel wrok en tweedracht in het land zou brengen en zulke vèrdragende, bittere gevolgen na zich zou slepen er door. Dat ze ondanks alles met al de koppigheid van het hatelijk sectarisme zou worden doorgedreven is voldoende bekend.

(Wordt vervolgd)

OUDE GEKENDE PLAATSNAMEN TE GENTBRUGGE.

In het boek "Naamkunde" tweede jaargang 1980 afl. 3 en 4 "Speurtocht in ver vroegere verleden van Gent en omgeving" door Maurits Gijsseling van Sint-Amandsberg, staan verschillende benamingen die betrekking hebben op onze oude gemeente Gentbrugge en die er ons de uitleg over geven. Ik vernoem er enkele die voor ons het meest belang hebben.

HAIM. voorafgegaan door een appellatief of een adjectief zijn : MEERSEM, te Gentbrugge (vermeld in oude archieven ten jare 1019-30 als MERSKHEM).

MARISK "MEERS". Meers is nog ouder vervangen door MARISK het was alluviaal land, inz. was een waterloop b.v. De GULDEN MEERS te Gentbrugge (Gulden Mersch 1291) op het grondgebied waar het klooster der Rijke Claren stond. Denkelijk Gulden genaamd naar de gele kleur van de bodem.

MEERSEM is Gentbrugge daar wordt vanaf 1003 een kerk vermeld toebehorende aan de Sint Baafsabdij.

Het MEERSHOF te Gentbrugge op de Achterdries, was een zeer oude hofstede laatst bewoond door Louis Bruyneel, nu afgebroken, ze was rondom omwald. Achter het hof lagen vroeger uitgestrekte waterkreken, we noemden ze de TURFPUTTEN. Tot 1950 werd er nog turf gestoken. (zie beschrijving van het hof in ons tijdschrift nr. 36).

MERE was een waterplas. Hier op Gentbrugge werd de Jules Van Biesbroeckstraat vroeger genaamd de Merestraat of Janssendreef (een aarde dreef die liep van de Kouterstraat naar het gekende Hof van Boer Janssens op stafkaarten aangeduidt "In de Groenen Bogaerd", op DE MERE. In de strenge winters was het een uitgestrekte ijsvlakte goed door de Gentenaren bekend voor het wintersport G.W. De Guchtenéerestraat, de Theophiel De Jaegherstraat, de Warrande, de Leeuw van Vlaanderenstraat zijn nu dwars door de vroegere turputten aangelegd.

LEDE, hoort bij LEIDEN en duidt een gegraven of gekanaliseerde waterloop aan b.v. LEDEBERG- een berg aan een waterloop, wil dus een hoogtepunt of berg aan de Schelde beduiden. Deze berg of hoogte is gelegen op de Hundelgemsesteenweg aan het "HOSPICIE", en daar stond vroeger ook de "JUSTITIE" (gerecht en galg). Men heeft b.v. ook de LEDE te Wachtebeke (1309).

VOORDE, b.v. Voorde op de grens van Oostakker en Lokristie, ook heeft men de HOGE en LAGE VOORDE te Waarschoot. VOORDE is een doorwaadbare plaats in een waterloop. De Gebroeders De Smetlaan hier op Gentbrugge is nu genaamd STEENVoorDELAAN. Op de hoek van deze straat met de Oude Brusselseweg stond vroeger het "HOF TER STEENE", voor het hof lag een beek komende van de Kei-berg op het Arsenaal en liep hier wat verder in de Rietgracht. Later kwam er de bloemisterij van de gebroeders De Smet (bijvoegsel van G. Waeytens).

BROEK is moeras. Op Gentbrugge had men een BROEKAKKER tussen de Brusselse steenweg en de Oude Brusselseweg, waar nu de Maurice Sabbestraat ligt.

OOIE uit het Germaans AGWJO, was vruchtbaaralluviaal land aan een waterloop (de landerijen langsheen de E3 te Gentbrugge aan de Schelde).

De Gentbrugse Kouters met de Postwegel.
Winterzicht

De Gentbrugse Kouters met de Postwegel.
Zomerzicht

De DRIEPUT is een meers aan de Schelde te Gentbrugge tussen de Giesmeire en het Schotlam. Hier hebben wij het woord PUT dat we ontmoeten niet ver van daar aan de overzijde van de grote bochtgelegen meers "PUT H00". Ik heb geen uitleg voor dat woord gevonden. Wellicht kan onze vriend Maurits Gijsseling ons daar een verklaring over geven, evenals Giesmeire, Schotlam ?

(G. Waeytens)

H00NE, meers gelegen aan de Scheldebocht te Gentbrugge in de jaren 1870 rechtgetrokken. Hoone staat voor mij waarschijnlijk in nauw verband met H00IE dat voor sommigen "H00GTE" betekend, volgens anderen weer "Meersgrond" of "Weide". Men heeft te Gent "GROEN H00IE" de streek tussen Overschelde aan de Reep en het Zand. Het begijnhof wordt dan ook "Ter Hooie" geheten. Hier kan dat woord in zijn beide betekenissen gevonden worden. (G.W.)

DONK, is een zandige opduiking in een moeras terrein. Bv. Desteldonk te Gentbrugge Koningsdonk (1295 Coninxdonck).

HAM, is een landtong uitspringende in inundatieterrein b.v. de Ham te Gent (1270 le Ham, 1322 In den Ham). Te Gentbrugge aan de Schelde ligt het SCHOTELHAM (1326 in de Schotelham) niet ver daarvan heeft men MALCAMP SHAM naar de vroegere geestelijke eigenaar Malcamps.

BOS, was hout. Bv. het BOSHOUT te Gentbrugge waarvan Koninksdonk in het midden lag. Ook heeft men hier "Het Baashout" (1317 in Baefshout) persoons naam Bavo. Van aan het kasteel van Van de Velde had men het VERBRANDE BOS (vanaf de Groten Dries).

DRIES, duidde oorspronkelijk één of meerdere jaren rustend akkerland aan, dat dan ook als gemene weide benut werd, maar daarnaast vanaf de 12de eeuw ook en vooral DORPS-GEHUCHTPLEIN, later ook het driehoekig pleintje op een driesprong van wegen. Bv. Lededries te Ledeberg. De Voordries en Achterdries te Gentbrugge, ook genaamd het Klein Driesken en de Groten Dries. De Voordries werd nadien Heldenplein (alwaar een monument werd opgericht ter nagedachtenis onzer gesneuvelde soldaten uit de oorlog 1914-18) en nu met de fusie genoemd MEERSENDRIES.

AARD, lijkt oorspronkelijk een gemene weide geweest te zijn, maar in Oost-Vlaanderen is het woord al vroeg "Aanlegplaats" gaan betekenen bv. Zwijnaarde (1114 Suinarde) De Korenmarkt te Gent heette vroeger Koornaard (1276 Cornard).

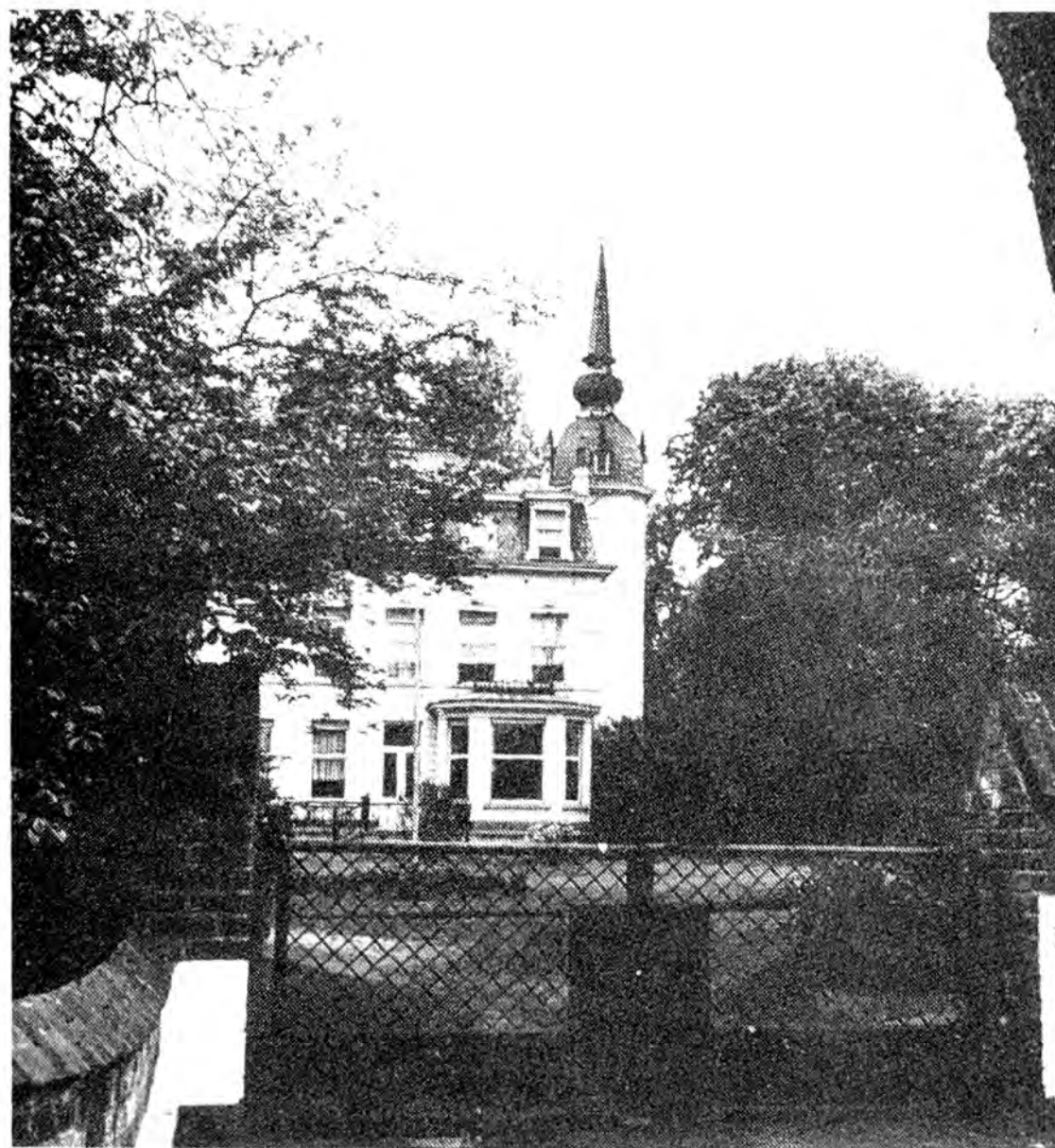
De AARD te Gentbrugge (1760 den Haert) was het eindpunt van een Romeinse Weg van Bliequy naar Gent. Met de nieuwe straatnamen te Gentbrugge heeft men nu de Fabriekstraat de naam gegeven van Gentbruggeaard die historisch echt is. Tot 1920 werd op het eind der straat (de rechte oever der Neerschelde) nog gelost en geladen op de schepen. Het woord "BRUGGE" heeft in de naam van Gentbrugge evenals in die van BRUGGE niet de gewone betekenis "brug" maar wel die van "aanlegsteiger" "Aard" (1163 kopie 12de eeuw Gentbrugge). loskaai.

DRIEBEEK naam gegeven aan de akker neven het kasteel Vilain aan de E3 plaats waar drie beken in de Rietgracht vloeien. De sport-halle en zwemkom van Gentbrugge staan op deze akker.

AKKER. Vanaf het begin van de 12de eeuw wordt het woord "Akker" in zijn oude betekenis verdrongen door "Kouter". Hier op Gentbrugge lagen de Akkers genaamd "AEN DE KOUTERSTRAETE". De straat neven de nieuwe kerk vroeger genaamd de Kouterstraat is nu met de fusie genaamd GENTBRUGGEKOUTER.

De Gentbrugse Kouterstraat rond 1920.

*Kasteel Dhr. M. Grijpdonck
vroeger bloemisterij van Louis Hellebuyck*

PIET heette een houten brugje met zoden bedekt. Hier op Gentbrugge noemde men het brugje waar de Rietgracht zijn tweede vertakking in de Oude Schelde uitliep "De Piet" later noemde men deze beek met dezelfde naam (nota uit het boek MELLE door H. Verbiest blz. 79).

HAZEVELD. (1614) Akker waarop de hazen komen "ghestaen ende gheleghen binnen der prochie van Gendtbrugghghe up den Aelsterschen Heerwich ghesproten uyt en coop van dien ghenaemt thasevelt daer nu uytsteekt De Valcke" (S.A.G. 333/6).

Te Gentbrugge stond in 1728 een windmolenvermeld in R.A.G. Not 1339 f516 "eenen synen coorenwintmeulen ghestaen op het voom Ghendtbrugghghe genaemt den GAEYMEULEN".

MELLE bezat drie enclaven, Ten Hove, Van de Abeele en Ter Looven. De Heerlijkheid Ten Hove bezat 138 stukken land in Gentbrugge waar het Kasteel stond, 31 op Merelbeke en 23 op Ledeberg en slechts twee op Melle met het goed CONINXDONCK op de grens van Gentbrugge tegen de Schelde (de oudste stukken over Ten Hove gaan terug tot 1540. (R.A.G. Melle-Gentbrugge, Ten Hove, rentevoeten Nr. 106-107)).

GERARD WAEYTENS

VAN EEN WEERWOLF DIE GENADE VROEG

Het gebeurde te Laarne, een landelijke gemeente, een tiental kilometers van Gent gelegen. - Daar was eens een weerwolf opgedaagd die in de winter van 1927 de schrik was der bewoners die de baan naar Wetteren opgingen.

Zoals het op de plattelandsdorpen gaat, worden alle gebeurtenissen na het eindigen der hoogmis, in de herberg besproken, waar de boeren hun pintje bier drinken, en een geurig pijpken komen roken.

Zo was het geval in de herberg "De Snuifmolen", Kasteeldreve, Laarne-dorp, stilstand van de stoomtram Gent-Overmeire.

De gelagzaal was vol volk. De waard, de waardin en hun twee dochters hadden de handen vol om de klanten te bestellen.

De boeren bespraken het krutaal aanvallen van de weerwolf, die door een vrouw moest gedragen worden, welke langs de boskant naar haar huisje opstapte. Een kloeke zeventiger, zat aan het venster, uitgevend op de dreve, in schijn onverschillig zijn pijp te roken, luisterde aandachtig af wat rondom hem verteld werd ; terwijl hij onophoudend en onafgebroken een jonge boer bezag, uit het leger weggejaagd voor slechte dienst, en die de boeren door allerlei schrikaanjagingen hun hoofd op hol bracht. Niemand vermoedde dat de kleinzoon van deze dromende boer een gendarm was, in garnizoen te Gent, wonende te Heusden-Klaver. Wel, ik zal die weerwolf vangen !, riep de oude eensklaps uit of geen God voor mijn ziele.

Enige van de verbruikers bezagen de oude ongelovig of schudden meewarig het hoofd, terwijl de jonge losbol de macht van de weerwolf deed uitschijnen. Op een koude winteravond, terwijl de sneeuw in dichte vlokken neerviel, en de wegen in een wit kleed stak, die alle sporen van voetstappen verborg en verdoofde, en de zeldzame mensen die op de baan moesten thuis hield, strompelde een oud boerke de weg naar Wetteren op. Hij leunde op een mispelaren stok en uit zijn pijp blies hij rookwolkjes die aan een kleine fabriekschouw geleek. Aan de boskant gekomen hoorde het boerken een licht geritsel achter zich, keek eens om, en zag een donkere massa die hem trachtte in te halen. Eensklaps sprong het wangedrocht op de rug van 't boerke, die zijn last al zuchtende droeg. Midderwijl had het boerke heel behendig een koord rond de benen van de losbol gebonden, zodat het vluchten onmogelijk was. Een schrill gefluit weerklonk, en twee gewapende mensen sprongen van achter een braamstruik en gaven de weerwolf de losbol die in "de Snuifmolen" de weerwolf ophemelde een tafeling en werd met de ketting aan polsen naar de gendarmerie van Wetteren gesleurd, ondanks zijn gesmeek.

In het oud boerke herkende hij de kommandant en in de twee boeren, de wachtmeesters der rijkswacht.

Tot slot hoorde de gewezen weerwolf door het tribunaal van Dendermonde zich veroordelen tot 75 fr. boete en acht dagen gevangenis.

Om door de boeren niet doodgeslagen te worden, moest hij Laarne verlaten en naar Gent komen wonen. Laarne was bevrijd van de gevreesde weerwolf en jaren lang heeft men er gene meer gezien. Verteld te Kwatrecht door Xaveer Stroeymyte.

GERARD WAEYTENS

LEVENSWIJSHEID.

Ieder van ons komt voortdurend in aanraking met gewone mensen, die wij nooit weerzien. Wij ontmoeten elkaar, spreken misschien met elkaar en gaan van elkaar om elkander nooit meer weer te zien. Dit is zulk een gewone ervaring dat we nauwelijks een gedachte wijden aan de ernst van dergelijke ontmoetingen. Maar er zullen weinig mensen zijn, die niet kunnen gewagen van de grote invloed die een kort gesprek met iemand, die zij nooit meer hebben ontmoet, heeft gehad.

ENIGE HERINNERINGEN UIT VLAANDERENS TAALSTRIJD

Het is de eerste maal niet dat wij met dergelijk onderwerp voor-aankomen, en wellicht ook nog de laatste keer niet. Ditmaal laten we hier enkele wetenswaardigheden volgen die ver-band houden met de in Vlaanderen geleverde vertogen aangaande de taalstrijd en rechtsherkenning. Het doet niet slecht er af en toe eens aan te herinneren en tevens vergeten feiten op te diepen. Wat ~~hier~~ volgt, ~~lazen~~ wij in een der oude folianden welke deel uitmaken van het belangrijk archief der oude gemeente Gentbrugge, die reeds vermeld wordt in 1165, en wellicht ook vroeger nog, want Gentbrugge is een oude heerlijkheid waarvan heel wat te vertellen valt op geschiedkundig gebied.

UIT DE OPENBARE ZITTING VAN DE GEMEENTERAAD VAN GENT-

BRUGGE GEHOUDEN OP 2 MEI 1878

In aanwezigheid van de Heren Karel De Guchteneere, burgemeester (juist benoemd in vervanging van Louis-Benoni Van Houtte, de wereldvermaarde tuinbouwkundige) en voorzitter, Leander Van Seymortier, schepen, J.B. De Moerloose, raadslid, dienstdoende schepen (tot die waardigheid benoemd) ; J.B. Haenebalcke ; I. Van Oostende ; L. Huyghe ; B. Van Hyfte en J. Aelbrecht, raadsleden ; benevens L. De Cock, gemeentesekretaris. (Boek der Raadszittingen, 1835-1881, blz. 397).

Tot slot der zitting werd op voorstel van de voorzitter het volgende protestvertoog voorgelezen, goedgekeurd en verzonden naar de Leden der Kamer en Volksvertegenwoordigers te Brussel.

Geachte Heeren,

Bij het ontstaan van het Belgische Rijk werd er tussen al de burgers van de nieuwe staat een verdrag gesloten om hunne onderlinge rechten en plichten te regelen en te bepalen op welke gronden de betrekkingen tusschen de besturen en bestuurden zouden gevestigd worden. Die sleutel van ons nationaal bestaan is de grondwet. Daarbij zijn onze burgerlijke rechten gewaarborgd ; daarbij zijn de persoonlijke vrijheid, de vrijheid van gods-dienst, van vereeniging, van onderwijs, van drukkers erkend en wordt er iederen burger de middelen verzekerd om die rechten te handhaven.

Nevens die vrijheden staat de taalvrijheid geschreven en deze maakt ook deel van ons nationaal verdrag. Zij diende dus ook geëerbiedigd en als eene verplichting gehuldigd te worden niet alleen door de bijzonderen, maar vooral door de besturen.

Die vrijheid heeft nochtans nooit bestaan : het Fransch wordt als eenige bestuurlijke taal gebezigd ; de wetten, de verordeningen, al wat den Vlaamschen burger aanbelangt, al wat hij geacht is te kennen en verplicht is na te komen, wordt hem bekend gemaakt in een vreemde taal. De meerderheid der natie wordt bestuurd in een spraak welke zij niet verstaat.

Het is waar, de grondwet heeft bepaald dat het taalgebruik door de wet zal geregeld worden voor de bestuurlijke en gerechtelijke zaken, maar die bepaling had geene andere beteekenis en kon er geen andere hebben dan dat dit gebruik met de algemeene wetten over de besturen en de rechtbanken in verband zou gesteld worden.

Bijna een halve eeuw is er sedert de afkondiging der grondwet verlopen, de gemeente en provinciale algemeene wetten zijn sedert 40 jaren in zwang en blijft het onrecht voortbestaan, worden de grootste belangen, de zekerste rechten der Vlamingen over het hoofd gezien en miskend.

De toestand moet een einde nemen.

De wet van 17 Augusti 1873, over het gebruik van het Nederlandsch voor zekere rechtbanken was een eerste stap ter herstelling onzer grieven. Een andere grief moet ophouden door de regeling van het taalgebruik in de besturen, waarvan een wetsonderwerp door den Heer De Laat in zitting van 25 april 1876 is neergelegd.

Wij vragen, geachte Heeren, dat die wet nog in de tegenwoordige zitting gestemd en zonder uitstel in werking gesteld worde.

Wij beroepen ons op uwe vaderlandsliefde, gij zult den Vlamingen een recht verzekeren welk door de grondwet is uitgeroepen, gij zult die voortdurende miskenning, die aanhoudende ongelijkheid tusschen de twee volksstammen een einde doen nemen ; gij zult aan de meerderheid der natie bewijzen dat het aanstaande jubelfeest van 's lands vijftigjarige onafhankelijkheid voor hun ook een feest van rechtsherstelling en verbroedering zal zijn.

Aanvaardt, Mijnheeren, de betuiging onzer
hoogachting.

De Sekretaris,
L. De Cock

De Burgermeester, Voorzitter,
Ch. De Guchteneëre.

AVONDLIEDEKEN.

't Is goed in 't eigen hert te kijken
nog even voor het slapen gaan
of ik van dageraad tot avond
geen enkel hert heb zeer gedaan

Of ik geen ogen heb doen schreien
geen weemoed op een wezen lei,
of ik aan liefdeloze mensen
een wordeken van liefde zei

En vind ik, in het huis mijns herten,
dat ik één droefenis genas,
dat ik mijn armen heb gewonden
romdom één hoofd, dat eenzaam was

Dan voel ik, op mijn jonge lippen,
die goedheid lijk een avondzoen,
't Is goed in 't eigen hart te kijken
en zo z'n ogen toe te doen.

van Alice Nahon, een dichteres die te
vroeg is gestorven. Zij was maar 36 jaar
toen zij in 1933 het tijdelijke met het
eeuwige verwisselde. De stukjes die zij
neerpande munten uit door gemoedelijkheid,
eenvoud en reinheid.

Geen mens is het centrum van het heelal, maar ieder mens kan
het centrum zijn van een warmtekring van liefde en vriendschap

JOOST VAN DEN VONDEL

DE POTTER FRANS.

Geboren te Gent op 4 januari 1834 en aldaar overleden op 15 oogst
1904. Hij was een beroemde dagblad-, gedichten-, roman- en ge-
schiedschrijver en werd later archivaris zijner heemstad.
Hij was een ijverige voorstander tot het oprichten der Vlaamse
akademie, die eindelijk werd gesticht op 8 juli 1880.
Hij was er de eerste bestendige sekretaris van.
Wij stippen zijn bijzonderste werken aan : Geschiedenis der
Nederlandse letterkunde in België, bekroond in 1860. Geschie-
denis der gemeenten in Oost-Vlaanderen, 35 delen, in samenwer-
king met Jan Broeckaert, begonnen in 1864 en geëindigd in 1893.
Het grootste Vlaams standaardwerk in de 19de eeuw verschenen.
Verder schreef hij Antoon Van Dyck en zijn werken, ook in geza-
melijke naam met Jan Broeckaert, bekroond in 1873 :
Geschiedenis van het schependom der Vlaamse gewesten ; bekroond
in 1881 ; Gent van de vroegste tijd tot heden, 1882-90.
Een stoere werker was Frans De Potter, die Vlaanderen ter eere
strekt.

DE COCK ALFONS

Geboren te Herdersem (Oost-Vlaanderen) op 12 januari 1850 ; overleden te Antwerpen op 3 maart 1921. Hij was onderwijzer te Denderleeuw, één der grondleggers en beste beijveraars der volkswetenschapleer die de eigenaardige zeden, gewoonten, gebruiken en de woordenschat van het volk verzamelde en optekende. Hij schreef onder andere : KINDERSPELEN, in samenwerking met Isidoor Teirlinck ; SPREEKWOORDEN EN ZEGWIJZEN, afkomstig van oude gebruiken ; VOLKSGENEESKUNDE, enz. Hij was de voornaamste opsteller van het VOLKSKUNDIG TIJDSCHRIFT. Voegen wij er bij dat door het Vlaamse volk ter eere van Alfons De Cock, op zondag 7 oktober 1928, rechtover de openbare school van Denderleeuw, een gedenkteken is opgebouwd.

LEVENSWIJSHEID

Verzuimt geen ogenblikken
Het leven rent voorbij.
O mens, kondt gij wikken en wegen
uw getij, dat nimmer weer zal keren
Gij zoudt de tijd waarderen.

De mens is in zich zelf, dikwijls zijn grootste vijand.
De overvloed is gelijk de vloed, menigeen verdrinkt er in.

Door middel van boeken en tijdschriften zijn we in nauw kontakt te leven met de grootste meesters, niet alleen van deze eeuw, maar van elke eeuw ; en in de nederigste woning kan de mens, de grootste meesters dezer wereld zijn vrienden noemen.

CHARLES TREVELYAN

Door de moed te laten zakken, laat men de moed niet vallen,
maar verliest men de kracht om hem te dragen.

Zoek in het verleden al het schone en edele en schep daaruit
uw toekomst - Paul Krüger 1825-1904.

Weten is de vrucht van opmerken en ondervinden.

BERGENKRUIS (VERVOLG)

Over de bedevaart op Ons Heer Hemelvaart, zijn vroeger veel geheimzinnigheden en legenden ontstaan die op niets berusten en zelfs door de Kerk werden tegengesproken. We vatten ze op als sprookjes in de folklore van Vlaanderen, die voortleven van ouders op kinderen, en door de volksleer vereeuwigd worden. Zo vertelt de novellenschrijver Marcel Dhondt in een van zijn werken : "dat er zekere dag, ten jare 800 en zoveel, langsheen de Schelde, op de wijk Pauwken, een vurig kruis aan de gezichtseinder zich vertoonde, en tot aandenken daar een kruisse lieve Heere werd geplant. Het volk meende met aan dit kruis te bidden de wraak des hemels af te nemen. Een ander schrijver, Odomar Soenen, bevestigt in een boekje "Van die legende ofte bedevaart van Kruisse-ten-Berghe" (Gent, Rosseeuw-Waeri, Burchtstraat 1856) dat de legende ontstond door een groep ruiters die van Rhoden (Jerusalem) kwamen door de bossen van "Thesiasberghem" (Destelbergen) trokken, en op een plek gekomen, de paarden plots bleven staan, gans bezweet werden en angstig hinkten en niet verder wilden, ondanks de sporen die bloedig hun zijden doorpriemden. Soenen zegt verder : De aanvoerder der ruiters sprong van zijn paard, nam het bij de toom, trok het met geweld over een waterloos grachtje, het steigerde, struikelde en viel ten slotte. Bij het wroetelen met zijn poten in het mulle zand, kwam een zilveren Christusbeeld te voorschijn. Nauwelijks had het dier dit heiligdom aangeraakt of het sprong recht, en rende in volle vaart weg zonder zijn ruiter, gevolgd door andere paarden. Uit erkentelijkheid richtte het volk dit kruisbeeld op.

E. Soens, pastoor te Destelbergen, zegt in zijn "Geschiedenis van Bergen kruis" Bergenkruis is het kruis van (Dessel) bergen. Bergen kortweg heet immers nog de gemeente Destelbergen in de mond van het volk. Deze ligt op 10 km. van Gent gelegen en 5 km. van Kalken. De naam Bergen komt van de zeven hoogten die er destijds lagen tussen Gent en het huidige dorp, links en rechts van de Dendermondse Heirweg. Die heuvels bestonden blijkens de renteboeken van de voormalige adbij van Sint-Pietersstede nevens Gent, wiens leengoed het was van af 962. Zij droegen de naam elk van één der zeven werken van Barmhartigheid. Later zijn ze van naam veranderd, en zo tellen wij :

- de Zwartenberg (het Spookkasteel)
- de Galgenberg (rechts van de Heirweg)
- de Nederenberg (links uit de richting van Gent komende)
- de Hoogen Vossenbergh (links van de Heirweg)
- de Grote Waaienberg (links bij de Roosebroecken)
- de Kleine Waaienberg " " " " "
- de Rode(zavel)berg (bij de Klinkkouter)

De eerste en laatste zijn reeds lang afgevoerd. Vroeger schreef men "Destelberghem" vermits het eerste deel van de naam voorkomt van de villa Desel of Thesla, welke Graaf Wichman, uit het (latere Spanjaards)-kasteel te Gent, in het jaar 862 ten geschenke gaf aan de Benediktijner (Norbertijner) paters van de Blandinusberg op Sint-Pietersstede nevens Gent.

"Ghem" betekend woonst of verblijf. In 1860 werd de schrijfwijze dezer gemeente : Destelbergen. Deze villa was het nog bestaande St.-Pietershof of Laaghof waar de abten van Sint-Pietersstede zich kwamen uitrusten. (Dit hof is nu bewoond door de bloemkwerker Dhont-De Puysselleire en is gelegen in de Pastorijstraat, nog in 1933.)

Daaraan voegde de graaf Wichman het bestuur der eerste kerk toe, en met de kerkelijke en burgerlijke heerlijkheid over het gehele grondgebied, tot aan het gebied der St.-Baafsstede (Spaanskasteel, Heirnesse en de Oost-Acker).

Zo werd dan met de landerijen ook de naam Tesla en Bergen samen gesmolten, eerst tot TESLABERGHINA, (15de eeuw) en nog later, uit loutere gemakzucht, in Destelbergen.

Wanneer nu te Bergen een kruis was opgericht en enige befaamheid kreeg als bedevaartplaats, ontstond de naam van Bergenkruis of "Cruysse ten (Destel)bergen". Dit kruis heeft eerst gestaan op de zuiderzijde der gemeente, op de wijk "Pauwken" die oudtijds de "Steenen Brug" heette. (zie op het einde verdere beschrijving nr. 1). We lezen immers op de oudste overgebleven renteboeken de beschrijving van verscheidene cijnsgronden, gelegen AD CRUSEM, van het kruis. De kronijkschrijvers gewagen ook van de St.-Lievensprocessie, die alle jaren op 12 juni, sedert het overbrengen van de relikwie van de Heilige in 1007, de hooggevierde rive of fiertel op de avond van St.-Pietersfeest voor één dag naar zijn vroegere verblijfplaats St.-Lievens-Houtem voerde, en op het gebied van "Bergen" over de Schelde aan het grote KRUIS stilstond, om het volk van deze omtrek te laten deelnemen aan de plechtigheid.

Zo zou de bedevaart van Bergenkruis op een allerhoogste oudheid kunnen bogen. De processie van St.-Lieven aan dewelke Bergenkruis oorspronkelijk zijn vermaardheid te danken heeft, had zo een grote bijval dat er twee broederschappen ontstonden om haar gang te regelen, dit van binnen Gent en dit van buiten of St.-Lievens-Houtem.

De kronijken reppen over zoveel wonderen, dat het volk van heinde en ver toestroomde en dat er langzamerhand misbruiken door ontstonden. Naar aanleiding dezer misbruiken was Keizer Karel in 1540 genoodzaakt de beide broederschappen af te schaffen, zodat de processie zelve weldra niet langer kon weerstaan. Hetzelfde is gebeurd met de processie van St.-Lievens-Houtem in 1855 door bosschop Bracq op last van het liberaal ministerie Frère-Orban, Graux, enz.

Zo werd ook het Bergenkruis van de oeverder Schelde naar het Noorderlijk deel der gemeente meer in het midden der bevolking verplaatst. Eindeloze en uitgestrekte bossen, zandwoestijn, omringd door talrijke kastelen, waar onder het "Spookkasteel" de hoofdrol speelt.

Wij zien in de oude registers dat in de loop der 18de eeuw deze overplaatsing reeds gedaan was. De markies van Rode bezat te Destelbergen een heerlijk kasteel, afgeprent in het boek "Flandria Illustrata" van Sanderius, door ondergrondse kelderingen met de "Lee" beschut. Deze rivier kwam van Heusden-ouden end, liep langs Destelbergen, en wierp zich te Lokeren-Waas in de Durme.

Het was aan graaf De Volder een grote eer, aan het kruis van de Zaligmaker, sedert eeuwen beroemd in Vlaanderen, een plaats te mogen gunnen in de dreven van zijn adelijk slot.

Daar rijst het ten huidige dage onder het lommer der bomen, en daar komen nog dagelijks uit de stad en dorp menige bedrukte zielen hulp en bijstand afsmecken in de nood. Op ons Heer Hemelvaart is het processie, en af en toe van in de nacht, uit Gent en omstreken, van gaanden en komenden, die aan Bergenkruis, aan de gekruisten God van Bergen hun hulde brengen.

Niet dat alle bedevaarders van diepe godsdienstzin doordrongen zijn. Er komen ook ruwe zielen uit de grootstad, die langs de weg de kerk vergaten, en met zware schuld beladen zijn, maar er heerst zulke geheimzinnigheid in die eenzame natuur, in het gehuil van de wind in de hoogstammige bomen, het gesuis der bladeren in die dichtbeloverde kruinen, dat het akelig rondom u is, gevoegd bij indrukwekkende stilte, dat het is alsof ge fluisterende stemmen hoort, dat de machtige stem van 't Hoogste Wezen daar ook de meest verlatenen aangrijpt en tot bidden en weeklagen noopt. Dan dragen zij een vaantje mee, waarop de Heiland is afgebeeld, en de kinderen bewaren het thuis.

Eens in de nacht tussen 26 en 27 juni 1898, heeft een onbekende misdadiger de schendige hand durven opheffen en het vuur steken aan de purpere fluwelen voorschoot van het Christusbeeld. Toen ging een kreet van verontwaardiging op door gans Vlaanderen, er werd een boeteprocessie tot eerherstel gehouden, zoals er zelden te zien was. In tegenwoordigheid van bisschop Stillemans van Gent en van een ontzaglijke menigte volk spak pater Bloete O.F.M. de akte van eerboete uit, in naam van het katholieke Vlaanderen.

Uit duizenden kelen klonk het zegelied :

Heilig Kruisbeeld, hier alleen
Onder 't dak dier stille dreven,
Waar gij eeuwen achtereen,
Zijt in dank vereerd gebleven,
Wat geweld van woede en haat
Pleegde op u die schandedaad ?
Jezus, dat ons eereboet
U die schande en schâ vergoed !

Het vernieuwde Christusbeeld is kort nadien verder beveiligd tegen schurkenstreken door een omheiningmuur met een kruisweg en een ijzeren kunstig gesmeed afsluitingshekken waarvan de onkosten door een openbare omhaling en door milde bijzondere giften gedekt werden. Sedert het afsterken van graaf De Volder, werd de Kalvarieberg en aanpalende grond de eigendom van de vereniging "De vrienden van het Kruis" die voor doel heeft het herstellen, onderhouden en oprichten van Kalvariebergen en Kruisbeelden. De Scoutsgroep H. De Bruyker van Gentbrugge, nam het op zich om jaarlijks de ijzeren hekkens te schilderen en de plaats van het Kalvariekruis op te kuisen en 's nachts te bewaken.

(Tot daar heer E. Soens.)

Bronnen : De Dageraad boek 14. - O. Verburgt.

Samenstelling Gerard WAEYTENS.

Voetnota I. :

In 1860-66 liet het staatsbestuur de Schelde rechte trekken, of liever omtrekken, en verder grote waterwerken doen, zoals de sluizen in de Heirnesse, waar 20 walenschepen ineens geschud werden, een dijksluis, 2 grote bruggen voor nieuwe ringspoorweg, het verleggen der Schelde tot aan het "PANNENHUIS", waar een zeearm naar het Zwin vloeide, dat van Overmeire kwam, (in 1855 gesloten), langs Heusden, Wetteren en dan met de Schelde te Dendermonde verenigde. De stroom kwam van de Stropbrug te Zwijnaarde, waar veel rechte trekken geschieden, langs Ledeborg (Frans Vaardeken), waar aan de Keizerpoort een Romeinse stenen brug was, met drie gaten en aan ieder een windas ; langs Gentbrugge, de huidige Bassijnplaats, naar de "ZWARTE FLASSCHE", waar men achter de wijk BOSCH de oude arm der Schelde nog ziet, 3/4 toegeslijkt, waar men paling vangt van twee vingers dik, maar 's zomers miljoenen muskieten hoort gonzen "HEUSDENIRKENS" genaamd. Een paar honderd meters verder op de plaats "SPRET" genaamd lag de stenen oude Romeinse brug, en wat verder de GOLGOTHA. Daags kwamen daar de bedevaarders van St.-Pietersstede, Dampoort, Heirnesse, Destelbergen, Gentbrugge, Brabantse Heirweg naar Halle ; of de Zwarte Heirweg, (Romeinse weg : Boonen aan de zee, Zuid-Frankrijk naar Keulen in Duitsland) naar St.-Lievens-Houtem, waar de jaarlijkse ommegang plaats had. Volgens de archieven van St.-Pietersstede werden aan alle kruiswegen en bruggen, kalvariebergen geplaatst, waar de reizigers inlichtingen verkregen over hun te nemen weg, tevens een pleisterplaats om te rusten, onder het prevelen van een gebed. Dus de vroegere wegwijzers.

's Avonds hing een rood licht aan het schijnend beeld, om het gevaar aan te duiden. Dus als lichtbaak dienende. De kruisbeelden dienden om de grensposten der kloostergemeenten aan te duiden, dus als grenspalen. Zo waren er vroeger te Gent gekruiste Lieven Heer beelden te zien, buiten Destelbergen, aan de Keizerpoort, Melle-Roskam, Merelbeke-Warande, Ekkergem-kerk, St.-Michielsbrug, Oud-Begijnhof, Sint Nepocumenus (ofte Preekheeren)-brug, enz.

(Nota uit het jaar 1930)

HET KADASTRAAL PLAN VOLGENS POPP.

De vakken III 5 en 6 bevatten gronden tussen de Brusselsesteenweg en de Kasteelstraat, deze laatste is de scheidingslijn tussen Sectie B en Sectie A. In de laatstgenoemde Sectie ligt het kasteel Rattendale. Doorheen het gebied loopt de Leenwegel, dat is heden de Schooldreef. Het Kasteelpad is heden ten dage verdwenen. Daarentegen lopen de Braemstraat, een deel van de Pi-rennelaan en de Verhaerenlaan door die gronden, de Jules Persijnstraat volgt zowat het pand nr. 237. De scheidingslijn tussen de nrs. 205, 204a, 202a en 200 enerzijds en de nrs. 137, 138 en 149 bis stemt overeen met de vroegere Oude Brusselseweg. Ergens in nr. 200 moeten wij de latere St.-Eligiuskerk situeren.

In vak III 5 lagen de eigendommen van :

Louis Lauwick-Haemelinck, Gent : 204a, 138, 140, 141 en 149 bis (564,20 are)

Maria Theresia Asteria Dethiennes, Gent : 200 (151,90 are)

Joannes De Keyser-Haemelinck, Gent : 205 en 207 (190,80 are)

Wwe Franciscus De Vos, landbouwster, Gentbrugge : 201 en 202a (158,90 are)

Josephus Franciscus De Brabander, advocaat, Gent : 240 (76,40 are)

Vak III 6 behoorde grotendeels aan :

Louis Lauwick-Haemelinck, Gent : 121 tot en met 226, 139, 143, 144, 145, verder 147a t.e.m. 153 (totale oppervlakte : 798,40 are).

We merken hierbij op dat de hoeve 122, het geboortehuis van Prof. L. Elaut is).

Oostwaarts van de Kasteelstraat ligt "Den drie hoek of beek".

Hier bevinden wij ons in Sectie A. Eigenaars waren hier :

Emmanuel Delakethulle, Gent : 443a, 456 en 457 (342,90 are.)

Tot het domein Rattendale behoorden : 448 t.e.m. 452 en hoorden toe aan Maria Theresia Asteria Dethiennes ; oppervlakte 95,50 are.

De vakken III 12 en 13 Van de Brusselsesteenweg vertrekt de "Braem Rei Weg" dat is heden de Bruiloftstraat, genoemd naar het "Bruiloft Cabaret".

Ten zuiden van het perceel 451 ligt een T-vormig stuk grond waarvan de oost-west gerichte tak met de huidige Rodekruisstraat overeenstemt.

Opvallend is het omweld domein in vak III 13, dat later eigendom werd van Emiel Braun, burgemeester van Gent. Die gronden zijn heden begrensd door de Tennisstraat en de E. Anseelelaan, terwijl ten noorden van het voormalige domein het sportveld ligt. De loop van de Oude Brusselseweg wordt blijkbaar aangegeven door de grens tussen 196 en 257. Op de plaats van de "Keyberg" loopt het pand nr. 192 in dezelfde richting.

Wat nu de eigenaars betreft :

Vak III 12, westwaarts van de Brusselsesteenweg :

Lievin Vermeulen, metselaar, Melle : 440 a zn b (14,20 are)

Wwe Lereverand, Gent : 442, 443, 449, 450 (181,10 are)

Coleta Paulina Bossaert vrouw Petrus Wouters, geneesheer te
Gent : 451 (113,40 are)

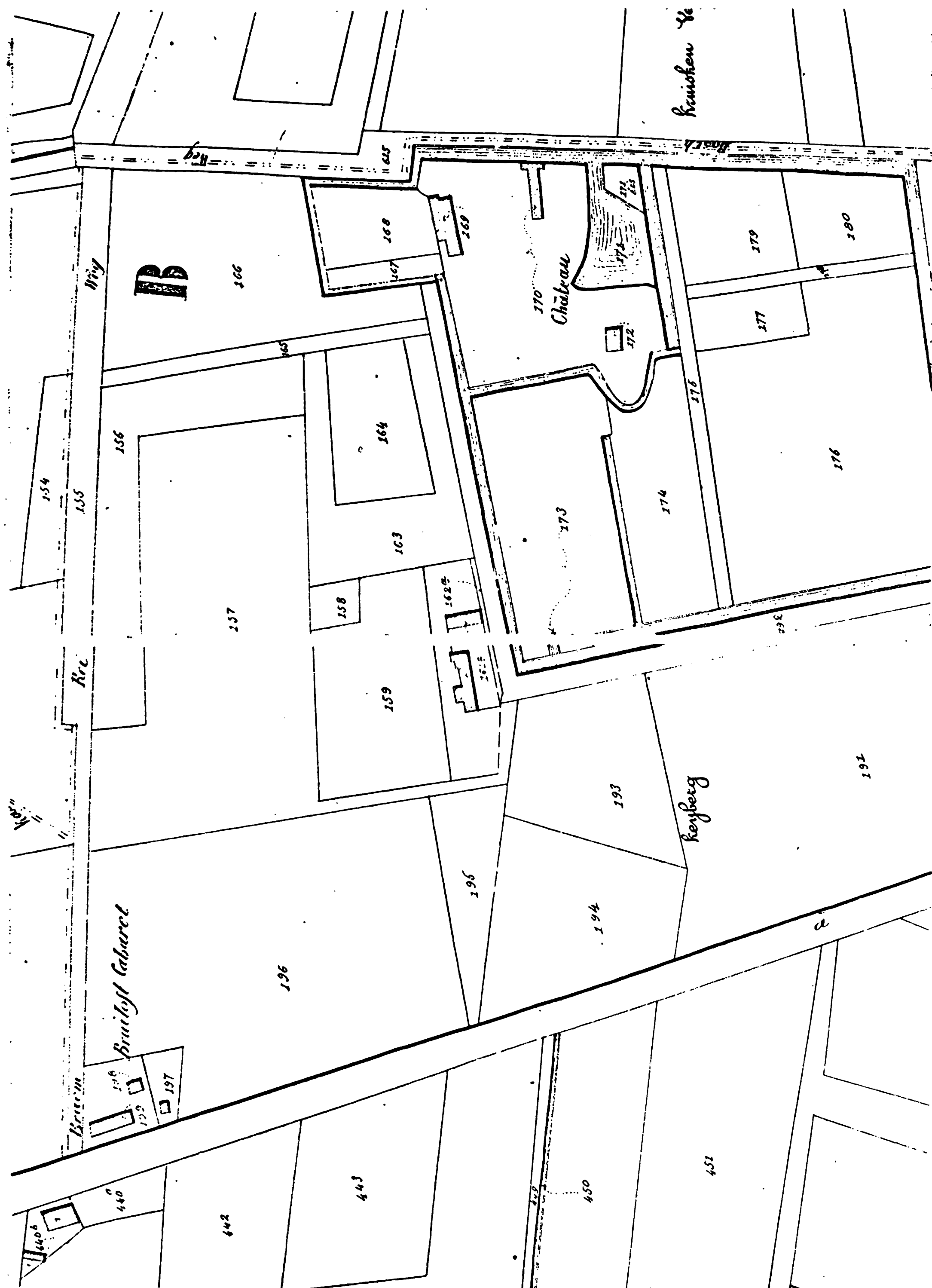
In de vakken III 12 en 13, tussen de Brusselsesteenweg en de
"Bosch Weg" (heden A. Van Laethemstraat) zijn de gronden bijna
alle eigendom van Ludovic Philippe Delakethulle, Gent : 191,
192, 193, 195 t.e.m. 199, 155 t.e.m. 159, 161a, 162a, 163 t.e.m.
180 (samen 1541,00 are).

Verder hebben wij nog :

Louis Lauwick-Haemelinck, Gent : 154 (17,20 are)

Wwe Lereverand, Gent : 194 (61,60 are)

Oostwaarts van de A. Van Laethemstraat liggen nog panden die
voortgezet worden op vak III 14 waar ze genummerd zijn, en
zullen daar behandeld worden.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

OoO

Gentbrugge na 1795. Administratieve uitrusting, Openbare

Werken en Openbare Instellingen. (deel 4)

Het Officiële Onderwijs : (vervolg)

Op iedere gemeente moest volgens de wet van 1879, door een priester daarvoor aangezocht, het godsdienstonderwijs aan de schoolkinderen worden gegeven, na de gewone lessen. Voor dat vak alleen werden in één pennetrek al de onderwijzers en onderwijzeressen onbevoegd verklaard en in hun lessen en onderrichtingen moesten ze de strikste onzijdigheid bewaren. Dat kwam hierop neer dat in geen enkele les nog het woord "God" mocht gebruikt worden in een godsdienstige zin. Men moest dus doen of er geen godsdienst bestond. Iedereen weet nog op welk geweldig verzet die wet stootte en dat te Gentbrugge geen enkel priester werd gevonden, die in zulke voorwaarden zijn leraarsambt wou aanvaarden, is vanzelfsprekend. Vele onderwijzers en onderwijzeressen namen ontslag en allereerste zag men door de katholieken, ten koste van vele en grote opofferingen, vrije scholen openen. Ook hier te Gentbrugge was dit het geval. Het gemeentebestuur zag met lede ogen de toestand aan en trachtte op allerlei manieren de kwaal te verminderen en draaglijk te maken. Als het Gouvernement aandrong dat in de gemeente een officiële bewaarschool zou worden geopend, wees de Raad op de bestaande private school die alle kinderen, ook de onvermogen en dus niet betalende opnam en ruimschoots voldoening schonk aan de bevolking. Dat hielp niet en bij K.B. van 26 juli 1880 werd de stichting van een onzijdige bewaarschool verplichtend gesteld en de gemeente uitgenodigd daarvoor een nieuw lokaal te bouwen en de verdere kosten te ramen, mits daarvoor tijdig dekking te zoeken. De Raad onderzocht de kwestie en antwoordde dat in de Jongens- en Meisjesscholen 4 klassen totaal leeg gelopen waren en dat er dus geen sprake kon zijn een nieuw lokaal te bouwen, verder dat waarschijnlijk de meubelen van die klassen, die ongebruikt waren, zouden volstaan. Het antwoord luidde dat de cantonale schoolopziener dan maar van ambtswege de nodige meubelen zou aankopen ten bedrage van 640 fr. ten koste der gemeente.

Als nu op 26 augustus 1880, ondanks het feit dat de gemeente er op wees dat bij gebrek aan leerlingen een vroegere poging mislukte, het Beheer uitdrukkelijk het bevel gaf een zondagschool voor meisjes te openen, gaf de Raad alle tegenstand op. Het was volledig nutteloos en de schoolstrijd zou in al zijn hardnekkigheid worden doorgevoerd. Van katholieke zijde waren zowel voor jongens als voor meisjes, klassen gebouwd in de nieuwe Van Houttestraat en die vrije scholen ontwikkelden zich op verbazende wijze, zonder dat ze één cent aan de

gemeente kostten. De officiële scholen bezwaarden daarentegen het budget voor 1882 met 8.525 fr. zijnde 7.096 fr. voor de dagscholen, 364 fr. voor de volwassenen en 1.065 fr. voor de bewaarscholen.

Enkele jaren bleef de toestand zoals hij was, tot in 1884 een nieuwe meerderheid in de Kamers een verandering bracht aan de schoolwet van 1879. Daarop vroegen de twee vrije scholen (een voor jongens en een voor meisjes) hun officiële aanneming door de gemeente.

Hoe de toestand dan was zal klaarder blijken uit cijfers : in de gemeentemeisjesschool waren 50 leerlingen die aan de gemeente per jaar 3.843 fr. kostten. De vrije meisjesschool die wenste aangenomen te worden, telde 180 leerlingen en vroeg bij de aanneming een subsidie van 3.600 fr. Als daarbij herinnerd wordt dat in de gemeentescholen niet min dan 4 klassen ledig stonden op de 12 die er waren, bewaarschool inbegrepen, zal men best het besluit van de gemeenteraad begrijpen. De vrije scholen werden door de gemeente aangenomen, de bestaande en bijna verlaten meisjesschool werd afgeschaft en de leerlingen in de jongensschool in gemengde klassen verdeeld. Door een onderwijzeres zouden de meisjes speciaal onderricht krijgen in handwerk (1884). Het officiële schoolprogramma, gevoegd bij het K.B. van 28 december 1884 werd onmiddellijk door de aangenomen scholen ingevoerd en zelf uitgebreid door nieuwe niet verplichte vakken. Nu onderwees men : lezen en schrijven, de grondbeginselen der rekenkunde, het wettig stelsel van maten en gewichten, de grondbeginselen der Nederlandse Taal, de aardrijkskunde en de geschiedenis van België, de grondbeginselen van tekenen, zang en gymnastiek. Daarenboven voor de meisjes, naaldwerk en voor de jongens de eerste begrippen over landbouw. Daarbij werd dan nog toegevoegd : de eerste begrippen over natuurkunde, de grondbeginselen der Franse Taal, de kennis der meetkundige figuren. Het onderwijs van de godsdienst en de zedenleer zou gegeven worden zoals de wet het voorschreef, bij de aanvang der lessen, doch zou niet verplichtend zijn. Uitgenomen enkele kinderen die gratis onderwijs genoten (dat getal was zeer klein) betaalden alle leerlingen een schoolgeld dat 0,70 fr. per maand bedroeg voor de klas aan de "aanvankelijke graad", 1 fr. voor de "middelbare graad" en 1,25 fr. voor de "hogere graad". Ook op St. Eligius waren de scholen voor jongens en meisjes aanvaard. De heer pastoor behield enkel voor zich de bloeiende bewaarschool (1885). Dat duurde zo enkele jaren tot eenieders voldiening.

In 1890 verzaakte de Geestelijke Overheid der Parochie van Gentbrugge aan het akkoord dat ze met de gemeente hadden gesloten en drukten de wens uit hun scholen te sluiten. Onmiddellijk nam de gemeente de nodige maatregelen om de gemeentescholen terug te openen. De Wet schreef voor dat in iedere gemeente minstens één officiële school voor jongens en één voor meisjes moest bestaan. Aan dat minimum zou men zich voorlopig houden. Er bleven dus op de gemeente geen andere scholen dan die in de Kerkstraat, voor jongens en voor meisjes. Ten gevolge daarvan bleven veel kinderen in de Van Houttestraat en aan het Arsenaal van alle onderwijs verstoken en de bevolking drong aan op de heropening der gesloten scholen. In acht nemend dat, minstens toch voor St. Eligius de afstand voor de kinderen naar de Kerkstraat al

te groot was, drong de heer inspecteur bij het gemeentebestuur aan, eind maart 1891, opdat een school zou worden geopend in die wijk. Dan werd besloten daar een gemengde school te beginnen en aangezien geen lokalen ter beschikking stonden dan die der oude pastoorschool, zou men die dan ook huren (1 juli 1891). Het duurde slechts een paar maanden vooraleer de gemeente inzag dat die maatregel niet kon volstaan, omdat er veel te veel kinderen waren voor die school en het niet mogelijk was op een deftige manier de meisjes handwerk te leren. Daarop werd in oktober van hetzelfde jaar reeds besloten de gemengde school af te schaffen en in de plaats ervan een school voor jongens en voor meisjes te openen. Daar de reeds bestaande school voor volwassenen alle bevrediging gaf mocht de toestand als voldoende worden beschouwd. Alleen was de bewaarschool van de heer pastoor tot barstens toe gevuld, zodat de heer Gouverneur aandrang op het splitsen ervan of tot het bouwen van een gemeentelijke bewaarschool tot ontlasting der bestaande. Maar lokalen waren er niet. De meisjesschool bezigde immers de oude pastoorschool behalve één klas waarin de overbevolkte bewaarschool huisde. De gemeente besloot in 1892 tot het uitbreiden der gemeenteschool en verzocht dus de heer pastoor de klas die hij nog bezette af te staan. Daar kwam niets van terecht om de goede reden dat de bewaarschool op straat stond, wat men ook niet wenste. De zaak zou waarschijnlijk nog lang hebben aangesleept had de heer Gouverneur niet verwittigd dat als er geen vraag om subsidies bij het Provinciaal Bestuur binnen was vóór 15 december 1893, de gemeente op geen subsidie voor 1894 mocht rekenen. Dat hielp en in december 1893 werd de grond gekocht in de St. Genoisstraat om er twee scholen te bouwen, scholen die dan ook, in 1895 in gebruik kwamen. Om een gedacht te geven van de daar heersende toestanden willen wij er aan herinneren dat de hoofdonderwijzer de heer Van Onderbergen klas gaf aan 45 leerlingen in ... de voorplaats van het huis van Miel De Smet, een gewoon burgerhuisje, waar geen 20 jongens konden zitten en waar er 45 werden opeengestampt ! ... De meester Thienpont van zijn kant zat met zijn 70 jongens in de rolbaan van de ijzertoren.

Aangezien nu de gemeente ook haar bewaarschool had werd de heer pastoor verwittigd dat vanaf 1 september 1895 zijn bewaarschool niet meer aanvaard zou zijn. Als ondanks zijn hevig protest, waarbij hij de aandacht trok op het groot aantal kinderen dat hij verzorgde, nml. 95 jongens en 90 meisjes, de gemeente op haar standpunt bleef, kwam het Staatsbestuur tussenbeide en erkende de bewaarschool, die van dan af een jaargeld van 375 fr. genoot. De gemeente telde dan in haar scholen 1.480 kinderen die kosteloos onderwijs genoten.

Naarmate het aantal inwoners der gemeente groter en groter werd groeide ook de schoolbevolking aan en moest voor passende lokalen worden gezorgd. In 1896 kreeg de jongensschool Center twee klassen bij terwijl aan het Arsenaal een gemengde werd gevoegd bij de meisjesschool. In 1901 moet men opnieuw uitzien naar vergroting maar het zal toch 1904 worden eer de geplande uitbreiding, nml. een klas in iedere school aan het Arsenaal, zal worden verwezenlijkt. Een 5de klas wordt in 1908 aan die meisjesschool toegevoegd terwijl een

der twee klassen der bewaarschool, bij gebrek aan voldoende leerlingen, wordt afgeschaft. Hetzelfde doet zich voor in de jongensschool van het Center ; in 1909 worden twee klassen toegevoegd en in 1910 bij gebrek aan leerlingen wordt er een afgeschaft. In deze laatste wordt dan de ontduubeling der overbevolkte bewaarschool overgebracht. Dit lediglopen der klassen was te wijten aan het feit dat in de Van Houttestraat een vrije school voor jongens was geopend en veel ouders ten slotte nog het vrije onderwijs boven het officiële, zagezegd onzijdige verkozen. Is het daarom mischien dat van dat jaar af alle subsidies aan de katholieke werken geweigerd werden ? De inwoners van de Veldwijk gaan er nu op hun beurt over klagen dat ze geen school hebben. Die kwestie zal dan ook worden onderzocht (22.12.1910). Daar de belanghebbenden wat veel aandringen wil men zo vlug mogelijk gevolg geven aan de vraag. Men vraagt zich af wat te doen met de grond die in de Kapellestraat (waar het kasteel stond van Loore-Martou, halverwege de beide straten) en de Hongerijstraat ligt en die destijds voor het bouwen van een meisjesschool was aangekocht. Zou men die niet veel beter opnieuw verkopen en met het geld grond aankopen die in de Weidestraat beschikbaar is ? (1912). Maar terwijl het ene lid van het College daarop zint, bestudeert een ander een voorstel de scholen over de 4 wijken van de gemeente te verdelen met de klassen voor het verstgevoerd onderwijs te centraliseren in het Center. Het Provinciaal Bestuur op de hoogte van 't een zowel als van 't ander kan dan niet anders dan vragen dat het gemeentebestuur zelf een duidelijk zou zeggen wat het nu ten slotte wil. De grond in de Kapellestraat was er volstrekt nodig voor de school ; nu is hij zonder nut maar men heeft hem toch nodig voor het centrale schoolgebouw. Intussen wordt een nieuwe klas bijgebouwd in de meisjesschool van het Arsenaal, waar de bevolking zeer toeneemt. In 1914 volgen 685 kinderen de kosteloze leergangen onzer gemeentescholen ; 362 jongens en 323 meisjes. Het bedrag dat de gemeente daarvoor moet bijeenbrengen is groot : 55.267 fr. Nog steeds zijn sommige leden op zoek naar grond in de Veldwijk, men zou het desnoods huren en intussen wordt als intermezzo een protest gestemd tegen de nieuwe schoolwet die voorziet dat officiële en vrije onderwijsgestichten, mits zekere strenge voorwaarden, op gelijke voet zouden gesteld worden. In 1914 stelt men weer een grote vermindering vast in het getal leerlingen der jongensschool zodat een klas moet worden afgeschaft en daar is nog steeds de kwestie van de school in de Veldwijk die wacht op een oplossing. Nadat men moest afzien van het plan grond te kopen, dan van er te huren, komt nu het voorstel bij een inwoner van de wijk een voorplaats te huren en die aan te passen om er een bewaarklas te houden. Als ook dat niet kan, blijft er maar een zaak over, bouwen ! ... En zie, zo komt men na drie jaar lastige studie terug op het vertrekpunt. In 1915 zijn er weer nieuwe zorgen : een nieuwe klas is volstrekt nodig, de 6de, in de jongensschool van het Arsenaal en ook in de meisjesschool van die wijk en nog is de studie van dat vraagstuk niet beëindigd of de hoogdringendheid 2 klassen bij te bouwen in de jongensschool van het Center staat voor de deur en vraagt een oplossing. Dan komt

de kwestie van de 4de graad en die kan niet worden opgelost in het Arsenaal dan door het bouwen van een nieuwe klas. Zo is het jaar in jaar uit steeds maar vergroten en veranderen. Ook komt daaraan weldra een einde : zolang er plaats is kan men van bouwen en vergroten spreken, maar eens grond te kort is er van uitbreiden geen sprake meer. Zo was het tenslotte in de meisjesschool van het Center en ... gelukkig dat de grond tussen de Kapellestraat en de Em. Hielstraat er nog lag ! ... In 1923 worden de plans en de bestekken goedgekeurd voor een bedrag van 758.925 fr.

Als die school in gebruik wordt genomen haast men zich enkele gemeentediensten in de oude school in de Kerkstraat onder te brengen, maar niet voor lang. In 1930 worden uit die bouw 4 huisjes gemaakt die voor 200 fr. per maand zullen worden verhuurd, som die in 1934 reeds tot 150 fr. dient te worden teruggebracht.

Ten einde de kosten en lasten der verwarming gedurende de winter te verminderen, wordt een centrale verwarming ingericht in de scholen van het Center : kosten 150.000 fr.

Helaas, één winter is voldoende om aan te tonen dat het systeem niet deugt en dat er maar één goed middel is om de scholen te verwarmen, nml. centrale verwarming met gas. Daar zal men dan ook maar toe overgaan en dat kost weer de mooie som van 80.578 fr. (1936). In de St. Genoisstraat zijn nu uitbreidingen nodig : turnzalen, stortbaden, centrale verwarming enz. Het laagst herziene aanbod bedraagt nog de som van 992.311 fr.

In 1930 werd op de Bassijnplaats een houten gebouw voor bewaarschool opgericht. In het scholierenhof, op de Grote Dries, verrees in 1937 een stenen gebouw, dit voor de kinderen van "den Bosch" en de Kouter. Als we aan dat alles zullen hebben herinnerd, zal men ook wel een voldoende overzicht hebben over wat in onze gemeente, in zake Openbaar Onderwijs, is verwezenlijkt sedert 1830 tot aan het uitbreken van de tweede wereldoorlog in 1940.

Al kan men betreuren dat het niet altijd het onderwijs en de opvoeding der kinderen was, die de grote drijfveer waren in allerlei voorstellen, ontwerpen en beslissingen, maar dat integendeel de politiek gezindheid soms maar al te luid haar woordje meesprak. Al mag men het spijtig heten dat al te dikwijls de beslissingen genomen werden zonder voldoende studie van de kwestie en zonder voldoende kennis van de zaken, het ging toch om het geld van de belastingbetalers endat soms om zéér hoge bedragen, toch moet worden toegegeven dat het gemeentebestuur waarlijk groot en groots werk heeft geleverd en dat noch inzake inrichting, noch in zake bekomen uitslagen, onze gemeente voorwaar voor geen enkele moet achteruitgaan.

wordt vervolgd.

De reinigingsdienst der gemeente Gentbrugge 1915 aan het station Gentbrugge-Noord met in het midden de uitbater René Van Seymortier.

De bareel aan Gentbrugge-Noord in 1910. De bovenste foto is hier op het stationsplein genomen. Fotoarchief Gerard Waeytens.

LIJST DER INWONERS DIE EEN BEROEP UITOEFENEN

TE GENTBRUGGE TEN JARE 1900

In een aantal afleveringen zullen wij de inwoners van Gentbrugge vermelden die in het jaar 1900 een beroep uitoefenden. Het is wel interessant te vernemen op welke manier onze ouders, grootouders of overgrootouders hun brood verdienden. Wij moeten er ook aan toevoegen dat in die tijd het beroep gelijk stond met zelfstandige of bediende. Het is daarom dat U er een arbeider of daguurwerker niet zult in vinden. Het woord bijzondere, naast sommige namen betekent dat het hier gaat om een ambtenaar of eigenaar.

Ter verduidelijking hebben wij de inwoners gerangschikt volgens de straat waarin ze woonden en de opsomming van de straten is alfabetisch. Het getal naast de namen van de inwoners is het huisnummer.

Deel I.

ACHTERDRIES.

- 2 - Mestdagh A., herbergier
- 20 - De Reeze J., bloemist
- 34 - Kasteel Nonnenbosch
- 7 - Van Theemsche H., herberg "In de Hazewind"
- 35 - De Guchteneëre E., landbouwer
- 37 - Braeckman L., landbouwer laatst Louis Bruyneel

ARSENAALSTRAAT.

- 2 - Van de Noortgate F., vleeshouwer
- 7 - Vermeeren D., boter en eieren
- 15 - Gailliaert L., winkelier
- 63 - De Smet P., bijzondere

BASSIJNPLAATS. (Guldenmeers)

- 1 - Gillis G., herbergier
- 13 - Delathauwer, vodden, oud ijzer

BASSIJNSTRAAT.

- 9 - De Wilde P., herberg
- 17 - Larno P., winkelier
- 19 - Franck, marmerbewerker
- 23 - Vlaminck wed., herberg
- 43 - Van Rysselberghe C., winkelier
- 2 - Vlaminck C., herberg
- 10 - Tyncke E., kuiper

BEEKSTRAAT. (Hagepreekstraat)

- 11 - Metdepenninghen A., bediende
- 25 - De Ruyver A., kuiper
- 35 - Termote H., stoelmaker
- 39 - De Wettinck B., hovenier
- 2 - Van Meuter K., kleermaker
- 4 - De Buck L., smid
- 12 - Ryckaert E., smid
- 14 - Van den Bossche F., wed. bijzondere

BLOCKSTRAAT.

- 1 - Velghe O., steenbakker
- 2 - Thienpont L., landbouwer

BLOEMSTRAAT.

- 12 - Bonte L., gezworen landmeter
- 16 - Vanden Abeele F., peperkoek, bakker
- 22 - Kregersman A., kleermaker
- 24 - Van Sante F., wed. bijzondere
- 28 - De Moerloose G. mevr., rentenierster

BOSCHSTRAAT.

- 2 - Janssens L., landbouwer en tapper "In de groene Bogaerd"
- 4 - De Mol Bernardus, landbouwer
- 6 - Braeckman J., herbergier (In de Bossnep - De Zwarte Flassche bij Barbara Cockers)
- 8 - De Clercq L., landbouwer vroeger Augustinus Maertens
- 1 - Van den Abeele V., timmerman
- 11 - Huys P., landbouwer
- 3 - De Mol J., timmerman
- 7 - Van Seymortier Adolf, landbouwer
- 9 - De Mangeleire E., landbouwer later De Mieter
- 13 - De Sloover P., bijzondere

BOULEVARD VAN DEN IJZERENWEG. (Tertzweillaan)

- 2 - Hanssens G., kruidenier
- 3 - Cornet A., herbergier
- 17 - Tonneau L., bijzondere
- 18 - Piron N., bediende
- 19 - Van de Meirsch H., bediende
- 21 - De Jaeger K., bloemist - later Liberale Kring
- 22 - Lemaire V., bijzondere
- 25 - De Graeve C., bediende
- 25 bis De Smet A. en Verniers, brouwers
- 26 - Hermans Th., bediende
- 28 - Laureyns E., bediende
- 29 - Kinsoen F., brouwer
- 30 - Branquaer A., kolenkoopman
- 30-1 - Pynaert J., bediende
- 30-2 - Semeys G., bijzondere
- 30-3 - Stacino G., bediende
- 30-4 - Costermans C., bediende
- 30-5 - Hasselmans J., kruidenier
- 30-6 - Samenwerkende Brouwerij
- 30-7 - Verhoeven E., herberg
- 30-8 - Mabilde B., kandidaat notaris
- 31 - Torck E., bediende
- 32 - De Beul L., ijzerenwegbediende Stationchef
- 33 - Boone, wed., bijzondere
- 34 - Gistelinck A., timmerman
- 35 - Vloebergs J., arsenaalwerkman
- 36 - Degrieve F., timmerman

BRUILOFTSTRAAT.

- 5 - Clapdorp J., bediende
- 21 - Bordaen E., smid
- 47 - Janda F., mandenmaker

BRUSSELSE STEENWEG.

- 1 - Delanghe wed., winkelierster
- 7 - Vandeputte J., kloefwinkel
- 55 - Vanderlinden O., paardesmid
- 71 - Deneef J., herbergier
- 85-11 - Parré R., juff., bijzondere
- 87 - Naamloze Maatschappij Hofbouwgesticht A. D'Haene
- 87-1 Naamloze Maatschappij der Elektrieke Trams
- 87-2 Lachaert G., kruidenier
- 89 - De Munter J., molenaar
- 89-1 Kerner F., koperslager
- 91 - Huleu G., herberg
- 93 - Vandermeersch P., schilder
- 95 - Lombaert G., herberg
- 97 - Van Lierde M., herberg
- 99 - Haentjens A., herberg
- 101 - De Paepe A., timmerman
- 109 - Van Ruyskensvelde P., likorist
- 113 - Bogaert G., herberg
- 115 - Vandenbroecke G., broodbakker
- 117 - Dejaeger J., herberg
- 125 - Oosterlinck L., herberg
- 129 - Carnewal M., herberg
- 131 - Aliy, wed., ellegoederen
- 133 - Vanderschuere E., vleeswaren
- 139 - Sterck R., winkelier
- 141 - Maes L., kolenkoopman
- 153 - Fiermans P., paardesmid
- 155 - Delathauwer A., kruidenier
- 165 - Van Bever K., herberg
- 175 - Mengroot P., varkensslachter
- 177 - De Visscher E., smid
- 179 - Franck B., ellegoederen
- 181 - Matthys J., herberg
- 189 - Terneu K., herberg
- 193 - Doolaeghe J., herberg
- 195 - Snoeck P., wed. hovenierster
Snoeck K., bloemist
- 199 - Triangle J., bloemist
- 201 - Kuenzer J., bloemist
- 213 - Colpaert L., bloemist
- 215 - Beeckman G., bloemist
- 217 - Willems C., winkelier
- 10 - Demunter K., bijzondere
- 14 - Decuyper H., stationoverste
- 16 - Arsenaal van de Staat
- 18 - De Keukelaere B., herberg
- 22 - Baele C., herberg
- 36 - Vermaercke K., brouwer
- 38 - Lievens L., herberg
- 40 - Hoste E., veldwachter

- 68 - Gyselinck D., voerman
- 70 - Kerkaert A., herbergier
- 74 - De Smet E., wagenmaker
- 78 - Baetens J., herbergier
- 84 - Schatteman P., herberg
- 84-4 Van Poucke C., ondernemer
- 84-6 Dejager T., herbergier
- 86 - Gentier H., herberg
- 88 - D'Haemenz S., herbergier
- 118 - Van Holle, herbergier
- 120 - Declerck D., kruidenier en herberg
- 122 - Baeyens J., herberg
- 124 - Tienpont P., hovenier
- 130 - Decock C., ellegoed en aannemer
- 134 - Wynants F., timmerman
- 138 - Vervalcke F., gemeenteraadslid
Thienpont P., koster arsenaal
- 142 - Geenens A., bloemist
- 146 - Van Exter F., bloemist
- 148 - Maenhout I., bloemist
- 150 - Vermeire K., bloemist
- 154 - Wallem A., bloemist
- 156 - Lancksweert F., bloemist
- 158 - Van Laethem A. en G., bloemisten
- 160 - Broeckaert J., bloemist
- 164 - Verdonck M., bloemist

DE NAEYERSDREEF.

- 4 - Kasteel De Naeyer
- 6 - Demulder V., hovenier

DWARSSTRAAT.

- 5 - De Groote L., kolenkoopman
- 19 - Revyn C., slachter en bakker
- 29 - Blanquaert P., herbergier
- 38 - Dambruyne A., bloemist

FABRIEKSTRAAT. (Gentbruggeaard)

- 2 - Naamloze Maatschappij Papeteries de l'Escaut,
Papierfabriek
- 1 - De Roo - landbouwer
- 4 - Kockaert S., portier
- 12 - Cotman J., herbergier In de loskaai

GONTRODESTRAAT.

- 1 - De Smet E., Landbouwer
- 5 - Van Hoyweghem H., herberg
- 47 - Vincke A., kleermaker
- 91 - Labeeuw L., schipper
- 115 - Aeltermann D., herberg
- 117 - Courtyn E., herberg
- 143 - Vermeulen F., aannemer
- 145 - Everaert K., bloemist
- 159 - Claus, wed., herberg
- 181 - Landman P., herberg

187 - Destercke, kolenkoopman
195 - Simoens C. herberg
261 - Vermeulen P., landbouwer
263 - Delaruelle L., landbouwer
16 - Beelaert A., voerman
20 - Collyn F., winkelier
24 - Engelbos F., ellegoederen
30 - Collyn I., herbergier
46 - Fouquaert D., landbouwer

wordt vervolgd

OUDE GEBRUIKEN BIJ EEN OVERLIJDENSDIENST.

Op Gentbrugge leefden in mijn kinderjaren veel edellieden, meestal rijke Gentse patriciërs, die hier een zomerverblijf bezaten, dat soms verborgen stond midden een groene, beboste omgeving. Al werden deze edellieden door de gezonde lucht zeer oud, sterven moest men toch eens en zo heb ik er veel weten ten grave dragen en zijn bij één uitzondering reeds allen de eeuwige rust ingegaan.

Ik herinner mij nog heel goed, het was in het begin dezer eeuw, dat wij in de bewaarschool bij de zusterkens, op menige adellijke lijkdienst moesten aanwezig zijn. Al de kinderen kregen dan na de kerkdienst een groot krentebrood mee naar huis. Ik weet het nog heel goed dat wij allemaal aan ons krentebrood zaten te peuteren om er wat lekkere "kroetjes" van op te smullen.

Het kerkbestuur zat tijdens de lijkdienst achteraan in het gestoelte naast de kerkdeur en al de arme mensen kregen tijdens het buitengaan van de kerkmeesters een vers gebakken krentebrood.

In onze kinderjaren werden de doden nog gedragen. Voorop gingen de priesters en er achter vóór de lijkbaar droegen twee "discipels" (ereknechten) van de adellijke familie het ingelijste, geschilderde blazoën (obeit) van de overledene. Bij het kruispunt van een veldbaan of een straat werd halt gehouden en bad men de vier akten. Gewoonlijk werd de lijkstoet van een afgestorvene opgewacht aan een van de kapellen langsheen de weg, door de geestelijkheid van de parochie. Hier op Gentbrugge had men de volgende kapellen : in de Kapellestraat (sedert 1.11.81 Twee Kapellenstraat) waren er twee, waarvan de eerste stond op de hoek van de Kerkstraat-Kapellestraat-Vredestraat, waar nu een herberg staat in onze kinderjaren genaamd "Café la Chapelle" en een tweede aan het begin van de Kapellestraat met de Onge-rijstraat (heden Em. Hielstraat), die men Hoste's kapel noemde, naar bakker Hoste die er rechtover woonde en de kapel onderhield. Een derde stond op de Achterdries, aan de ingangsdreef van het kasteel Irené Le Fèvre de Tenhove en was gewijd aan Onze Lieve Vrouw Hulp der Christenen. Deze kapel werd afgebroken en herbouwd enkele meters achteruit voor het verbreden van de Achterdriesstraat. Een vierde stond aan de Lieve Vrouwenhoek rechtover het kasteel "De Oude Kluis" van de familie Cardon de Lichtbuer in de Kouterstraat. Deze kapel werd opgericht uit dank bij het ophouden van de pest en cholera in deze wijk ten jare 1860. Een vijfde kapel stond op de hoek van de Bruiloftstraat met de Brusselsesteenweg, genaamd de "Sinte Leu kapelle". Zij was aldaar gebouwd tot aandenken van de jaarlijkse bedevaart der Gentenaren naar O.L. Vrouw van Halle en die hier ophield waarna de laatste zegen gegeven werd en de kermis werd ingeluid in het Bruiloftcabaret.

SCHIETGEBEDEKENS REEDS IN 1740 AANGELEERD.

s'Avonds als ik slapen ga
volgen mij veertien engelkens na;
Twee aan mijn hoofd-einde,
Twee aan mijn voet-einde,
Twee aan mijn rechter zijde,
Twee aan mijn linker zijde,
Twee die mij dekken,
Twee die mij wekken,
Twee die mij leeren
Den weg des Heeren,
En twee die mij wijzen
Den weg naar 's hemelsch paradijs.

Heilige engel, Sente Michiel
U schenk ik, mijn lijf en ziel.
Heilige engel-bewaarder goed
wek mij morgen, met den spoed
niet te vroeg of niet te laat
Als de klok, zes uren slaat.

Heiligen Petrus van Roomen,
Bewaar mij van kwade droomen,
Bewaar mij van kwade gepei(n)zen
opdat 'k mee u, naar den hemel moge reizen.

Kruisken ? Kruisken ?
goed begin
d' Heilige Geest
in, mijnen zin,
Opdat 'k goed zou leere
vraag ik aan Lieven Heere
Opdat ik' goed onthou(d)we
Bid ik, Onze Lieve Vrouwe.

Als mijn oogskens
Zijn geloken ;
Als mijn hertze,
Is gebroken
Als mijn tongskens,
meer kan spreken
En t' verstand is
weg geweken;
Heer David's Zoon
O, Hoog geprezen
Wil dan mijn ziel
genadig wezen.

Ik leg mij neer in mijn graf
O Heer neem al mijn zonden af

(Slapen gaan)

STRO IN DE KERK :

Een eigenaardigheid bij grote lijkdiensten van adel bestond nog tot 1930 te Gentbrugge. In de kerk werd stro op de grond uitgespreid en dit ter gelegenheid van de hoogste dienst.

Ik heb mij dikwijls afgevraagd wat dat stro eigenlijk kwam doen in de kerk ?! Na lang zoeken vond ik een uitleg in het werk van A. Van Werveke "Oudheidkundige Kroniek der Stad Gent" :

"Welk is de oorsprong van die zonderlinge gewoonte die de
"mensen van buiten onze provincie hier met verbazing aantref-
"fen ?

"Ten huidige dage dient dat stro alleen om de plechtigheid
"meer luister bij te zetten. Van alle dingen van dat slag
"dient men de oorspronkelijke praktische kant op te sporen,
"des te meer als het een zo zonderlinge doenwijze geldt als
"hier.

"Een oorkonde, die betrekking heeft op het Gravensteen te
"Gent zal ons de oplossing van het vraagstuk geven. Er is
"sprake van de kapel op de tweede verdieping van het bijge-
"bouw van de Meester-Toren langs de zijde van de Geldmunt.
"Ze staat in verbinding met de grote zaal op de eerste ver-
"dieping door een wijde opening onder een boog en door een
"deur. In de rekening van 1410 wordt de aankoop vermeld van
"wit stro om in de kapel te leggen ten einde de voeten te-
"gen de koude te beschermen". Daarbij blijkt dat men in de
"middeleeuwen stro legde op de vloer van kerken en kapellen
"om de voeten warm te houden. Denk maar aan het stro dat de
"boeren tijdens de winter in hun klompen stoppen !

"In de middeleeuwen duurden de grote lijkdiensten zeer lang.
"Het is dan en omdat zij die het bestelden het betalen kon-
"den, dat men stro op de vloer spreidde. Deze gewoonte is
"tot ons gekomen, maar aangezien de kerkdiensten niet meer
"zo lang duren, is de noodzaak de voeten tegen de koude te
"beschermen niet meer zo dringend gebleven en zo heeft men
"allengs slechts in de gangen tussen de stoelen stro gelegd. Uit-
"eindelijk is het praktisch doel van de gewoonte vergeten
"geraakt en we zouden ze ook niet hebben gekend zonder de
"ontdekking van bovengenoemde oorkonde".

Zoals ik reeds eerder schreef woonden er op Gentbrugge vele adellijke kasteelheren en zo heb ik in mijn kinderjaren veel lijkdiensten bijgewoond met stro in de kerk. Boer Louis Bruyneel van op de Achterdries was gewoon de mooiste schoven uit de koremijten te dorsen met de vlegel want het stro mocht na het dorsen niet gekrookt worden, opdat men er schoner de kerkvloer mede kon bedekken. Na de dienst leek de kerk op een echte koe-stal met al dan vernesteld stro, maar het bracht werk in de winkel. De boer en de koster vaarden er wel bij ! ... Heden ten dage zal men nog lang moeten zoeken om nog schoon, stijf en ongekrookt stro op de boerderij te vinden ! ... Vele schone gewoonten zijn hier op Gentbrugge verloren gegaan en bijna alle adellijke geslachten zijn uitgestorven

VOLKSKUNDE - STRAATREMEDIES - OUDE GEZEGDEN.

Een hond die gedurende de nacht ligt te huilen, zal U een slechte mare bezorgen.

Jeukt de rechter hand, ge zult geld ontvangen en jeukt uw linker hand slagen zult ge krijgen.

Een kat met opgeheven staart op uw koer zien lopen zal U de volgende nacht akelig doen dromen.

Een padde in de hof, 't zal er regen van komen en een kikvors brengt U geluk en goed humeur.

Als ge met uw linkerbeen uit het bed stapt zult ge een slechte dag beleven.

Zout in het vuur werpen zal U ongeluk bezorgen.

Een stoel op een van zijn vier poten doen draaien zal de duivel in huis brengen.

N'en duiver die 's morgens vroeg zit te kirren brengt U goed nieuws van een verwijderde familie.

Een winkelier bij wie een klant 's morgens vroeg iets koopt op de plak (krediet) is zijn dag kapot en zal weinig verkopen.

Hetzelfde wanneer een handelaar 's morgens vroeg een rekening wordt aangeboden vooraleer hij gehandgift is (vooraleer hij iets verkocht heeft). Voor hem wordt het geen goede dag.

Als de boerin moet boter stampen moet ze eerst een kruisteken maken of anders komt er geen boter op de melk.

Marktkramers en rond-venters maken tweemaal een kruis wanneer zij een koper hebben die hen handgift? Sommige mensen zijn daarmede gevleid en schreeuwen het overal uit dat zij geluk bijbrengen.

Een spinnekop op uw nuchtere maag zien zal ongeluk brengen.

GERARD WAEYTENS

De oudste hofstede van Gentbrugge het
HOF DE GUCHTENEERE uit de 16de eeuw
met inrijpoort en binnenzicht

WIND. MOLEN
"DIJKENDAM."

Deze molen diende om het graan van de paters Norbertijnen van de Sint-Pieterstede te malen. In 1794 werden de kloosters afgeschaft, de paters en zusters er uitgejaagd en hun eigendommen als staatsdomeinen verbeurd verklaard door de Franse legerbenden en de molen werd afgebroken. De romp met dik metselwerk bleef over om er een kanon op te stellen en de schepen te doen zinken, die het waagden om de langs daar stromende Schelde op of af te varen zonder dier rovers toestemming. Daarmede bleef Ledeberg als zelfstandige gemeente vergeten tot in 1835. Elk pakte wat, Gentbrugge, Gent of Merelbeke. In 1835 werd de molen van Dijkendam herbouwd door Jan Schepens. Ledeberg werd wederom een zelfstandige gemeente door

toedoen van de kasteelheer-burgemeester Eggermont. In 1842 legde de provincie Oost-Vlaanderen een heirbaan van Gent (Brussel heirbaan Vijfwindgat) naar Hundelgem met een lengte van 44 km. Op de wijk KUIEL te Merelbeke is aan het huis van de kantonnier een blauwe arduinen gedenkplaat geplaatst waarop in het Frans staat vermeld : Route van Gent naar Hundelgem, gebouwd in 1842 - De Schuervel, gouverneur - Noël, inspecteur - Wolters, ingénieur - en - chef - De Perre, ingénieur - Poppe, conducteur.

In de geschiedenis van Frans De Potter lezen wij dat de wijk Dijkendam gelegen was rechtover de in 1875 aangelegde begraafplaats te Ledeberg. Waar nog een in puin vallende windmolen staat, bevindt zich nog een oude afspanning die de naam draagt van Dijkendam.

Deze wijk behoorde toe aan Ledeberg, St. Pieters, Merelbeke en Gentbrugge Zuid en -West en betekende een dam aan een stroom, hier de Schelde, opgeworpen om de landerijen van overstromingen te vrijwaren. Deze dam was gelegen op de grote heirbaan door de Franken-Germanen aangelegd van Keulen naar Boonen aan de Middellandse Zee. Daarvan is de "Zwarte Heirestraat" (nu Peter Benoitlaan) te Gentbrugge nog een herinnering en lopende van de Hundelgemse Heirbaan (gehucht Flora) naar de Brusselse Heirbaan (gehucht St. Leu-Arsenaal).

Men beweert dat een oude Romeinse baan, onder de huidige opgehoogde straatweg ligt. Toen in 1872 de Hundelgemse Heirbaan verlegd werd om een dubbele spoorbaan te leggen Brussel-Ledeberg-

St. Pieters en Gent St. Pieters naar Oostende, kwam de molen niet meer langs het nieuwe rooiingsplan te liggen en huizen werden er vóór gebouwd, die hem niet alleen aan het oog van de wandelaar onttrokken maar hem nauw insloten zodat hij langs de straatweg geen wind meer kon opvangen en enkel langs de kant van de Schelde kon draaien.

Het gemeentebestuur van Merelbeke op voorstel van burgemeester Hebbelynck heeft het plan opgemaakt om de gevaarlijke bocht tussen de huisnummers 78 tot 100, ten gehuchte Flora en Tivoli enerzijds, drie meter achteruit te trekken en men is reeds langs deze kant begonnen, naarmate er bouwingen plaats grijpen ; anderzijds van de Koeweg (grens Ledeberg-Merelbeke) tot aan het Molenhuis. Op die wijze zou de molen ontsloten komen.

De molen heeft gedraaid tot 1917, toen brak het Duitse leger het mekaniëk af en gebruikte de molen als uitkijkpost. Op het einde van de oorlog werden de wieken afgeschoten van op Zwijn-aarde en de molen werd zodanig beschadigd dat de bewoners van de omtrek bij winderig weder niet durfden buitenkomen uit vrees van loshangende schaliebrokken, stenen of aan flarden gescheurde wieken op het hoofd te krijgen.

Nadien zijn onderhandelingen aangegaan tussen eigenaar en commissie voor gedenkwaardige gebouwen en openbare besturen, maar... 't is er bij gebleven ! ...

Uittreksel uit het tijdschrift "Morgenrood" van
O. Verburgt - elfde jaargang 1929.

Het kadastraal plan volgens Popp

De vakken III 19 en 20 bevatten de Brusselsesteenweg ter hoogte van de Vogelhoek en de voormalige "Moorthaide". De steenweg vertoont hier een lichte bocht. Van de omwalde hoeve zijn heden nog enkele sporen aan te wijzen. De vorm van de latere Vogelhoekstraat is merkbaar (504bis), ook het pand nr. 498 geeft de loop aan van de latere E. Pecherstraat. In de Moorthaide geeft pand nr. 187 de Oude Brusselsesteenweg aan die bij het begin van de 18de eeuw daar werd onderbroken, heden is dat de Jules Destréelaan, terwijl 181c en d de latere Anseelelaan zullen vormen.

Vak III 19 behoorde indertijd bijna volledig aan Coleta Paulina Bossaert, vrouw Petrus Wouters, geneesheer te Gent : 493 tot en met 506bis alsook aan de oostzijde van de Brusselsesteenweg : 189 en 190, samen 1410,90 are. Het overblijvende perceel 181d (23,70 are) hoorde toe aan Joanna Ludovica Casier uit Gent.

Vak III 20. Hier bezat laatstgenoemde J.L. Casier de volgende gronden : 183b, 184, 185, 187, en in sectie A 624b met een totale oppervlakte van 479,50 are.

C.P. Bossaert bezat : nr. 188 (73,40 are).

De grootste oppervlakte behoorde echter aan Maximiliaan Van Aelbroeck : 181a, 182, 183a, 622, 623a, 623b, 624, (536,30 are).

Tenslotte behoorde nr. 186 aan Isabella Louisa Petronelle Vidal, vrouw Carolus Antonius Vanremoortere, generaal, Gent.

De vakken III 7, 14 en 21 sluiten achtereenvolgens aan bij de reeds vroeger behandelde vakken : III 6, 13 en 20.

In III 7 behoort 447 nog tot het domein Rattendale, 446 in de zgn. Paardewal, waarnaast de Rietgracht loopt.

Slechts twee eigenaars zijn hier te vermelden :

Emmanuel Delakethulle, Gent, 189, 190, 191, 455 en 459 (411,30 are).

Marie Therese Asteria Dethiennes, Gent, 446, 447, 453, 454 en 466 (612,30 are).

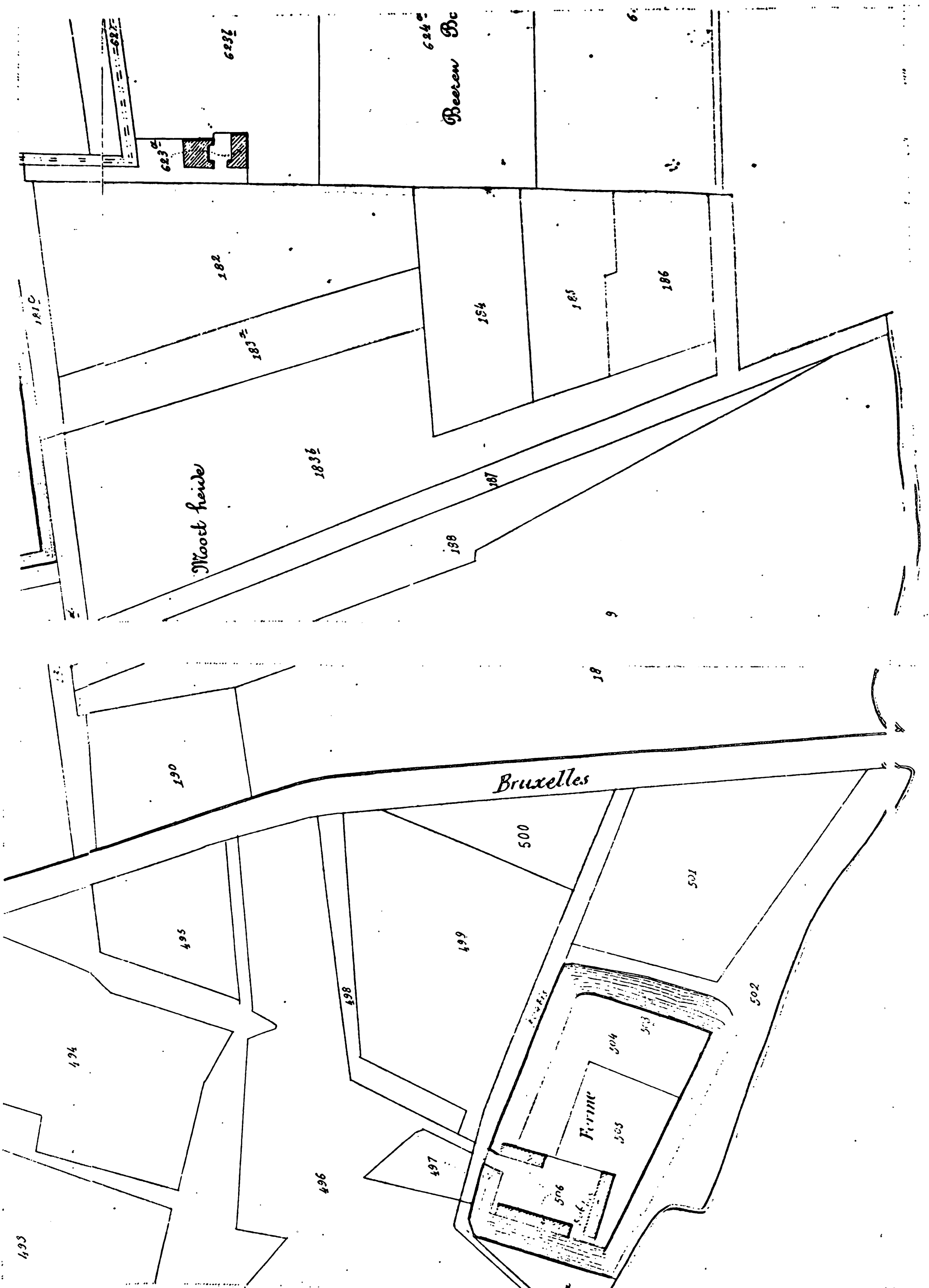
Vak III 14 bevat de latere Bruiloftstraat die ongeveer rechthoekig afzwenkt naar het zuiden vóór het goed van Delakethulle, deze laatste had in de vakken 14 en 21 de volgende gronden 458, 612, 613a, 614, 598 t.e.m. 601, 604a, 606, 607, 610, 611 met een totale oppervlakte van 743,90 are.

Maximiliaan Van Aelbroeck, Raadsheer te Gent bezat hier :

613b, 616, 617, 618, 620, 621, 635a, (949,90 are).

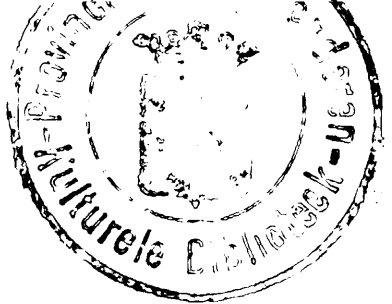
Tenslotte bezat Joanna Ludovica Casier, Gent, nr. 625 (42,30 are).

Het deel III van het kadastraal plan dat wij hier afsluiten, grenst oostwaarts aan deel IV dat het bijna uitsluitend landelijk deel van Gentbrugge bevat, en waarmee wij in volgend nummer van ons tijdschrift beginnen.

HET NIEUWE JAAR 1983 IN ZICHT

=====

Weer loopt een jaar ten einde, een jaar van verwarring en verder voortschrijdende sociaal-ekonomische ontreddeering, een jaar waarin wij geneigd zijn ons over te geven aan zwaarmoedige overwegingen.

Niettegenstaande dat, wensën wij onze leden toch een beter 1983, veel geluk en voorspoed vol vertrouwen in de toekomst, niet omdat wij de ernst van de toestand onderschatten, maar omdat wij overtuigd zijn dat elke mens zijn persoonlijke geestelijke waarde kan opbouwen, ook in de meest ongunstige omstandigheden, mits hij maar de veerkracht opbrengt tot een verantwoord non-conformisme.

Zichzelf zijn is wel de voornaamste opdracht voor elke mens, doch dat vergt een ononderbroken verzet tegen de gestroomlijnde levenswijze die ons tallenkante voorgeschoteld wordt door ekonomische machten en massamedia. De veranderde levenswijze gaapt als een onoverbrugbare kloof tussen ons en een nabij verleden. Alles schijnt erop gericht om van de huidige generatie ontwortelden te maken in eigen natuurlijk en historisch milieu. Een massa drogredenen die beroep doen op individuele en sociale zelfzucht trekken de belangstelling af van het wezenlijke waarvan ons leven en onze maatschappij hoogdringende behoefte heeft. Daartegenover zijn wij heden getuige van een grondige geestelijke, kulturele en morele afbraak die ons volk ontmant en verminkt tot een ziellose mensenmassa, alleen bedacht op behoeftenbevrediging. Laten wij echter niet wanhopen. Vele geestelijke krachten sluimeren nog in ons volk, voor het ogenblik zijn zij overstemd door een, naar wij hopen, tijdelijke verdwazing.

De hefbomen tot een ommezwaai zijn er, doch degenen die ze moeten hanteren zijn nog niet naar voren getreden.

Zou het vermetel zijn te veronderstellen dat onze heemkundige belangstelling een, zij het eenvoudig en klein, middel is om ons volk een deeltje van zijn zelfbewustzijn te laten terugvinden ?

Bij het einde van 1982 wensën wij tevens even een ogenblik stil te staan bij onze overleden leden. In ons jaarboek van 1977 drukten wij een lijst af van tweeëntwintig overleden. Sedertdien ontvielen ons volgende leden :

Dhr. August Bockstaele	(Gentbrugge)
Dhr. Benjamin Claus	(Gentbrugge)
Dhr. Jean Coolsaet	(Gentbrugge)
Dhr. Georges De Baets	(Gentbrugge)
Dhr. E. Destanberghe	(Gentbrugge)
Dhr. C. De Wilde	(Gentbrugge)
Mej. Germaine De Wolf	(Ledeberg)
Prof. Dr. Leon Elaut	(Gent)
Dhr. Jules Gerard	(Gentbrugge)
Dhr. Firmin Hendrickx	(Gent)
Dhr. Hubert Hindrickx	(Gentbrugge)
Dhr. Pierre Herman	
Mej. Marguerite Lefèvere de Tenhove	(Gentbrugge)
Dhr. Maurice Lievens	(Gentbrugge)
Dhr. Leon Rigelle	(Gent)
Mev. Rachel Segers	(Gentbrugge)
Dhr. Roger Segers	(Mariakerke)
Dhr. Alfons Ingelaere	(Gentbrugge)
Dhr. F. Uyttendaele	(Ledeberg)
Dhr. Désiré Van den Abeele	(Ledeberg)
Dhr. Oscar Van der Stichelen	(Gentbrugge)
Dhr. Gaston Van de Sompel	(Gentbrugge)
Dhr. A. Van Laere	(Gent)
Dhr. Jozef Van Waesberghe	Bestuurslid (Gentbrugge)

Vervolg 40

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
Nadruk verboden. VAN DAMME Richard

OoO

Gentbrugge na 1795. Administratieve uitrusting, Openbare

Werken en Openbare Instellingen. (deel 5)

De Verlichting :

Een dorp dat alleen maar bestaat uit wat verspreid liggende pachthoeven, wat kastelen met hier en daar een kortwoonst kan geen doelmatige verlichting van zijn wegen inrichten. Gentbrugge kan dit evenmin. Was in de oudste straten van het dorp en hier en daar in de wijk aan de Keizerpoort een armzalig vetlampke geplaatst, als een mijlpaal op een donkeren weg, van verlichting mocht men toch niet spreken. Dat moest ten slotte de inwoners van meer bevolkte straten gaan vervelen en na lang mopperen onder elkander kwamen ze er tenslotte toch toe op de allernoodzakelijkheid lantaarnen te plaatsen in de Kerk-, Pont- en Sasstraat ; straten die, zoals we reeds zagen, waren volgebouwd of op het punt stonden het te worden.

Het gemeentebestuur zal wel op die wens zijn ingegaan vermoeden wij en wellicht werd ook elders voor betere verlichting der meest begane wegen gezorgd want in 1885 als de Raad moet uitleggen wat zoal met de gelden ener aangegane lening wordt gedaan zal hij onder andere aanvoeren dat 845,76 fr. werden uitgegeven voor lantaarnen der openbare verlichting die in verschillende straten moeten worden geplaatst. Zo heel volmaakt zal nochtans die verlichting niet geweest zijn, want reeds in 1891 zien we het College van Burgemeester en Schepenen onderhandelen met de Gascompagnie van Gent. De onderhandelingen liepen op niets uit en men sukkelde verder. In 1897 stelde de Papeteries Gantoises vóór de gemeente elektrisch te verlichten, maar om redenen die ons onbekend zijn, ging de Raad op dat voorstel niet in. Een ondervraging in de gemeenteraad van 16 juli 1897, waarom de lantaarns maar 2 dagen in de week brandden, bracht gans de kwestie weer te berde. De lantaarns branden niet, behalve de zondag en de maandag zei de betrokken schepen, omdat dit niet nodig was in de maand juli en omdat men sparen moest. Wel had het College zich reeds herhaalde malen met de vraag "electrische verlichting" beziggehouden, maar de nodige fondsen ontbraken. Men zou dus noodgedwongen met het stelsel der petroollampen verder doen, mits de verlichting in openbare aanbesteding te leggen. Dit laatste voorstel werd bijgetreden en in januari 1898 werden de inschrijvingen geopend. De ondernemer moest de beste petroleum leveren, wieken en "quinquetglazen" in de reeds geplaatste en nog te plaatsen lantaarnen ; hij moest ook zorgen voor het aansteken en uitdoven der lichten en voor de reiniging der glazen en der lantaarnen. De gemeente

van haar kant zou zich met het plaatsen der lantaarnen gelasten en met het leveren der lampen. De uren der verlichting waren natuurlijk ook aangeduid. Ten titel van inlichting geven we ze hierna ; het zijn dus de uren waarop de verlichting werd aangestoken.

	<u>Eerste helft</u>	<u>Tweede helft</u>
	<u>van de maand</u>	<u>van de maand</u>
Januari	16.30 u.	17.00 u.
Februari	17.30 u.	17.45 u.
Maart	18.15 u.	18.45 u.
April	19.00 u.	19.30 u.
Mei	19.45 u.	20.15 u.
Juni	20.45 u.	21.00 u.
Juli	21.00 u.	20.45 u.
Augustus	20.30 u.	19.45 u.
September	19.15 u.	18.15 u.
Oktober	18.00 u.	17.00 u.
November	16.45 u.	16.15 u.
December	16.30 u.	16.30 u.

Al de lantaarns moesten ten volle verlichten tot middernacht, echter de zondag en de maandag van iedere week en op de wet-tige feestdagen tot 2 u. 's morgens, behalve aan de Brugs-kens (Bassijnplaats), hoek Van Oost- en Rijke Clarenstraat, Bassijnstraat en Bassijnplaats, Dwarsstraat 42, Scheldekant 22, hoek Scheldekant en Posthoornstraat, Sasstraat 58, hoek Sasstraat en Oude Brusselse Weg, hoek Van Houtte- en Kerkstraat, Van Houttestraat 33 (standbeeld), Kerkstraat, aan de fabriek Dhaenens, aan de Café de la Chapelle, hoek der Kapelle- en Gestichtstraat, Hongerijstraat 18 (De Snoek), hoek Kerkplein en Klokstraat, Kasteel De Keyzer, hoek Kouter- en Meirestraat, zij in totaal : 21 en deze lantaarnen moesten de ganse nacht blijven branden. Daarentegen waren er 30 lantaarnen die niet moesten branden van 15 april tot 15 augustus en wel de volgende : hoek Meire- en Kouterstraat, Hongerijstraat 27 en 87, Zwarte Hond, Burvenich Oct. en Burvenich vader, Heyvaert, Van de Velde, De Bruycker, Leemstraat 14, O. De Meulenaere, een in de Zakstraat 5, Brusselse steenweg, van aan Jozef Baeyens tot Triangel, een in de Bruiloftstraat, 3 Hundelgemse steenweg, 2 Heidestraat, 2 Arsenaalstraat, een Priesterstraat, 2 Jules de St. Genoistraat, een Zwarte Heirestraat, een Keibergstraat en een aan de St. Eligiuskerk.

Het aanbod moest gedaan worden per lantaarn en per nacht en de prijs aangeven voor lantaarns met gewone lampen en een tweede voor het onderhoud met "Lampes belges". Jan De Moerloose-Van de Cotte, Kleindoklaan te Gent, was de laagste inschrijver. Hij vroeg per nacht en per lamp 7,8 cent voor verlichting met "lampes belges" en 4,7 cent voor verlichting met gewone lampen. En toch het moet zijn dat de brave man zich deerlijk had misrekend want reeds de volgende zitting op 4 april 1898 moet de Raad vernemen dat de aannemer aan het werk verzaakte. Er kon slechts een aannemer gevonden worden tegen 17 en 12 cent per nacht en per

lamp. Waarlijk een duidelijk verschil ! ... Reeds het volgende jaar verwittigde de aannemer dat hij ook het werk opgaf, terwijl de petrool al te veel in prijs was gestegen ! ... Dat ook al ! ... Intussen had in augustus van dit jaar de Raad een nieuw voorstel ontvangen uitgaande van een zekere firma Fuchs-De Decker & C°, voorstel dat waard was onderzocht te worden. De ondernemer der petroolverlichting werd uitgenodigd het werk verder te doen in afwachting dat een andere oplossing kon worden gevonden. Met enkele wijzigingen werd het voorstel aan de betrokken firma teruggestuurd en ... men hoorde er niet meer over spreken ! Zo werd het 1901 en nog steeds brandde de petroollamp op Gentbrugge. De "Compagnie Générale de Traction Electrique sur les Voies navigables" of in het Nederlands "Algemene Vereniging voor Electriche trekkraft op de bevaarbare waterlopen" kwam met een voorstel af dat werd goedgekeurd en een geldigheidstermijn voorzag van 1 januari 1902 tot 31 december 1932. Reeds maakte men aanstalten om een huisje te bouwen, bestek 1.852 fr., waarin de toestellen zouden geplaatst worden, waarmede de verlichting in de gemeente zou worden bediend, toen plots de gouverneur der provincie opmerkingen wist te maken die een vertraging voor gevolg had. Het moest zijn dat er wel degelijk iets tegen in te brengen was, want nadat de Raad tot tweemaal toe bij de Bestendige Deputatie had aangedrongen werd over dat plan niet meer gerept en werd daarentegen op 7 mei 1903 aan de heer Emiel Mertens, elektriker-werktuigkundige te Ledeberg een vergunning verleend voor de uitdeling van electriciteit op de gemeente, zowel voor drijfkracht als voor verlichting. De electriciteit werd alsdan voortgebracht door Mertens zelf in zijn werkplaats in de Magerstraat, waar hij een stoommachine van 90 PK had opgesteld. De heer Mertens moest 49 straten der gemeente bedienen en daarvan ook de verlichting verzorgen met lampen van 32 kaarsen. Zo waren er dan 160 voor gans Gentbrugge en slechts 60 daarvan brandden gans de nacht tot zonsopgang. De electriche kracht werd voortgebracht en uitgedeeld en verdeeld onder vorm van gelijkstroom 220 V. voor de verlichting en 440 V. voor de drijfkracht. Vaststellende dat men de zaak der petroleumlampen voor goed als van de baan mocht beschouwen besloot men de oude lampen en lantaarnen openbaar te verkopen en dat bracht nog 200 fr. op. Na enkele jaren besloot de Raad, steunend op een artikel in het verdrag met de heer Mertens gesloten, het bedrijf over te nemen en in regie uit te baten, maar jaren verliepen zonder dat de onderhandelingen de twee partijen dichter bij elkaar scheen te brengen. Een voorstel van een lid om onderhandelingen te openen met de stad Gent werd in overweging genomen in 1918, maar ook dat bracht de gewenste oplossing niet. Tenslotte werd de vergunning Mertens achtereenvolgens verlengd hetzij bij overdracht, bij samensmelting of naamverandering aan Mertens & C°, Centrale de Gaz et Electricité, Sociéte Générale belge de distribution électrique van Algemene Gas- en Electriciteitsmaatschappij (Gaselec) waarvan de maatschappelijke zetel is : Marktstraat 127, Brussel. Op 27 oktober werd met het gemeentebestuur een nieuwe overeenkomst aangegaan waarbij niet alleen de uitdeling der electriciteit tot in 1966 werd verzekerd, maar ook die van gas en dat was nieuw. Door de bevoegde overheid werd evenwel

een wijziging aangebracht aan de duur der electriciteitsvergunning : de vervalldag werd op 21 augustus 1936 vastgesteld, met de verplichting voor het tijdperk van 1936 tot 1966 aan een openbare aanbesteding te onderwerpen. De uitslag dezer laatste bekrachtigde de Algemene Gas- en Electriciteitsmaatschappij als vergunningshoudster en nu kon deze laatste met haar modernisering van wal steken ; wisselstroom zou de gelijkstroom vervangen ; het oude bovengrondse kabelnet zou door een ondergrondse vervangen worden ; de openbare verlichting zou herzien en merkkelijk worden uitgebreid, enz. Als spanning voor de wisselstroom werd 220 V. aangenomen voor de verlichting, doch werd op 3 x 380 V. voor de drijfkracht gebracht. Het ondergronds net bedroeg dan niet minder dan 40 km. waarop méér dan 5.000 aansluitingen van woningen waren aangebracht. De stroom wordt niet meer te Gentbrugge zelf vervaardigd, maar afgenomen onder een spanning van 12.000 V. op de voedingskabels der Centrale van Langerbrugge en op lage spanning gebracht in 5 omvormingsstations die te samen een kracht van 1.650 PK ter beschikking van hun klanten stellen. Het aantal lampen die de openbare verlichting verzekeren, bedroeg in 1940 méér dan 550 stuks, waarvan de lichtsterkte is begrepen tussn de 40 en 200 W.

De electriciteitstarieven zijn verschillend al naar gelang de levering geschiedt op hoge of lage spanning en ook volgens de bestemming en het gebruik. Zo zijn bijzondere tarieven voor verlichting van uitstallingen en lichtreclamen, voor levering met maximumtellers voor gemengd gebruik van licht en kleine drijfkracht, met dubbel of driedubbel tariefteller met leveringscontracten en huishoudelijk verbruik. De burelen der maatschappij waren gevestigd voor wat Gentbrugge aangaat in de vroegere Magerstraat 99.

Wat stonden we ver van onze walmende, zwart-rokende oliepitjes, ver van onze goede, oude "lampes belges", waaraan ik nog zo gaarne terugdenk ! En wat zou dat in de toekomst nog verbeteren !

Nota's :

1870 : Frans Pelfrene, smid in de Kerkstraat 39 ; op 25 september ontvangt hij voor het plaatsen van 4 lantaarns aan 6,25 fr. het stuk de som van 25,80 fr. Een lantaarn geplaatst op een stijl met bouten en plakken 10,60 fr. Voor een ladder, twee stukken aangezet 2,90 fr. Zes dozen solferstekken kostten 0,42 fr. te zamen ; een zeemlap 0,50 fr. betaald aan Louis Aelterman.

1875 : Een quinquet kost voor de openbare verlichting volgens een mandaat de som van 4,50 fr.

1877 : Voor het leveren van Petrool aan Van Bever 0,60 fr. de liter. Wieken 0,10 fr.

1880 : Op de Kleine Dries (nu Heldenplein) was er slechts één petroollantaarn op de hoek van het kasteel De Keyzer, later Morel de Westgaever. Voor het aansteken van de lantaarnen : 85 keren gedurende de eerste trimester aan 0,70 fr. per lantaarn ; 59,40 fr.

Op 27 maart voor reparatie van een ladder voor de lantaarnaansteker, werk 7 uur en kosten 2,50 fr., betaald aan Frans Baert, schrijnwerker.

- 1890 : Lantaarns geplaatst aan de café De Snoek, aan "De Zwarte Hond", aan het kasteel De Keyzer, aan de "Garde Civique", Den Dries, Rodsen Heirweg, Brusselse steenweg en Pontstraat.
- 1891 : Jan Verheiden ontvangt voor het aansteken van een lantaarn op De Dries, gedurende 28 weken de som van 21 fr., onder burgemeester Ch. De Guchteneëre.
- 1898 : De algemene verlichting (straatlantaarns) kost de som van 5.499,64 fr. voor aansteken, onderhoud, petroleum, wieken en glazen.
- 1900 : Voor de openbare verlichting zijn er in gans de gemeente : 123 lantaarn, 51 lampes-belges en 72 ordinaire lampen.

wordt vervolgd

LIJST DER INWONERS DIE EEN BEROEP UITOEFENEN

TE GENTBRUGGE TEN JARE 1900

Deel II.

HEIDESTRAAT.

- 17 - Laperre, wed., herberg
- 37 - De Saerne C., herberg
- 10 - Van der Beken P., herberg

HOFSTRAAT. (Vijverhof)

- 5 - Braems J., kolenkoopman
- 13 - Piens S., herberg

HOSPICIESTRAAT (GESTICHTSTRAAT). (Kliniekstraat)

- 1 - Vermeulen I., herberg - In de Hoop van Vrede
- 5 - Herman J., winkelier "In het Kloefken"
- 9 - De Mol P., schilder
- 11 - Van den Hove C., kleermaker
- 15 - Van Laeken A., bloemist
- 19 - Veeckmans F., wed., bijzondere
- 21 - Antoine G., mekaniekmaker
- 23 - Lampaert E., drukker
- 25 - Hebbe P., timmerman
- 27 - Hosten Charlotte, juffer, bijzondere
- 29 - Sint Jozefgesticht
De Rop M., overste
- 53 - Margalet G., ajusteerder
- 55 - Kokelaere F., bierhandel
- 75-1 Maertens E., bloemist
- 2 - Braeckman C., herberg
- 16 - Vandewinckel E., borstelmaker
- 20 - Devuyst A., varkensslachter
- 22 - Villers A., schaliedekker
- 32 - Lachaert Frans, kruidenier
- 50 - School Sint Jozef
- 78 - Van de Putte V., aannemer
- 80 - Van de Putte, aannemer
- 88 - Esquier P., leraar bij het Conservatorium
- 92 - Campens en Cie, lijstenfabriek later Jules Spruyte
- 94 - De Lanoo Frans, schrijnwerker

HUNDELGEMSE STEENWEG.

- 5 - De Noyette J. bloemist
- 6 - De la Ruye L., bloemist
- 7 - Vercautere W. en Cie, bloemist
- 9 - Leeman L., herberg
- 10 - Van Coppenolle L., bloemist
- 12 - Lampens P., herberg
- 16 - Haerens, wed., winkelierster
- 17 - Buys F., herberg
- 18 - Thomas R., herberg
- 19 - De Pelsemacker L., koopman
- 20 - Everaert A., smid

- 21-3 Velghe E., handelaar
- 21-4 Loveling G., bloemist
- 21-5 Snoeck A., bloemist
- 21-6 Maenhout G., bloemist
- 21-7 Snoeck A., bloemist
- 22 - Verstuyft A., winkelier
- 22-9 Vermeere A., vleeshandel
- 37 - Keukeleire, wed., winkelierster
- 51 - Van den Bossche A., herberg
- 53 - Van de Winckel P., borstelmaker
- 52 - De Loore K., bloemist
- 53 - Wyckaert J., bloemist
- 54 - Lingier H., bloemist
- 55 - De Paepe L., herberg

KAPELLESTRAAT. (Twee kapellenstraat)

- 9 - Buysse, wed., herbergierster
- 25 - Vande Putte K., herberg
- 29 - Vander Cruyssen L., suikerbakker
- 35 - Van Trappen E., sigaren
- 39 - Braecke A., ondernemer
- 41 - De Meyer A., pianomaker
- 43 - Rosseeuw, smid
- 51 - De Keukelaere P., herberg
- 53 - Vande Winckel P., borstelmaker
- 69 - Coolens E., herberg
- 73 - Parisis J., spekslachter
- 75 - Bracke P., velo- en naaimachinemaker
- 79 - De Vogelaere J., herberg
- 87 - Bogaert S., winkelier
- 97 - Eeckhaute L., behanger
- 101 - Famechon J., moden
- 101-2 Alleene P., herberg
- 103 - Daemens, wed., bijzondere
- 8 bis Nèyt Augustinus, schoenmaker
- 8-1 Van Tomme A., vleeshouwer
- 8-4 Billen E., vishandel
- 10 - Vandeputte, wed., herberg

KASTEELSTRAAT. (Braemkasteelstraat)

- 1 - Dauwe K., landbouwer
- 3 - Groverman R., advokaat
- 5 - Bogie J., hovenier
- 11 - Casier A., eigenaar
- 13 - Van Oostende August, landbouwer
- 15 - De Nul Evarist, landbouwer
- 4 - Spaey E., advokaat
- 6 - Hoste L., landbouwer
- 8 - Groverman, wed., eigenares
- 12 - Elaut Gustaaf, landbouwer
- Elaut P., landbouwer
- 14 - de la Kethulle de Ryhove, eigenaar
- 16 - de Potter de ten Broeck G., bureeloverste
- 18 - Van Hoorde L., landbouwer - Hof Vien Waeytens - Elaut

KERKPLEIN (Gentbruggeplein)

- 1-3 Dekeukelaere Jozef, broodbakker-kruidenier
- 7 - Depoorter L., vleeshouwer
- 9 - Teurekens A., koster
Teurekens, huisvrouw-ellegoederen
- 11 - Van Hulle E., onderpastoor
- 13 - Devogelaere L., kruidenier
- 15 - Van Maldegem Jozef; vleeshouwer
De Bruycker Camiel, politieagent
- 17 - Bosschem S., herberg - "In den Hert"
- 17-1 Kerk.

KERKSTRAAT.

- 5 - Kimpe K., wed., winkelierster
- 7 - Verloove Isidoor, winkelier
- 9 - Eggerick Karel, winkelier
- 11 - Kraeye Jan, herberg
- 13 - De Wilde Felix, herberg "In het Zwaantje"
- 17 - Vandeputte L., herberg "In de Karpel"
- 19 - Gemeentelijke meisjesschool
- 21 - Vandercruyssen E., bloemist
Vandercruyssen O., bloemist
- 23 - Verryser H., herberg
- 25 - Rombaut A., verver
- 27 - Block Maria, vroedvrouw
- 29 - Terryn F., behanger
- 31 - Veeckman M., herberg
- 35 - Pluim G., herberg
- 37 - Tjampens G., timmerman
- 39 - Van Hoorde E., herberg
- 41 - Van Loo, encadreur
- 51 - Poelman O., winkelier
- 55 - Block A., herberg
- 57 - Gemeentehuis
- 57bis Gemeentelijke Jongensschool
Cornelis K., hoofdonderwijzer
- 59 - Vincke, herberg
- 61 - De Rocker L., meubelmaker
Focroulle, winkelier
- 63 - Van Hamme J., herberg
- 67 - Claeys E., broodbakker
- 69 - Van Daele E., zaadhandel
- 71 - L'eglise T., herberg
- 73 - Criel C., ijzertrekker
- 75 - Vervalcke A., kolenkoopman
- 77 - De Vos R., ellegoederen
- 81 - Formesin L., herberg
- 85 - Neyt E., timmerman
- 87 - Deletter M., herberg
- 89 - Deregge F., winkelier
- 91 - Dambruyne J., herberg
- 95 - Cordiels J., winkelier
- 97 - De Vogelaere P., herberg
- 99 - Colle C., kuiper
- 101 - Heyse K., herberg
- 109 - Van Oostende E., gemeentesecretaris
- 111 - Bonne E., gemeenteraadslid

- 113 - Barbe Jules, merceries (garen- en breiwinkel)
- 121 - Pernot G., brouwer
- 125 - Daems L., herberg
- 127 - De Clercq Leon, bijzondere
- 131 - De Vos, graveerder
- 147 - Hellebuyck J., herberg
- 149 - Sleewaegen D., winkel, metser
- 151 - Verloove L., winkel-ondernemer
- 153 - De Rudder F., herberg
- 155 - De Meyer, wed., tabak en cigaren
- 157 - Bracke A., smid
- 159 - Van Huffel, wed., herberg
- 171 - Cap H., onderpastoor
- 173 - Vervust S., wijnen en likeuren
- 175 - Vercruyssen B., aannemer
- 181 - Van Houtte F., tabak en cigaren
- 183 - Terryn A., barbier
- 187 - Vandenheden U., vleeshandelaar
- 189 - Colpaert P., timmerman
- 199 - Dhaese P., hovenier
- 203 - Decuyper A., herberg
- 205 - Gerryn, winkelierster
- 207 - Derycke B., winkelier
- 209 - Martien L., winkelier
- 209-1 Ysabie L., schilder
- 211 - De Moerloose G., wed., winkel
- 2 - De Buysscher Ivo, grafmaker
- 4 - Van Seymortier A., herberg "De Garde Civique"
- 10 - Baeten E., smid
- 16 - Van Theemsche E., timmerman
- 18 - Van Hoorde A., timmerman
- 22 - Van Hoorde Jozef, hovenier
- 24 - Van Heule L., landbouwer - later Minaert
- 26 - Lekens Frans, voerman
- 26-1 Van Bockstaele C., herberg
- 26-7 Salles E., loodgieter
- 26-13 Van den Abeele V., bloemist
- 26-15 Beeckaert T., onderwijzer
- 28 - Block Edmond, burgemeester
- 28bis Block Edmond, velplotterij, fabriek
- 36 - De Vos R., timmerman
- 38 - Naamloze Maatschappij Union des Teintureries -
blauwververij
- 38bis Naamloze Maatschappij Tissage de Gentbrugge, fabriek
- 40 - Coene F., firma bloemisterij
Coene A., bloemist
De Guchteneëre Karel, wed., bijzondere
- 42 - Tertzweil L., bestuurder
Tertzweil L., en Puntfabriek
- 44 - Desmet V., tabak en cigaren
Van Trappen J., bediende
- 48bis Rinskopf N., blinkfabrikant, fabriek
- 52 - Van Oostende G., bloemist
- 106 - Dewitte F., herberg "A l'Aigle"
- 108 - Seys F., wed., vleeshouwer
- 110 - Vanderhaeghen J., schilder
- 112 - Perdaens A., herberg

- 116 - Marchal J., herbergier
- 120 - Colle E., fabriekbestuurder
- 122 - Fabriek D'Haenens
- 128 - Coolens B., herberg
- 136 - Criel D., kruidenier
- 138 - Vandeputte E., aannemer
- 148 - Torens G., winkelier
- 150 - De Mol E., herberg
- 154 - Tyncke F., kuiper
- 156 - Derressauw E., kruidenier
- 157 - Verniers J., bakker
- 160 - Baert F., timmerman
- 162 - Van Houtte, horlogemaker
- 164 - Priem A., schoenmaker
- 166 - Blancquaert A., slotenmaker
- 168 - Dauwe F., wed., broodbakker
- 172 - Verbeeck S., jufr., merceries (garen- en bandwinkel)
- 174 - Naessens J., schippersloods
- 176 - Servaes E., herbergier
- 178 - Broeckaert A., herberg
- 178-1 Leslie H., ellegoederen
- 178-2 De Smet T., herbergier
- 178-3 Van Steenkiste H., ellegoederen
- 178-4 Beyaert J., herbergier
- 180 - Maertens A., bloemist
- 194 - Dekuisscher G., kolenhandelaar
- 198 - Vandriessche Th., vleeshouwer
- 202 - Verspeurt E., herberg

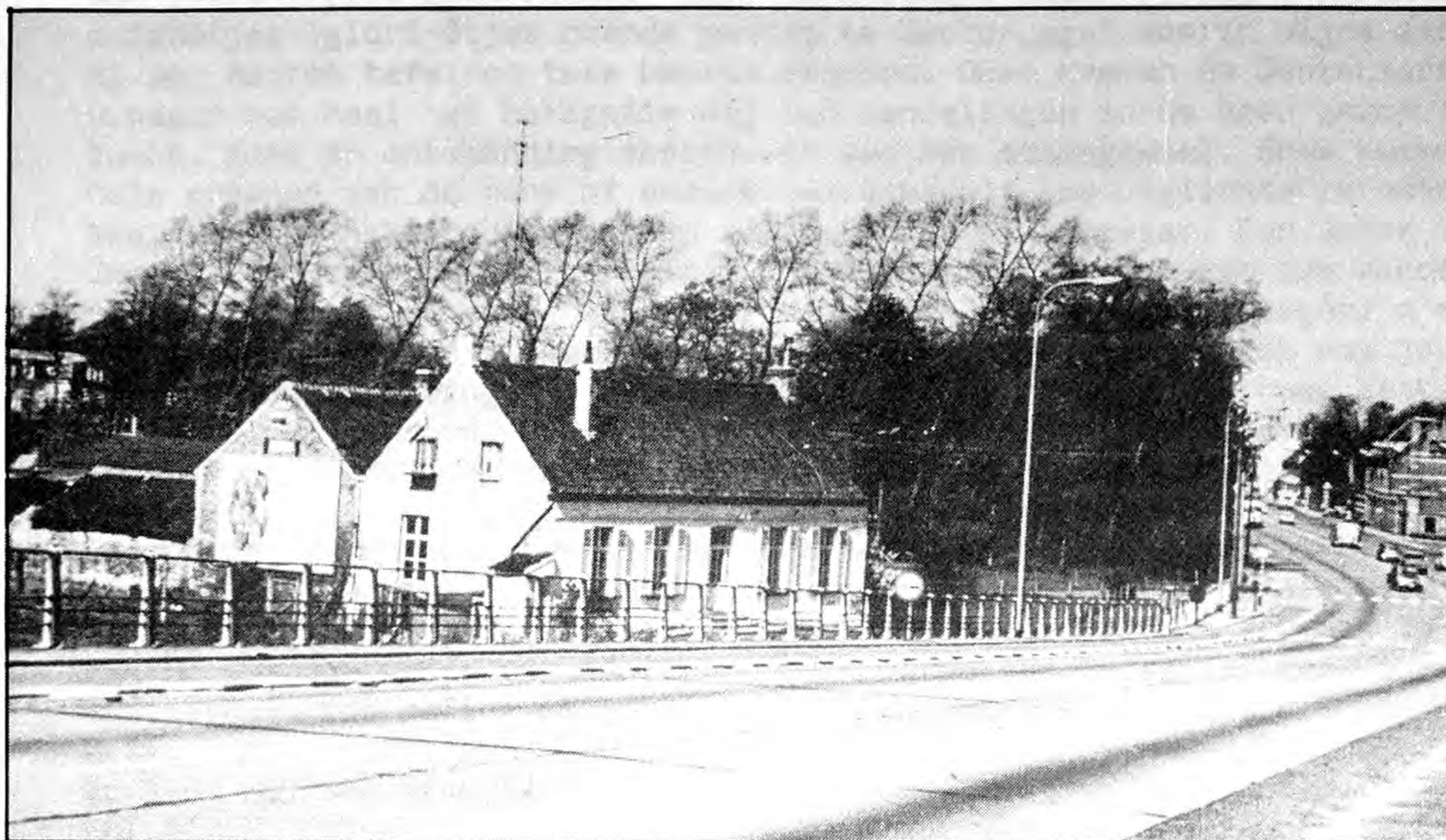
KEYBERGSTRAAT. (Keyberg)

- 1 - Van Pottelsberghe de la Potterie M., pastoor
- 3 - Van Damme V., rentenier

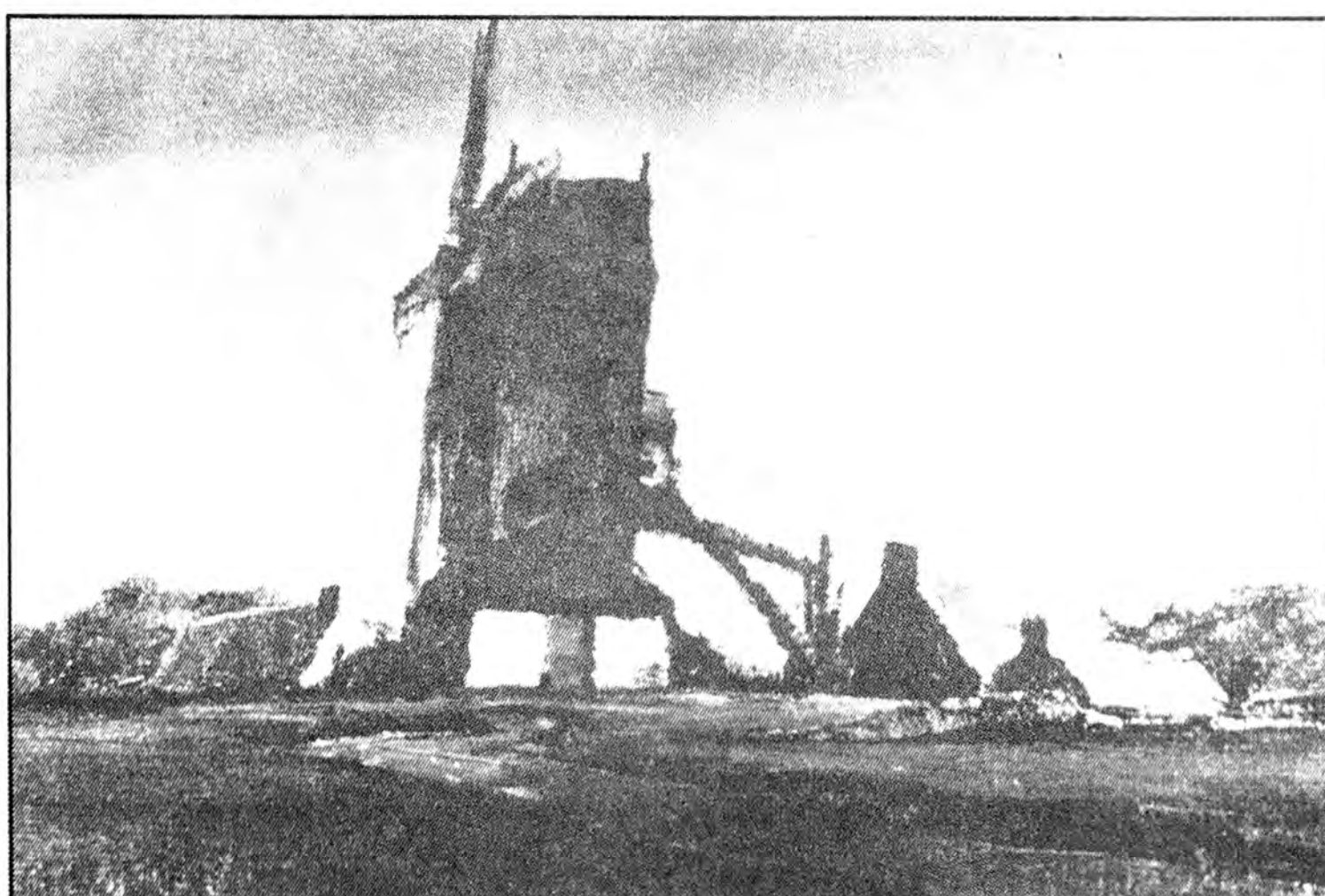
KLOKSTRAAT.

- 1 - Thienpont H., vleeshouwer
- 13 - Mortier, jufr., winkelierster
- 19 - Van Welkenhuyze L., bakker
- 21 - Van Elders C., hovenier
- 29 - Arendt K., fabriekbestuurder (Papierfabriek)
- 4 - Vande Putte A., herbergier
- 12 - Verbanck Adolf, kolenkoopman
- 32 - Ceulebroeck A., fabriekbestuurder (Spinnerij
De Staercke, Ledeberg)
- 56 - Joliet F., kruidenier

wordt vervolgd

Hier stond de windmolen van weduwe De Munter. Het molenhuis hier naast de Naeyersdreef werd afgebroken voor de oprit van de E3 op de Brusselse steenweg te Gentbrugge. De molen was reeds in 1904 afgebroken.
Foto uit het archief van Gerard Waeytens.

De windmolen van de weduwe De Munter met het molenhuis naar een schilderij van Piet Lippens in 1890 naast de Naeyersdreef te Gentbrugge.
Archief Gerard Waeytens.

ONZE LUSTHOVEN UIT DE OUDE TIJD.

Het waren grote boerenherbergen langs de oude wegen in Vlaanderen met een uitgestrekte open ruimte, waar de omringde hagen versierd waren met prieeltjes (glori-êtjes noemde men ze te Gentbrugge) waarin bijna overal een houten tafel en twee banken stonden. Daar kwamen de Gentenaars vreger met heel het huisgezin bij hun wandelingen in de open gezonde lucht, rust en ontspanning zoeken ver van het stadsgewoel. Soms kwamen hele groepen van de eene of andere maatschappij per vigilante er naar toe, met een akkoordddionnist op de bok neven de koetsier. Een echte Gentenaar droeg dan een strooien hoed en had een fijn zwart dun wandelstokje bij zich met een zilver krukje, n'en echte wiskesvlieger, n'en lochte Gentenaar en zingen dat ze konden. In de lusthoven kon het jonge volk dansen en springen want gewoonlijk gaf er een fanfare haar beste deuntjes ten gehoor. De kinderen vonden er schommels en paardemolekens of konden eens op de ezelkens een tournee een end in het veld meemaken.

De ouders konden ondertussen zich vergasten op een lekkere masteluin boterham met echte goeie boerenhesp tegen de prijs van 0,40 ct. bier en al inbegrepen. In de lusthoven langs het water gelegen kon men tegen de geringe prijs van één frank zich vergasten op een lekkere portie geroosterde paling of gebakken blieken naar de specialiteit van het huis.

In 1830 had men slechts 5 lusthoven (guinguetten) in het Gentse.

HET STROP, de oudste aan de Schelde gelegen, was de rendez-vous der welstellende burgers. -**HET SNEPKEN** aan de boord van de Leie.

HET MOTJE, op Rooigem de geliefkoosde bijeenkomst der Gentse jeugd, waar het alle zondagen bal was met verlichting van het hof.

HET PATIJNTJE, aan de Leie en **HET PANHUIS** buiten de Dampoort, aan de Schelde tegenover de Gentbrugse Kouteroever. In dit

lusthof kon men bekomen ; waterzooi, matelote, paling, hesp en zelfs wildgebraad, tegen een voor die tijd zeer redelijke prijs. -In 1842, dus honderd veertig jaar geleden, was het getal tot 20 geklommen, te weten : **HET PALINGSHUIS**, zijn naam gaf aan de Palingshuizen en de **CHAMPS ELYSEES**, aan de Elyseesevelden straat. Men heeft destijds beide straatnamen veranderd. Dit is noch min noch meer dan een aanslag op ons folkloristisch erfdeel en zo veel te meer te betreuren daar heden de FOLKLORE en de HEEMKUNDE als een nieuwe tak der wetenschap worden beschouwd.

Verder hadden wij **DEN HULSTENBOOM** op de Brugse steenweg;

DE AFSPANNING in de Meersstraat, later **AU PAVILLON DE LA LYS : DE ZWAAN** op Rooigem, den **ALLEE-VERTE** (olievir, zegde men) in de Groendreef :

DEN JAGER, buiten de Brugse poort; **DEN KARPEL** in de Kerkstraat te Gentbrugge. **DEN KUYEL** en **DEN ENGELSCHEN HOF** aan de Sassepoort; en **DEN HERT**, aan de Kortrijkse poort.

Buiten de stad, had men de niet minder gekende en zeer druk bezochte; **DEN HAZEWIND**, neven de windmolen van Pourçeau, het was een oude molen, meteen herberg, afspanning en lusthof van **SOEPE RAES** (Sopraes) waar de Gentenaars op de ezelkens gingen rijden. Toen de vogue wat verminderde; de mensen houden van een veranderingen, kwam te Gentbrugge in den BOSCH boer Janssens op met uitsteekberd **IN DE GROENE BOOMGAARD** die van dan af de kalandieze van Soepe Raes overnam. Te Ledeberg had men nog **DEN PANTALON**.

Toch moet gezegd worden dat de meeste Gentenaren naar Gentbrugge kwamen; het was dan nog een echt boerendorp met 22 kastelen en een dertigtal hofsteden. **DE WARANDE** op den achterdries, **HET BOLDERSHOF** in de Beukennootjesdreef bij de blinde Mestdagh, **DE DRIJ SNOEKSKENS** in het dorp aan het begin van de Snoekstraat, later genaamd Koningin Astridstraat en nu met de fuzie Sint Simonstraat (hoe alles kan draaien en keren met de tijd). Verder had men op Gentbrugge op de wijk Arsenaal **DE BRUILOFT** een

cabaret aan het kapelleken van sinte Leu in de nu genaamde Bruiloftstraat aan de Brusselse Steenweg einde van de bedevaart der Gentenaren komende van O.L. Vrouwe van Halle.

Te Mariakerke had men **DEN GROENEN STAAK** (Het Staakske).

Rond de jaren 1860 waren al enige van deze lusthoven verdwenen en door nieuwe vervangen. Zo had men **LE CHEVALIER** in de Groendreef, **HET MAAGDEKEN** daar rechtover; **DE VLEURMUIS** aan de Henleykaai en **AU PAVILLON DE LA LYS** Afsneekaai en **HET MAAGDEKEN** aan de Dampoort.

Voor een veertigtal (1940) jaren bestonden nog in de stad Gent :

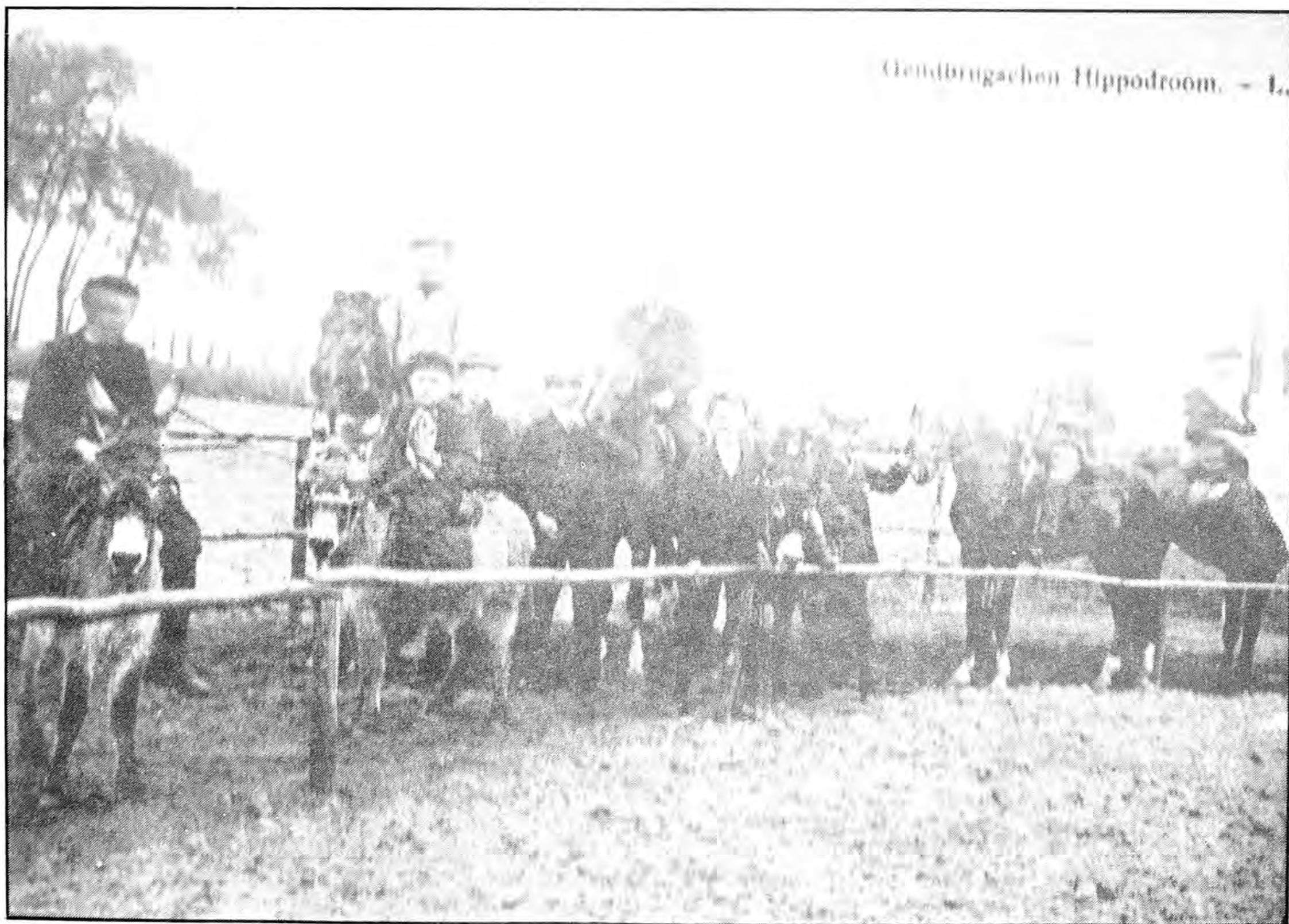
DE LUSTHOF, **DEN HAZEWIND**, **HET PATIJNTJE**,

Buiten de stad : **DEN DERBY**, **DEN BOUVIER**, **DEN ANKER**, Maaltebrugge en de **DRIJ KONINGEN** te St. Denijs-Westrem;

BOER JANSSENS in de **GROENE BOOGAARD**, de **PICK NICK** aan het Heldenplein te Gentbrugge; Het **HEILIG HUIZEKEN** te Drongen : **HET STAAKSKEN** te Mariakerke en de **NENUPHAR** te Afsnee tenware er ondertussentijd nog enkele verdwenen en andere bijgekomen zijn.

Gerard Waeytens.

(1) Matelote is een visschotel met pikante wijnsaus zeer goed gekend in het Gentse.

De Groene Boogaerd bij Boer Janssens in de Bosstraat te Gentbrugge. (1920)

SPREEKWOORDEN EN ZEGSWIJZEN AFKOMSTIG
VAN OUDE GEBRUIKEN EN VOLKSZEDEN.

door Alfons De Cock, volkskundige geboren te Herdersem in 1850.

Deel 4.

VRIJEN EN TROUWEN - KINDEREN EN BEGRAVEN :

1. De deur staat op de klink : deze uitdrukking is ontleend aan het vroegere gebruik om 's zondagsavonds de deur op de klink te zetten (dus niet vast te maken), indien het meisje de vrijer verkeer toestond en hem toegang tot het huis vergunde.
2. In 't huwelijksbootje stappen : komt voort van een oud Hollands gebruik, bruid en bruidegom werden in een versierd bootje met een kroontje aan de mast ofwel in een tentschuitje, dat geheel met groen omvlochten was, naar de kerk gevaren.

Als de bruid is in de schuit,
Dan zijn de mooie praatjes uit.

3. Bakermat : was een langwerpige, lage mand, ook wel een houten bak, die voor het vuur staande, tot zitplaats diende van de baker, wanneer deze het op haar schoot liggend kind verzorgde. De bakermat was meestal een uit tenen gevlochten mandwerk, van achteren en aan de linkerzijde met een ruggescherp zo hoog, dat de baker en kind voor tocht en vuurgloed beveiligd waren.
4. Tranen met tuiten schreien : doelt op een overdreven rouwmisbaar; vroeger vooral vanwege "huilebalken", d.i. van gehuurde schreiers of schreisters bij begrafenissen. Ook gebruikt bij het buitensporig wenen van kinderen. Er zijn er die beweren dat dit gezegde voortkomt van een oud Israelitisch gebruik. Bij hun lijkplechtigheden had men gehuurde klaagvrouwen, wier tranen in langwerpige flesjes of kannetjes, "tuiten" genaamd, werden opgevangen. Deze tuiten werden dan, tot aandenken van de dode, bewaard, of bij de lijkbuis in 't graf gezet.

AMBACHT, BEDRIJF, NERING :

1. Een goede vrouw moet vijf werken gelijk kunnen doen : spinnen en wiegen, klappen en liegen en het huis gade slaan.
2. Een vrouw die een pond gareh spint en een koe die een pond boter geeft, zijn goede.
3. Op Schursenwoensdag schurst men de rokken en de klokken : Schursenwoensdag is de woensdag van de Goede Week, dan worden de klokken "geschort" en van die dag af tot half september werden ook 's avonds de rokken (spinrokken) niet meer te voorschijn gehaald.
4. Op zijn elf-en-dertigste : men meent dat deze uitdrukking ontleend is aan de langzame wijze waarop de Staten van Friesland, bestaande uit de afgevaardigden van 11 steden en 30 grietenijen (onderdeel van een gouw) beraadslaagden.
5. Iets op de keper beschouwen : de wever verstaat onder de "keper" de kettingschering met de inslag. Wanneer men nu de graad van fijnheid van een weefsel, bijv. van laken, onderzoeken wil, drukt men het wollige, waarmee de grond van 't weefsel bedekt is,

tegen de draad in, een weinig terug en van hetgeen bloot ligt, zegt men : dat is een fijne of een grove keper. Beziat men derhalve eer. weefsel tot op de keper dan wordt dit zeer nauwkeurig gedaan.

ANDERE GEBRUIKEN, ZEDEN EN TOESTANDEN :

1. Ga met de knikkers spelen : vele, vele jaren her, durfde geen jongeling een herberg binnengaan, eer hij geloot had voor de militie. Elke deftige herbergier had op zijn schenktafel een glas met knikkers te zijner beschikking. Waagde het een jonge gast, al was hij ook 17 à 18 jaar oud, drank te komen vragen, zo stak de baas hem dadelijk enige knikkers in de hand en stuurde hem dan, met bovenstaand compliment, de deur uit.
2. Op rozen gaan : bij de oude Romeinen diende de roos, als zinnebeeld der vreugde, om er de hoofden der disgenoten mede te versieren en er de vloer mede te bestrooien. Dit laatste geschiedde nog in de middeleeuwen, ja, men sliep soms letterlijk op rozenbedden.
3. Alle wegen leiden naar Rome : zou voortkomen uit de tijd, toen er werkelijk geen andere wegen bestonden dan de grote, door de Romeinen aangelegde heirbanen, die Rome tot uitgangspunt hadden en vandaar naar de landen der overwonnen volkeren liepen.
4. Klaploper : eigenlijk een melaatse, die door zijn klepperende klap zijn nadering aankondigt en zijn onderhoud vindt in bedelarij of in een liefdadige instelling; vandaar de huidige betekenis : een onbeschaamde, die op iemands kosten leeft; een tafelschuimer.

OUDE MUNTEN, MATEN EN GEWICHTEN :

1. Kroon : de gouden en zilveren munten, die men kronen noemde en waarop een kroon stond afgebeeld, boden een grote verscheidenheid aan. In de eerste jaren der regering van Keizer Karel bestonden hier Vlaamse kronen van 3 fr.; de Hollandse Statenkronen (in 1577) deden 2 fr.; vandaar dat men de in 1681 in omloop gekomen tweeguldenstukken ook kronen noemde.

Een volgend spotrijmpje op de baardscheerders te Gent :

Naart, Naart,
Scheert mijnen baard,
Scheert hem schone,
Voor een krone,
Scheert hem net,
Voor een plaket,
Scheert hem rond,
Voor ne verkensstront!

2. Achtentwintig : de achtentwintiger, ook goudgulden, zeldzamer zilveren florijn en klopnuts genoemd, was een zilveren munt, ter waarde van 28 stuivers. In 1846 werd ze buiten omloop gesteld.
3. Kromstaartbier : de kromstaart was een kleine, zilveren munt, ter waarde van 2 groot (een groot had de waarde van een halve stuiver) en werd aldus genoemd omdat er een leeuw op voorkwam met een naar binnen krullende staart. Hier is de betekenis : een soort van gering of dun bier uit Groningen.

4. Botje bij botje leggen : botje is een zilveren muntstukje, meer al ter waarde van een groot of halve stuiver, doch niet zelden verschillend volgens het gewest. Werde aldus geheten; omdat de voorzijde een zittende leeuw vertoonde, wiens kop bedekt was met een gesloten helmkap, enigszins gelijkende op een botte = een houten vat, drank inhoudende voor de dagelijkse behoeften van 7 man (scheepsterm).
5. Het stinkt zeven roeden in de wind : roede, voet, duim en vadem waren eertijds de algemeen gebruikte lengtematen, die thans soms nog in de volksmond gehoord worden. Onze boeren, timmerlieden en houtkopers kenden om zo te zeggen geen andere benamingen. De oude roede (roei) verschilde in lengte, volgens het land en de streek, van 3,84 m. (Brugge), 3,85 m. (Gent en Land van Waas) tot 5,78 m. (Dendermonde) en 5,86 m. (Halle). Te Aalst en Geeraardsbergen is ze 4,54 m. Te Kortrijk onderscheidt men de grote roede (5,95 m.) en de kleine roede (2,97 m.).
6. De honderdste dag, honderd stenen van 't gemet : in 't land van Aalst en 't Land van Waas is de steen de gewichtseenheid (van 6 pond) bij de handel in afgewerkt vlas, wat ook het geval was te Antwerpen en de oostwaarts gelegen dorpen, waar evenwel de steen op 8 pond wordt berekend en tevens als gewichtseenheid geldt bij de handel in roetkaarsen en vet.

Hier zijn we aan het einde gekomen van hetgeen A. De Cock ons wist te vertellen over oude spreekwoorden en zegswijzen.

VOLKSWIJSHEID

Wieveel verstand wil krijgen, moet luisteren, zien en zwijgen.

Ontelbare gemeenheden worden verrechtvaardigd door het nogal vaak gebruikte gezegde: "Doe ik het niet, een ander doet het dan" Aan de gevolgen hecht men geen waarde.

De Les van de Uil

Een uil, zeer wijs,
 maar stram en grijs,
 (want hij word oud)
 verbleef in het woud
 Hoe meer hij zag
 bij nacht en dag
 hoe min hij zei
 doch horkte hij
 Warum zou'n Wij
 niet doen als hij?

Zoek in het verleden al het schoone en edele en schep
 daaruit uw toekomst.

Paul Krüger (1825-1904).

De tabbaarden der advokaten zijn gevoerd met de koppigheid
 der partijen. oud Hollands spreekwoord.

KADASTRAAL PLAN VAN POPP.

Het vierde blad van het kadastraal plan volgens Popp bevat het zuidoostelijk deel van Gentbrugge. Wanneer wij de vakken IV 1 en 2 beschouwen merken we dat ze in twee delen gescheiden worden door de "Grietgracht" die ongeveer van west naar oost loopt. Ten noorden van de Grietgracht loopt heden, dicht bij de bovenrand van de vakken, de E3 die de Krekelstraat kruist en verder in vak IV 3 door een berm de bosstraat doorsnijdt. Tussen Krekelstraat en Bosstraat loopt heden de Emiel van Swedenlaan. In de vakken IV 3 en 4 ziet men gronden van de gemeente Heusden. Deze gronden werden na de rechtstrekking van de Scheldebocht bij Gentbrugge ingelijfd. De schelde die in vak IV 3 dicht bij de Bosstraat loopt is heden ten dage nauwelijks te herkennen.

Ten noorden van de Grietgracht in de vakken IV 1 en 2 liggen de volgende percelen :

- 188 : Louis Lauwick-Haemelinck uit Gent (116,90 are)
- 187, 186, 185, 187 bis en 184 : Augustus Carolus Limmander-Haemelinck (532,70 are)
- 183 : Philippus Haemelinck-Odeman, Gent (78,01 are)
- 182 : Wwe Vindevogel, Gent (44,10 are)
- 181 : Berbard Francis Jos Haemelinck, Gent (131,40 are)
- 180, 179, 178 : Adrianus Francis Clays, Gent (121,00 are)
- 170, 171, 172, 173 : Lod. Jan Blommaert-Dufour, Gent (532,00 are)
- 170 bis : J. Bapt. Minne-Verstraeten, Gent (13,10 are)

Ten zuiden van de Grietgracht :

- 463, 467, 469 : Marie Thérèse Asteria Dethiennes, Gent (389,00 are)
- 464 : Francis Jos. Michel Dethiennes, graaf, Rumbeke (106,70 are)
- 465 : 468 : Wwe Sophia Standaert-Lybaert, Zelzate (95,90 are)
- 471 : Emmanuel Delakethulle, Gent (13,20 are)
- 472, 473 : Maxim Vanaelbroeck, Raadsheer bij het Hof van Appel te Gent (99,40 are)
- 474 : Ferd. Marie Lefevere de Tenhove, Gent (135,50 are)
- 475, 478 : Balthasar Marie Ghislain Borluut-d'Hoogstraete, Gent (244,20 are)

Bij IV-2 sluit oostwaarts het vak 3 aan en verder 4 en een deel van 5. Op die vakken ligt de Schelde als een grens met de gemeente Heusden. Op van IV-3 liggen ten noorden van de Grietgracht en ten westen van de Bosstraat :

- 166, 167, 168, 169 : Louis Lauwick-Haemelinck, Gent (230,60 are)

Ten zuiden van de Grietgracht :

- 498 : Leander Van Seymortier, landbouwer te Gentbrugge (17,50 are)

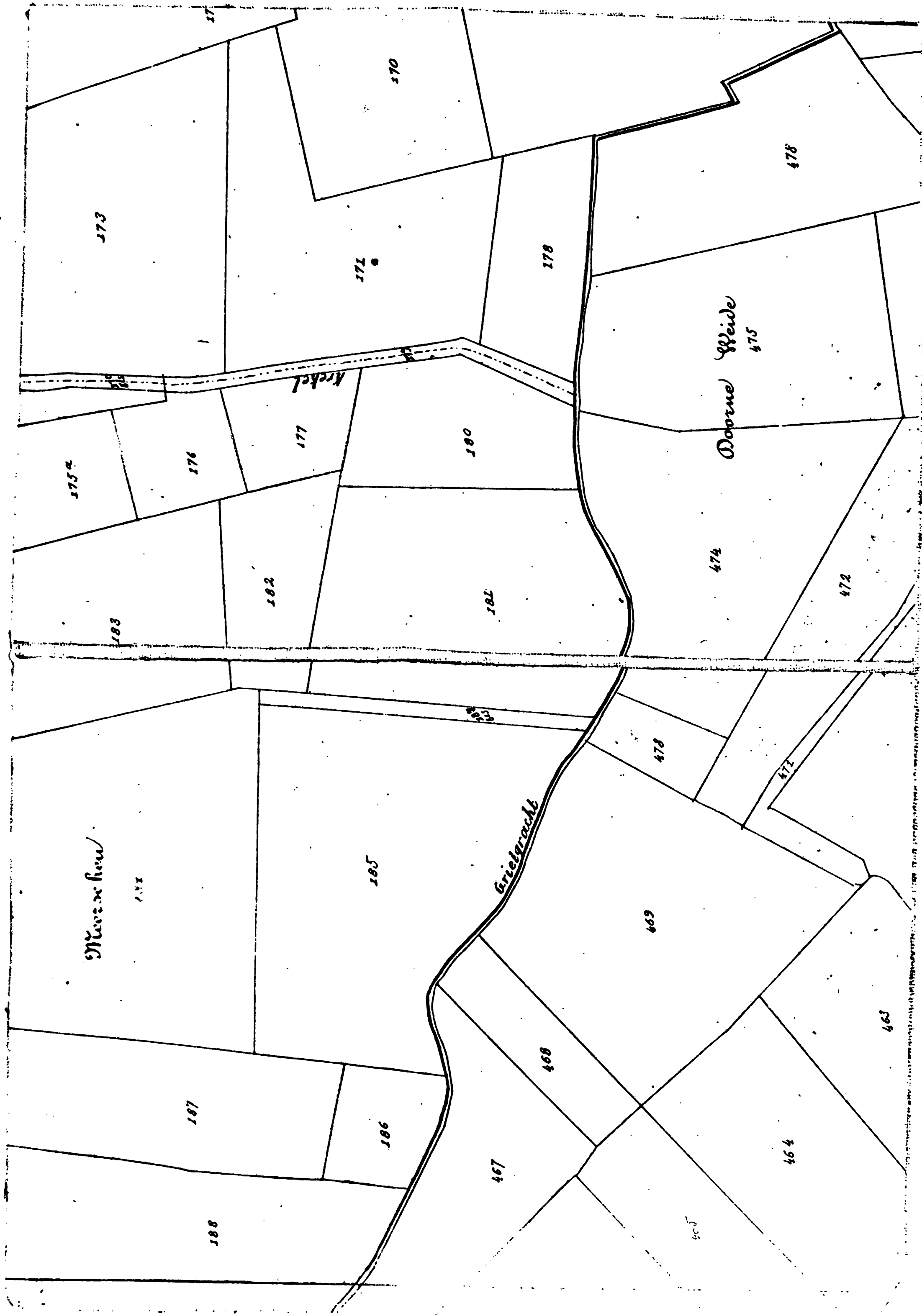
Oostwaarts van de Bosstraat langs de Schelde :

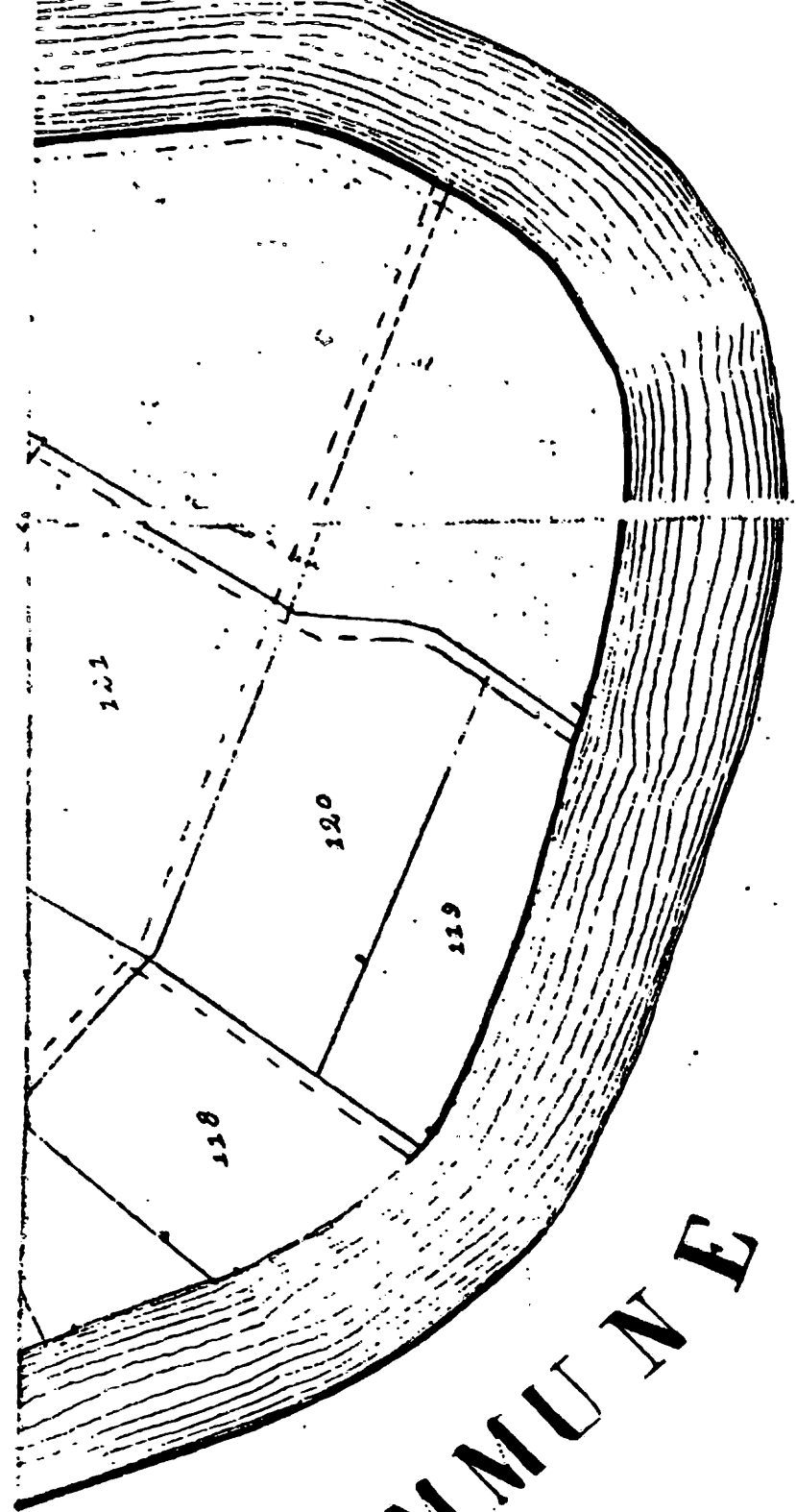
- 161 : Joannes Dury, Gent (97,00 are)
- 162 : Wwe Vindevogel, Gent (41,10 are)
- 163, 164 : Louis Lauwick-Haemelinck, Gent (67,80 are)
- 165 a en 165 b : Adolphus De Mol, landbouwer, Gentbrugge (25,20 are)
- 500 en 501 : Franciscus Van Maldeghe, landbouwer, Gentbrugge (9,20 are)

Op de vakken IV-4 en IV-5 liggen in een bocht van de Schelde volgende gronden :

- 118 : Bernardus Franciscus Haemelinck, Gent (26,00 are)
- 119, 120, 121 : Emmanuel Delakethulle, Gent (117,80 are)

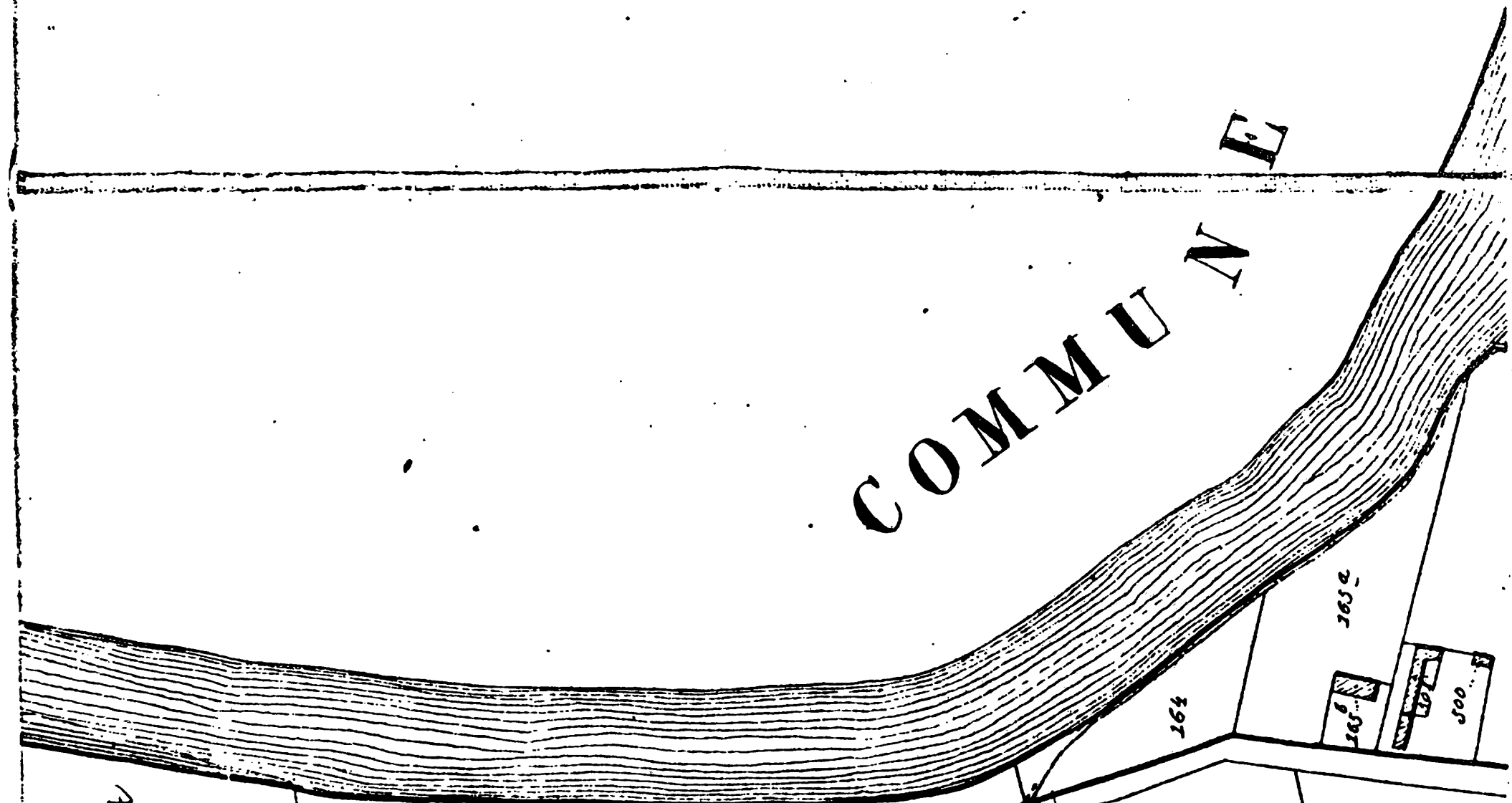
Deze Scheldebocht sluit aan bij de vakken II-22 en II-23, die eerder reeds gepubliceerd werden.

COMMUNE

DE
HEUSDEN

COMMUNE

